

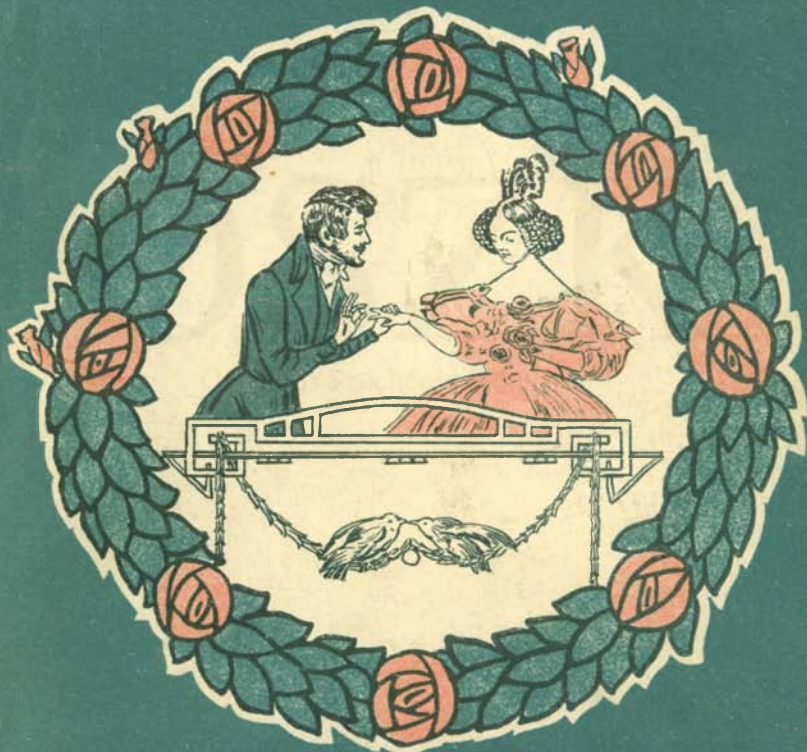
176.565

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

76565

Norvay Foltán
Októberi fellegek

Regény

Révész Béla kiadása Maros-Vásárhely

OKTÓBERI
FELLEGEK

MORVAY ZOLTÁN

KÖNYVEI:

Angol kisasszony

Bohózat egy felvonásban. (Elfogyott.)

Egynevű leány

Színmű öt felvonásban.

Egy 6000 kilométeres séta története

Utirajz. (Elfogyott.)

Csokonai Vitéz Mihály

Versen színmű hat képben.

Szürke történetek

Elbeszélések. Öt miniatűr kötet. (Elfogyott.)

Az önkéntes ur

Kisvárosi történet 3 felvonásban.

Darázs-zümmögés

Tréfas versek, monológok, prologok.

A trubadur és társai

Regény. (Elfogyott.)

Randevu

Vígjáték 1 felvonásban.

Őszi harmat után

Versék. (Sajtó alatt.)

MORVAY ZOLTÁN

OKTÓBERI FELLEGEK

REGÉNY

TARGUL-MURES
RÉVÉSZ BÉLA KIADÁSA MAROS-VÁSARHELY
1920.

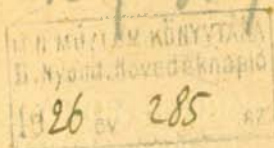
MINDEN JOG FENNTARTVA

176565

Pohang

29. 219

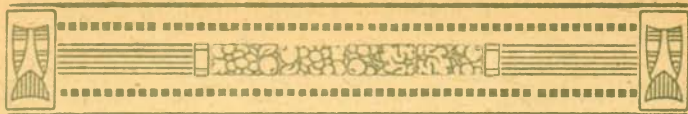

Révész-nyomda Targu-Mures (Maros-Vásárhely)

Elemér öcsém emlékének

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

A szerző is szól pár szót.

MINDEN vidéki városban van egy gazdag, szép leány, aki már túl van a férjhezmenés szokásos korán. S ha gyönyörű alakja végig sugárzik a korzó vén plátánjai alatt, az emberek valami kérdő-csodálkozással, elmerengő tekintettel néznek utánna:

— Istenem, hogy nem ment ez a felséges leány eddig még férjhez? Ha ez sem kaphatott férjet, a szépsége, a milliója mellett, hogy jussanak fejkötő alá a a szegény lányok?

És amint a tavaszi szél felénklibbenti finom parfümje illatát, a sugaras délelőtt fényében a hervatagság szomorúsága kél szivünkben s e pártábamaradás nyomában valami bánatos regényt képzelünk, ami rendszeren meg is található, elő is kutatható, ha akad valami okosabb foglalkozás híján levő ember, aki a titkok fátyolát fellibbenti e szép szomorú lányszívek felől s e szívek körül fonódó meséket s ezeknek vágyát elmondja önöknek nyájas olvasók.

Mert ezeknek a hideg, magukbamaradottnak látszó, büszke, szép leányoknak tele van a szivük sejtelmes vágyakkal s a vágy az, ami szépségüket konzerválja, erőt ad nekik az élet továbbviteléhez s szivüket álmokkal tölti meg.

Mert a vágy majdnem annyi mint a szerelem. Aki vágyat mond, szerelmet ért, azért van benne e haszon-

talán kis szóban a földi élet minden üdve és minden keserősége.

Minden elérhetetlenség, ami életünk rügyfakadásától elhervadásunk fagyos teléig izgat, nyugtalanít, álmokat és keserőségeket szül, felemel és a sárba vág, elringat és felzavar, reményt ad és elcsüggeszt: a vágy!

A vágy nélküli ember a legboldogabb. De ember vágy nélkül nincs és így és ezért nincs abszolút boldog ember. Mert minden emberi lénynek vágyának kell lenni, ez rajtunk az isten képmása, ez von határt az ember és a többi állat és élő lény között.

A vágy annyi, mint maga az élet, mert élet az ember számára vágyak nélkül nincs. Nem vágyani többé semmire, annyi, mint elmulni, nem lenni, átsimulni a semmibe, az elmulásba, ahol nincsenek többé vágyak...

Mert a vágy maga a lélek, az újra vágyás, a jobbat, a szebbet, az érdekeset, az izgatót kereső lélek, a vágy az a beszéd, amit lelkünk mondana, ha szavai lennének.

Nincs az a nagy boldogság és nincs az a végtelen összetiportság, aminek a vágyak szárnyat ne adnának. A ragyogásnak éppen úgy megvannak a maga vágyai, mint a legkomorabb sötétségnek.

A vágyak lelkünk szivárványai.

Ha lehetővé válna az emberek vágyait látnunk, meglelnénk bennük lelkük sugártörését. A vágy olyan, mint az a lélek, amelyből kiindult. Szép vagy gonosz, nemes vagy nemtelen, földönkuszó vagy magasröptű. Vágyaink énünket tükrözik és jó, hogy a vágyainkat elrejtjük idegen szemek előtt és csak azokat bocsájtjuk a nagynyilvánosság elé — amelyek nem őszinték. És mihelyt nem őszinték már többé nem is a mi vágyaink...

Az igazi vágyak örökké a mi titkaink maradnak, amelyeket profán szemeknek nem szabad látni. Az igazi vágyak lelkünk vigasztalói. Szint, illatot, fényt és derűt adnak nekünk s ezért lelkünk sziklavarában dédelgetjük, a világ előtt gondosan a rácsos ablakok mögé elzárva tartjuk, de szeretjük. A vágyak lelkünk elátkozott tündérkisasszonyai, akik mégis és mindig csapodár szívvél csálnak meg bennünket, de az a jó, hogy ezt csak a halálos ágyon vesszük észre....

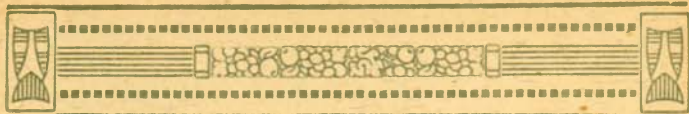
Az itt elmondandó történet is nem egyéb két ember sovárgó vágyódásánál. És az teszi különössé ezt a mesét, hogy a hős és a hősnő az egész történeten át nem találkozik és csak a vágy az, ami szívük szerelmes sugárzását — a vágyak minden távolságot át-röpülő szárnyán — egymás felé röpíti, míg végre egymásra lelnek.

A vágyódások e sovárgó regéjét mondom itt el önöknek, két szerető, de dacos szívről, akik talán csak azért támasztottak harcot maguk között, hogy annál édesebb legyen a béke, amikor a kiengesztelődésben egymás keblén dobognak.

Maros-Vásárhely, 1920. év első sugaras tavaszi napján.

A szerző.

II.

Búcsú az ifjuságtól.

HA az embernek nincs egyéb dolga, mit tehet egyebet? Sétál. Sétál erre-arra, cél nélkül. És higgyék el kérem, mindig azok a dolgaink a legkellemesebbek, amelyeknek egyáltalán semmi komoly célja nincs...

Nincs kellemesebb valami, mint egy vidéki város utcáin sétálni. Bekandikál az ember itt is ott is a szép kertes udvarokra s lelkünkben valami régi szép tavaszi idők emléke támad fel, amikor még szívünk — ez az immár augusztusi szív — tele volt dalokkal és szerelmekkel... S most úgy véljük e kedves, barátságos udvarokat látva, hogy szívünkbe abból az elszűnt tavaszból, ide hozzánk a nyárvégbe, visszarepült egy derűs, mosolygós, sugaras szintöredék....

E kis városok udvarai, kertjei mind olyanok, hogy bármelyikről egy-egy regényrészletet lehetne írni, mert mindenik felett ott lebeg valami kedves, mosolygós hangulat, ami mindenféle elképzelt szép szerelmes mesék megírására inspirálja az embert, amely regéket szívükben kikeletet érző leányok ez udvarok virágos kertjében merengve olvassanak, magukba szívva a virágok illatát, messziről hangzó hegedűszóra hallgatva, amint száll az alkony, bibor színű fellegekkel rakva meg az eget. Száll a harmat, hűs csókot szórva a tikkadó virágok ajakára és száll az élet a mesék ragyogó szárnyán,

szébb világok felé, ahol nincs árny és köd, szomorúság és hervadás...

Mindezeket a banális dolgokat egy magas sugár fiatal ember gondolta végig, amint szabadkirályi Bános város Jókai-utcáján végig lépkedett, csöndes, nyugodt, ráérő lépésekkel a vén vadgesztenyefák alatt, amelyekről már peregni kezdtek a sárguló levelek, mert tegnap volt kisasszony napja. Még mindent beragyogott a verőfény, de aki megfigyelte, már észrevehette benne az összejtető bágyadtságát.

A fekete haju fiatalember kiért a fötérre, a meleg délutánban kezébe vitte szalmakalapját s végig simítva kékesfekete hullámos haját, valami meleg szeretettel nézett végig a hatalmas platánoktól beszegett négyszögű téren.

Tíz éve nem járt szülővárosában. Bár egy öreg nagynénjén kívül itt senkisem lakott, mégis lejött a fővárosból, hogy még egyszer megnézze szülői, szerettei sírját, mielőtt külföldre utazna. Bejárta a várost és elbucsuzott minden utcájától, ahol gyermekségében egykor futkosott a gondtalanság soha visszánemtérő boldogságával.

Az Arany Sas kávéház nagy szellős terasszáról, egy babérfás, futópelargóniás lugasból rászólt valaki:

— Halló Wilhelm ur! Maga az?

A megszólított fiatal ember odanézett és mosolyogva, felderült arccal tartott az öreg cvikkeres férfi felé és az asztalához ült.

— Ojé, hisz ez Trocsányi ur! Jónapot kedves szerkesztő ur, hát megismert? Hiszen van ezer éve, hogy nem látott!

Az öreg szerkesztő vidáman hunyorgatott a dublé cvikkerje mögül:

— Tudja öcsém, akít én egyszer látok, azt is örökké megismerem. Hogy ne ismerném meg akkor magát, aki hat évig volt az újságom tördelője. Egy tördelőt lehet elfelejteni? Akivel hat évig veszekszik az ember?

— Hetenként négyszer, ugy-e szerkesztő ur, — nevetett a nyomdász.

— Pardon, akkor még hetenként négyszer, de már naponként veszekszem a tördelővel. Tudja, hogy napilap lett a Bánosi Híradó?

— Hallom. Hiába! Haladunk a korrrel! Tíz éve, hogy nem voltam itthon s ezalatt úgy megváltozott a szülővárosom, hogy nem lehet ráismerni. Ez a tömérdék aszfalt, csatorna, park, ivlámpák, rend, tisztaság...

— És az a tömérdék pótdó, amit nem lát öcsém, — nevetett a vén szerkesztő. — Az, az! De mondja már mit csinált Pesten, mióta nem láttam??

A nyomdász felhuzta a vállát:

— Mit csinálhat egy szegény ember egy gazdag városban? Dolgoztam szerkesztő ur, sokat és keservesen. Nyomor és szürkesség az élet. Most hazajöttem elbucszni a szülővárosomtól. Megyek egy hét mulva Párisba.

A szerkesztő rágyújtott egy szivarra és a nyomdászt is megkínálta:

— Páris? A szép világ lehet. De ott is dolgozni kell. Mindenütt. Itt sincs máskép! A vén Bancsi meghalt. Most a fiáé a nyomda és a lap. Nagy számár ez a kölyök és mindig dirigálni akar, hogy szerkesszem a lapot. Azt mondja modernebbül szerkesszem. Hallott ilyet!? Mi a fene az a modern szerkesztés? Soronként három krajcárért legyek én modern! A bugrisoknak és kofáknak így jó. Ha valami modern marhaságot raknék bele az ördögnek sem kellene. Igaz, szokott-e még írni öcsém? Maga nagyon ügyes dolgokat irogatott nekem, mikor itthon volt. Azóta csak fejlődhetett.

A nyomdász legyintett.

— Juventus ventus, ahogy ön mondja szerkesztő ur. Már nincs hozzá kedvem. Elgondolkozni, elábrándozni a szép meséken szeretek még most is, de leírni már nincs türelmem.

— Kár. Akinek tehetsége van, fejlessze. Írni passzióból gyönyörűség. De írni kötelességből, robotból pláne ujságot — az rabszolgamunka. Nini! Ott megy az aranyos Deér Ilonka! Nem is láttam mióta hazajöttek külföldről. Látja, az is egy szép regénytéma!...

A nyomdász a tér közepén levő alléra nézett a szerkesztő ujja után és önkénytelenül felállt a meglepetéstől.

— Oh, istenem — mondta valami szokatlan elfogódással: — Ilonka! Milyen gyönyörű nagy leány lett!...

— Üljön le már. Franci öcsém — nevetett a vén szerkesztő csodálkozva! — Honnan ez a nagy elragadtatás? Hát ismeri? A Deér Tamás leánya, Ilonka.

A fiatal ember valami földöntuli boldogsággal nézett a vadgalambszin ruhás, nagyon csinos, nagyon szép és nagyon elegáns leány után, aki az artézi kut nagy faragott kövei mellett eltűnt.

— Drága szerkesztő ur, — fordult hévvel az öreg felé — mi van a Deér kisasszonnyal? Hallottam, hogy a táblai elnök ur, az apja meghalt.

— Meg biz az, tavaly ősszel. Tavaly sok csapás érte szegény Ilonkát. De maga honnan ismeri őket? Ugy érdeklődik, olyan csodálkozással nézte, mintha valami közeli rokon lenne. Ami különben nem lenne bolondság!

— Nem, nem, — mondta elgondolkozva a fiatal ember, kissé szórakozottan merengve maga elé. — De tudja szerkesztő ur én Kozár Győzővel jártam egykor iskolába. Hiszen ismeri. Kozár Győző, a híres festő, akit az Ilonka apja nevelt fel.

— Naná, éppen én nem ismerem. Hej, az a Kozár sok galibát okozott Deér Ilonkának. De csak mondja, öcsém.

— Mikor gyerekek voltunk, nagyon szerettük egymást Győzővel, ugyszólván mindennap ott voltam náluk. Innen ismerem Ilonkát. Játsszótársak voltunk. Gyermekkorába is elragadó, kedves kisleány volt. És milyen pompás hölgy lett belőle! Istenem! tíz éve, talán több is, hogy nem láttam. Ugy tűnik fel nekem, mint a gyermekiljúságom, ami visszatért...

És megint sóvárogva nézett abba az irányba, ahol a leányt elmenni látta.

A szerkesztő újra meggyújtotta a szivarját, amely alattomos makacssággal ott ahol gyújtotta nem akart égni, ellenben a tűz az oldalán sziporkázott elő az öreg végtelen bosszuságára.

— De öcsém nem ismeri a Kozár és Ilonka esetét.

— Dehogy nem. Én tudom, őket úgy nevelték, hogy egymásé lesznek.

— Ugy — mondta az öreg, a gyalázatos szivarját földhöz vágva, — de azért mégsem lettek egymásé. Kozár lőtte el a dolgot.

— Hogyan? Nem akarta nőül venni ezt a gyönyörű és gazdag leányt?

— *Juventus ventus!* Kozár odavolt Münchenben az akadémián, ott valami szép asszony, valami Gerster sörgyárosné elcsavarta a fejét. Mindennapi dolog. Gyönyörű testü asszony volt és Kozár róla festette a „Szerelem“ című képét. Láthatta öcsém tavaly a mille-neumi kiállításon.

— Láttam. Annak volt Gersterné a modellje?

— Annak. Nos, Brunner Fáni meglepte őket, mikor egyszer Münchenben kószált az apjával. Éppen mikor meztelenül festette a hölgyét. *Ad vocem*, Brunner Fáni! Emlékszik még arra a gyönyörű zsidó lányra, a Brunner báró leányára, Fánikára?

— Hogyne emlékeznék.

— Na hát Fánika itt leadta Ilusnak, hogy a Győzője csapodár lett és Iluska szakított Győzővel.

— Milyen kár — sohajtott őszintén Wilhelm. — Nagyon sajnálom. Ugy szerettem őket...

— Jó jó, de még itt nincs vége. Szolgált itt egy főhadnagy a huszároknál, gróf Csák. Hallotta hírét, nagyon szép népdalokat írt.

— Ki ne hallott volna Csákról. Ugy tudom meghalt tavaly. Leesett a lováról.

— Nos, ebbe a szép főhadnagyba volt szerelmes a Brunner bárónő, a Fánika. De mivel a lány zsidó volt, Csák meg gróf, nem lett a dologból semmi. És mikor Deér Ilonka Kozárral szakított, Csáknak lett a menyasszonya. Brunner Fánit pedig lord Lotschild vette el és vitte el Londonba.

— Istenem, milyen csapodárok a nők. Én tudom, hogy Kozár akármit is csinált, nagyon szerette Deér Ilonkát.

— Az lehet, de azért mikor Kozárral összevesztek és Kozár elutazott, Ilonka a Csák menyasszonya lett. Csák aztán meghalt és így a szép gazdag Ilonka két szék közt a pad alatt maradt. Ez a sok minden persze nagyon megviselte szegénykét. Az apja halála, a Kozár elvesztése, aztán a Csák tragikus elmulása: Azt mondják majd megőrült. Domokos tanár, a nagybátyja, elvitte utazni és majd egy évig jártak oda külföldön. A napokban jöttek haza.

• A fiatalember hosszasan elgondolkozott.

— Azt hittem itt vidékem mindenki boldog. Pedig itt még szomorúabbak a tragédiák — mormogta hosszú hallgatás után a nyomdász. — Most már tudom miért züllött a halálba Kozár. Mert tudja szerkesztő ur, hogy Kozár halálos beteggé lumpolta magát.

— Hallottam. Elég bolond. Minden asszony egyforma. Gombház, ha leszakad lesz más.

— Nem. Olyan, mint Deér Ilonka nincs másik — mondta határozottan Wilhelm. Ezért került szanatoriumba szegény Győző. Azóta talán meg is halt...

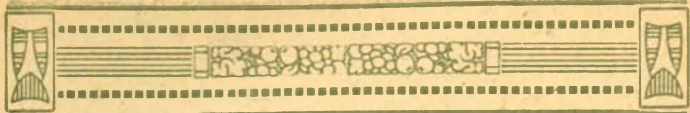
— Elég kár. Tehetséges ember volt. Egy asszony sem érdemli meg, hogy egy napnál tovább busuljon utána az ember.

— Szerkesztő ur most is a régi! Nem nősült meg még ugy-e?

— Én? Ugy nézek én ki, mint akik nősülni szoktak? Én nem, míg másnak felesége lesz — nevetett az öreg felállva. Csak nem ment el az eszem, hogy ötvennégy éves koromban nősüljek, ha eddig így kibírtam. Meg aztán — tette hozzá keserű mosollyal — a Bánosi Hiradó soronként három krajcárjára nősüljek meg? Ebből csak szingularisban lehet tengődni öcsém, de így is nagyon nyomoruságosan. Na isten áldja meg, jön a villanyos, megyek a ligetbe egy kis hangulatért, mert őszi verset is kell holnap a lapnak írni. Különben tisztelem Pestet.

— Meg fogom neki mondani, — felelte Wilhelm és megrázta a vén bohém kezét, aki felült a villanyosra s ott hagyta a fiatalembert az ábrándjaival együtt.

III.

Volt egyszer egy leány . . .

WILHELM, mikor Trocsányi elment, megint felkerekedett és önkénytelenül a Jókai-utcán levő Deér-ház felé vont a valami titkos ösztön.

Hogy Deér Ilonkát meglátta, feltámadt szívébe újra egy csodálatos érzés, amit mint gyermek érzett a szép, gazdag uri lány iránt, akit ő, a szegény, egyszerű fiú, mint valami földöntuli lényt imádott egykor, gyermeki szíve öntudatlan szerelmével.

Voltaképen sivár, szomorú gyermekségét, ifjúságát az tette elviselhetővé, az tette paradicsommá, amikor iskola társánál, Kozár Győzőnél, a gyönyörű parkos udvarban megjelenhetett. A pompás, ezerféle játékszer, a gyűrűs hinta, a nyújtó, a korlát, ami itt található volt, semmivé törpült a Deér Ilonka gyermeki bájos szépsége mellett s a szegény Wilhelm Franci minden nap boldogságtól szédülő fejjel hagyta el e tündér birodalmat, ahol elfelejtette az élet gyászos nyomorúságát, amelynek szürnyöséges voltát a korán érett szegény fiú nagyon hamar felismerte.

Az első fájdalom nagy csapás akkor érte, mikor a negyedik gimnáziumot elvégezve a nagynénje kijelentette, hogy nem tudja tovább tartani és ruházni. Tandíjat addig sem fizetett érte, mert a Ferkó gyermek jó tanuló és tandíjmentes diák volt. Vértől szívvel

nyugodott bele, hogy nyomdászinasnak adják, de attól majd a lelke szakadt meg, hogy Kozár Győzőhöz, illetve Deér Ilonkához ezek után nem volt többé ideje járni.

Még egyszer-máskor, vasárnap délutánonként elment, ha Kozárral összetalálkozott az utcán és az erővel bevonszolta, de úgy gondolta, hogy ő már nem diák, csak egy szegény mesterember és nem illik többé uri pajtásához járni.

De minden áron felakart tűnni, kiakart emelkedni a szürkéségből s már mint nyomdász inas verseket és tárcákat irogatott a nyomdája ujságjába, amelyekért a vén Trocsányi szerkesztő agyba-főbe dicsérte és szörnyen buzdította, hogy csak így tovább, nagy ember fog belőle lenni.

Ő pedig mindent csak azért tett, hogy a Deér Ilonka figyelmét magára terelje. S nagyon boldog volt, mikor egyszer Ilonka elhivatta Győzővel és megdicsérte, a szerinte „mesésen nagyszerű“ irodalmi rügyeit.

Általában Ilonkával nagyon jól el tudtak beszélgetni. Mindketten ábrándozó, poézisre hajló lelkek voltak és a reális Győző sokszor viccelte őket, hogy miről tudnak annyi hiábavalóságot beszélni.

Most, hogy a Deérék háza felé sétált, mindezek a régi dolgok, minden kis részletükkel előtte álltak ahogy a vasrácsos kerítésen át nézte a hatalmas virágos kertet, amibe tíz év alatt semmivé változott. Szeretett volna a kapuhoz rohanni, hogy belépjen gyermekkorának e régi mese birodalmába, hogy végig csókoljon minden fűvet és virágot, még az ut porát is, ahol annak a drága leánynak a pici lábai jártak.

Az Ilonkáék háza, amely frontjával a Kossuth-utcára nyílt, a park nagy fától nem látszott ide. Csak a kerti lak, amelyben Kozár egykor az apjával lakott. S mellette az a futórózsával borított lugas, amelyben élete legszebb óráit töltötte.

Amint a lugasra nézett a szíve elkezdett hevesen kalimpálni a mellében. Ilonka már hazajött és a lugasban ült. Egy könyv volt előtte, de nem olvasott. Arcát egyik kezére támasztva, merően nézett a levegőbe. El a fák lombja felett, fel a felhők felé.

A fiatal ember leült egy utcai padra, egy nagy

vadgesztenye fa mögé és úgy leste a leányt. Oda adott volna az életéből tíz évet, ha megtudhatta volna, hogy mit gondol, mit néz, mit vár, Deér Ilonka.

A leány, gyönyörű szabályos arca nem fejezett ki semmit, nem volt rajta sem jókedv, sem szomorúság. A sokat csalódott emberek rezignált szomorú közönyével nézett bele a napsugaras őszi délutánba.

— Vár — gondolta a fiú. — Vajon kit vár? De ugyan vár-e egyáltalán valakit? Bizonyára... Várni nem azt teszi, hogy akit várunk most fog jönni. Pláne lányoknál nem, különösen olyan lányoknál, akiknek szíven szerelmi viharok tomboltak végig. Vár, mert várni boldogság!

Várni! Azt mondják e rövidke szóban van az életbölcsség, lehet, nem tudom. Csak azt tudom, hogy egyes türelmetlen emberek folyton azt hangoztatták, hogy várni, a legborzasztóbb valami.

Pedig éppen az ellenkezője igaz. Mert nincs szebb, gyönyörűbb dolog e hitvány, sivár életben, mint várni!

Várni mindig, várni folyton valami szépet, valami jót, ami szívünknek édes sajtást okoz, az álmokat megszínesíti és lelkünket elviszi a csuf való komor birodalmából, egy más, szebb ábrándvilágba.

Mert várni, mindig csak a jót szabad! Csak a jót és szépet. Ehhez ugyan bizonyos lelki dresszura kell, de ha sokáig és kitartóan így neveljük a lelkünket, hozzá szokik, hogy a várni valóink szépek és sovárgásainkra érdemesek legyenek. De hiszen az egész életünk nem egyéb, mint egy örök várás! A gyermek várja, hogy megnőjjön, az ifjú a meglelt kort várja s a férfi a szelid öregséget. A tél zord fagyában a tavaszt sóvárogjuk, a tavaszban a virágos nyarat s a tikkasztó nyár heve után tudjuk, hogy megjön a méla ősz.

Örökké várunk. És ez a várás szebb, mint maga a beteljesedés... A várásunkat kiszínezzük fantáziánk csillogó káprázatával s a megérkezett valóság sohasem olyan szép, mint a milyennek reméltük és éppen azért szebb várni, hinni, bizakodni az eljövendő szépben, mert talán mindig az a legszebb várt álmunk, amit a sivár valóság sohasem hoz elébünk, ami sohasem teljesedik be és amit a sirunkig örökké csak várunk!...

És várni senkisem tud úgy mint a nők! Az ő lelkük

már erre van berendezve. A leányszivek tele vannak várással és ez a várás ad erőt, hitet, reményt és boldogságot nekik, hogy a lét sokszor keserves, sokszor kellemetlen, sokszor üres, szívtelen, fakó jelenjét egy távol csillogó délibáb remegése számukra türhetővé tegye...

Ha a lányok szívéből valami gonosz manó a várás gyönyörüségét kitörölné, nagyon sokójuknak megölné a lelkét, elviselhetetlenné tenné az életét. Nagy, feneketlen ür maradna szívében a régi reménykedő várás helyén, ami rájuk nézve, lelkiéletükben pótolhatatlan veszteséget jelentene.

Mert minden várás hátamögött a messze távol ködében valami olyan misztikus fényalak leng a leányszívekben, aki magában hordja a hosszas várásért kijáró életboldogságot, a jelen szürkésege helyetti csillogást, a melegséget, a virágot, a szint, illatot, napfényt, a mosolyt, az örömet, amit egy szóval úgy fejezünk ki, hogy: szerelem...

Voltaképen és végeredményében mindenik ezt várja, ha tagadja is. De tagadásukban nincs erő és várásuknak ez az igazi célja. És szerencsére e várakozásnak mindig van eredménye, ha korábban, ha későbben, de megjelenik egyszer valóságban a misztikus álmok lovagja, akiért érdemes volt várni... Akiért érdemes volt a várás kis lélekvesztőjén áthajózni a sivár jelen háborgó tengerén, hogy hozzá eljussanak, a szerelem és boldogság rízsás szigetére...

A leány ebben a pillanatban felállt és még mindig azzal a távolbavesző pillantással, de elég gyors léptekkel a kert rácsos kerítése felé tartott.

— Borzasztó — riadt fel Wilhelm — a gondolataim megtalálták a gondolatát. Szuggeráltam. Erre jön és meglát. Borzasztó. Istenem, hogy sülyedjek el?

És valóságos hideg verejtek lepte el s vacogott a foga. Felállt és lassu léptekkel el akart menni. De ekkor a leány ránézett. Először csak közönyösen. Aztán újra és jobban megnézte a férfit s az ajka megnyílt mintha mondani akarna valamit.

A férfi kinos zavarába, — mert már nem lehetett elkerülni a találkozást, — megemelte mélyen a kalapját, de még mindig menekülni akart, hanem a leány már a rácsnál, az uton volt és halkan kiszólt:

— Uram... bocsásson meg, ön olyan ismerős, de nem emlékszem, hogy hol láttam... Ah — kiáltotta hangosan és örvendő — már ismerem! Feri, Wilhelm ur, ugy-e maga az! Lássa milyen jó emlékező tehetségem van!

A férfinak valami fátyol futotta el a szemét, amikor zavart mosollyal hebegte:

— Valóban Iluska — akarom mondani méltóságos kisasszony — én a Franci vagyok, a Győző egykori játszótársa.

Ilonka gyerekes örömmel dugta ki a kezét a rácsra és hosszasan megrázta a nyomdász jobbját.

— Ilyen véletlen szerencse! Jöjjön be Feri azonnal. Várjon kinyitom a kaput. A rácsos kapu felé tutott és a kulcsot elfordította.

Wilhelm nem tartozott a könnyen zavarbajövő emberek közé. Munkásmozgalmakban vett részt. Gyönyörű zengő organuma volt. Mint kitűnő szónokot ismerték. Tudvalevő pedig, hogy a nagy nyilvánosság előtt gyakran szereplő emberek szinte megzavarhatatlanok a magán érintkezésben is. De most a tömegeket lekötő, felizgató szónokon valami kinos, zibbasztó bágyadság vett erőt. Ez a kedves, bájos leány, a keresztlen egyszerű régi finomságával, amely sohasem éreztette vele a társadalmi helyzetük különbözőségét s amelyért talán a férfi már gyermekkorában megszerette, most is lebilincselő szívességgel rázta meg újra a kezét, s látszott az arcán, a gyönyörű tiszta kék szeme meleg mosolygásán, hogy nagyon és őszintén örül hajdani játszótársának.

— Édes Ferikém. Igazán maga az? Szinte el sem merem hinni. Ugye van nyolc éve, hogy nem láttam?

— Több is Ilonka — hebegte a fiú. Azaz bocsánat, én nem is tudom már hogy szólítsam, hogy szabad-e...

Ilonka pajkos jókedvvel ütötte hátba.

— Nem, a világért sem szabad! Hivjon most méltóságos kisasszonynak, ha azt akarja, hogy kitegyem a szűrét a rácsra. Én pedig dicső népszónok urnak fogom szólítani, ha szabad...

Erre aztán mindketten elkezdtek kacagni és az Ilonka csengő, üde kacagása visszazökkentette a nyomdászt a rendes kerékvágásba.

— Ez a kert rám nézve a mesék bűvös rózsaberke — mondta meleg, mély hangján a férfi — amelybe ha belép az ember, akármilyen öreg is a lelke, visszakapja az ifjúságát. Ahogy áttettem a lábam a kapu küszöbén, a szívemről leszakadt az élet éveken át reá rakódott iszapja. Oh drága kert! Hányszor jártam bened, míg messze voltam tőled, álmomba és ábrándjaimba. Ne nevéssen ki Ilonka. Vannak olyan kedves helyek, amelyektől ha meg kell válni, úgy fáj a szívünk, mintha szerelmesüinktől szakítottak volna el...

Ilonka csak hallgatta a fiatal ember bugó, dörgő hangját és mosolyogva nézett rá.

— Mindig irigyeltem magát Feri. Olyan gyönyörűen tudott beszélni. Na ne vegye bóknak. A hangja zengésébe voltam szerelmes. Higgye, el sok mindenem vergődtem át mióta elváltunk, de ha elmentem amellett a lefűrészelt vén fatörzs mellett, amelyre maga kis fiu korában sokszor felállott és verseket szavalt nekünk a szép érces hangján, ez a hang, mindig a fülemben csengett és azt kérdeztem magamba, vajjon hol szónokol most az én Francim, akibe én olyan szerelmes voltam. Mert azt talán nem kell mondanom, hogy kis lány koromban mennyire szerelmes voltam magába.

— Oh mért oly későn, darvak távozása, levelek hullása idején mondja ezt, édes Ilonka — kacagott a nyomdász, de a szemeszögletébe összefutott valami haszontalan vizcsepp, amit sűrű pislogással igyekezett széjjel morzsolni, nehogy észrevevődjék.

— Elég kár, hogy ezt csak most veszi tudomásul — tréfált Ilonka. — De jöjjön bevezetem a régi beszélgető helyünkre a rózsalugasba. És karonfogva vitte a fiatal embert a filegoria felé. Közben mindenféle bohóságot fecsegett a nyomdásznak, aki azt hitte, hogy egy szomorú, elkeseredett leányt talál itt Ilonkában, akit a sok csapás tönkre tett, s ehelyett egy életvidám, szinte pajkos teremtésre lelt, akinek minden egyes szava ötlet és tréfa.

— Domokos tanár ur idehaza van? — kérdezte Wilhelm.

— Nincs — felelte Ilonka — kiment a nénivel a birtokra. Magam vagyok az egész nagy házban a családséggel. És — tette hozzá kacagva — nem akar megszöktetni senki. De kinek kell egy ilyen vén leány?!

— Nekem, — gondolta a nyomdász, de hangosan csak ezt mondta:

— Elég élehetetlenek ezek a bánosi legények. De — tette hozzá kis szünet után — végtelenül bánt, hogy a tanár urral nem találkozhattam.

— Az bizony baj. Kázmér bácsi is nagyon fogja sajnálni, hogy nem beszélhetett magával. Maguk szociálisták igen jól értették egymást.

— Mondom, én is igen sajnálom. Domokos tanár ur azon kevesek közé tartozik, akik tisztába vannak a társadalmi igazságtalanságokkal. De én ma este visszautazom Pestre. A jövő héten pedig Párisba megyek.

— Párisba, — csodálkozott Ilonka. Különbön maga már kis fiu korába sokszor hangoztatta, hogy Párisba fog menni. Mi most egy évig voltunk Olaszországban. Párisba is elakartunk menni, de aztán nem lett belőle semmi.

— Olaszországba voltak? Ugy-e csodaszép világ? Én tavaly voltam Rómába gyalog! Ahogy a nyomdászok szoktak utazni.

— Gyalog? Lehetetlen! Oh gyönyörű ország. Átvette tőlem a keserveimet. Ott hagytam, illetve igyekeztem ott hagyni a bánatomat — tette hozzá komollyá vált arccal.

Wilhelm halkán sohajtott, de nem szólt semmit.

— Sok bánat ért mióta nem láttam Feri! Sok!... Az élet minden szint, hangulatot, hitet és reményt elvett tőlem... Bizonyára hallott róla...

— Hallottam — mondta csöndesen a fiu. És nem lehet ezen változtatni?...

— Nem.

— Ez nagyon szomorú dolog lenne Ilonka.

— Nem én vagyok az oka.

— Tudom. De talán még meg lehet menteni, ami menthető.

— Oh, Feri, a boldogság olyan, mint a folyóba esett virág. Ha behullt, késő utánna rohanni. Azt elviszi az ár. Valami idegen partra talán kiveti, de felénk nem jön vissza többé. Mert a folyamok nem folynak visszafelé... A boldogságra addig kell vigyázni, míg a kezünkben van. Nem szabad olyan helyre állni

vele, ahol kieshetik a kezünkből, s elviheti tőlünk az élet tajtékzó hulláma.

Nagy hallgatás után megszólalt a férfi:

— Tudja, hogy nagy beteg, akit gondolok...

— Tudom — sohajtott a leány. Én még tavaly ősszel irtam neki. Ő vétett én ellenem és én mégis kiakartam engesztelni. A levelem felbontatlanul jött vissza. Akkor mentünk el Olaszországba... Az én virágomat is elvitte az ár Feri, és sohasem hozza vissza arra a partra ahol én állok..

Wilhelm szomoruan mondta:

— Mikor Pestről eljöttem, azt hallottam, hogy egy szanatoriumban van. Már nagyon rosszul volt. Ne haragudjon édes llonka. de én nagyon fájlalom ezt a dolgot. Én úgy szerettem azt az embert, mint a testvéretem.. Talán még egyszer meg kellene próbálni a lehetetlent.

A lány hangosan kezdett zokogni és tagadólag rázta a fejét.

— Ez elvégeztetett Feri. A mi utjaink örökre elváltak.

— Már nem szereti? Hisz ez lehetetlenség!

— Ő nem szeret engem. Azt kell látnom, hogy nem szeret.

— Ez is lehetetlenség! Én ha Pestre érek, rögtön felkeresem.

A leány hevesen tiltakozott és felállt.

— Nem. Ezt nem engedem! Az én nevemben nem engedem! Magától kell, hogy jöjjön. És ha nem jön Szomoru az élet, amiből kiveszett a napsugár... De sokan élnek így... Nekem is végig kell járnom a golgotámat...

Hogy ez a nyomott hangulatot keltő téma eltűnjön, másra terelte a beszédet llonka és megint mosolyogni igyekezett. Csevegett erről-arról, a kis városi esetekről, ami azóta történt, mióta Wilhelm elment. Megint belemerültek, mint egykor gyermekkorukban, a meghitt beszélgetésbe, amelyet egyforma gondolatviláguk mindig egyformán ítelt meg. Az őszi alkony leszált körülöttük, a fák árnyékai hosszúra nyultak. A kis város vasárnap esti meghitt csöndje feléjük borult a hatalmas kertben.

A katolikus templom tiszta csengőszavu harangja elsírta az esti 7 órát s a zárda kertjéből ide hallott a bennlakó növendékek vidám lármája.

A férfi felállt és szomoruan nézett végig a fákon, a virágokon, a lányon s hogy a nap lement, mindenén hervadást látott, valami rejtett szomorúságot. S a szép, csöndes estén, az áhitatos tiszta hangulatban megfogadta magában, hogy ezt az édes szép gyermeket nem hagyja így elhervadni. Megfogadta arra a szent, tiszta gyermeki szerelemre, amellyel egykor imádta, amellyel most is feléje sovárgott, hogy tőle eltávolodott szerelmesét, azt a Kozárt, ha él, ha megmaradt, visszavezeti Ilonkához, bármily nagy munkába kerüljön is ez. Ha a szívét is rááldozza, boldoggá fogja tenni ezt a gyönyörűsége teremtést.

Ha tudta volna Ilonka, hogy e vasfejű férfi mit fogadott meg, mikor bucsúzásul a kezét megcsókolta, nem vált volna el olyan szomorú szívvel gyermekkori játszótársától...

IV.

A vér . . .

A gyönyörű, napfényes juniusi hajnalon, mintha valami tavaszi dalt mormogna sugaras jókedvében, rohant le a villanyos kocsí a hűvösvölgyi uton.

A pompás reggeli erdőt teleszórta ragyogással a felkelő nap. Derűs, vidámság volt az egész mindenség és a fák levelein csillogó harmat úgy tűnt fel, mint a vén természet tavasznakörülő boldogságában sirta volna rá a bujzöld nyövényzetre.

A villanyost egy lármázó társaság szinte zsufolásig töltötte meg. Ujságírók, színészek, művészek voltak. Kozár Győző, a híres festő züllött itt a rendes kompániájával, amely majd egy év óta tartó korhelykedő lumpolásában hüen kitartott mellette — természetesen a művész költségére.

Az irodalmi és művész-kávéházak asztaltársaságaiban szenzációs részletek keringettek ezekről a borzasztó murikról, kiszinezve és megtoldva. De akármi-lyenek voltak is, az tény, hogy Kozár, vezetve ezeket a féktelen dáridókat, azon az uton járt a mi feltétlenül egy — diszshelyhez vezet..

A lármázó társaság a nagyréti csárdából jött most, amit nem régen építettek a hűvösvölgyben. De ide már egy városi korhelykedés után kerültek s jelenleg megelégtelven a reggelig tartó korhelykedést, mentek vissza Pestre. Rajtuk kívül a villanyoson csak egy pár sza-

kácsnő és sváb asszony volt. A „züllők“ vármáztak, harsogtak, kiabáltak mindenütt a kocsiba.

Kozár, a festő a kocsi hátulján állt és köhögve szivta erős szivarját. A szeme is könnyezett a nagy köhögéstől, de a szivart még sem dobta el.

Zsámbor egy kopott kinézésű, feketeképű orvos, aggódva nézte a sáppadt fiatal embert. A doktor rettenetesen részeg volt, de a szakember tudása a mámoron, a deliriumon át is észrevette a betegség szörnyű üvöltését, ami a festő torkából előtört. Mellé furakodott a tömegben és részvétellel nézte vastag szemüvegén át.

— Te rosszul vagy nagyon Győzőkém!

— Eléggé, felcserkém, — köhögte a festő. — Ugat a halál kutyája bennem. Tudod-e doktor, hogy a nyolcvanöt kilóból már csak negyvenhét van?

— Borzasztó, — motyogta a részeg doktor. — Egy leányért így tönkretenni egy ép embernek magát... Borzasztó és ostobaság. De dobd el már azt a ronda szivart — rivalt a fiatal emberre — dobd el, mert én megverlek, ha el nem hajtod rögtön!

Erővel, viaskodva markolta ki a festő szájából a papirszipkás szivart s mérgesen vágta messze egy bokorba a röpülő kocsiról.

A festő kacagott, köhögött és beszélni is akart, de ekkor egy olyan dolog történt vele, ami felette meglepte a piktort. A szája tele lett valami sós forrósággal s ahogy a köhögés kizúgott a torkán, mintha dézsából öntötték volna úgy kezdte hányni a vért...

A remek nyári reggelen suhant velük le a villanyos a napsugárban uszó pályán s Kozár kikönyökölve a kocsi hátsó ablakán, hányta, hányta a vért és úgy tetszett neki, hogy a rohanó kocsi mellett, a meleg, fényes napsugár tengerben, ott fut egy könnyű, kacagó csontváz-legény és biztatja:

— Csak rajta Győző! Csak így! Aztán majd együtt megyünk el oda, ahol nem süt így a nap, ahol csönd van és békesség, ahol nem vágnak ilyen kétségbeesett arcot a korhely cimborák, a szakácsnék és a sváb-asszonyok!

— Végem van! — mormogta a festő! — Ez a halál!

A doktor a legközelebbi városi megállónál le szállította Kozárt és bevitte egy krajzlerájba, ahol bele tömött egy rakás sót, amitől aztán a vérhányás és vér köpés valamennyire megszűnt. Beültette egy bérkocsiba az elbágygyadt fiatalembert, a kocsisnak meghagyta, hogy lépésben hajtson, a festőre pedig ráparancsolt, hogy meg ne moccanjon és meg ne mukkanjon. Egy fasori szanatoriumba vitte a félig meghalt embert.

Kozár mintegy félálomban, hagyta, hogy azt csináljon vele Zsámbor, amit akar. Az arany sapkás portás, a piros szőnyeges folyósók, a kinosan tiszta kórházi fehérség, a fehér vaságy, a segéd orvos fehér köntöse, az ápolónők, amint körülötte sűrögtek-forogtak, valami rossz álomnak tűnt fel és csak akkor nézett körül és jutott tiszta öntudatra, mikor ágyban feküdve az ápolónő a mellére tette a jeges tömlőt.

Szerette volna a tömlőt megfogni és kidobni az ablakon. Minek ez? Hogy tovább tartson a komédia? Utálta ezt a fehér világot és e pillanatban szívesen megfogta volna a kezét a fehér halálnak, hogy e sok fehérségtől rögtön megszabaduljon, minden formaságok nélkül, örökre, végkép!...

Junius 13-ika volt e napon, mikor Kozár lefeküdt erre a fehér ravatalra.

S míg a kórágyon unatkozott és várta, hogy mikor jön el már érte az a régen várt jópajtás, aki véget szakít ennek az unalmas históriának, amit itt végig küszködtetnek vele — átgondolta a végtelenül hosszú napok alatt az egész életét, szerelmét és sikereit.

Mindennap azt hitte, hogy csak másnapig él. S elbucsuzott mindentől gondolatban amit a földi életben szépek talált.

A szanatorium kietlen udvarának egy csenevész fája szomoruan dörzsölte sorvadó ágait a nyitott ablakhoz, de e szomoru fáról eszébe jutott a festőnek az a pompás nagy kert, óriási fájaival amibe a gyerekségét eltöltötte, a kereszt-apja házánál. Valami könnyet facsaró sóvárgás tört ki a lelkéből s a nagy betegek naivságával úgy képzelte, hogy ha ő még egyszer abban a szép kertben, a nagy fák alatt járhatna, beszívhatná azoknak a virágoknak az illatát, mint egykor — rögtön meggyógyulna!

A magas láza összekavarta agyában a valóságot a képzelettel. Megint gyermek volt és látta magát a nagy kert utjain, ahol hévvel beszél a rá lelkesen figyelő leánykának.

— Aztán, nagy leszek Ilonka és képeket fogok festeni. Nagyokat, mint egy ajtó, de olyan nagyot is mint a kapu és mikor híres festő leszek — megveszi a festményemet a király! Nagyon sok pénzen veszi meg és gazdag leszek és mikor gazdag leszek, eljövök magáért és feleségül fogom venni..

A festő zavaros agyán átsuhant ez a sugaras jelenet és szíve táján valami tompa fájdalmat érzett. Mert ő megnőtt, híres lett és a festményét megvette a király, gazdag is lett és Ilonkát még sem vette nőül..

Lázás agya csapongott erre-arra, Ilonkától a bános szülőföld lombos udvaráról átröpítette Münchenbe az Izar parti ligetek lombjai alá, ahol annyi kedves szép időt eltöltött. És Münchennel együtt elébe libbent a végzet, ami boldogságát tönkretette, pályáját szétzúzta, reményét megölte, a végzet, ami egy fiatal embernek nem lehet egyéb egy csoda szép asszonynál.

— Gersterné — mormogta a festő és a névvel együtt vércseppek jelentek meg az ajkán. Ezzel a vérben fürdő név ördögszép tulajdonosával csalta meg a hűséges Ilonkát. Milyen egyszerű, naivan buta eset. Ezren megteszik vőlegény korukban és senkisem tudja meg, neki ebben is pechje volt. Brunner bárónőnek, ennek a kiálthatatlan szép földinek akkor kellett feljönni a műtermébe, mikor Gersternét festette... És éppen csak akkor kellett neki elfelejteni bezárni az előszoba ajtaját!...

És Brunner Fáni elmondott mindent otthon Ilonkának és eltépte köztük ezzel az őket összefonó szerelem rózsaláncát örökre.

Gondolatban megátkozta Brunner bárónőt, de aztán visszaszivta az átkot. Ne bántsuk mégse senyegényt... Megbűnhődött... Nem lehetett a Csák Eleméré... akit imádott. És szív nélkül vitte el a ködös Albionba Lodschild, Csák pedig..

— Istenem! Vajon megesküdött e már Csák Ilonkával? Egy éve nem bontott fel semmiféle levelet, ami címére jött. Ujságokba bele nem nézett. Azon a napon,

amelyen meggyőződött arról, hogy Ilonka nem szereti többé, ránézve meghalt minden... Csák derék fiu volt — sohajtá lemondással — és bizonyára boldoggá tette Ilonkát...

És amint zsebkendőjével letörölte az ajkáról a finom vércseppeket a piktor és végtelen belenyugvással várta a halált, úgy vélve, hogy ma is imádott szerelmesét egy derék ember védelmére bizva hagyja itt — nem tudta, hogy gróf Csák Elemér már régen halott, rég eltemették és sohasem lesz a Deér Ilonka férje...

A segédorvos benyitott hozzá és aggódva látta, hogy a beteg nagyon rosszul van...

— Ön szenved Kozár ur?

— Nem soká — irta fel a festő egy kis fekete papír táblára ceruzakrétával, mert beszélni nem volt szabad. De hát a szegény piktornak inkább a gondolkozást kellett volna megtiltani, mint a beszédet, mert ez többet ártott az egészségének, mintha szónokolt volna is.

A segédorvos sablonos vigasztalására elnéző mosollyal felelt s mikor a doktor kiment, behunyt szemmel kezdte hallgatni az ápolónő elfogyhatatlan fecsegését, aki folyton mellette ült, folyton karicsált, amit Kozár szívesen hallgatott, ámbár egyetlen szavát sem lett volna képes megjegyezni.

Az első hét elteltével csodálattal konstataulta, hogy a halál nem akar érte eljönné. Az ápolónője mint egy óra folyton darált és ő jóizüket aludt ez altatók riccsolások alatt. Hogy nem volt szabad beszélnie, teljesen elszokott attól, hogy szavakat hallasson. Később ezt igen kellemesnek találta, de annál többet gondolkozott.

Zsámbor, a részeges felcser, aki állítólag azért élt ilyen züllött életet, mert a menyasszonya, akit imádott, az esküvője napján halt meg. Kozárban, a mintegy maga bánatát gyászolta, meleg szeretettel ragaszkodott a piktorhoz és ugyszólván naponként felkereste.

Titokban ellenőrizte a barátja ápolását és ha nem volt ott senki, megvizsgálta. Három hét múlva ragyogó arccal konstataulta, hogy a festő gyógyul és ezt megmondta Kozárnak is. De a piktor tudta, hogy a dok-

torok a beteggel szemben rettentően hazugok és nem hitt neki.

— Nekem beszélhetsz felcser! Én érzem, hogy mint vagyok.

Már hat hete feküdt a szanatoriumban és augusztus elején azt mondta a kezelő orvosa, hogy ha bir, egy órára mindennap felkelhet. De Kozárnak nem volt annyi ereje sem, hogy a fejét felemelje.

— Jól van ez így — gondolta a beteg. — És én is jobban szeretem, ha egyszer már vége lesz végkép ennek a kinos komédiának. És ezt elmondta másnap a bejövő Zsámbornak is.

Zsámbor felültette a fiatal embert az ágyon. Hallgatta, kopogtatta, hosszú lélegzetet vétetett vele, aztán vigyorgott, hogy minden rossz foga kilátszott.

— Borzasztó ember vagy pajtáskám, — mondta a doktor nevetve. — Borzasztó ember vagy! Nem adtam volna a bőrödért öt hatost és ime a fickó teljesen kigyógyult! Nem áztatlak! Most csak enned kell! Táplálkozni égre-földre. Eleinte nem esik jól, de később könnyögni fogsz az ételért és enni fogsz, mint a farkas! Csak egyél! Majd különben beszélek a professzorral.

És úgy is történt minden, ahogy a felcser megjósolta. Kozárnak két hét múlva olyan étvágya volt, hogy dugni kellett előle a konyhán is mindent. Mert már fenn járt és képes volt megvesztegetni a konyhai cselédséget is, hogy szörnyű, örökös étvágyát csillapithassa. De persze nem adtak, a szabályszerű, rendelt adagokon kívül semmit, mert ez tönkretette volna a nagyszerű javulást.

Szeptember közepén igen szép napsugaras napok jártak s egy délelőtt Kozár a szanatorium parkjában ült s már egészen jól érezte magát, mikor Zsámbor bejött.

A doktor összeölelgette a szemlátomást gyógyuló fiatal embert, akinek az élet színe kezdett visszaköltözni szép szabályos, de sáppadt arcára.

— Mondok egy ujságot, ami érdekelni fog piktort. Kozár kérdőleg nézett rá.

— Halljuk.

— Csáknak, a népdalköltőnek ma leplezik le Bánoson, a szülőföldeden a siremlékét. Ha két héttel későbbben csinálják, olyan jól vagy, hogy lemeheztél volna. Egyszer tavaly azt emlitted nekem, hogy az a Csák barátod volt...

Kozár csak nézett megrendülve Zsámborra és nem tudott szólni. Csak nagy szünet után mondta:

— Csák? Hát Csák meghalt? Ki mondta ezt neked?

Zsámbor elképpedve nézett rá. Azt hitte, hogy az agya meghiobbant Kozárnak.

— Hogyan? Te nem tudtad, hogy Csák meghalt tavaly? Hogy leesett a lováról egy versenyen s a ló szíven rugta? Tele volt vele minden ujság és hazulról sem írták meg? Szinte lehetetlen.

Kozár nem szólt. Nem akarta megmondani, hogy sem levelet, sem ujságot nem nézett meg egy év óta. Csak annyit mondott halkán:

— Én nem tudtam.

És belebámult a fényes őszi napsugarakba, aztán felnézett a mosolygó kék égre, amelyen költöző fecskerajok vonultak végig, utban másik hazájuk felé, mert itt hervadásnak indultak a virágok az erdők. A fecskék, gólyák nem szeretik a hervadást és más tájakra szállnak előle.

És Kozár úgy vélte, hogy a fecsegő vándorok ott az égen, most viszik Csák, a nótás, a dalköltő lelkét innen a hervadásból, oda ahol örökké süt a nap és nem hálnak meg a virágok soha...

Zsámbor csak nézte a meredten bámuló festőt és látta, hogy az arca nem változik, de a szeméből fényes könyecseppek hullanak a fehér kórházi köpenyre, amelyet a beteg viselt.

— Nem is képezed, — mondta nagy hallgatás után a festő, — hogy mennyire szerettem azt az embert és hogy fáj most a szívem, mert neki meg kellett halni. Én úgy érzem, mintha a testvéretem vesztettem volna el...

— Pedig sohasem beszéltél róla — jegyezte meg Zsámbor, aki látta, hogy Kozár nagyon meg van indulva.

— Nem — felelt csendesen Kozár és többet nem szólt.

— Különben hogy vagy öreg?

— Jól — felelt a festő. Teljesen meggyógyultam!

És ruganyosan állt fel. E percben valóban úgy érezte, hogy a régi, az a fiatalkori élettereje tért vissza. És akkor is Csákra gondolt. Ugy vélte, hogy Csák ideadta neki az egészségét, amikor ime neki nincs már rá szüksége többé. Ideadta neki és ő azért gyógyult meg. Csakis azért. Egy vén fa susogott a feje felett s a merengő festőnek úgy tetszett, mintha a lombok susogásában Csák beszélne hozzá:

— Igen. Itt hagyom neked az életemet. Az egész életemet! Érted-e Győző? A boldogságot is!... Én nem tudtam volna hasznát venni. Ilonkát is neked hagyom és elmegyek, mert el kell menni! Isten veled piktor örökre!

A festő újra nézte az eget és a fecskeraj már csak halvány kis pontnak látszott messze, messze az égen. S a gyerekes lelkü lábbadozó beteg szentül hitte, hogy az égi vándorok ott viszik az ő nótás barátja, áldott jó, boldogtalan lelkét oda, ahol — mint dalában mondtam — nincsen tél és nincs kikelet..

Zsámbor hagyta álmodozni, szótlánul állt mellette és végre mikor a festő ránézett, megszólalt:

— Pajtáskám, egy hét múlva elhagyhatod a szanatoriumot. Felesleges itt tovább lenned. A profeszor — magunk között legyen mondva — egy modern briganti. Rettentően sarcolja a betegeit. Miért dobáld te az ő zsebébe a pénzed?

Kozár melegen rázta meg a Zsámbor kezét.

— Meggyógyítottál felcser! Ne is beszélj! Mert te gyógyítottál meg! Az a tacskozó segédorvos mindent úgy tett, ahogy te mondtad s nem azt, amit a gazdája parancsolt neki. Azt hiszem ha az Érkávási Záhonyi Tihamér doktor ur rendelései szerint kezelnek, nem igen hagyom el élve a Záhonyi szanatoriumot.

— Na, na, — tiltakozott Zsámbor, — ne higgy a doktorok tudományába. Mind szamarak vagyunk piktorokám, úgy teszünk, mintha értenénk valamihez, pedig hidd el fiam, az egész tudományunk nem egyéb sötét-

ben való tapogatózásnál. Hanem neked felséges szervezeted van, megbirkóztál a szörnyű kórral, ezért birtál kilábalni. A lakásodra majd elmegyek holnap és rendbe hozatom. Na szervusz. — És Zsámbor elment.

Győző ur pedig három hónap óta, most kezdett úgy gondolkozni mint földi ember. Mit kezd az ember először, mikor a tulvilágról megérkezik? Számolni kezd. Hogy mennyibe került onnan ide az utiköltség. Kozárnak eszébe jutott, hogy mikor beteg lett, a pénzének utolsó maradványait költötte. Mikor tavaly szakított Deér Ilonkával, az összes kész képeit eladatta, gyorsan és potom áron. Ez negyvenhétezer forintot tett ki. A tárcájában, mikor ide behozták, hétszáz forint volt, odahaza az íróasztala fiókjában ötezer forint maradt. Szóval a tavaly ősszel kapott negyvenhétezer forintból ez az ötezer forint az összes vagyona.

— Nem szemrehányásképpen mondom kedves barátom — mormogta a piktor önmagának — de kegyed tisztességesen közé nézett annak a kis pénznek. Havonként cirka két ezer forintot vert el, nem csoda ha ennek a halálravágyó züllésnek majdnem halál lett a vége. Hanem ezen nincs már mit töprengeni. Ha igaz, van a jelen pillanatban ötezer forintunk. A segédorvos kap az ápolásért ötszáz forintot, a két ápolónő százszáz forintot, a többi cselédség együtt kétszáz forintot és a briganti — illetve érkávási Záhonyi Tihamér doktor, szanatorium tulajdonos ur? Ettől függenek a továbbiak.

(Olvasóim csodálkozhatnak, hogy itt hősöm forintokban számol, de ez a történet a korona pénzegység behozatala előtt három évvel, 1897-ben játszódott.)

Két nap mulva felöltözött a maga ruhájába, kocsit hozatott és a lakására hajtatott a Károlyi-utcába. A lakást, habár tíz hónapig lakott benne, most látta először nappali világításban. Mert míg itt lakott, nappal rendesen aludt benne, a szörnyű éjjeli züllések után. Egyáltalán nem látszott, hogy ez festő lakása. Mikor a szerelmi csalódása érte, felhagyott a mesterségével és egyszerűen meg akart halni. Konstatálta, hogy a lakás fényes ugyan, de valami utálatos, alattomos kinézése van. Elhatározta, hogy mindent el fog adni ami benne van. És a szigeten fog lakni, míg Párisba nem megy.

Az íróasztalából kivette a pénzt és visszahajtatott a szanatoriumba.

Zsámbor jól mondta, hogy érkávási Záhonyi. Tihamér ur egy modern briganti. Egy nagy szónoklatot tartott a tudományról, az orvosi lelkiismeretességről, a csodával határos nagy gyógyeredményről, a halál révéről való visszahozatalról és végre kibökte, hogy ez a hurcolkodás a halál révéről idáig, a ragyogó élet kapujába Kozár Győző urnak, csakis neki, csekély ezeröttszáz forintjába került, melyet kér a szanatorium pénztáránál kiegyenlíteni.

— Helyes — mondta a festő és megrázta emberül a briganti kezét. — Ha még egyszer haldoklom, megint csak ide jövök. — És a faképnél hagyta Záhonyi doktor urat.

A pénztárnál kifizette az összeget és átvette a számlát és még egyszer bement a kórházba. A cselédek, az ápolónők kezét akartak neki csókolni a fényes borraivalóért. A segédorvos pedig egészen elképpedt, mikor Kozár elment és a zsebébe nyulva öt darab száz forintos bankót talált, amit a festő a meleg ölekezés alatt dugott a fiatal, igen kopott, igen borzas leendő Koch zsebébe.

— Ez egy uri ember! Ez egy igazi gavallér ember! — ömlengett a kis doktor. — Mese! ötszáz forint! Kifizetem a szabómat, a suszteremet! Hogy fognak örülni a nyomorultak! Fehérneműt fogok vásárolni és mivel nem lesznek ilyen kis piszkos anyagi gondjaim, neki fogok a verses drámám megírásának!...

Mert, óh nyájas olvasó, látott e már ön olyan embert, aki a mesterségét szerette volna? És emellett ne egy másik foglalkozást imádjon, egy olyan foglalkozást, amely annyira áll az övétől, mint ama bizonyos derék város Makó, Salamon városához — Jeruzsálemhez?!...

V.

Az újabb Laokoon-csoport.

KOZÁR, ahogy a szanatoriumot elhagyta, ruganyos léptekkel tartott a belváros felé s elgondolta, hogy 3000 forint van a zsebében, megint egészséges és hátha újra lehetne kezdeni ezt a cudar életet, minden nagyobb kellemetlenségek nélkül.

A Király-utcában felkapaszkodott egy omnibusz tetejére, ami átdöcögött vele Budára. Valami gyermekes örömmel, ami csak betegségből fellábadt embereknél tapasztalható, élvezte a mozgást, a lármát, a nagy város zsongó-bongó zaját és a rászóródó fényes őszi napsugarakat. Egy kis vendéglő kertés terraszán megebedelve, eszébe jutott, hogy felmegy a Svábhegyre és fel is ment a prűszkölő fogaskerekűn. Bement egy elhagyott kis erdőbe és végig nyulva az üde zöld fűvön igyekezett a jövő élete programját megállapítani.

— A butoraimat eladom, kapok érte vagy ezer forintot. Én ugyan ötöt adtam érte. Az apró-cseprő lomot becsomagolom s elküldöm Hargitai kollegámhoz, hogy adjon helyet néki, míg valamerre fordul az ügyem. Holnap leutazom Bánosra és kibékitem a drága kis haragos llonkámát... Hanem várjunk csak... Hátha lemegyek és llonka nem akar tudni többet rólam?... Bizonyára hallották, hogy beteg vagyok és még sem tudakozódott senki felőlem az otthoniak közül... Várjunk csak! Ezt meg kell gondolni!... Utóvégre is Csák már egy

éve meghalt... Ilonkának lehet azóta valakije, aki az én hazamenetelemet nagyon felesleges fáradságnak minősíthetné... Várjunk csak és ne hamarkodjunk el azt a Bánosra menetelt.

Ez a gondolat nem hagyta többé nyugodni, nem ment ki a fejéből s éppen azért felkerekedett és visszament Pestre, úgy gondolva, hogy odabent nagyobb a zaj és megszabadulhat ettől a kínzó, kellemetlen rögeszmétől.

Megint az omnibuszon jött Budáról át és amint az Andrássy uton leszáll még körül sem nézhetett, egy öreg ur nagy lármával ragadt a kabátjába.

— Piktör, aki ragyogód van! Igazán te vagy? Győzőkém édes fiam, megismeresz még?

A festő egy pillanatig megütődve nézte a torzonborz, őszszakálás embert és a körülöttük levők csodálva látták, hogy öltözködik vele, de nem vágta földhöz, hanem összeölelgette:

— Jaj drága jó Móric bátyám, téged az isten küldött ide. Csakhogy még egyszer bánosi embert láthatok!

Az öreg urnak a szeme is tele lett könnyel a nagy örömeztől.

— Ugy-e, ez aztán a szerencse! Éppen a szanatoriumba akartam menni, ahol neked haldokolni kellett — már az én értesülésem szerint — és te gézengúz, makkegészségesen ugrálsz le egy omnibusznak nevezett Noé bárkájáról! Most semmi beszéd! Gyere, mert viszlek!

És beleragadt a festő karjába és vitte, a vidéki emberek őszinte és unzensírt lármájával beszélve folyton, míg az Abbázia felé tartottak.

Az öreg ur, dr. Gerő Móricz volt, a bánosi műpártoló egyesület elnöke, Győzőnek kis fiu korától nagy bámolója. Egy az ő általa Bánoson rendezett tárlaton fedezte fel Kozárt Lencur mester és innen datálódik a festő karrierje. Nagyon szerette a fiatalember is az öreg urat és e pillanatban senkinek sem örült volna jobban, mint Gerő doktornak, akinek a bánosi összes pletykák mindig a kis ujjába voltak.

— Mi ujság otthon Móric bátyám, beszélj, beszélj, mert tükön járok. Mi van Ilonkával?

— Na ne olyan hevesen — mondta a doktor — Langszam barátocskám, langszam. Otthon van, jól van. Gyönyörű! A mult hetekben jöttek haza Olaszországból. Ezt csak tudod?

— Én nem tudok semmit — mondta komoran a festő, leülve az Abbázia előtt egy félreeső asztalhoz az öreg mellé. — Én nem tudok semmit az egy év óta történő dolgokról. Én egy évig a sirba feküdtem. Ma támadtam fel... Így beszélj mindenről.

— De azt csak tudod, hogy Csák meghalt? És Ilonka a bánatát feledni tavaly Olaszországba ment Domokosékkal. Panaszzkodott nekem akkor, tavaly ősszel, az elmenetele előtt, hogy írt neked és te a levelet felbontatlanul küldted vissza. Ez nem volt szép barátom.

— Irt nekem? Tavaly — kérte komoran a festő. — Kár... Mindkettőnkre nézve kár!... Én nem bontottam fel semmiféle levelet amit nekem irtak! Milyen örülség! Most látom! És visszaküldtem azt is, amit az ő drága keze irt!... Milyen örülség! És majd megöltem magam!... És ő irt nekem?... Oh istenem... De hiszen akkor... Drága Móric bátyám — tette hozzá sugárzó arccal — akkor...

— Akkor — mondta az öreg — elmentek Olaszországba és oda voltak egy évig. Mondom a mult héten jöttek vissza...

— De hiszen akkor minden jó van — ugrott fel a festő. — Mikor utazol? Én megyek veled Bánosra.

— Ül le fiam — mondta az öreg csöndesen és az arca elkomorodott. — Ül le és egyelőre ne menj sehova.

— Hogyan? — sáppadt el a festő. — Ilonka... Van valaki...? Valakit szeret?...

Az öreg nem nézett a festőre, csak úgy motyogva, félre fordulva mondta:

— Én nem tudok pozitívet. De azt láttam, hogy mióta hazajött Ilonka, minden délelőtt mellette sétál Pálffy az a huszár őrnagy. Emlékszel még talán arra a szép derék huszártisztre, Pálffy őrnagyra. Meglett ember, ősz a haja, de gyönyörű ember. Gondolj csak vissza, mindig imádta Ilonkát. Ugy szerette, mint ahogy egy nagybácsi szeretheti az unokahugát, úgy mutatta. De én tudom, hogy úgy vonzódott hozzá, ahogy férfi

egy nőhöz, nem, ez nem jól van mondva! Mint ahogy egy ember imádkhat egy szentet. Igen, ez a jó kifejezés rá...

Kozárnak valami jegesfuvalom szaladt át a szíven és egy percre úgy hitte, hogy tüdején megint megnyílt a seb, az a borzasztó érzése volt, hogy rögtön hányni kezdi a vért... Az arca halálsáppadt lett... Az ajka szerdes... A doktor kétségbeesve fogta meg a kezét.

— Győző, édes fiam, bocsás meg! Örült vagyok, hogy így adtam ezt le! Hiszen talán nem is igaz az egész! Nem bizonyos! Csak együtt láttam őket egy párszor sétálni! Én egy vén számár vagyok! Csak következtek! Te érted elhagy, elkerget mindenkit Ilonka! Csak gyere le! Csak gyere le édes fiam velem! Ennye na! Ne vedd már úgy a szivedre!

De hát hiába beszélt Gerő bácsi a festőnek. Annak a szívébe tört a mérges fulánk, azt onnan nehéz, sőt lehetetlen többé kihúzni.

Felugrott és komoran rázta meg az elképpedt doktor kezét. Valami csodálatos, rekedt hangon szólt. Maga sem ismert a hangjára.

— Jól van Móric bátyám — hörögte — köszönöm, hogy elmondtad. Egy esetleges halálos csalódástól mentettél meg. És ebből az a tanulság, hogy aki meghalt, maradjon a sirba és az ne jöjjön vissza kísértetkép megzavarni a mások boldogságát. Szervusz! Nem hiszem, hogy az életbe többször találkozunk.

És elrohant.

Az öreg doktor kétségbeesve szaladt utána. Egyesek észrevették a kávéházba és csodálkozva nézték az öregot. De a festő eltűnt egy zugutcán a tömegben és az öreg rémült levertséggel jött vissza és szinte belebetegedve a történetbe hosszan meredt maga elé...

— Örült voltam! Tisztára örült! Semmit sem tudok! Semmi bizonyosat! És fecsegek! És megölöm ezt a szegény fiut, aki most kelt fel a sirból.

Ha nem röstelte volna, egy hatalmas sirással könnyített volna a bánatán. Ott ült este hétig a kávéház asztala mellett várva, hogy hátha visszajön Kozár. De az nem jött. Ő aztán felment a szállodájába és este 9-kor hazautazott Bánosra azon kétségbeesett fogadal-

makat hajtva egész uton, hogy soha, de sohasem mond senkinek semmit. Soha! És semmit!

Kozár pedig böszült fájdalommal rohant végig az utcákon, semmerre sem nézve, feltaszigálva a mellette járókat. Már késő este volt s akkor vette észre, hogy éhes és fáradt. Bement egy kisebb kávéházba. Evett valami hideget és palackos bort hozatott. És elkeseredetten kezdett inni.

Ahogy ott ült, lassanként a vére lecsillapodott. Kezdett megalkudni önmagával és végre azon meggyőződésre jutott, hogy amit Gerő mondott, az természetes és rendjén való dolog. Ő elszakadt Ilonkától. Elváltak, elmultak egymásra nézve. Hogy is remélte egy percig is, hogy a lány gondol reá, várja! Milyen naivan őrült gondolat! Ő többé nincs! És természetes, hogy egy olyan leány, mint Ilonka, nem fog pártába maradni csupa hazug romantikából. És azt is belátta, hogy jól választott, ha Pálffy-t választotta. Győző elismerte magában, hogy olyan finom, szellemes, derék uri ember mint Pálffy, másik Bánoson nincs. Huszárőrnagy, gazdag ember, ur, a szó igaz értelmében, gyönyörű ember, hogy 38 vagy 40 éves. Mit számít a kor? Ép, erős, egészséges ember! Bizonyos, hogy boldoggá teszi a feleségét! Ilonkának igaza van!

A kávéházban levő cigánybanda Csák nótákat kezdett húzni. A piktor valami komor merengéssel halgatta a dalokat s a lelke hazarepült a szülőföldre, ahol ezek a nóták születtek! Szegény Csák Elemér, dalos poétám, — gondolta a festő — miért nem vittél el engem is magaddal...

— Eh, — mormogta. — Vége mindennek! Holnap után indulok Párisba! Engem nem lát meg többet Magyarország!

Egy lány odaült a festő asztalához. Egyike azoknak a szerencsétlen teremtéseknek, akik a csókjukat árulják és a mosoly az arcukra van fagyva, akiktől hemzseg Budapest éjjeli élete.

— Megengedi, — mondta bátortalanul a festőnek. De a piktor rosszhangulatban volt.

— Nem — mordult fel. — De mikor látta a lány bánatos kék szemét és az ijedt arcát, megszánta.

— Ehes vagy?... — mondta csöndesen és megfogta a kezét.

— Igen — sohajtotta a lány... Maga olyan jó embernek látszik — rebegte... Megvallom... még ma nem ettem.

Győző találomra belenyúlt a zsebébe, amelyben pénzét a könnyelmű emberek szokása szerint tárca nélkül hordta. Egy 100 forintos bankó akadt a kezébe, de nem tette vissza. Belecsusztatta a lány tenyerébe.

— Vacsorálj meg édes fiam. De nekem hagyj békét, mert rossz kedvem van. Eredj haza, ha van hazád...

A lány elképpervedve nézett rá. Aztán lehajlott a festő asztalon nyugvó kezéhez és ügyesen, hogy senkise vegye észre megcsókolta.

Kozár hevesen rántotta vissza a kezét.

— Mondom, hogy eredj gyermekem, — kiállotta fojtott hangon.

— Már — megyek, mondta a lány felállva. A fejére tette a kis piros kalapját, felvette a kabátkáját, a tollboát a nyakára csavarta s nagy alázattal és tisztelettel susogta:

— Én ma vagyok itt először. Ebből a pénzből megtanulom a cipőfelsőrész készítést. És tisztességes lány leszek. Meglássa... Nagyon köszönöm.

Meghajtotta szőke fejét és kisuhant, a piszkok tengeréből.

— Ez a gyerek vagy nagyon ügyes, vagy nagyon szerencsétlen teremtés — mormogta. — De tovább nem törődött vele.

A kis kávéház közönsége folyton jött, ment, változott. A festő csak ült az asztalnál és szolidan, de folyton ivott a hosszunyaku üveges borból, ami nem is volt nagyon rossz. A mellette levő asztalnál nagy kacagva kártyázott három férfi már este óta. Ugy látszott jól mulatnak. A festő kedvet kapott és nézte őket. A kártyázók észrevették, hogy a festő figyeli a játékot. Még nagyobbakat nevettek és az egyik egy barátságos képű öreg ur, át is szólt hozzá tréfásan és a kártyáját mutatva.

— Nézze uram ezeket a gyalázatos lapokat.

Ugy látszott ő uszott.

Később az öreg átszólt újra:

— Nem tart velünk? Babszemre megy az egész!

A festő, aki igen ritkán kártyázott, átült az asztalukhoz és neki is osztottak.

Apránként Kozár kezdte őket pusztítani; amit megint csak vidáman fogadtak a partnerek. Nagyokat kacagtak ezen is.

— Eh, — mondta az öreg nevetve, — önnek nagy szerencséje van a játékban.

— Pedig nem csalok — kacagott Kozár, akit meglepett, hogy ő milyen jól tud kártyázni.

— Játshatunk talán nagyobbba is — mondta az egyik játékos, — az ilyesmi unalmas, kár vele bajlódni.

— Menjünk nagyobbba, mondta a festő, és újra megnyerte a nagyobb téteket is. De aztán megfordult a szerencse és a társai kezdtek nyerni. Győző azon vette észre, hogy a nagy bankójai igen kopnak.

A szomszéd asztalnál a Kozár előbbi helyén egy fiatal szurós szemű, simára fésült fekete haju férfi ült már ekkor és nézte hosszasan a játszókat, akik el voltak merülve. Egyszer Győző mellé lépett és a kezét a vállára tette s rideg kemény hangon szólt:

— Miért játszik ön ezekkel? Ezek sipisek, csalók, kozákok!

Abban a pillanatban a festő három társa felugrott és mint a gondolat elpárolgott a kávéházból.

Győző csak akkor vette észre, hogy ezek magukon tartották az őszi kabátjukat és a kalap is a fejükön volt ahogyan eltűntek.

A festő akkor nézte meg a jóképű fekete fiatalembert.

— Ön ugyan szétrebbente a kompániámat. Hogy kámforra váltak! Ugy látszik igazat adtak önnek. Nem detektív kegyed?

— Nem, mosolygott a fiatal ember. Én Wilhelm Ferenc nyomdász vagyok!

Kozár elmeredt szemmel nézte a fekete embert s arcán valami végtelen öröm tükröződött:

— Wilhelm Francil? — kiáltott a festő! — Hiszen én meg Kozár Győző vagyok, hát nem ismeresz

meg Franci — És összecsókolta a nyomdászt. — Te, te! Hát hogy nem ismertük mi meg egymást, két ilyen egykori kenyeres-cimbora.

— Ja, barátom — nevetett a nyomdász, tiz éve nem láttuk egymást és akkor neked nem volt szakállad.

— Neked pedig husz éves korodban már nagy bajuszod volt, most pedig borotvált az arcod. Gyere, ülj ide — kiáltott kitörő jókedvvel Kozár — és mond el mi történt veled mióta nem láttalak. Pincér! Még két ilyen üveggel, ebből a rosszből!

Leültek és a gyermekkor elsuhant szép világát minden második mondatba belekeverve, mesélni kezdték egymásnak az élményeiket. Az órák szálltak, a kávéház kezdett kiürülni, de a két barát, egymás szájából szedve a szavakat, még mindig beszélt.

— És sohasem találkoztunk, — mondta a festő. — Hogy lehet az?! Pesten mindenkivel találkozik az ember és mi örökké elkerültük egymást.

— Mert mikor te Pesten voltál, én Berlinben dolgoztam — magyarázta Wilhelm. — Mikor pedig én hazajöttem, te Münchenbe mentél. Mindegy! Te csak nagy ember lettél! Országos hírű ember lettél.

A festő lecsüggesztette a fejét és tompán morgta:

— És végtelen szerencsétlen Elengednék minden dicsőséget, ha az életet elől kezdhethném és boldog lehetnék, olyan, amilyen szeretnék lenni.

— Tegnap jöttem fel Bánosról — mondta elgondolkozva a nyomdász, beszéltem Ilonkával és azt hittem hogy csak veled kell szólnom és minden jóra fordul. De arról a Pálffy ügyről, amit az imént elmondtál, nem szólt Ilonka. Az igaz, hogy nem is kérdeztem.

Kozár komoran nézett maga elé.

— Pedig ez tény. A szívem érzi, hogy igaz ez a dolog és Ilonka az én számomra meghalt...

A nyomdász nem szólt, de igazat adott hajdani játszótársának. Ahogy végig gondolta az Ilonkávali beszélgetést, nem talált e régi szerelem számára semmi fixpontot. De eszébe jutott, amit Ilonka mondott:

— A boldogság olyan mint a folyóba esett virág. Ha belehull, késő utána rohanni. Azt elviszi az ár...

Valami idegen partra talán kiveti, de felénk nem jön vissza többé. Az én virágomat is elvitte az ár és sohasem hozza vissza arra a partra, ahol én állok... A mi utjaink örökre elváltak...

— Igaza van a szegény Kozárnak — merengett magában Wilhelm — az a Pálffy-ügy megvan. Akinek valamelyes új vigasza van, csak az beszélhet így, ilyen hideg bánattal a meghalt szerelméről.

Kozár szomorun mosolyogva szólalt meg:

— Min gondolkozol Francikám?

— Azon Győző, hogy menjünk haza.

— Menjünk, de nekem még hazám sincs. A lakásomról eljöttem és újat már nem fogadok, míg elutazom Párisba. Szállodába fogok addig lakni.

— Tudod mit Győző, — hány óra?

A festő megnézte az óráját:

— Három.

— Ha szállodába mégysz lakni mit fizetsz?

— Naponként három-négy pengőt a lakásért.

— Na én megtanítalak takarékoskodni — mondta mosolyogva és levett egy üveg likört a kávéházi pénztárosnő tükrös állványáról.

— Hogy ez az üveg snapsz, angyal?

— Egy forint kérem.

— Fizesd ki — mondta a nyomdász Kozárnak.

— Mit akarsz ezzel?

— Ezt megissza a banda.

— Melyik banda?

— A „Koplató“-beli banda.

Kozár megint nevetett, de nem értette a nyomdászt.

— Mi az a koplató?

— A koplató — magyarázta komolyan Wilhelm, egy legénylakás, ahova most menni fogunk, ahol felzavarjuk a lakótársaimat és ezt a pálinkát megitatjuk velük. És te ott fogsz aludni. Három forintot megspórolsz és megismerkedsz három olyan alakkal, amelyet még nem láttál! Három gazember! De nem szószerint értendő. Én vagyok a negyedik. Mi négyen vagyunk az újabb Laokoon-csoport, de amint az élet, ez az undok

hidra ránk tekergőzik, mi nem isszonyu fájdalmas, hanem örök-nevető arcot vágunk és mind a négyen azt hisszük ma még, hogy a hidrát össze fogjuk vagdalni. Lehet később csalódva látjuk, hogy a hidra összetörte a csontjainkat és mi bénán vánszorogtuk át a létet. De már akkor ez nem lesz baj! A fő, hogy addig a hitünket ne veszítsük el a jövőbe.

A festő mosolyogva hallgatta a nyomdász zengő vastag hangját.

— Ez az ember született szónok — állapította meg magába Kozár. Aztán fennhangon kérte.

— És kik a te szobatársaid?

— Itt nagy a füst — mondta a nyomdász — menjünk. Majd az uton elmondom.

— Menjünk, — hagyta helybe a festő és kimentek az utcára. A szép őszi éjszaka enyhe volt és amerre mentek az Erzsébet-köruton, ahova hamarosan kijutottak, mindenütt szólt a kávéházakban a zene.

— Hogy kik a szobatársaim, — folytatta a nyomdász félbemaradt magyarázatát, egy mérnök, egy újságíró és egy színövendék. Mondhatom igen jól vagyunk összeválogatva. A mérnököt Bornemissza Bélának hívják, de rettentően tudja inni a bort, református kunsági fiú. Senkije sincs és a maga emberségéből végzi a műegyetemet. A mérnöki pálya, amint tudod is, igen nehéz. Nem lehet elszalmázní, mint a jogit. Tanulni kell és tömérdekert rajzolni. Bornemissza úgy oldotta meg a dolgot, hogy egy évig otthon dolgozik a szülővárosa kulturmérnöki hivatalában, malomterveket rajzol és más munkákat végez. Ezalatt összeszed annyi pénzt, amiből egy évig tanulhat az egyetemen. Szóval egy évig keres és egy évig tanul. Neki éppen kétszeraddig tart míg a pályáját elvégzi, mint más módos embernek. De ez az ő jókedvét nem rontja egy cseppet sem. Most már a végén van ennek a keserves munkának, most teszi a szigorlatot októberben.

— Derék ember lehet — jegyezte meg Győző, akit elbűvölt a nyomdász gyönyörű, zengzetes beszéde — amit gyermekkorában is annyira csodált benne. — És a színész — kérdezte érdeklődve.

— Az egy énekes bonvivant lesz. Remek hangja van, de szörnyű lump. És a havipénzét, amit egy nagy-

nénje küldöz neki, elvesszük tőle elsején és kifizetjük kosztját, lakását, mosónéját és hatosonként adunk neki kéztől, mert különben éhen veszne elseje után három nappal. De olyan jószívű ember talán másik nincs ebbe a förtelmes városba. Ez katolikus. Jegyezd meg. Mert mindenikünk vallása más. A komédiást Zsadányi Tibornak hívják és kolozsvári gyerek.

— S az ujságíró?

— Hát — mondta elnevetve magát Wilhelm — ez a kedvencünk. Egy öklömnyi kis zsidó kölyök, de egyik legtehetségesebb riportere egy igen nagy napilapnak. Leitner Sebestyénnek hívják. De ő Lantosra magyarosította a nevét. Képzeld el a fürgeséget, az ötletet, a szemtelenséget, élelmességet, humort és jóságot összegyurva és akkor megtestesítve előtted áll Lantos Sebestyén, a koplalóbeli nevén a „kis pizskos“. Mi nyolc éve lakunk együtt. Bornemissza persze csak minden második évben társunk. De az ágyát minden este fel kell vetni, ha nincs is itt. Mi mindig várjuk egy évig! Ott küszködünk mi nyolc éve az öreg Fleischer mamánál a Práter-utca 64. szám alatt. Két szobában, amelyben négy öreg ágy létezik és mindenik szobába még egy-egy nagy divány, az esetleges pillanatnyi hajléktalanságban szenvedő barátok számára.

— Én tehát most a diványok egyikét foglalom el ugy-e bár? nevetett Kozár.

— Ugy van — mosolygott Wilhelm s ezalatt a József-körutról az ő nagy lépteikkel befordultak a Práter-utcába.

— Meglátsd milyen szívesen fogadnak a fickók. Nem kérdik honnan jöttél és mit akarsz, de akit egy *tag* hoz, az szent és sérthetetlen. Lehajthatja fáradt fejét a rezerva diványra és ott lakhat, amíg egy következő le nem szorítja a diványról. A szobának ablakai a papinövelde nagy elhagyott kertjére nyílnak és ez szinte megbecsülhetetlen Pesten, mert a mi szobánk ablakai áprilistól októberig mindig nyitva állnak és olyan jó levegő van bennük, mint egy nyári lakba. Az is egy nagy előnye a lakásunknak, hogy akárhogy dalolhatunk, lármázhatunk, a fekvésénél fogva egyik lakó sem hallja. Mi pedig igen gyakran szoktunk és szörnyű nótás estélyeket csapni. Hanem már itthon is vagyunk — mondta Wilhelm — és megnyomta a csengő gombot.

Wilhelm odaadott vagy három hatost a házmes-
ternek, aki igen nagy tisztelettel eresztette fel őket és
a lépcsőházba folyton tartotta a lámpáját.

— Ez a cereberus nagyon udvarias — jegyezte
meg Kozár.

— Igen, de csak velünk szemben, akik a kopla-
lóban lakunk. Mert mi sohasem jövünk haza kapu-
zárás előtt.

— Ez magyarázza hát meg a dolgot, — nevetett
Kozár.

— Egyszer berugva jöttem haza, — magyarázta
Wilhelm míg a második emelet csorba lépcsőjén fel-
fele másztak. — Azaz hogy dehogy egyszer, többször
is, sokszor is, de egyszer a többek közt jókedvem volt
és meginterjuvoltam hajnali négy órakor ezt a tót ház-
mestert, hogy mi a véleménye az ilyen korhelyekről
mint mi vagyunk? Mondja meg őszintén.

— Mit szolt, — kérte Kozár.

— Hát, — nevetett Wilhelm, igen meglepett a vé-
leménye. Azt mondta az ő bájdus tót dialektusával, hogy :

— Kerem szepen, ketfele ember meg fan lakók
közt, uri ember, meg kócos ember. Uri ember, aki zárás
után jövik, kócos ember aki zárás előtt jövik. Az egisz
házba kócos emberek laknak, csak nagyságos urfiak
uri emberek vannak meg.

Wilhelm ekkor előhalászott egy kulcsot a zsebé-
ből egy sarokba levő ajtót kinyitott s kézen fogva
Kozárt vezette valami előszoba vagy folyosó felén át
egy másik ajtóig, amelyen bementek és betették maguk
után. A sötét szobába, melyet csak a nyitott ablakok
világítottak, de az éjszaka borult lévén, nem lehetett
semmit megkülömböztetni. Csak egy kisebb fűrészte-
lepre emlékeztető horkolás bizonyította, hogy itt élő
emberek vannak és alszanak.

Ekkor olyan hangon, mint az őskorba ichtiosaurus
a fiait hívhatta, megszólalt Wilhelm:

— Banda! Aufstehen! Pálinka áll a házhoz!

Erre a hangra a halottaknak is fel kellett ébredni.
A szobában levők is mozgolódni kezdtek a recsegő
ágyakon és egy mély basszus hang megszólalt.

— Ember! Ha hazudtál, meghalsz!

És egy recsegő gyújtó rántódott el a falon s egy meztelen kar gyertyát gyújtott s a hajlék megvilágosodott.

Oh, muzsa adj nekem erőt, hogy e hajlékról méltó képet festhessek az ilyen helyeken teljesen járatlan olvasók előtt!

A fal testése eredetileg piros lehetett, még a miocén korszak előtti időben, de a tömérdek cigaretta, pipa, kályha és lámpafüsttől olyan piszkosbarnává vált, amilyenekre az elegáns angol férfiszobákat pingálják. A falakon képek valának. De milyen képek! Görgei álma, egy szörnyű fantáziája valami bizar piktornak, amelyet ha a szegény Görgei tényleg megálmodott volna, bizonyosan belehal e rettentő látományba. Aztán a „Vadász temetése“-nek minden variációja. És egy siró Mária kép. A Mária nyilván azon dolgok felett sirhatott amelyeket e szobában elkövetni látott. A falon egy hegedű is függött. Két, hajdan pulituros, szörnyen erős, régi, elpusztíthatatlan munkáju ág egy Magyarország hegyeit szemléltetőleg bemutató rugóju nagy divány, két mosdószekrény, két ruhaszekrény és egy szörnyű nagy kerek asztal képezte a szoba butorzatát. A másik szobába egy nyitott ajtó vezetett, de abban nem vettek tndomást a Wilhelm ordításáról, mert még egy fűrésztelep ott működött.

Az a meztelen kar, amely az előbb gyertyát gyújtott, törzsszel és fejjel is rendelkezett. Szép göndör gesztenyehajas fejjel, amelynek mosolygó arca, meleg tekintetű fényes dióbarna szeme és sötét kis bajusza is volt. Nevetve szólalt meg.

— Miféle csavargók ezek? Ide azzal a pálinkával.

Wilhelm már akkor beleverte az üvegbe a dugót és odaadta az üveget.

— Igyál betyár mulik a nyár, ugyse soká betyárkodsز már.

— Bornemissza ur, mutatott az ivóra Wilhelm.

— Szervusz — nyujtotta kezét a mérnöknek a festő. Kozár piktor vagyok.

— Szervusz öreg, — rázta meg melegen a Kozár kezét a mérnök. — Jó pálinkát hoztatok, — köszörülte a torkát.

A festő hátamögött egy rettenetes gyorsbeszédű hang szólalt meg ebben a pillanatban.

— Fetyónmeg, pajtáskám, fetvónmeg, fordulj meg mán, fordulj meg, hadd látom az ábrázatot is pajtáskám.

Kozár megfordult és egy igen alacsony római férfiu állt előtte. Legalább is ahogy egy fehérszínű nyári paplan vagy pokróc festőien volt a mezitelen termetére csavarva, úgy nézett ki, mint Ciceró a fórumon. De a rómainak fekete gyapjas néger feje volt és a szájába csüngő kis bajusza. De minő száj! Mint egy fecske fiué, amely ha nevetetett a két széjjel álló füléig ért. És mindig nevetett s ez a széles száj olyan gyorsan járt mint a ruca csőre ha hápog... Kozárnak a Hugó Victor Gwimplainje, a nevető ember jutott eszébe.

— Én vagyok a kis piszkos, kérlek aláson, a kis piszkos. Vagy igaz, a Lantos Sebestyén ur, a firkász, de ezt sohse hallom senkitől se, magam is elfelejtettem. A kis piszkos, a kis piszkos, csak így hívjál, ha a bandához tartozol. Kérlek aláson, a fetvónmeg. — És melegen rázta a nevető festő kezét.

— Nagyon örülök kedves Lantos komám, — mosolygott Kozár, — hogy megismertelek.

— Jól van kedves komám nagyon jól van, — hadarta a kis piszkos, — csak a pálinkás üveget add errébb kedves komám a fetvónmeg.

(Már akárhogy is elítélnék az olvasók, de meg kell mondanom, hogy Lantos uram ez a fetvónmeg minden pillanatban használt szózápora az tette, hogy: a fene ett volna meg!)

A másik szoba ajtajába szintén megjelent egy római egy nyugalomba vonult esőköpenyeget kanyarítva maga körül, amely a szörnyű magas fiatal embert csak derekáig takarta be. A borotvált arcú ur, vastag tuskés szemöldökét összehuzva, kétségbeesett arccal nézte, hogy Lantos milyen bőszen cuclizza a likörös üveget.

— Kis piszkos mi lesz?! A béled bárkáját! — Rivalt az ivó négerre. — Avagy nekem nem marad semmi?

— Zsadányi ur, — mutatta be Wilhelm az ordító félmeztelen férfiut Kozárnak — színművész.

Zsadányi ur kettőt lépett. Mindenik lépése egy öl volt. Kikapta a pálinkás üveget a Lantos kezéből a hóna alá vette és kifogástalan udvariassággal, ahogy Nádain mestertől tanulta, hajolt meg Kozár előtt. Csak az volt a kár, hogy e finom Blignyi hercegféle meghajláshoz sehogyse illett a hóna alatt levő pálinkás üveg és a rongyos esőköpenyeg, amely e pillanatban leesett róla, pedig fájdalom egyéb ruházat a széles földön nem vala rajta.

— Kozár urnak fogta meg a kezét, márki, a híres piktornak — mondta Wilhelm.

— Aminek én végtelenül örülök, — jelentette ki a mezitelen márki újra és igen udvariasan meghajolva a piktor felé. — Mert amint sejtem ha nem kezelnénk most, aligha ihatnék ebből az isteni likőrből.

A kis Lantos, akinek a pálinka a torkára szaladt, mikor Zsadányi elkapta a szájától, eddig rettenetes, fuldokló köhögést vitt véghez, hogy a szemei kidagadtak mint két nemesített őszibarack. Most még mindig köhögött ugyan, de magához tért annyira, hogy az óriási Zsadányinak, akinek a derekáig ért, neki rohanhatott és el akarta venni tőle a pálinkás üveget.

— Kérlek szépen komédiás, ne pimaszkodj, fetvónmeg! Én még alig ittam! A sligovicot adide, kérlek aláson! Fetvónmeg!

De a komédiás rendületlenül ivott és nem vett tudomást a lába alatt motoszkáló törpéről, de amikor Lantos a mezitelen hátát pocskolni kezdte, elvette a szájától az üveget és a Petőfi János vitézéből igen rémes hangon szavalni kezdett:

„Ha jól látom, ott a füben ember mozog.

Talpam úgy is viszket, várj, majd rád gázolok.“

— Gázolsz a nagyapád bubánatos jókedvére, — haddarta a szomjas kis Lantos. Add ide a pálinkát kedves barátom, a fettvónmeg, elengedem, azt a hat hatos tartozásod, amivel három esztendeje vagy adós.

— Engem nem lehet megvesztegetni, mint az újságodat, te hitvány! — És ivott tovább.

Bornemissza végre elvette az üveget Zsadányitól és egy ingatag fotelt tolt Kozár alá és mindenik ur magára kanyarított egy leplet és körülvették a többi székeken a festőt.

— Hát ti mind meztelenül alusztok gyerekek? nevetett a festő.

— Világos — mosolygott a mérnök, — minek koptassuk mi az éjjeli ruháinkat.

— Ami nincs! — jelentette ki Zsadányi zordonan.

— S ami van, — hadarta a kis Lantos — a tisztító intézetbe van! Fétvónmeg! A Kremnicer-utcai központi tisztítóba, kérlek alásan, világosította fel Győzöt, aki még mindig nem értette.

— Ott van ugyanis a m. kir. zálogházak központi raktára — nevetett Wilhelm.

— Azt én tudom mikép nem tudja más, — sóhajtott a kis Lantos. Holnap egy bankettől kell riportot írnom. Itt a jegy és a frakk zálogba van! Fétvónmeg! Így menjek a bankettre, kérlek alásan így?...

— Zsadányi végignézte Lantost, a nyári paplanban és komolyan szólt.

— Így még sem mehetsz a bankettre barátom!

— Nyomorult világ! Hónap vége van! Főbe lövöm magamat, ha holnap 10 pengőt nem tudok löni valahol, kérlek alásan, fétvónmeg!

— Sohse lödd pajtás mosolygott — Kozár s a zsebébe nyulva s kitett az asztalra egy százforintost.

— Ezt felajánlom a bandának elsejéig az ügyei rendezésére.

Egy pillanatig halálos csönd volt a koplalóban, aztán az egész banda rárohant Győzöre és ölelte, csókolta, cirogatta ahol érte.

— Éljen, vivát! Bancáj! Itt az aranyat tojó tyuk!

A kis Lantos könnyezve hadarta:

— Miféle földön termettél te kérlek alásan, a fétvónmeg, hogy szeptember 27-ikén százforintos van a zsebedbe? Bizony isten mán az este nem evett a banda. Wilhelm Francit kiküldtük utonállni, mert neki volt a legjobb ruhája, a miénk mind zálogba van. Kiküldtük, hogy valakitől pumpoljon ki 3 pengőt. És ime a Franci hoz egy aranyat tojó tyukot. Uraim szólt a kis hadaró ünnepélyesen, Wilhelm Francinak jegyzőkönyvi köszönet és Kozár urnak diszoklevél jár a Píripócsi dalárdától. Most pedig Zsadányi te összeszeded a társaság ruha-

tárát, felöltözől és lemegy a sarki henteshez, mivel reggeli 5 óra és már kinyitott, s hozol halat, vadat, mi jó falat szem-szájnak ingere, mert ebben a pillanatban kiugrik a szemem az éhségtől, mert tegnap dél előtt óta koplalok.

Zsadányi már ekkor öltözött és rohant. Tíz perccel mulva megjött megrakodva és egy új üveg likörrel.

A banda evett, mint azok a bányászok, akik hét hétig voltak a föld alatt eltemetve. Aztán ivott. Amikor így jó hangulatba jöttek, kimentek a folyosóra és szerenádokat adtak Fleischer mamának, illetve a nála lakó három bolti kisasszonynak. A szerenád a piripócsi dalárda indulója volt, amely a következő szellemes versszettel bír:

A piripócsi dalárok vagyunk
Olyan gyönyörűen dalolunk.
A multkor is hogy kiharándultunk
Olyan gyönyörűen daloltunk
Ellenben délután, megjött a zord idő
Azóta erősen ha-va-zik.
Ha-ha-ha-havazik
Hahaha havazik
Azóta erősen havazik!!!

Ezt a dalt mindenki a tőle telhető legförtelmesebb hangon fujja, mert csak így nagyszerű a nóta. A végét pedig fel kell vinni olyan visitóhangon, mint mikor a kutyának az ajtóközé szorítják a farkát.

A hatás meg is volt. A pénztáros kisasszonyok boldogan kiabáltak ki.

— Hallottuk! Köszönjük. Gyönyörű volt urak!

Fleischer mama is megszólalt.

— De ha nem mennek be, úgy éljek, hogy leöntöm a dalárdát.

A dalárda bátor emberekből állt, de e hangra rögtön takaródot fujtak és bevonultak a hajlékukba.

— Angyal! barátom, angyal! — lelkesedett a kis Lantos.

— Kicsoda, — kacagott Kozár, — ez a vénasszony, aki locsolódni akart?

— Dehogy, Linuska!

— Dehogy — mondta Zsadányi. — Annuska!

— Dehogy — intette le a többit Bornemissza — Minkuska!

— Mindőtöknek van egy — mondotta Kozár vetkőzödve.

— Nekem nincs — mosolygott Wilhelm, szintén vetkőzödve, — itt nincs. — Illetve sehol sincs...

— Nőülvesszük őket! Igen — lelkesedett Lantos. — Majd! Majd!

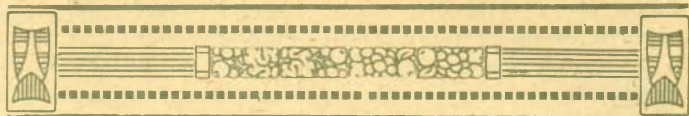
És ekkor a fiatal emberek igazán is hitték, hogy a bolti kisasszonyokat nőül fogják egykor venni. Majd... majd... Mert csak odakünn pirkadt az őszi reggel, az ő szívében ekkor még tavasz volt...

S a banda nyugovóra tért.

Lantos ágyat vetett Kozárnak a diványon s Győző végig nyulva rajta, úgy képzelte, hogy akinek kedélybetegsége van, eközé a banda közé kellene hogy hozza egy fél évre. Ha ki nem gyógyulna, főbe lőhetné magát.

És igen jó hangulatban aludt el a kényelemhez szokott piktor e nyomoruságos hajlékba, amelyben a fiatalos kedély minden rongyot aranyos örökké csillogó fénnel vont be.

VI.

Az őszi kertben.

A hervadó leveleken sugarak ragyognak és e bánatos mosolyu őszben minden eszünkbe jut, ami a tavaszból szép volt...

Álmok suhannak elénk és rég elmúlt szerelmek emléke száll, libeg a merengőhöz az őszi lilapárából. Sok minden ér bennünket míg a tavasztól az őszig, a virágfakadástól a levélhullásig, az első szerelemtől az utolsó lemondásig érünk!...

Minden leveletpergető ősz avarja betakar egy csomót tavaszi álmainkból és az élet őszén, az ut végén nem marad egyéb emlékeink virágainak megszáradt szirmánál. Ezt nézegetjük, ezt nézegetjük az őszi nap utolsó fényénél, míg ködöt nem borít reményeinkre és életünkre a — Tél...

Ilonka egy nagy himalája sállba burkolózva a hervadt levelektől borított rózsalugasban üldögélt s merengve nézte az ősz pusztítását a kertben az alkonyba hajló októberi délutánon s magában azt konstatálba, hogy vénleányos alürjei támadnak mostanában s im ez a morfondírozás is e helyen, már a vén kisasszonyok természetrajzához tartozik.

Voltaképpen úgy állt a dolog, hogy ma délből egy levelet kapott Wilhelmtől, amelyben — nyolc ol-

dalón át — rettenetes szóbőséggel, Kozárról, a betegségeről és meggyógyulásáról beszél és elmondja, hogy a piktornak semmi baja többé. Nem kereste fel, ahogy megigérte Ilonkának, véletlenül akadt a piktorra a főváros forgatagába, de — fájdalom — Kozárnak meghalt a szive... Legalább a beszédéből ezt lehet kivenni, aminek különben a kegyelemdőfést Gerő Móric doktor ur adta meg, azzal, hogy itt járván elpletykálta Győző urnak, hogy Ilonkának Pálffy őrnagy egész komolyan udvarol... Amiben a jó Franci egy percig sem hisz komolyan...

Ilonka lázadozó haraggal olvasta ezt a levelet, a tehetetlen keserőség könnyeket csalt a szemébe és nem tudta mire határozza el magát.

— Ime — gondolta — ez a kis város. Két hete jött haza egy évi távollét után. A házból még nem volt künn négyszernél többet. Az tagadhatatlanul igaz, hogy a négy kimenetelből háromszor, Pálffy őrnaggal valami sorsvéletlen folytán mindig összetalálkozott s az őrnagy, mint a család régi barátja, minden hátsó gondolat, minden udvarlásiszándék nélkül hazakisérte. Ez ime a kis város nyelve, már ebből terveket kovácsol. A kisváros fantáziáját működésbe hozza ez a száraz semmiség. Hogy egy magában álló lányt hazakisér egy öregedő katonatiszt. A kisváros szemében ennek nem lehet egyéb a vége házasságnál. A kisváros, a maga csöndes ostoba korlátoltságával, valamit akar a semmiből teremteni és nem tudja, hogy a naivan csacsi, jónak látszó szándékaival — sziveket tép el egymástól.

Mert a Franci levele azzal végződött:

— „És a betegségből felkelt, megfáradt lelkű embert minden nagyobb fáradság nélkül visszaakarta terelni a szive, szerelme, vágya, elfojtott sóvárgása Maga felé édes Iluskám. A szívében betegsége alatt diadalmasan fakadt fel újra a régi szerelem, amelynek Maga volt mindig az eszményképe, és Maga is fog maradni mig ez a férfi él. És erre a nagy újra felcsapódó elfojtott lángkévére, mint a jeges zuhany hullt rá a dr. Gerő egyszerű, nem rosszakaratu, csak meggondolatlan vidéki fecsegése Pálffyról... De ez elég volt annak az érzékeny beteges szivnek, hogy eddigi álmait megölje... és életét más utak felé terelje... Fájdalom — szerelme-

sétől el, egy kietlen világ felé, ahol sohasem találhatja meg a boldogságot, amit sovárogyva keres... A jövő héten Párisba indul Kozár...

Irja meg édes llonka, mi való ebből a dologból. Ha nem kapok levelet azt kell látnom, hogy Gerő doktornak igaza volt. Maga máskép határozott a sorsáról s e szent elhatározásba köteles belenyugodni mindenki... hű és alázatos szegény rabszolgáját kivéve, aki nem tudja szívfájdalom nélkül nézni a virágok és szerelmek maghalását, ha azok a virágok és szerelmek a másoké is...

Csak egy pár sorban cáfolja meg ezt az ostoba mesét llonka és Maga is nagyon boldog lesz és önzetlen hiv pajtása is

Franci."

A lány keserű bánattal meredt rá a levélre de már tudta, hogy a szegény Franci ötle nem fog semmi választ kapni. Ha Kozár csak annyira bizik benne, ha csak ennyi kell, hogy jóutra tért, boldogságkereső szívét visszaretentsék — ám menjen. Így kell ennek történni. Így volt megírva, hogy ők sohasem lesznek egymásé.

De aztán végig gondolva a történeteket, belátta, hogy a Kozár elgondolása helyes és nem lehet elitélni, hogy így következtet. llonka a Csák Elemér menyasszonya is volt... Hogy Csák llonkának a testvére volt és nem a vőlegénye, Kozár arról nem tudhat semmit. Csák Kozár előtt egy férfi volt, akit csak a halál akadályozott meg abban, hogy az llonka férje ne legyen. Kozár többé nem bizhat az llonka szerelmében... Ha képes volt a Csák menyasszonya lenni egykor, miért ne lehetne most a Pálffyé?...

Az októberi alkony lilapálás ködje lassan belengte a hervadó kertet. A lány érezte hogy fázik. Belecsavarta magát a nagykendőjébe és ült töprengve tovább a tönkrement lugasba. A kollegium egy másodemeleti ablakából valami szerelmes diák hegedűje zokogott s a lánynak úgy tűnt fel, mintha az a hegedű a tavaszt siratná a hervadásban...

Roppant céltalannak és haszontalannak látta az életet e pillanatban s amiről eddig tréfálva beszélt, a vényleányság komor szelleme, mint egy szomorú sóhaj, kelt ki előtte az őszi ködből, s feléje jött, hogy komor

palástjával betakarja didergő lelkét, vérző szívét. Valami végtelen reményvesztettség vett rajta erőt... Sirni szeretett volna, de nem volt rá képes, valami artikulálatlan hang jött ki ajkán, mint aki rossz álomba kiáltani akar.

A kert után, az ő szokott döcögő lépteivel Domokos tanár ur jött lefele, hatalmas füstfellegeket eregetve csibukjából. Ez az öreg, örökké nyugodt, megzavarhatatlan ember megjelenése kiszakította Ilonkát a töprengésszülte rém láthatatlan karjaiból. Felugrott és egy nagy sikoltással rohant Domokos felé.

— Bácsi lelkem, ne hagyj! El akart vinni!...

A tanár ur komoly arccal nézte a leányt és magához ölelte, a szokott szigorú, kemény hangján szólt, ami maga volt a józanság.

— Először is hogy lehet ilyen hűvös estén a kertbe ülni. Másodszor, már ezerszer megmondtam, hogy csak az az erős ember, aki a rossz emlékeit, ami elakar hatalmasodni felette, akkor parancsolja vissza a feledés Pandora szelencéjébe, mikor akarja. Ha nem bírsz velük, nem szabad előszedned. Megint gyötörni akartak ugy-e. Jó hogy jöttem.

A lány belefűzte karját a Domokoséba s ránehezedett, mint a borostyán a tölgyre. Most már nyugodt volt. Megszabadult a rémlátásától. Csöndesen szólt:

— A villi- király, a Szomorúság megint értem jött és elakart vinni, komor birodalmába. Jó, hogy jöttél...

— Nem nekem kellene jönnöm — tréfált a tanár ur — hanem egy deli lovagnak, aki az ilyen melegszivű kislányok környékéről örökre elkergesse ezt a sárkányt. Én nekem csak pillanatokra sikerül. Szeretnélek férjhez adni már kis leányom. Mit szólsz hozzá?

Ilonka nevetett:

— Te megrögzötten minden bajomra ezt tartod csálhatatlan gyógyszernek. De lehet hogy van valami igazad...

— Ez a céltalan élet tönkre tesz kis lányom — mondta komolyan a tanár ur. — Ezen változtatni kell! És változtatni is fogunk.

— Hogyan? — kacagott már jókedvvel Ilonka.

— Keresek neked valami becsületes embert. Sőt

már tudok is... Hiába is nevetsz. Ez komoly dolog. Intézkedni fogok.

— Hogyan — dévajkodott a lány. — Apróhirdetést teszel a fővárosi lapokba közzé: Ismeretség hiányában ezuton keresek jóra való férjet vénülő unoka-hugom számára.

— Tényleg valami ilyesmi kellene — mosolyodott el a tanár ur, — hátha azon a Pesten elolvassná valaki...

— Valaki — gondolta a Domokos ur — de ezt nem mondta hangosan, akit én gondolok, akiről éppen ma írták, hogy már meggyógyult és kijött a szanatoriumból... De erről nem lehetett beszélni, mert az Ilonka házában nem volt szabad kiejteni a Kozár nevét.

Bizonyosan erre gondolt a leány is, mert hirtelen elkomolyodott és szónélkül ment fel a lakásba a bátyja karján. A vacsoránál is nagyon szórakozott volt és alig várta, hogy vége legyen. A szobájába sietett.

— Hova igyekszel ugy — szólt utánna Domokos ur.

Ilonka valami kacagó huncutsággal fordult vissza:

— Megírom azt az apróhirdetést, amiről beszéltünk.

A tanár felugrott és szokatlan élénkséggel, valami boldog sejtelemmel kérdezte:

— Igazán megírod, Ilonka?

— Meg — mondta bátran a lány és megcsókolta Domokosnét és a tanár ur kopasz fejbubját, aztán sietett a szobájába.

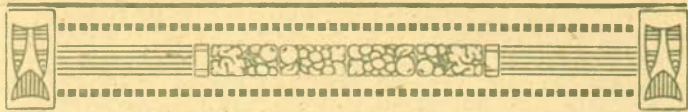
És nekiült és éjfélig mindig írt. Levelet írt — Kozárnak! Mindazt a sok visszafojtott érzést és titkolt aggódó fájdalmat, amit a lányok távollevő szerelmesük miatt szívükben viselnek, kiöntötte a levélben. Olyan volt ez az írás mint a párját visszacsalogató vadgerle bugása. És mikor kész volt ötször elolvasta és nagyon megvolt vele elégedve. Ez megfogja változtatni a gonosz piktor szívét... Ez végkép meggyőzi arról, hogy az ő szívében soha és senkise lakott csak az a rossz fiu, akiért mindenre képes lenne, mindent elkövetne, mindent feláldozna, ha ide hozhatná a karjaiba, ide, hogy sohasem eressze el többet.

Boldogan aludt el és azt hitte holnaptól kezdve uj lesz számára az élet.

De másnap nagyon csuf, szeles őszi idő lett. Az égen komor esőfelhők szálltak s a fagyaló szél megzörgette az ablakokat. Ilonka elolvasta a tegnap megírt napsugaras levelét és egész más szemmel nézte, egész mást látott benne, mint az este, amikor megírta. A nappal józanságában megalázónak látta helyzetét a festővel szemben. Mi ez? Hiszen felajánlotta magát neki, annak a férfinak, akinek szivéből az az egykori gyermeki szerelem bizonyára régen kimult. Talán jót mosolyogna rajta, talán írna egy pár udvarias elhárító sort és akkor? Mi maradna egy életre akkor? Egy hosszú életre, ha nem lenne többé semmi hit és semmi remény! Nem, ezt nem szabad megkockáztatni.

A cseléd a nagy fehér porcellán kályhába megrakta az első télre emlékeztető tüzet. S Ilonka beledobva a levelet az égő hasábok közé, fénylő, de könnytelen szemekkel, zibbadó szívvél nézte, hogy a napfényes írást, mint semmisíti meg a láthatáron megjelent tél első lángfáklyája csókja...

VII.

Az elútazás.

MÁSNAP reggel, mire Győző ur a koplalóban felébredt a bandának minden tagja elment hazulról, csak Wilhelm maradt otthon, aki elmagyarázta a festőnek, hogy a társaság rettentő öltözködést vitt véghez az itthonlevő kosztümökből s egy hordárt a zálogházba levő ruhákért is elküldtek, de azt csak holnap lehet megkapni, vagy legfeljebb délután.

— Én most mivel munkanélkül vagyok, ráérek. Kapok 7 forint segélyt a nyomdász egyletből, ebből valahogy el tud lenni az ember, ha a hét első két napján véletlenül el nem veri az egészét. Két hét múlva pedig megyek valcra Párisba.

— Párisba, — érdeklődött Kozár. — Mi az a valc?

— A valc? Az egy nyomdász műszó, így hívják a vándorlást. A nyomdászok, ha utaznak bármerre Középeurópába 60 krajcár napi segélyt kapnak. A nagyobb városokba fizetik ezt ki. Például én megyek Pestről Győrig kapok 6 napot, 3 forint 60 krajcárt, Győrtől Pozsonyig 4 napot, Pozsonytól Bécsig 2 napot s így tovább.

— Ez az egylet nemzetközi, — kérdezte érdeklődve Kozár.

— Igen, felelt Wilhelm, csak az van kikötve, illetve csak úgy fizeti ki magát ez az utazás, ha gyalog megyünk.

— Gyalog — hült el a piktor — te gyalog akarsz Pestről Párisba menni.

— Nagyon természetes, mosolygott Wilhelm, én már voltam gyalog Berlinben tavaly, az egylet utassegélyével, azelőtt meg Rómában.

— És most Párisba mégysz? Dolgozni akarsz ott?

— Igen. Van ott egy magyar nyomdász, annál.

Győző elgondolkozott. S mivel már régen elhatározta, hogy Pestről elmegy és lehetőleg Párisba igyekszik, lelkesedve mondta:

— Franci, én elmegyek veled gyalog Párisba!

— Nagyon helyes, — nevetett Wilhelm, — csak meg ne und a gyaloglást, mert egy kissé nehéz eleinte. De csak úgy lát és tapasztal az ember igazán, ha gyalog, nyomorogva utazik. Meglásd mennyi érdekes dolog történik velünk az uton és milyen jól mulatunk.

Kozár egész gyermekesen örült ennek a dolognak és mikor felöltözködött kérte Wilhelmet, hogy menjen vele ha ráér és beszélgessenek az utazásukról.

— Szivesen, — felelt Wilhelm, — amint mondtam én ráérek.

Elhagyták a lakást és egy kis kávémérésbe megfrüstököltek. Kozár ilyen helyen is most volt először. Tetszett neki ez a kis gyanus tisztaságú helyiség. Valóban úgy tűnt fel neki, hogy ő Pestet most ismeri meg igazán. Eddig mindig csak a fényes oldalát látta és amiket ezuttal fedezett fel az mind új, szegényes és sötét, de igen érdekes volt ránézve. Ugy vélte, hogy az ilyesmi nem ismerése nélkül nem is lehet igazi művész valaki s szinte örült, hogy a sorsa, úgy hányta-vetette, hogy ezt is megismerte. Elmondta ezt Wilhelmnek is mikor künn jártak már a napsugaras őszi délelőttön a ligetbe. Nagyon vonzódott már gyermekkorában is ehhez a becsületes derék fiuhoz, aki mindig komolyan beszélt és gondolkozott, akinek minden tettéből látszott, hogy az élet igen régen táncoltatja, mert bármiről volt szó, hirtelen és szabatosan tudott ítélkezni s mindig szinte megdönthetetlen igazsággal.

Wilhelmnek látszott a modorán, gondolkodásmódján, hogy nagyon olvasott, tanult, okos fej. Nem fitogtatja amit tud, de mindent tud, mindent ismer,

Győző, bármi téren kérdezősködött tőle, a nyomdász meglepő tájékozottságot árult el, úgy hogy a festő, akinek őszinte, komoly barátja még eddig nem volt aki megérteni tudta volna, elmondta neki a liget egy elhagyott lócáján, ahol szivarozva üldögéltek, az egész eddigi életet, ami elválásuk óta vele történt.

Wilhelm figyelmesen hallgatta a festő meséjét és csöndesen szólt:

— Hány éves is vagy te pajtás?

— Huszonhat multam, — mondta Kozár.

— Hihetetlen! — csodálkozott a nyomdász, — ezzel a szakállal és a termeteddel harmincötnek nézel ki. Tudod hogy én két évvel idősebb vagyok és sokkal fiatalabbnak látszom. De azt mondhatom, hogy a regényed ehhez a korhoz meglehetősen színes és mozgalmas. Jólétbe nőttél fel, az életnek az árnyáról ugyszólván semmit sem tudsz. De igyekezz ezt is megismerni, mert valóban nagy művész csak akkor lesz belőled.

— Nem csak igyekszem, de szükséges is barátom — mosolygott a festő. Csak pár ezer forintom van és ezzel kell ott új életet kezdenem. Mert itthon nem teszek egy ecsetvonást sem többé... Megfogadtam, még ha éhen halok sem. Ennek a pénznek elégnek kell lenni, ha törik vagy szakad.

— Te kényelemhez szoktál, — mondta a nyomdász. Ez nehezen fog menni, mert Párisban is idő kell míg az ember a boldogulás útján megindul, de ha erősen akarod meg lehet csinálni.

Egész nap együtt kószáltak. Délután kimentek a Hűvösvölgybe és folyton meséltek egymásnak. Annyi érdekes dolog történt mindkettőjükkel mióta nem látták egymást, hogy szinte áhitattal hallgatta mindenik a másik történetét. Wilhelm a magasabb körök életét figyelte a Kozár előadásából, a festőt pedig az a nehéz küzdelmek láncolatát képező élet érdekelte, amelyet a nyomdász keresztül küszködött eddig.

Este, mikor a koplalóba mentek nagy meglepetés érte a festőt és a nyomdászt. A mérnök ugyanis 200 forintot kapott egy gazdag vidéki zsidóbérlőtől, akinek vizimalom tervét készítette el s ezt a pénzt délben kapta meg Bornemissza.

Rögtön 20 forintot helyezett a haza oltárára s Fleischer mamának egész délután sütni-főzni kellett az esteli vacsorához. Borok, csemegék lettek hozatva s mikor nyolc órakor Kozár és Wilhelm hazaértek a koplaló nagyobbik szobája fényesen ki volt világítva, falrakasztható petroleum lámpákkal, gyertyákkal, az asztal mesésen felterítve. Délután a ruhák is hazakerültek a gondozóból és a fiatal urak is teljes gálába udvaroltak Minkuskának, Annuskának, Linuskának, akik a legszebb bluzaikban ültek a Fleischer mama védszárnyai alatt az asztalnál és Lencsi néni a vén cseléd hordta fel az asztalhoz a sült libát, fánkot, hideg felvágottat, amiről a a koplalóban máskor csak álmodni szoktak. Az asztalon narancs piramisok, cukorkák, szőlő és hosszunyaku palackokban borok mosolyogtak.

Wilhelm megállt Kozárral az ajtóba és úgy monologizált:

— Álmodom-e avagy az Aladin csodalámpájához jutott a banda valamelyik tagja, ó diszes társaság!?

— Hahé, — rivalt a diszes társaság — Itt vannak, jókor jöttek, most ültünk le, még elsem kezdtük!

Legelőször Kozárt mutatták be a hölgyeknek, akik Fleischer mamát kivéve igazán bájos kis fruskák voltak, kivált most, amikor ragyogott a szemük a boldogságtól, hogy szívük választottjai estélyén, ilyen pompás megakott asztal mellett egy igen szépnek ígérkező estét tölthetnek el.

Mert az igazat megvallva, az egészséges, fiatal lányok szívéből örültek a jó vacsorának, mivel máskor egy kis tejjel, egy kis gyümölccsel, vagy egy kis hideg hentesáruval kell beérni. Nem együtt mindezt, hanem egyik este ezt, másik este azt. És most — hála a Bornemissza ur malomtervének — ime istenigazában, igazán jól lakhatnak!

Győző, akit Wilhelm egész nap megfigyelésre tanított, ezt olvasta le a lányok boldog mosolyu arcáról s Fleischer mama is a legbarátságosabb arcu és a leggömbölyűbb asszony a József-városban, csak adta a szigorú mamát a lányai között, amelyik egyik sem volt az övé, de voltaképen tapsolni szeretett volna, mert imádta a jó vacsorát és a jókedvű fiatalságot is.

Az ürülő tálak és ürülő palackok után a hangulat

is fokozatosan emelkedett. Az ugyis örökké bolondozó banda felülmulta önmagát, a lányok majd széthullottak a nevetéstől és egyenként futkostak át a maguk szobájába.

A színész megis kérdezte az örökké nevető, gödörös arcu Annuskától, az ő zord modorában, de amelyet Annuska imádott.

— Nézzék dámáim, hová futkosnak maguk? És mit csinálnak odaben?!

— Mi köze hozzá! — intette le Annuska a kíváncsi urat. — De ha akarja tudni a füzönket vetjük le, mert megfájul a nevetéstől az oldalunk, annyit csak csiskodnak már maguk.

— Vagy úgy, — mondta Zsadányi ur elnéző mosollyal. — Ha a füzőjüket vetik le az helyes. Az is ostoba volt, aki kitalálta ezt a szerszámot.

Ezt persze hangosan mondta Zsadányi ur és a lányok röstelkedve nevettek Győző előtt, aki még idegen volt a bandában. Rá is förmedtek Annusra.

— Neked mindent meg kell mondani Zsadányi urnak, Zsadányi urnak pedig örökké muszáj hangosan gondolkozni.

— Sohse affektáljanak kérem alásan, — hadarta a kis Lantos. — Győző komám hozzá van szokva az ilyesmihez, ugy-e pajtáskám a fetvónmeg?

— Én se nem láttam, se nem hallottam semmit, mosolygott Kozár.

— Látják, ez egy finom ember — veregette meg Linuska a Győző vállát bizalmasan, aki mellette ült. — Nem olyan neveletlen mint maguk!

— Biztosíthatom önöket hölgyeim — nevetett Kozár — hogy én sokkal neveletlenebb vagyok mint ezek az urak. De még „új szita szegen függ” és meghuzom magam. Talán később...

— Igen, — mondta a kis nyelves Linuska, — ezt jó tudni, akkor maga is megkapja a magáét, mint ahogy ezek az urak is megszokták kapni.

A vacsorának vége lett. Minden megehető meg-evetett és — itt ez volt a szokás — a teát utoljára hozták. Mindenki igen rumosan itta, a lányok is és a vége az lett, hogy a teázás után nótázásnak kellett jönni.

Bornemissza levette a falról a hegedűjét. És ő vezetett. Zsadányi kieresztette a szörnyű hangját s a többiek is becsülettel neki láttak. A papnövelde óriási kertje felett a szelid este szellője röpitette a dalfosz-lányokat a nyitott ablakon; az akkor igen kedvelt új nótákat a Jámbót, a Cike-caki-cájt és Nácit, akit ismernek.

Mikor a nótázók torka a folytonos locsolgatás dacára is kiszáradt. Lantos hadarni kezdett.

— Hölgyeim és uraim, tisztelt társaság!

— Haaljuk!

— Egy eszmém van!

— Kivele!

— Fel kell hívni a vigécet!

— Vivát! éljen! Nagyszerű! Pompás! — rivalt a kompánia minden nő és férfi tagja lelkesedve.

— Ki az a vigéc, valami kedves ember — kérte Kozár Wilhelmtől, mert nem értette a nagy örömet.

— Dehogy, nevetett a nyomdász, egy ötven éves kopasz, pohos ur. Unalmas mint egy akadémiai szék-foglaló és üres mint a zsebem. Egy vén garzon ember. De alattunk lakik az első emeleten és ha táncolni akarunk, mindig meghívjuk, mert különben úgy sem tudna aludni a dobogásunktól. A többi lakó nem hallja a lármánkat, de ő, bár egy kicsit nagyot hall, még sem tudna aludni. Ő felfog jönni és udvarol Fleischer mamának, mi meg táncolunk a Bornemissza hegedűjére.

Ugyis lett, egy kéttagu küldöttség ment a vigécért és öt perc múlva hozták is a kis kopasz mosolygó öreget, aki rögtön Fleischer mama mellé ült. A mérnök belediktált hamárosan, vagy három vizes pohár bort akkor aztán fecsegni kezdett olyan hevesen hogy Fleischer mama alig győzte felelettel a kérdezősködését.

Bornemissza rárántotta a szegény Csák akkor még új nótáját: hogy

Októbernek első napján el kell masírozni
Akkor fog a kisangyalom keservesen sirni.
Semmi babám semmi, úgy kell annak lenni,
Minden szerelemnek vége szokott lenni.

A társaság felkerekedett és nemcsak járta a táncot, de dalolta is a nótát.

Lantos nem tudott táncolni, Bornemissza pedig

hegedült, így a három leányt Győző, Wilhelm és Zsádányi ugratta. Lantos pedig egyedül forgolódott, pityegtetve, a cipője orrát fricskázva, a fejét tapogatva míg csak a mérnök ujjai a tömérdek hogyvót után görcsöt nem kaptak!

Fél kettőkor éjfél után Fleischer mama takarodót fuvatott.

— Gyerekek! Záróra!

A fiatalság váltig tiltakozott:

— Még csak egy fél órát néni! Tíz percet! Öt percet!

— Nem lehet! — szigoruskodott Fleischer mama.

Bornemissza aztán bucsuzóra rárántotta még egyszer, hogy

Semmi, babám semmi, így szokott az lenni,

Mindenféle szerelemnek vége szokott lenni.

A hölgyek a szobájukba vonultak. A vigécet a ki teleitta magát mint egy szivacs, Bornemissza a háttára vette mint egy zsákot és úgy vitte le a Lantos gyufa-gyujtogatása mellett az első emeleti lakására. Levetköztették, lefektették s a lavort az ágya elébe tették, hogy ha esetleg a bevétel után kiadásokat akar eszközölni az öreg, ne tegye tönkre a szőnyegét. Aztán felmentek s a piripócsi dalárda összeállt, elmaradhatatlan szokásként a lányok ajtaja előtt s a piripócsi himnusz elénekelte. S ezzel vége volt a nagyszerű mulatságnak. A koplaló nyugalomra tért.

*

Kozár napról-napra jobban megszerette a banda minden egyes tagját. A komolykodó, de örökvig Bornemisszát, a szörnyű hangu Zsádányit, aki igazán gyönyörűen énekelt esténként, ha egy krajcárja sem volt s így képtelen volt valahova zülléni menni s az Annuska boldogságára hon kellett maradnia. És Lantost, aki elővette ha így esténként együtt volt a társaság, minden szellemét, ötletét s voltaképpen ő mulattatta a kompániát az örök fecsegésével, amelybe hol egyik, hol másik vágott bele egy-egy öreg tromfot, hogy a nevetéstől majd széthullott a banda.

Az esteli trafikálás semleges területen, a nagy előszobába esett meg. Esténként itt gyűltek össze. Lantos ugyanis egy délutáni lapnál volt riporter és csak

délelőtt dolgozott. Délután 3 órakor már szabad volt. A lányok ha hazajöttek, mindjárt ruhát varrtak, kalapot igazítottak. Fleischer mama mint egy kotló ült köztük az elfogyhatatlan kötésével.

Kozár már egy hete volt a bandában s Wilhelmmel egész nap sétálva, az utjuk terveiről beszéltek, összecsatangolva Pestnek minden zegét-zugát, fáradtan tértek esténként haza s az egész napi komoly beszéd után jól esett mindkettőjüknek a banda tréfálkozását hallgatni.

E napon Zsadányi egy nagy csomag csokoládét hozott Annuskának, aki testvériesen megosztotta azt a hölgyekkel. A lányok éppen vigan ropogtatták a nekik olyan ritkán kijutó csemegét, amikor Lantos nagy sebbel-lobbal rontott be.

— Hozott csokoládét? — támadt rá Linuska az ideálja. — Nézze Zsadányi ur mennyit hozott Annusnak. Maga sohasem hoz semmit Sebi. Ez nem járja, hogy minden pénzét elbilliárdozza.

— És elkártyázom dámám, fájdalom, elkártyázom — hadarta a kis piszkos. — Ez így van és nincs más-kép. De különben a csokoládé vásárlást ilyen mértékben csak a tőkés osztály engedheti meg magának. Fét-vómeg... Mi szegény proletárok, ilyesmit csak messziről nézünk. Mi szegény írók és költők mázsaszámra nem vehetünk szívünk hölgyének cukedlit. Az én mezőmön nem értek kalászok — deklamálta Lantos merengő hangon — az én aratásom egy marék virág...

És a felöltője zsebéből egy csomagott huzott elő, amelyben két gyönyörű, szomoru fehér krizantémum volt. S odaadta Linuskának.

— Angyall! Aranyos! Kedves, — sikongott örvendő Linuska. — Hisz maga egy páratlan ember!

— Nekem mondja a tanárnak? — ült le büszkén Sebi ur egy ingatag lábu székre, ami rögtön fel is fordult vele.

— Fét vón meg! — morgott felállva. — A talaj kissé még bizonytalan alattam, de majd megszilárdul. A játék ördöge mellém szegődött. E virág is bünös eredetű... Nyertem damáim. De ha pénz van a zsebembe, égeti azt. S hogy kijátszam a harámját — szavalta megint — a legelső virágosnak átadtam pénzemet!

— Ah hogy áll ez holnap a bluzomon, — mondta Linuska. — Nesze Minkus, neked adom az egyiket. Ezért a kis piszkos egy puszit fog kapni, ha senki nem látja!

— Bocsánat, — hadarta Lantos — de maga már kétezerháromszázhuszonnyolc puszit ígért nekem és még egyet sem adott meg. Kérem, mikor rendezzük ezt az adósságot?

— Majd, Sebikém, majd! Hiszen tudja! — Cirógatta Linuska a kis piszkost. — Ha magának egy nagy napilapja lesz. Példányszám százezer! Villája az Andrássy-ut végén. Fogatott tart és — én leszek a kis felesége... Az első nap lekvittoljuk az egész tartozást!...

— De már akkor késő lesz! Mert a szived másé lesz! — mondta sanyaru arccal Sebi ur. — Jobb ma ma egy veréb mint holnap egy tuzok!

— Kérlek — fordult Kozárhoz Zsadányi a zord színész, aki eddig szónélkül pipázott és a férceket szedte ki Annuskának valami várrás alatt levő ruhájából — ez a Sebi egy leendő Kiss József. Verseket ír és sutytyomba eladja szépirodalmi lapoknak, de áldomást sohasem fizet! Nyomorult egoista!

— Ránca kell szedni — nevetett Kozár figyelmesen nézve a folyton nyüzsgő-mozgó kis fecsegő riportert, aki a Linuska elejtett virágát adta fel.

— Elhull a virág, eliramlik az élet. Ulj hitvesem, ülj az ölembe ide!

— Micsoda szemtelen beszéd ez? — háborodott fel Linuska. — Majd ha a villa és az ujság meg lesz és én a felesége leszek!

— Kérem, — ez csak egy vers — védekezett Lantos ur — ezt Petőfi Sándor írta. Ez egyike azon legszebb verseinek, amelynek beteljesülését költői ihlettel megjósolta és..

— Ez nem tartozik ide — szakította félbe Linuska — akit nem érdekelt az irodalomtörténet. — Most pedig hozza ki a nagykendőmet a szobából mert fázom.

A szép őszi napok tényleg igen komor, esős, szomorura váltak. Valósággal hideg volt.

Lantos kihozta a nagykendőt, a Linka vállára tette és újra szavalni kezdett:

— Hideg van, fázom! Friss szemet a tüzre! Gyilkos melegét hadd fujja reám!

— Nincs szén! — jelezte kurtán Fleischer mama. Október elsején kezdünk fűteni.

— De van — kiáltotta diadalmasan Lantos, az ajtóban éppen megjelenő szenes emberre mutatva. — Rendeltem huszonöt kilót. Ma este befütünk és teázunk a nőosztályon.

A didergő lányok felette megörültek ennek. A körmöcskéik fáztak a tűn és így az egész társaság bevonult a női lakosztályba.

— Az isten áldjon meg minden nasi-vasit! — kiáltotta Minkuska!

— Bocsánat, ferbli volt a hő forrása — igazította ki Lantos, aki neki gyürkőzött és nem várva a vén Jutkát, tüzet rakott a nagy kályhába. Persze ez alatt is szavalt:

Minő egy tűz ez! Mi más mint a régi!
Nem erdön termett! A mélység dobta ki!
Világforrongás volt az anyja néki!
Es forradalmak az ő fiai!

E percben kinyílt az ajtó és megjelent Bornemissza, a mérnök, kezében egy szörnyű nagy staniszli sült gesztenyével!

— Hölgyeim és uram! — mondta zord hangon — Báró Bánffy Dezső miniszterelnök egy fél órával ezelőtt megbukott!

— Lehetetlen — hördült fel a kis Lantos. — A nyomorult! A reggeli lapoknak bukott meg! — És úgy ahogy volt kormos kézzel és arccal a fiuk szobájába rohant, felkapta a felöltőjét és mint a vihar rohant el.

— Igazán megbukott Bánffy? — vette körül a társaság a mérnököt, de inkább a gesztenyéért, mint a politikai szenzációért.

— Dehogy — mondta mély nyugalommal és csöndes akasztófa humorral Bornemissza! — Csak a friss levegőn megjáratom egy kicsit Sebi barátunkat!

Persze kacagott mindenki. De Linuska mérges lett:

— Ez nem járja, szegény Lantost így bolonddá tenni! Kikérem magamnak az ilyen tréfákat:

— Kiadom — mondta Bornemissza — tessék ki-
venni. És elébe tartotta a gesztenyés staniszlit.

Linuska egy pillanatig gondolkozott, hogy haragudjon-e vagy sem. De a gesztenye igen jó illatu volt és így feláldozta a haragját a maróniért.

Kozár, ahogy elnézte ezt a jókedvű szerelmes fiatal népséget, azt képzelte magában, hogy vajjon lesz-e a szerelem e tavaszi virágaiból valaha ezeknél gyümölcs? Vajjon ezek a fiuk tényleg beváltják-e a szavukat és nőül veszik-e e kedves kis csinos, szép és ügyes leányokat.

— Dehogy is veszik — állapította meg magába.
— De ha most ezeknek azt megmondanám, agyonüt-
nének. Nem mondom meg, mert az embert a remény-
kedés is boldogítja. Hadd álmodjanak, míg álmodni
tudnak. A zord, gonosz élet úgy is felkölti őket egy-
kor, felcibálja fagyos kezével, az ifjuság rózsákból ve-
tett nyoszolyájáról, amelybe annyi szép fényes, ragyogó
— soha be nem teljesedő álmot álmodnak a fiatal szívű
emberek...

Wilhelm figyelve nézte az álmodozó Kozárt s ma-
gában azon töprenkedett, hogy mit fog válaszolni Ilonka
arra a levélre, amit neki a napokban küldött. Ahogy
nézte a festőt a jókedv és szerelem e vidám rózsá-
berkében, ahol mindenkinek megvolt a maga párja,
ujult erővel támadt fel a részvét kedves pajtása iránt,
aki ilyen Lázár itt a csókok lakomáján s a jó Franci
azt hitte, hogy a festő most is Ilonkáról töprenkedik,
felé sovárogo s valami véletlen nagyszerűségre vár, ami
ezt a lehetetlen szerelmi helyzetet megváltoztatná s egy-
másután rebegő sziveiket valami módon összehozhatná.

— Jön, — gondolta magába a nyomdász — ne
félj piktor, jön a boldogság feléd. Én már izentem érte
és bizonyára nem sokára meg is érkezik, hogy a hom-
lokodról azt a nem oda való komor felhőt és a szí-
vedről azt a bánatos ködöt ragyogó sugárzása örökre
elzavarja. Már jön! Csak legyél türelmes piktor! Már
jön valahol a hervadó virágok illatában, az elszálló
sárga levelek szárnyán, az őszi szél sóhajában, már jön!

Mert akkor még szentül hitte Wilhelm, hogy a
minden búkat örömmre változtató varázsüzenet meg fog

erkezni Ilonkától s ő csak magában megy Párisba, a festő pedig boldogan röpül sovárgott szerelmeséhez.

Magában előre örült annak a nagyszerű jelenetnek, amikor az Iluska levelét a piktor megkapja. De azért közönyös hangon riasztotta fel az elgondolkozó Kozárt:

— Holnapután indulunk, Győző.

— Indulunk, — sohajtott a festő. — Itt hagyjuk a bandát. Őszintén mondom, sajnálom ezeket a kedves embereket itt hagyni. Talán az életbe sem lelek több ilyen harmoniában élő embercsoportot.

— Te két hete vagy itt, én pedig nyolc éve lakom a fiukkal és vagy négy éve a lányokkal, képzelheted mennyivel nehezebben esik a válás.

A három lány egyszerre magyarázott valami esetet Zsadányinak, tehát olyan láрма volt, hogy a két fiatal ember nyugodtan beszélgethetett.

Másnap valóságos buskomorság vett erőt a bandán, mikor megtudták, hogy Wilhelm és Kozár már holnap elutaznak. Tudták, hogy elmennék, de ez a menetel mégis fájdalmasan esett a jószívű, fenékig könnyelmű pajtásoknak.

Mindez azért nem akadályozta őket abban, hogy az esteli bucsulakomán ne szertelen jókedvvel mulassanak.

Este ugyanis nagyszabásu vacsorát adott Kozár, amelyen toasztok is hangzottak. Egyenként szólaltak fel a küzdő társak, Bornemissza, Zsadányi, Lantos és bucsuztak Wilhelmtől mint régi, Kozártól mint új baráttól. S a lányok csodálkozva és könnyezve hallgatták, hogy im az örökké tréfákon járó eszű Bornemissza, a hősikdő nagyszájú Zsadányi, a bolondos Lantos, tudnak komolyan, szépen és okosan is beszélni, ha akarnak. A köszöntőik olyan gyönyörűek voltak a maguk keresetlenségükben, hogy a lányok sirtak a Fleischer mama vezetésével és megigérték ők is szent fogadással, hogy sem Wilhelmet sem Kozárt soha sem felejtik el. A lányoknál a soha három napig tart. Ha ugyan nem egy napig, de e percben a társaság meg volt hatva és minden fogadások szentnek képzeltettek.

A vacsora után a vigéc felhivatott s a tánc reggeli 4 óráig tartott s ezalatt elfelejtkeztek minden fogadalmukról, minden bánatról és minden utazásról úgy

a hölgyek, mint a fiatal urak, hanem járták tüzzel, lelkesen, ahogy csak a tavaszos szívű emberek járn szokták azt a hóbertosságot aminek tánc a neve.

A nagy alvás után még csak egynémely bevásárolni valót szerzett be a két utas és este 5 órakor, nagy siró bucsuzások, ölelések és csókok között a hölgyek, meleg kézszorításokkal az urak részéről, Wilhelm és Kozár elhagyta a koplalót, a rendetlen, barátságos nagyszobákat, ahol a fiatal jókedv, a vidám könnyelműség, a gondtalanság beleette magát a falakba.

Mikor a kapun kimentek a kezításkájukkal, Wilhelm szomoruan sohajtott:

— Ez a társaság sohasem jön többet össze. Emlekezz rá! Az élet szét fogja szórni a világ minden tája felé őket.

— Lehet, — mormogta a festő és nagy léptekkel ment barátja mellett a Práter-utcán felfele a körut felé. A Dunapartra igyekeztek s az este Bécs felé induló hajón akarták elhagyni Pestet.

E napon az ősz újra derülten mosolygósra vált. Melegen sütött a nap a hervadó világra. Wilhelm ezt jó jelnek vette utjuk eredményére, Kozár pedig úgy magyarázta, hogy az ő istene a Nap, nem akarja elhagyni, ha mindenki elhagyta is. És ránevet meleg sugaraival s a vándorok útját derültté, könnyebbé teszi.

A hajón elhelyezkedtek s vidáman hallgatták egy ott levő malac banda muzsikáját, aki az akkor rettentő népszerű „Jambó“ című nótát kinozta valami szörnyű módon.

— Tudod-e piktor, hogy mi az utolsó hajón megyünk Bécs felé.

— Hogyan?

— Az idén ez az utolsó hajó amely Bécsbe megy.

Kozár közönyösen nézte a szép tájat s valami keserű gondolata támadhatott mert komoran mondta:

— Én nem bánom pajtás ha sohasem érne is Bécsbe, ha itt mindjárt elsülyedne is. Elmerülni, fenékre szállni, jobb előbb, mint később...

Wilhelm mellé ült és sokáig beszélt neki, a kinttartásról, az erélyről, arról, hogy az embernek sohasem szabad elcsüggedni. Hogy az élet egy nagy sakkjáték

és ha a végzet elszedte is a figuráink egy részét, nem kell feladni a reménnyel, az utolsó paraszttal is meg lehet nyerni a játszmát.

Kozár kedvetlenül csóválta a fejét.

— Én rossz sakkjátékos vagyok, ha a királynémat elvették azt gondolom, hogy meddő dolog játszani tovább... Nekem, pedig a királynőm oda van! Véggép! Véggép!

— Még az is visszaszerezhető, jelentette ki erőlyesen Wilhelm. Az is! Mig az ember él, minden dologon változtathat...

— Az én dolgaim elvégeztettek, — mondta Kozár, olyan hangon, amelyből kitetszett, hogy e tárgyról nincs kedve beszélni tovább.

Wilhelm látta ezt és tréfálva kezdte magyarázni, hogy most Esztergomba, ahol kiszállnak, milyen poloskafészek nyomdász szállóra mennek és mennyit fognak veszekedni a vén korcsmárossal, aki olyan süket mint egy ágyu és olyan körülhatárolt mint egy képviselő.

Tizenkét óra lehetett mikor Esztergomba a kiszállás után meglették a szállót, amely egy korcsmahelyiségben volt és az ajtaja be volt zárva.

Wilhelm aki már két ízben vándorolt erre, ismerte a dörgést, neki vetette a hátát az ajtónak és a sarkával olyan rettenetes rugdosást vitt véghez, hogy arra a lármára a halottaknak is fel kellett ébredni. — Kozár el akart szaladni.

— Csak maradj, mondta Wilhelm s a cipője sarka mint egy faltörőkos működni kezdett ujólag. — Itt ez a divat, a vén siketet így is nehéz felkölteni!

Egy félórai döngetés után a házban még mélységes csönd honolt, pedig a szomszéd udvar kutyái a lármára már nem is ugattak, hanem vonítottak. Akkor Wilhelm neki vetette a vállát a faajtónak és igen ügyesen kiemelte a sarkából. Amint az ajtót levette egy fehér alak állt ott, szájában egy pipával és báránybőr sapkával a fején. Fogatlan szájából a csodálkozástól kiesett a pipa és ordítani kezdett:

— Mi lesz hé? Rablók vagytok, vagy mik vagytok? Darabontot, csendőrt ide!

— Az öreg megszeppent nevetett Wilhelm az ajtót betéve sarkába; aztán rettentő hangosan a fülébe rivalt a fehér alaknak.

— Agyon az isten jó estét Kutyori bácsi. Nyomdászok vagyunk, aztán a szállón akarunk aludni, most érkezünk.

— Igen, mondta megbékülve az öreg, az már más. Hát kerüljenek beljebb. De az ajtót zárjuk be.

Az ajtót bekapcsolta s megindult a fiatal emberek előtt az utat mutatva s elvezette őket egy földes, meszelt szobába, amely fehérre vala meszelve ezelőtt tizenöt esztendővel s két ágyra mutatott, ami mindennek nézett ki csak ágynak nem..

— Hát csak tessenek lefeküdni. Csendes jóéjszákát kívánok. — Azzal elcsoszogott.

— Mit szólnak ezekhez az ágyakhoz Győző, mint szakértő — nevetett Wilhelm az angol fapipáját tömve.

Győző urat az esteli melankoliájából egész kikúrálta ez a betörés, ahogy ide bejutottak. Igen vidám hangulatban volt.

— Mesés, barátom, mesés! Milyen lehetett e nyoszolyákhoz a Pompadur márkinéje?

— Teljesen mezitelenre kell vetkezni pajtás. Ez a valcosoknál a szabály! Mert különben a fehérenemű is tele lesz féreggel.

— De ez kellemetlen, mondta Kozár.

— Hiába, ez muszáj, — jelentette ki a nyomdász határozottan. A ruhákat pedig a falon egy szegre kell akasztani az ágytól távol.

— Szép kis eset és szép kis szokások, — nevetett Kozár és vetkezni kezdett. No de mindegy. Megmondtam, hogy mindent úgy teszek, ahogy rendeled, még az utazásunk előtt. Állom a szavam és állom az utazást... Holnap neki kóstolok a gyaloglásnak is.

— Neki pajtás, — hágyta helybe a nyomdász aki egy szempillantás alatt levetkezett s az ágyba bujt.

Kozár végig nézte a piszkos ágyat amibe pörén bele kellett feküdnie.

— Vajjon mikor huzzák erre ezt a piszkos tarka cihát, — kérdezte. — Világ életembe mindig utáltam a tarka ágyneműt.

— Vagy két hónapja van, mondta nyugodtan a nyomdász. De ennél lelünk még száz perccel is piszkosabbat komám, míg Párisba érünk. Csak legyél nyugodt.

— Nyugodt vagyok, — nevetett a festő s elfujva a gyertyát belebujt az ágyba s lelkiszeme előtt önkénytelenül végigfutottak azok az ágyak, amelyekbe valaha feküdt és ezt mormogta:

— Mindegy, hol kerék, hol talp. A zsebembe háromszáz forint van. Ennek elég kell lenni Párisig. Hogy lesz elég, azt nem tudom. Mi lesz velem, azt sem tudom. De mivel igen álmos vagyok, most aludni fogok és holnap gondolkozom ezeken a dolgokon.

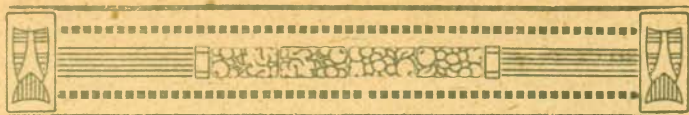
A szoba ablaka nyitva volt és olyan májusra emlékeztető szelid levegő lengett be rajta s e lég, valamely későn virágzó akác illatát hozta be s az ablak alatt szundikáló ludak, álmukba fecsegték.

A festőnek mindez igen kedvesnek tűnt fel s már meg volt elégedve a helyzettel.

— Utóvégre is — gondolta — a fáradt testnek pihenés kell és hogy nem a legkifogástalanabb ez a pihenő hely, arról nem tehetek. Lám Franci már milyen jóízűen alszik. Én is aludni fogok...

És a liba fecsegés, kedves akác illat és szelid őszi szellő elaltatták a piktort, aki a csunya nyoszo-lyába igen szépeket álmodott az éjjel. Az álmok tündére vissza vitte Bánosra az édes ifjúságba, a keresztapja házába, a vén fák, a virágos ágyak közé, ahol Ilonkával olyan boldog volt. Milyen fájdalom, hogy akik úgy szerették egymást, akik úgy hitték, hogy egymásé lesznek, most már örökre elváltak és csak álmukba látják viszont immár egymást!...

VIII.

Egy urnak bemutatják az Életet.

MIKOR reggel felébredt a két utitárs, a nap már ugyancsak fenn járt az égen.

A két fiatal ember hirtelen felöltözködött, aztán megreggeliztek Kutyori bácsinál a korcsma ivójában. Pálinkát ittak s paprikás szalonnát ettek, de Győző nem emlékezett, hogy neki valaha reggeli ilyen jól esett volna. Wilhelm eltréfált az öreg siket korcsmárossal, aki nem akarta elhinni, hogy Párisba gyalog el bírnak jutni.

Wilhelm elment az utassegélyét felvenni a nyomdászegyleti pénztárnokhoz s addig Győző az öreg korcsmárost tartotta szóval, aki nagyot hallott ugyan, de örökké fecsegett s megkivánta, hogy válaszoljanak a beszédjére.

Tizenegy óra felé megjött Wilhelm s eleséget hozott s a kézi táskába rakták. A kézi táskájuk ugy volt felszerelve, mint egy katona-bornyu a vállukra is felvehették. Most, mivel az utat gyalog akarták folytatni, a háti szijjakat szerelték fel s a köpenyegüket is rászíjjazva a vállukra vették.

Vasas hegyü, görbefogantyus botjukat is előszedték a sarokból, aztán köszönve az öreg korcsmárosnak nekiindultak az országunak.

Győző nevetve nézegette magát amint a szép szeptembervégi derengős-borongós őszi délelőttön ru-

ganyos léptekkel haladt Wilhelm Franci után s azt gondolta, hogy a hajdani éjjeli tivornyákon szerzett ismerősei mit szólnának hozzá, ha most látnák amint ballag egy 8 kilós hátitáskával a hátán, szeges talpu patkós sarkú bakkancsában az országuton gyalogol Páris felé!

Merengéséből Wilhelm zavarta ki, aki figyelmeztette, hogy ha fárad, csak szóljon minden zsenirozás nélkül, mert eleinte nem szabad kifárasztani a lábat. Ha kell pihennek, aztán apránként meg fogja szokni a gyaloglást s oda se néz neki.

Délbe lementek a Dunaparra amely az országot mellett folyt és fogyasztották a Wilhelm által Esztergomba vett eleséget.

Kozárnak megint felségesen esett az egyszerű étel s mikor a lány Dunavizből megivott a kis lapos poharával rá vagy kilenc pohár vizet, azt mondta, hogy így a király sem ebédelt.

A gyaloglás nagyon tetszett neki és érezte, hogy ez az ő szervezetének, amely a betegségtől még nem szabadult meg teljesen, igen-igen jót tesz.

Estére egy Paka nevű faluba határozták hogy meghálnak egy dunaparti zsidókorcsmárosnál, ahol a beszédes korcsmáros családdal nagyon jól eltöltötték az időt és megkapták az első „ingyen“ vacsorát. Jó libapecsenyét és almás lepényt. Ugyanis Kozár egy gyönyörű kis három éves gyermekét a korcsmárosnak lerajzolt a vázlatkönyvébe az ő művészi vonalaival.

Ez volt az első rajza egy év óta. Szinte boldog volt mikor látta, hogy a tehetsége nem veszett el. A gyermek megszólalásig hű volt s a korcsmáros család csodájára járt s addig könyörgött a piktornak míg nekik adta a vázlatot, amelyét, mint mondták, be fognak „rámáztatni“.

Viszont szolgálatképpen aztán meghívták vacsorára a két fiatal embert, akikbe a család legnagyobbik lánya egy szép göndör fekete haju hebrón rózsa úgy bele szeretett a szellemes, finom beszédjüket hallgatva, hogy az ott levő udvarlóját, a fiatal falubeli szatócsot szemmel láthatólag kutyába sem vette és észre lehetett venni, hogy az eddig bizonyára jó pártinak és zsönt-

lemennek látszó derék szatócs, iszonyu kicsinnyé vált a lány szemében a két fiatal emberrel összehasonlítva.

A „vizit“ szobába vetett nekik ágyat Rezsinke és „szép álmokat és rózsás csókokat“ kívánt lefekvés előtt mikor az ágyakat rendbe szedte.

Wilhelm mikor magukra maradtak, majd ki bujt a bőréből.

— Te egy aranyember vagy Győzőkém! Mi abból megélünk, hogy az uton skicceket csinálsz. Ez a kis lány meg halálosan beléd is szeretett. Micsoda ágyak! Nézz ide! Ez már különb, mint a Kucsori bátyám posloskás vacska!

Lefeküdtek és pompásan aludtak reggelig, míg a csordás túlkölése fel nem ébresztette őket.

Reggel szívélyes bucsuzások és a Rezsinke bánatos tekintetétől kísérve nekiindultak a hervadó mezőknek s Győző csak azt érezte, hogy a tegnapi gyaloglástól kissé fájnak az inai. De egy órai menetelés után eltűnt minden sajtó belőle.

És három nap alatt úgy beleszokott a piktor a gyaloglásba, hogy a nyomdász nem hitte neki, hogy nincs elfáradva, erővel leültette kétóránként a virágos árokpartra, ahol jóizüket beszélgettek erős pipaszó mellett jövődöbeli terveikről.

Pozsonyba voltak hat nap alatt s itt úgy határoztak, hogy Bécsbe hajón mennek fel ismét.

Bécsbe délután két óra fele ért a propeller, amely a város előtt megálló nagy hajóról a kanálison behozta őket.

A délutánt arra használta fel a két utas, hogy felkeresték a nyomdász-egyletet a Zigler-gassén. A Zigler-gasse a Maria-Hilfestrasséba nyulik és amint a nagy bulváron végig haladtak, Győzőnek eszébe jutott, hogy mikor Münchenbe utazott ezen az utcán szállt meg valamelyik szállodába, de már nem emlékezett a címére többé.

Wilhelm Bécsben is egész jól tudta a járást. Egyenesen vezette Győzőt a Zigler-gassera, a nyomdászok házához, amelyet büszkén mutatott a festőnek mikor meglelték.

— Látod piktor, ez a nyomdászsegédek háza, kétemeletes óriási épület. Olyan jó millió forintot ér

mint a pinty. Ugy-e a nyomdászok tudnak valamit. Budapesten még gyönyörűbbet fogunk építtetni!

Győző ur elismerte, hogy a nyomdászok tényleg kitűnő együletet tudtak maguknak teremteni és együletük számára hatalmas vagyont birtak összehozni.

— Látod, mondta a nyomdász Kozárnak, ez itt a bécsi, az „osztrák“ nyomdászok háza. Odahaza minden lapba azt olvasod, mindenkitől azt hallod, hogy „milyen huncut a német“, az osztrák! Mi munkások nem adunk semmit a hazafias frázisokra és nagyhangu hazugságokra. Mi nem ismerünk faji gyűlöletet, egyik munkás éppen olyan kizsákmányolt mint a másik, legyen magyar, tót, vagy francia. A nyomoruságunk nemzetközi, tehát nemzetközinek kell lenni, a védekezésnek is amelyet küszködéseink orvoslására használunk. Lásd milyen jó, hogy én most felmegyek ebbe az épületbe és megkeresve a pénztárt, nem szólok semmit, nem könyörgök, nem alázatoskodok, hanem odanyújtom az utasigazolványom s kapok egy pár forintot, ami nekem kijár. Nem kérdik, hogy osztrák vagyok-e vagy magyar, vagy talián — szónélkül fizetik. Ez a nemzetköziség haszna.

— Te énbőlölem szocialistát fogsz faragni, — mondta a festő.

— Azt és ezt ne sajnáld. A szocializmus a legtisztább, legnagyobbrendű társadalmi igazság a földön, lelkesedett a nyomdász.

— És te hiszed, hogy valaha az emberek egyformák lesznek, illetve lehetnek. Egyformán lesz mindenkinek vagyona, lakása, munkája? Hogy képzeled ezt el?

A nyomdász már elemében volt.

— Add ide a táskádat, beteszem az együletbe és mi elmegyünk sétálni estig. Ma nem veszem fel az utassegélyem. Ma neked fogok magyarázni a szocializmusról.

Felszaladt a két táskával az épületbe s két perc múlva újra lent volt a festő mellett akit karonfogva vitt egy kis térig, amelyen fák, lócák voltak s a fényes őszi napsugaras délutánba lelkesen kezdett magyarázni Kozárnak.

— Piktör ne ülj fel a hazudozó polgári lapoknak, amelyek mindenféle hülyeséget kiabálnak a szocializ-

musról. Tíz perc alatt elmondom neked, hogy mit akarnak a szocialisták és te mint okos ember befogod látni, hogy ez helyes, igazságos társadalmi berendezkedés, eszmény, amiért érdemes küzdeni, és esetleg meghalni is ha muszáj.

— Én ugyan voltaképpen azt sem tudom mi a szocializmus? — mondta őszintén Kozár.

— Ma pedig mindenkinek kell tudni, hogy mi az a szocializmus, ha csak nagy vonásokban is, mert talán a Holnap gyakorlatban fogja megismertetni velünk. A szocializmus, kérlek, olyan régi, mint maga a társadalom Gyökerei évezredekre nyulnak vissza. De a mai tudományos formájában csak egy félszázadal ezelőtt született újra.

— Az ötvenes években ugye?

— Akkor, amikor a gépek terjedése bérmunkásokká alakította át az addigi tengődő iparos és jobbágyosztályt és kapitalistákká, tőkésekké a vagyonosokat. A szegény elnyomott, örökké küzködő és dolgozó tömegek rájöttek, hogy ez a mai társadalmi rend a földön, amely szegények és gazdagok két osztályából áll — nem igazságos állapot!

— Ez tény!

— Nem akarták többé elhinni a szemforgató farizeusoknak azon állítását, hogy szegény és gazdag mindig volt, tehát következetesen mindig is fog lenni! Kijelentették, hogy aki dolgozik annak tisztességes, nyugodt, kellemes élethez és gondtalan öregséghez van joga, éppen úgy mint azoknak a gazdagoknak, akik mindezt kevés, vagy semmi munkával megszerzik maguknak a vagyonuk révén.

— Teljesen igazat adok nekik.

— A tőkés osztály felismerte ezt a szörnyű ellenfelet és minden eszközt jónak talált, hogy halálos csapást mérjen a szocializmusra. Megmozgatott pénzt, törvényt, templomiszószéket, szuronyt, hóhért, betűt, de birni nem birt vele. A szocializmus, ez a vörös óriás, diadalmasan rohan végig a világon és bizonyára győzni is fog. Álapostolok ugyan igyekeztek terjeszteni és belevinni a köztudatba azt a hatalmas ostobaságot, hogy a szocialisták felfognak osztani földet, gyárat, minden tulajdont

maguk közt. Ők lesznek az urak és a mai gazdagok a küzködő szegények. Közös lesz minden — a nők is. Szabad szerelem lesz. De hogy mi az a szabad szerelem, azt egyik ilyen bölcs sem tudná hamarosan megmagyarázni. Persze ezek piramidalis csacsiságok! Mert ugyan mit érne el azzal a társadalom, ha ma így felosztaná a vagyont? Ha az egyik ember elvinné egy gazdaságból az ekét, a másik a cséplőgépet, a harmadik az ökröt, a negyedik a lovakat. Vagy a gyárakban egyik munkás kapná a gőzkazánt, a másik a munkagépet, a harmadik a szerszámokat. Ennek az osztozkodásnak éppen az ellenkezője igaz. A szocializmus nem szétosztani, hanem minden vagyont és minden munkaerőt egyesíteni akar.

— Tehát nem akarjátok felosztani a földeket? — tréfálkozott a lelkesen beszélő nyomdással a festő. — Én pedig már kinéztem egy szép birtokot odahaza a szülővárosom mellett, amelyet az osztozásnál én akartam elkérni. ...

— Jó jó, csak viccelj. A földeket felosztják, hanem az az államé lesz — mosolygott a nyomdász — de előbb hallgass meg.

— Hallgatlak öreg, csak beszélj. Nekem fogalmam sincs a közgazdasági dolgokról, pedig ma ezek mozgatják a világot.

— Ugy van — hagyta helyben Wilhelm. — Tehát ott kezdem, hogy a szocialisták *nem osztják fel a földet*, ennél fogva te sem kapod meg azt a birtokot, amelyre kácsingózol.

— Kár, — nevetett a piktor. — Én gazdálkodni akarok.

— Szeretsz szántani, kapálni, kaszálni? Próbáltad ezt valaha?

— Próbálni próbáltam a keresztapám birtokán, kuriózumképpen, de az egyik sem jó mulatság. Én úgy értem, hogy gazdálkodni egy birtokon. ...

— Értem, — mondta a nyomdász, — bérrabszolgákat tartani és azokat dolgoztatni. Azok szántsának, kapálnak, te pedig a munka produktumuk hasznát zsebre akarod tenni. Ezt érted a *gazdálkodás* alatt ugye pajtás?

— Ilyenformán — nevetett a festő. — Hallod! Elöttem csak most bujik ki a szeg a zsákból, hogy ez,

ahogy te elmondtad a gazdálkodásom módját, mégis csak szemtelenség. Pedig így képzeled minálunk a gazdálkodást mindenki.

— Így. *Dolgoztatni, de nem dolgozni.* Ez igen kellemes. Hogy milyen igazságtalan, az nem jut eszébe senkinek, csak aki dolgozik, izzad és nyomorog. Mert hogy sok haszon legyen, jó jövedelem legyen, ehhez az kell, hogy a dolgozónak a lehető legkevesebb bért fizessük.

— Hallod Franci — mondta gondolkozva a festő — ez mégis csunyaság. És én ezzel eddig nem törődtem, de hát hogy akarjátok ti szocialisták megváltoztatni ezt a világot? És hogy részesül az egyén az államvagyonból?

— Várjál!

A festő úgy figyelt, mintha valami érdekes regényt mondana el neki a nyomdász.

— Ma ugye minden emberben — kezdte Wilhelm — meg van az a szerény kívánság, hogy szeretne földbirtokos vagy gyártulajdonos lenni.

— Bizony. én is szeretnék — nevetett Kozár.

— De hát ez nem megy olyan könnyen! Hanem majd a szocialista társadalomban mindenki részvényes lehet, mert minden egyén születése egyuttal részvényest jelent az országban levő összes vállalatokhoz. Amint ma a vasutak, bányák, a gőzhajók, egyes gyárak és vállalatok részvénytársaságok tulajdonai, anélkül, hogy a társaságnak csak egy tagja, csak egy részvényese is azt mondhatná: ez a csavar, ez a kerék, ez a gép, ez a harapófogó az enyém, így képezhetne a szocialis államban a nép egy óriás részvénytársaságot. Ugyanis az állam átvinné az összes gazdasági, ipari és kereskedelmi üzemeket, az összes munkaeszközöket, anélkül, hogy valaki azt mondhatná: ez a föld, ez a rét, ez az eke, ez a malom, ez a téglalegető kemence, ez a szövőszék stb. az enyém. Ismétlem a szocializmus nem szétdarabolni, hanem egyesíteni kívánja úgy a vagyont mint a munkaerőt.

A nyomdásznak valami próféta ihlet szállt az arcára ahogy tovább beszélt:

— Képzeld el, hogy mennyivel pompásabban menne egy ilyen társadalomban a munkafolyamat. Nem úgy

mint a mai, ezer érdek miatt, ezerfelé huzó, kapkodó, rendszertelen, fejtetlen termelésű társadalomban. Nézzük a mai földmívelést, a maga kisbirtokán gazdálkodó földművest, aki véresverejtékkel, de primitív, ősi eszközökkel művelt kis földjén, a saját szükségletét sem tudja megtermelni. A szegény paraszt kis rossz ekéje 20—30 cm-re kaparja meg a földet, ellenben a gazdagok gőzekéje egy méter mélyen forgatja fel azt. Milyen más a termelési eredmény a gőzeke által felforgatott pihent talajon! Mennyivel dusabb a kertgazdaság és általában minden vetemény egy öntöző gépekkel felszerelt földön, mint — az istentől várt esőkre bízott gazdaságban! A kézi kaszás szervezettgyötrő munkáját milyen könnyen és gyorsan elvégzi a motoros aratógép. A cséphadarókat milyen ezerszeresen felülmulja a cséplőrostáló gépek produktuma. A pinceműhelyek nyomorúságos helyiségeiben sohasem folyhat olyan intenzív munka, mint a világos, segédgépekkel felszerelt pompás dolgozó csarnokokban. Ma a gépeket csak nagy pénzekkel lehet megszerezni, ezért van a szegény ember minden munkájában visszavetve, mert gépekre nincs pénze!

— Szóval a szocialis társadalomban minden nehéz munkát a gépekre fognak bízni?

— Ugy van — az ~~anyaggal~~ ^{anyag}gal való formáló küzdelmet végezzék a gépek, amelyek azt pontosabban, jobban és gyorsabban elvégzik, mint a mai kézimunkások. Minden szakmának meg lesz a maga higénikus, világos munkacsarnoka, ahol rövid munkaidő mellett jó kedvvel végzik a rájuk kiszabott kötelességet. Ebben a társadalomban nem lesz robot és kényszer a munka, mint ma, hanem élvezet. Ebben a társadalomban nem lesznek egyes vagyonosok és éhhalállal küzködő vagyontalanok, nem lesznek többé urak és szolgák, hanem mindnyájan független, önálló és egyforma emberek, tulajdonosok és munkások egyszersmind.

— Hát tudod, ezt már sokszor hallottam és sokszor olvastam és inkább arra vagyok kíváncsi, hogy a szocialisták ezt az ideális világot hogyan akarják megvalósítani?

— Az első lépcső — kérlek — az, hogy a munkásságnak beleszólása legyen a mai államgépezet kormányzásába. Ez pedig csak úgy lehet, ha a parlament-

ben képviselői lesznek. Szocialista képviselők lesznek! Képviselőket pedig csak akkor tudunk választani, ha kiküzdöttük az általános, titkos, közvetlen, nőkre is kiterjesztendő választói jogot! Eddig az emberek milliói közönyösek voltak a választó jog iránt, nem ismerték ennek horderejét, politikai fontosságát. Ma, sehol, de sehol nincs a világon népparlament. A földkerekség minden parlamentjében a gazdagok képviselői ülnek tulnyomó részben és csinálják a törvényeket, természetesen a maguk szájaíze szerint, a maguk hasznára. Szóval a választójog révén nekünk szocialistáknak arra kell törekedni, hogy a parlamentekben a vagyontalanoknak minél több képviselője kerüljön. Mikor aztán tulnyomó többségben lesznek a parlamentben a szocialista képviselők, megkezdődhetik az államreformálás fontos munkája. Megakarom világítani, hogy mi lenne a legelső feladata egy ilyen szocialista parlamentnek. Hanem előbb megtömöm a pipámat — mondta Wilhelm.

— De még én is — nevetett a festő. — A szocialista parlament működését pipafüstön át akarom nézni. Halljuk Franci, mi az első kötelessége a szocialista parlamentnek?

A nyomdász hatalmas füstfelhőt fujt bele az őszi meleg estébe és folytatta:

— Az első és legfontosabb munkája e népparlamentnek természetesen az lenne, hogy minél simábban, zökkenés nélkül vigye át, teremtsen meg az átmenetet a mai társadalomból a szocialista államalakulatba. Mi ezt nagyjából így képzeljük el: Először is a parlament kemény progresszív adókat vet ki. Ma is beszélnek progresszív adóról, azaz olyan adóról, ami a jövedelem nagyságával fokozatosan emelkedik, de persze ennek a kivetését ezideig a vagyonosok mindenkor megakadályozták. A mai progresszív adóról az mondják a mi okos nemzetgazdászaink, hogy nem szabad olyan mértékben emelkednie, hogy a vagyongyűjtéstől elriassza az embereket. Nos, az első szocialista parlamentnek pedig az lesz a kötelessége, hogy olyan magas progresszív adót vessen ki, ami lehetetlenné teszi a vagyonszerzeten felhalmozását. Az pedig ilyenformán fog megtörténni: Kimondja a népparlament, — csak példaképen emlitem ezt az összeget a mai időkre — hogy teljesen

adómentes lesz minden jövedelem huszezer koronán alól. Fokozatos adó sujt minden jövedelmet a százezer korona jövedelemig. A százezer koronán felüli jövedelem pedig úgy meg lesz adóval terhelve, hogy az tulajdonosa részére megtarthatatlanná válik.

— Mi következik ebből?

— Az, hogy a szocialista állam máról-holnapra milliárdos vagyonokhoz jut!

— És mi történik, ha az állam gazdag lesz?

— Gazdag lévén az állam, nem lesz kénytelen többé olyan adókat kivetni, amivel eddig főleg a szegény tömegeket terhelte meg. Ilyenek például a fogyasztási adók. A fogyasztási adók eltörlése és a huszezer koronában megállapított adómentes létminimum, már az átmeneti időben is nagyon megkönnyitené a vagyontalan néposztályok helyzetét. De ilyen szörnyű nagy vagyon birtokában, amilyenhez a progresszív adó révén jut az állam, természetesen még sok más népjóléti intézményt alkothat. Például: teljesen ingyenessé teszi az iskolát s így mindenki számára hozzáférhetővé válna a tudomány. De nem csak a tanítás lesz ingyenes, hanem a tanulókat ingyen élelemmel, könyvvel, ruhával és lakással látja el, az elemi iskoláktól az egyetemig. Ingyenessé tenné az orvost és megszorítaná az orvosi kart, hogy minden száz emberre legalább egy doktor jusson. Ingyenessé tenné továbbá a gyógyszert. Ez történne mondok az első átmeneti öt esztendőben. Aztán fokozatosan monopolizálni kezdené, azaz saját kezelésébe venné először a közlekedést, teljesen, ami ma csak részben a tulajdona, ezzel kapcsolatban a bányákat. A bányák után az ipart. Így aztán nem lenne senki magánbirtokában gyár, vagy műhely. Az állam nagyszerű gyárvárosokat építtetne olyan helyeken, ahol a felhasználandó nyersanyag található.

— Ez így helyes! Mert a mai társadalomnak az is roppant hátránya, hogy a nyersterményt szörnyű költséggel kell a gyárakba hordani, oda ahol feldolgozzák.

— A szocialista állam például asztalos ács, butorkészítő, általában minden famegmunkáló gyárat a rengeteg erdők mellé fog építeni, ahol természetesen külön lesznek a pompás lakóvárosok és külön a praktikus

gyárvárosok. A szocialis állam földgáz kutakat furat, kiépíti a tömérdek kincset érő vizierőket és villamos művek segítségével elvezeti a gyárvárosokba. Az ipar monopolizálása után a kereskedelem következik. Minden árut, iparcikket, amire a köznek szüksége van csak az állam hozhat forgalomba és csak az állam pompás árucsernokaiban lehet beszerezni. Olyan árupaloták lesznek majd ezek, amilyenek már ma is vannak Berlinben, Párisban és Londonban, sőt kisebb kivitelben Budapesten is, a Nagyáruház, ahol a hajtőtől az automobilig mindent lehet kapni.

— Eddig aláírom magam is, — jelentette ki Kozár

— A kereskedelem után monopolizálja az állam a földmívelést. Magához váltja az összes földeket és gazdasági eszközöket. A mai ember előtt el sem képzelhető mennyiségben fogja a föld ontani a terményt, a kitűnő földmégmunkáló gépek és tudományos alapon készült műtrágyák után.

— Nos és mi lesz a mai tőkésekkel?

— Hogy mi lesz a gyárosokkal és földbirtokosokkal, ha az eddigi haszonhajtó vállalataiktól elesnek? Hát kérek boldogan leélik az életüket, mint ma. Az állam, mindenkitől pénzért vált meg minden vagyont, minden értéket. Mert a pénz, illetve csekk- vagy utalványrendszer a szocialis államban is fenn fog állani bizonyosan legalább az első harminc évben. Mondom az állam pénzért vesz meg mindent. A nagy vagytonokat milliókért. Az első időben a pénzre kamatot kap a tőkés, csakugy mint ma, de a progresszív adó formájában minden százezer koronán felüli jövedelem visszaszármazik az állam birtokába. Az eladó tulajdonában csak a százezer koronás jövedelem marad. De mivel a szocialista államban olcsó lesz a megélhetés, ugy élhet, mint eddig a millióiból. De mindezek mellé meglesz a legnagyobb földi jó, amivel ember bírhat, az abszolút gondtalanság!

— Én már ezt holnap szeretném megvalósítani — merengett a füstő.

— Nagyon természetes — folytatta Wilhelm — hogy a szocialista állam már a kezdet kezdetén eltörli az örökösödési jogot. És vagyont többé egyén nem, csak az állam örökölhet. De ilyen berendezés mellett teljesen felesleges is. Azt is feltehetnők ma, hogy

egyes tőkések vagyonukkal majd külföldre fognak menni és nem hagyják, hogy adóképpen elvegye tulajdonukat az állam. Elvértve előfordulhat ilyesmi, de a gyárat, földet nem vihetik magukkal, legfeljebb a pénzüket, de ha elmennek ez csak egy darabig történhetik így. Mert a szocializmus, több mint bizonyos, hogy ha egy országban kormányra jut, nagyon rövid idő, legfeljebb egy pár év alatt az egész kontinensen, sőt az egész földön diadalt arat. Így aztán nem lesz hova menekülni előre. De különben is — ma ezt alig tudják a vagyonosok elképzelni — nemigen fognak az akkor vagyonnal bírók ilyen eszközökhöz folyamodni, mert ez teljesen felesleges lesz, ugyanis megelégedten élhetnek, míg ki nem hal ez a csoport.

— Hát ez mind szép, mind jól van, de milyen lesz az egyén élete a szocialista társadalomban?

— Várjál! — Ott tartunk, hogy az állam mindent birtokába vett. Mindenki az állam alkalmazottja. Ekkor már tul van a szocialista társadalom a kezdet nehézségein. Kezdjük a születésnél. Első és kötelező szabály lesz, hogy a leendő anyáknak annak idején be kell menniök az Állami Szülőházakba, a pompás klinikákra, ahol gyermekeiket világra hozzák és ahol szakavatott doktornők és tudósasszonyok vigyáznak úgy az anyára, mint gyermek egészségére. Felgyógyulásuk után az anyák elhagyják a klinikát, az újszülött gyermeket pedig átviszik a Kisdednevelő Intézetbe, ahol arra hivatott nők tömegesen, de a legnagyobb gonddal ápolják és nevelik a gyermekeket három éves korukig.

— Micsoda gondolat az anyát elválasztani gyermekétől? Hova lesz akkor az anyai szeretet?

— Hát kérlek az anyai szeretet akkor is lesz és akkor is aggodó szeretettel kíséri át egy életen a gyermekét. De ez a mai frázis alakulni fog. Ma az anyai azért szereti gyermekét szinte állati ösztönnel, mert az a tömérdek küszködés, amellyel a rosszul berendezett társadalomban a gyermek nevelése jár, gyermekimádó rabszolgává süllyeszti az anyát. De ez is csak a szegény osztálynál van így, ahol a gyermek élete mindig hajszálon függ az örökös nyomorgások között és segéd-eszközök híján. A gazdagok ma sem nevelik a gyermekeiket. A gazdag gyermekét születése után a dajka

táplálja. Aztán a nevelőnő gondolja, később az intézet veszi át. Miért ne lehetne ugyanezt megtenni jobb módszerrel a szocialista társadalomban? Gondold el, hogy nő ma fel a szegény ember gyermeke?

— Ezt tudom, ezt láttam!

— Van egy rossz, nyirkos, alacsony, füstös szoba, ahol az apa esetleg otthon dolgozik, pipál, a mosott ruhák száradnak, a kályha füstöl, főznek, gőz van és még három-négy nagyobb gyermek rontja a szülőkön kívül a levegőt. Ez a miazmás légkör bizonyára nem használ az újszülött gyermeknek és ma azért hal meg száz gyermek közül nyolcvan mielőtt egy éves lett volna, mert az ilyen körülmények közötti tengődés az anyai, szeretettéljes ápolás mellett is halálosvégű lesz a gyermekre nézve. A szocialis államban gyönyörű, nagy, világos, egészséges, füstmentes, jólevegőjű termekben nevelik a gyermekeket, ahol gondos ápolásban és állandó orvosi felügyeletben részesülnek. Külön lesznek a hálótermek. Nyáron árnyas, virágos parkokban, télen enyhe levegőjű délinövényes kertházakban játszanak, nőnek. Egészséges ételek, kellő testmozgás, a betegségek azonnali gyógyítása a halálozási arányt bizonyára a minimumra szállítja majd le. A kisdéápolóból három éves korában átvizsik a gyermekeket a Nevelőintézetbe. Itt tartózkodik nyolcéves koráig. Ez intézetben edzik tovább a gyermek szervezetét, játszva megtanítják a legelemibb dolgokra, de könyvet eddig nem adnak a kezébe.

— Valamire kíváncsi vagyok. Különben csak mondjad Franci.

— Itt kezd írni, olvasni, itt sajátítja el az alapismereteket. Itt már a tanítás mellett figyelik a gyermek képességeit a pályaválasztást illetőleg és innen megyen tizenöt éves korába a Szakiskolába. A szakiskolában valami mesterséget tanul a gyermek, mert a szocialis államban mindenkinek valami produktív mesterséget kell tanulni. A szakiskolában marad a fiatal ember vagy leány tizenkilenc éves koráig. De a szakiskolákban nemcsak a szakmáját tanulja, hanem emellett mindazokat a tudományokat, amelyeket fokozatosan a korral a középiskolákban ma tanítanak. Ugyhogy a lakatos, gépész, a suszter, szabó, villanyszerelő az általános ismeretekből

egyik annyit tud, mint a másik. A műveltségük egyforma lesz, tehát nem lesz köztük kasztrendszer, ami ma nemcsak az ugynevezett tanult ember és iparos osztály, hanem még az iparosok között is fennáll, akik egymást kissé lenézik képzettségük nem egyforma volta miatt. A szakiskolák elvégzése után belép mindkét nem ifjúsága az ipari hadseregbe.

— Netene! — nevetett a piktor, — hát hadsereg is lesz. Hát ti sem lehettek el katonák nélkül?!

— Az ipari hadsereg dolgozói fogják mindazokat a munkákat elvégezni, amelyekhez fiatal, fürge, ruganyos erők szükségesek. A nők kiszolgálók lesznek az állami étkezdékben, segédkeznek a gyermekápolókban, nevelőintézetekben, betegápolók a kórtermekben. A férfiak építenek, bányákban, kohókban dolgoznak, fűtők lesznek, közrendet tartó csapatokban szolgálnak. Ez a munka két évig tart. Huszonegy éves korában kilép az ipari hadseregből az ifjúság és felsőbb tudományokat tanul a szakiskolai mestersége folytatása mellett 24 éves koráig. De már mikor az ipari hadseregből kilép, azaz huszonegy éves korában élettársat választ magának.

— Ahán! Már azt hittem a szerelmet kifelejtették a szocialista államból!

— Sőt itt lesz csak a szerelem igazán szerelem, mert itt nem lehet semmi anyagi háttére. Itt a nőket igazán magukért szeretik és nem mint ma igen gyakran — a pénzükért.

— Minő boldogság! — kacagott Kozár. — A szocialis államban nem kell hozomány!

— Mikor élettársat választanak a fiatalok, megkapják a saját külön lakásukat.

— Igen, de milyenek lesznek ezek a lakások?

— Ezek a lakások távol a gyárvárosoktól gyönyörű kertek, parkok közepén pavillon rendszerbe lesznek építve. Egy-egy pavilonban 15—20 pár ember lakik. Minden pár ember kap két szobát. Egy hálót, fürdő és öltöző fülkével és egy fogadó, illetve szórakozó szobát, amibe a butorokon kívül egy kis könyvszekrény, egy hangszer és csecsebecsék, emléktárgyak lesznek. Minden pavilonnak lesz egy külön könyvtár, társalgó és étterme.

— Mint az angol kaszárnnyakban?

— Ezek a termek, általában az egész pavillon, nem kaszárnya jellegű, hanem pompás berendezésű, fényűző, minden kulturigényt kielégítők lesznek. Étkezni a pavillon lakói a diszes, virágos és zenés éttermekben fognak. Az ételek és bizonyára nem olyanok lesznek a milyet a ma piacán megszerezni lehet. A szocialista államban ismeretlen fogalom lesz a mai kor egyik legnagyobb ostoba szokása: az otthon főzés. Ez a pazarló, impraktikus rendszer, amikor millió és millió primitív tüzhelyen, millió és millió asszony kotyvaszt rossz, szegényes és aránylag szörnyű sokba kerülő ehetetlen ételeket. A gyermekek nevelése az intézetekben folyik le, ennél fogva a párok életük végéig így kettesben, illetve így a pavillonokban sokad magukkal páronként laknak. Három-négy órai munkájuk után marad elég idejük a szórakozásra. Járhatnak hangversenyekre, színházakba, kirándulásokra, előadásokra. Akkor már repülőgépek lesznek és 500 kilométert tesznek meg óránként. Budapestről két óra alatt Abbáziába, Velencébe lehet repülni, 3—4 óra hosszat sétálhat az ember a Márk-téren, vagy a tengerparton és estére már megint a Budapest melletti lakásán alhatnak.

— Jó. De ezek a boldog emberek is megbetegedhetnek valamiképpen. Igaz?

— Nos, aki beteg, az bevonul a minden kényelemmel pazarul berendezett betegápoló intézetekbe, ahol hamarosan meggyógyítják.

Ami a pályát illeti 24 éves korában választja meg a végleges mesterségét mindenki.

A férfi vagy kézműipari műhelyben foglalkozik, vagy orvos, tanár, csillagász hivatalnok szóval szellemi munkás lesz, már a mint ezt a hajlama diktálja, de bármi pályát választ, egyiken sem lesz ugynevezett *jobb dolga*, mint a másikon, de nem is lehet, mert mindenkinek egyaránt nagyon jó dolga lesz.

A nők gyermeknevelők, tanítók, doktorok, könyvtárosok, üzleti kiszolgálók, irodai alkalmazottak lesznek. De mindenütt a szervezetüknek nem ártó foglalkozást kapnak.

Akiknek foglalkozása nehezebb lesz, azok rövidebb ideig dolgoznak, mint akiknek a munkája könnyebb.

De a leghosszabb munkaidő sem lesz négy óránál több.

— Négy óra? Ez talán kissé kevés?... — Kockáztatta meg Kozár.

— Nem! Mert ma, mikor a gépek munkája minimális, be van bizonyítva statisztikailag, hogy ha rendszeresen minden arra való egyén produktív munkát végezne, három órai munka mellett kényelmesen el lehetne végezni a földön minden szükséges dolgot, a többi idő a nap 24 órájából az emberek számára szabad idő maradna. A szociális állam rendszeres, feleslegest nem gyártó munkabeosztásával két órai munkaidő mellett minden szükséges munkát el lehet végezni. Ilyen rövid munkaidő mellett pedig szívesen, kedvvel, gyorsan és pontosan dolgozik bárki is.

— Ez igaz! Megfogjuk valósítani ezt a tervet Franci!

— Meghát! Hiába is viccelsz piktor!

— Egész komolyan beszélek Franci! Ez egy nagyszerű dolog! Csak folytasd!

— Ez a munkafolyamat így menne a 24 éves kortól a 40-ik évig. A nagyvenedik év után szakmáján kívül kapna foglalkozást, az, akinek erre kedve, hajlama van. A negyven éven felüli férfiakból és nőkből lennének a népképviselők, felsőbb iskolák tanárai, városok vezető egyénei, műhely-igazgatók.

Ez a foglalkozás a 60 éves korig tartana.

Természetes, hogy akinek a szervezetére káros volna ez a működés, az olyan egyén 44 éves korába minden munkától visszavonulhatna. De ebben a korban szeretni fogják az emberek azt a kevés és kellemes munkát, amelyet a köz érdekében kell végezniök.

A 60-ik év után következik a feltétlen nyugalom kora.

Hatvan évesnél idősebb egyén közhivatalt nem viselhet és semmi beleszólási joga direkt nem lesz az állam gépezetének menetébe. Csak nagyon nagyérdemű és értelmű férfiak választatnak be az ugynevezett Korosak tanácsába. Ez egy kitüntetés lesz és fontosabb államügyek intézésénél mindig felemelhetik szavukat.

— Most csak azt kérdezem még, — jegyezte meg Kozár — hogy mint lesznek írók, zenészek, szobrászok, festők a szocialista társadalomban?

— A művészetet nem lehet tanulni, az mindenki-
vel vele születik. Az alapot megfogják tanítani az isko-
lák és akinek hajlama lesz, az nagyon könnyen tovább
fejlesztheti. Ma is tömérdek produktív munkát végző em-
ber, olyanok, akik a művészettől messze állanak, lesznek
írók, zenészek, szobrászok, mennyivel könnyebben megy
majd ez a szocialista társadalomban, ahol a minden-
nap foglalkozás csak rövid időre köti le őket és nem
lesznek anyagi gondjaik s így művészi hajlamaiknak több
időt szentelhetnek és azt fejleszthetik. A szocialista
társadalom nem öli meg az ambíciót, hanem tért nyit
neki! A szocialista társadalomban pedig százszor köny-
nyebb lesz nekik megtalálni a művészetekhez vezető
utat, ha keresni akarják. Szóval ilyenformán képzeljük
mi ma el a jövőtársadalmát, de tudjuk határozottan,
hogy rendesebb, szebb és ideálisabb lesz az itt elmon-
dottaknál.

— Ez mind szép lenne — gondolkozott el a
piktor, szájában a kialudt kis fapipájával. — De milyen
kár, hogy ebből sohasem lesz semmi!...

— Nem-e? — riadt fel a nyomdász. — Ennek si-
kerülni kell, ez sikerülni fog. Én nem hiszek semmi val-
lásos mesét, feltámadást, tulvilági boldogságot, de ezt
hiszem, tudom, hogy ennek a fenti országnak el kell
jönni! Lehet talán későn, soká jön el, de el fog jönni!

— Én is olvastam a szocializmusról — mondta
a festő, de az igen unalmasan, szárazon volt megírva
és amit te az elébb mondtál az sehol sem volt benne.

— Nem — sóhajtott a nyomdász csöndes han-
gon — ezt csak én álmodom így... De én jól ál-
modtam ezt! Talán még megérjük mi is a hajnalát en-
nek a virradásnak s megfogod látni, hogy én nem
csalódtam. Mert ez a ma, a nyomoruságával, az igaz-
ságtalanságával, gyalázatával nem állhat fenn, elkor-
hadt, meghalt. Ide feltámadás kell. Mi rettenetes korbá
születtünk! Csak nézz magad körül, figyelmes látó sze-
mekkel, nézd meg azt a kis vastaglábszáru kis lányt,
aki a másik pad előtt labdázik. Az anyja a padon ül.
Nézd meg jól, milyen kifejlődött lány van abba a
kurta ruhába öltözködve. Tudod mért labdázik itt
„anyai“ felügyelet alatt? Öreg urat várnak. Ha itt
ülünk még egy fél óráig, meg is jön az ő mindennapi

öreg urjuk. Ott a másik padon könyvet olvas egy tisztességes hölgy. Nézd meg, hogy kacsingat a könyv felett minden erre jövő férfira. Ez is árulja magát. Rend ez?

— Milyen megfigyeléseid vannak Franci!

— Látok! — mondta a nyomdász és felállt. — De menjünk.

Kimentek a Mariahilfer-strasséra. Hintók, társzekerek, automobilmek zajongva rohantak végig a széles utcán. A nyomdász folytatta a beszédjét:

— Nézd meg azt a nagyhasú urat azon a pompás hintón, micsoda két remek ló vonja. És nézd meg azt a szerencsétlen pasast, aki a hintó után azt a meg-rakott kézi kocsit húzza. Az izzadság szakad róla és az orrát az erőfeszítéstől majd a kövezethez veri nagy meggörnyedésében. Semmivel sem különb a nagy kutyánál, amely mellé van fogva a rud másik oldalán. A két igavonó közt csak az a különbség, hogy a kutya kilógatja a nyelvét és úgy ugat, az ember szónélkül húzza a kocsit és néha megtörli a homlokát. Igazság-e, hogy egyik embert kocsiba vonnak a másik meg a kocsit vonja?

— Nem igazság, — mondta a piktor, akibe a szocializmust nagy adagokba oltotta bele a nyomdász. — És én ezt nem vettem eddig észre, — gondolta röstelkedve a piktor. Hogy lehessen én nagy művész, ha ezzel a tannal ugyszólván eddig nem is foglalkoztam? Hiszen voltaképpen ez az élet!

A nyomdász elvezette a piktort a Goldschlager gasséra, az Arbeits-Hotelbe.

Ez az Arbeits-Hotel afféle éjjeli menedékhely volt. Wilhelm mondta a festőnek, hogy itt nézzen jól széjjel, ez egy igen érdek s hely, ahol sok pompás alakot fog látni.

A festő undorodva tekintett körül a piszkos gyülekező helyiségben, ahol vágni lehetett a füstöt és igen nagy kedve lett volna felszedni a sátorfát és valami tisztességesebb éjjeli szállást keresni. Ezt meg is mondta a nyomdásznak.

— Nem lehet, — nevetett Wilhelm. — Itt maradjunk. Neked itt szét kell nézned. Jól, igenjól, piktor!

Még több ehhez hasonló helyen fordulunk meg Párisig. Mindenütt nézz jól körül. Ez szükséges. Ebbe törődj bele. Egykor nem fogod megbánni.

A festő végre beleegyezett. Az „intézet“ félszemű tulajdonosnőjétől váltott egy ugynevezett „schlafmarkot“ 30 krajcárért, aztán leült az asztalhoz Wilhelm mellé.

— Kinek adjuk oda ezt a pléhdarabot Franci?

— A markodba tartod, mig kérni fogják. De vigyázz, jól eltedd, mert el is lophatják tőled, — oktatta Kozárt a nyomdász.

— No no, én tölem nehéz lopni!

— Elhiszem, de itt zsebmetsző-mesterek vannak.

— Szép kis társaságba keveredtünk — morgott a piktor s ahogy a sűrű füst engedte, nézegetni kezdte a közönséget. Természetesen mind férfi volt. Egy fél-lábu vén kintornás kártyázott a mellettük levő asztal-nál egy tüdővésztes, örökké köhögő borotvált arcu fiatal emberrel. A fiatal ember köhögését hallgatva a festő, úgy érezte, hogy a melle újra nyilallik. Eszébe jutott a betegsége.

— Ez a szomorú arcu fiú sem él soká, — gondolta Kozár, — ezt nem fogják szanatóriumban gyógyítani, ahogy nem gyógyítanak millió ilyen tüdővésztes embert, hanem hagyják, hogy részenként egye meg a lassu pusztulás. — A festő nézte az arcokat, a ruhákat. Az arcokon mennyi barázdája az életviharának s a ruhákon ezerféle változata a titkolt nyomornak, a rongynak és piszoknak. Egy-egy mesteri volt a maga züllöttségében. Elővette a vázlatkönyvét és gyors, kusza vonásokkal belerajzolta őket.

Megzavarták a mulatságát. Tíz óra volt. Csengettek.

— Megyünk aludni — jelezte a nyomdász.

A nyomoruság hadserege felkerekedett.

A „Fater“ elővett egy lámpást és a kulcsokat s egy fiatal szolgáló kíséretében a csapat utánuk indult fel a második emeletre. A „Fater“, a gazda, egy porcellán pipából füstölő komor, borotvált arcú ötvenes férfi, kinyitott egy óriási termet, amelyben százhusz ágy állt két sorba. Mindenik ágy felett egy fogas és

egy kis szekrény-féle fiók megszámozva. Az alvó jegyen levő számot kellett kikeresni mindenkinek.

A rongyok mozgósítva lettek. Elkezdtek vetkezni, még pedig gyorsan, mert az öreg sürgette a közönséget. Mig a vetkezés folyt, a gazda meggyújtott a terem két szélén és a középén egy-egy gázlámpát.

Öt perc múlva az ágyak végénél állt az egész alvó publikum — teljes ruhátlanul, kezébe tartva mindenki az alvójegyet és a fehérneműjét.

A szolga kezdte vizsgálni a ruhákat, hogy nincs-e bennük fereg, az öreg pedig világított neki a lámpával és felügyelt, hogy ez a munka lelkiismeretes legyen. Kozár és Wilhelm a sor közepén álltak és a festő türelmetlenül várta, hogy rájuk kerüljön a sor.

Mig hozzájuk ért a vizitáló bizottság, két alaknak fel kellett öltözni. Férget letek a ruhájukban. Ezeket kidobják. Itt nem aludhatnak. Az alvójegyért fizetett pénzüket természetesen visszakapják.

Mikor a festő és nyomdász ruháját megnézték és lefeküdtek, Kozár odaszólt Wilhelmnek:

— Hallod-e Franci, piszkos élet ám ez is! Annak a suhancnak az állását, aki a ruhákat vizsgálja, nincs az a pénz amiért átvenném...

A nyomdász, aki már sokat utazott és hozzá volt szokva ehhez a rendszerhez, csak nevetett:

— Nem is neked való volna az pajtás. De hidd el, az ember mindent megszokik és minden iránt közönyössé válik. A tizedik, vagy a tizenötödik vizsgálás után, te is nagyon természetesnek fogod találni ezt a helyzetet és egy hónapi utazás után nem sokat vizsgálod a piszkos, förtelmes lepedőjű ágyakat, amelyekbe meztelenül kell belefeküdnöd, hanem mély lelkinyugalommal belefekszel.

Mikor a vizsgálásnak vége volt, a Fater és szolgálja kiment. Az ágyban ledőlt boldogtalan csavargóhad pedig igen jól érezvén magát az enyhétadó fedél alatt, bolondozni kezdett.

Egyik ágyból kiskutya csaholás hallatszott, rögtön rá egy nagy kutya hörgő ugatása felelt a másik ágyból. Itt macska nyávogott, ott kakas kukorékolt. Füttyültek is, daloltak is a terem végén, sőt valami tehetséges

fickó gyönyörűen kezdett egy szájharmonikán játszani.

Ez így ment egy félóraig. Apránként fogyni kezdett a lárma. A boldogtalan népség, amely egésznap járt, szaladt, futott, csalt, lopott, hogy ha nem többet, de az alvásdijra való 30 krajcárt összeszedje, elpihent, s nem sokára, egészséges, nyugodt alvást hirdető horkolás vette hatalmába a poloskás ágyak szerencsétlen birtokosait.

Vándoraink öt napig maradtak az osztrák fővárosban, amelynek minden nevezetes zegét-zugát összejárták.

Egy esős, de még meleg délelőtt indultak el Bécsből Szent-Pölten felé. Győző akkor látta milyen szörnyű nagy ez a vén Bécs. Délelőtt 11 órakor indultak a belvárosból és még délután négy órakor sem bírták elhagyni a város területét.

Két nap alatt Szent-Pöltenbe voltak. A csinos kis vidéki német városba csak éppen megháltak és másnap este Linzben voltak. A vén kedves Linz nem változott, mióta Kozár erre járt.

Eszébe jutott, hogy két évvel ezelőtt itt itta le magát hatalmasan Baróthyval. Hol van Baróthy? Messze! Tavaly Pesten találkozott vele, utazott a szegény vágott-orru hadnagy Szebenbe. Oda helyezték. És az is eszébe jutott, hogy itt, a jó öreg Linz vasutindóházában látta meg, itt ismerkedett meg Gersternével... Hol van a kigyószemű asszony!?... Jut-e még eszébe a piktor? Hányadik szeretője van azóta a „Szerelem“ modelljének?

Nagy hallgatások közt sétált ki a piktor Wilhelm a Dunaparra.

A nyomdász látta, hogy Kozár el van gondolkozva, nem háborgatta... Wilhelm Franci igen figyelmes utitárs volt. Egy óráig is eljárkált barátjával egy szó, egy mukkanás nélkül.

A festő elnevette magát, amint a Dunaparton szó nélkül álltak:

— Franci, beléd fagyott a szó?

— Nem, — mosolygott a nyomdász — látom, hogy valami eltöprenkedtél, azért nem beszélek.

— Volt itt egy kalandom Linzben — vallotta be Kozár — amely az életembe igen nevezetes részletet

tölt be, mondhatni végzetes volt rám nézve. Végzetes... — És sóhajtott.

Wilhelm figyelve nézte az elgondolkozó festőt, de nem kérdezősködött.

— Majd elmondom neked egyszer Franci! Szólt meg nagy szünet után Kozár.

— Jó, pajtás, majd mondd el! — hagyta rá a nyomdász. — Nézd a Duna úgy fogy, ahogy a mi honvágyunk nő.

— Én nem vágyok többé haza, felelt komoran a festő. — Nincs kihez és mire. Holnap megyünk tovább?

— Megyünk...

És mentek.

Egy nap alatt Steyrban voltak. Az Enns és a Steyr összeshakadásánál fekvő kis városban. A két sebesfolyású víz merész felhasználásával alkotott pompás vízművek által hajtott temérdek gyár zugásától szinte elkábult Kozár.

— Micsoda ipar! — sóhajtott. — Mikor leszünk mi itt. Csak így lehet látni mindent, ha az ember gyalog utazik!

Steyrből a gyönyörű Gmundenbe mentek. A festő nem tudott betelni a remek fekvésű város nézésével. A szép, eső utáni napfényes őszi reggelen merengve állt a két fiatal ember a pompás tó partján gyönyörködve nézve az elébük táruló felséges képet.

— Ha nagy ur volnék, itt szeretnék lakni, — sóhajtott a festő — ezen a remek vidéken. Ez egy olyan kép, amelyet sohasem felejték el!

— Nagyon szép fekvésű hely, — ismerte el Wilhelm. De én azért nem lagnék itt. Én jobban szeretnék a hazámba, Bánoson lakni.

— Hát te ilyen nemzetközi vagy te nyomdász, mégis csak hazát emlegetsz? Hiszen a szocialistáknak nincs hazája...

Wilhelm csendesen szólt:

— Aki azt mondta neked, nem tudta mit beszél. A szocialistáknak éppen úgy hazájuk van, mint minden más embernek. Ahol született, felnőtt, szerettei élnek,

vagy eltemetve vannak. Az ismerős kedves tájakra mindig visszavágyik az ember. Ez a haza. Ezt szereti a szocialista is, úgy mint más. Mi csak a haza cégérét önös gazságokra felhasználó „hazaffyakra“ haragszunk. S lesz idő mikor az ilyen politikai szélhámosoktól megmentjük a hazánkat. De menjünk a szállóra piktor. Holnap este Salzburgban kell lenni.

Kozár már belejött a gyaloglásba. Megszokta a rendetlen városi szállókon a piszkos ágyakban meztelenül aludni. Egyik városból a másikig, falukon az ugynevezett Gasthausokban aludtak. Ez országutszéli korcsmákban 15—20 krajcárért tiszta ágyakat kaptak utasaink, ami többet ér a fáradt vándornak a jó ételnél is.

A gyalog utazóknak csak egy kellemeilen ellensége van: az eső. Mikor Gmundent elhagyták elkezdett esni nagy, őszi, szomoru cseppekbe az eső és verte a két vándort egész nap. Csurron vizesek voltak és Kozár meg is jegyezte:

— Mi lesz velünk Franci? Ez őszi eső! Ez verni fog bennünket Párisig?

— Hát ha mindig ezen a tájon járnánk — felelt a nyomdász belefujva a füstöt a ködös esőbe — ez mindig verne, mert itt az idén már aligha lesz szép idő, hanem amerre mi menni fogunk, arra napfényes világot találunk.

— Attól félek meghülök ebben a hideg esőben — aggódott Kozár, — pedig már nem akarok hamarosan meghalni . . .

— Legyél nyugodt Győző, ha a hegyes vidéket elhagyjuk kiderül — biztatta a piktor Wilhelm.

És a nyomdász jóslata be is vált. A sok templomu Salzburgban, ebbe a kedves merengőegü szép városban, ahol Mozart és Makkart született, egy napig sétálgattak s ezalatt az idő igen borongó volt, de mikor másnap elindultak, a napisten kibujt a felhők mögül és vidáman mosolygott a vándorokra.

Délután Freilassingnál átmentek a határon Bajorországba. Ez a Freilassing egy kis falu az osztrák-bajor határon, ahol a két fiatal ember felváltotta a pénzét német pénzre s egy csendőr megnézte az írásait.

A vámhivatalnok figyelmeztette őket, hogy a do-

hánycesomót, amit most vettek az osztrák faluban, bontsák ki, mert különben megvámolja a bajor finánc.

Győző felbontotta a dohánypaklikat és rágyújtott, Wilhelm szintén.

— Nézd, — mondta a nyomdász Kozárnak magyarul, az ott ácsorgó csendőr felé intve — ha én ezt az osztrák zsandárt most felpofoznám és ráfutnék arra a hidra, amely azt a kis patakot átszeli, ennek az osztrák csendőrnek csak a hid közepéig szabadna utánam jönni, mert addig osztrák terület, a sasős cimerig.

A vámház mellett egy patak folyt és egy hid vezetett át rajta. A hid közepén egymás mellett állt a bajor és az osztrák cimer. A hid fele osztrák, a másik fele már bajor terület volt.

— Csakhogy a zsandár lelőné Önt, ha felpofozná, — szólalt meg mosolyogva magyarul a csendőr, — még mielőtt a bajor részére érne a hidnak.

A fiatal emberek elnevették magukat és kezet fogtak a csendőrrel.

— Ön magyar, — kérdezte Wilhelm — mikor a papirjainkat nézte, miért nem mondta? Pedig ön született magyar, a dialektusából hallom.

— A mesterségemmel velejár, hogy ne legyek közlékeny — mosolygott a csendőr. — Persze, hogy magyar vagyok, én Duna-Szerdahelyen születtem. Lássák, most önök azt hívén, hogy én nem értek magyarul, beszélhetek volna olyasmit, amit egy csendőrnek esetleg érdemes meghallani. Tudniillik, ha önök afféle jófajta legények lennének. De azt mondom, hogy soha sem beszéljenek senki előtt külföldön sem fesztelenül, mert sohasem tudják, ki előtt szólják el magukat és kibe mi lakik?

A két fiatal ember köszönt és átmentek Bajorországba.

A másik oldalán a hidnak ott állt a zöldruhás bajor csendőr, de rájuk sem hederített.

A legközelebbi vendéglőben a vándorok megkóstolták a finom bajor sört, amit felségesnek találtak s Kozár megjegyezte keserű humorral, hogy a bajor sörtől eszébe jutnak a hajdani müncheni kalandjai és ez elrontja az élvezetét.

Ruganyos léptekkel mentek a hervadni kezdő bajor erdőkön át s az alkonyati csendet Wilhelm törte meg:

— Három nap mulva az Izar melletti Athénben leszünk piktor, tudod-e? Münchenben!

— Dérék dolog lesz — jelentette ki Kozár, amint nagy léptekkel bandukolt a nyomdász után a csöndes erdőben s eszébe jutott újra Gersterné, a szép kigyószemű asszony...

Ugy tetszett neki, mintha kalandja a szép asszonnyal igen, igen régen történt volna, tiz, tizenöt évvel ezelőtt. A részletei szinte kimosódtak a fejéből. Csak arra emlékezett, hogy egy gyönyörű természetű hölgyet festett egyszer régen. Mikor volt az! Egy pompás mezitelen asszonyt, aki a szeretője volt... Azt hitte, senkisem tud róla. És Bános, a csöndes vidéki magyar város, a szülőföldje, Brunner Fánika képében megleste, megtudta a titkát és elmondta Ilonkának. Mennyi kellemetlenség lett ebből! Az az oka, az a kigyószemű asszony, hogy most itt tapossa az országot, távol attól az édes szerelmes kis lánytól, akit igazán és egyedül szeretett. A kigyószemű asszony állt közzéjük, az választotta szét őket. Ő volt, a szép gyalázatos, aki széttépett egy rózsaláncot, összetört két szerelmes szívet... Az isten verje meg!...

Az őszi este bealkonyodott. Ma nagy utat tettek meg és a piktor érezte a lábaiban a fáradság ólmos nehézségét. Wilhelm is megszólalt:

— Győzőkém, tudod-e, hogy ma 60 kilométert vágtunk le. Jó lenne ha jönne valami falu, vagy Gasthaus. Elvagyok én is fáradva, de tudom te is.

— Bizony nem bánnám én se ha lepihenhetnék — mondta a festő elhessegetve a komor gondolatait.

De bizony se falu, se vendéglő nem akart kerülni. Már este tiz óra volt. Az őszi szél komoran zúgott az országot mellett huzódó telefon-drótokon s a két vándor fáradtan, valami nagy elhagyatottság érzésével balagott a sötét éjszakában szótalanul.

Mindketten haza gondoltak, Bánosra, a szülővárosra, ahol már ilyenkor csönd van és nyugalom. Legfeljebb az Arany Sasban szól a zene, ahol huszártisztek húzatják s a kávéház előtti kioszk leánder és babérfái

alatt olvassa Trocsányi szerkesztő ur a nagy képes angol lapokat, vagy vitázik a főjegyzővel és a tisztiorvossal. És Ilonka mit csinál? Gondolta Wilhelm. Elfogadja a Pálffy udvarlását, tehát nem akart többé Kozárról tudni!... Szomorú ez, mint ez az őszi éjszaka, ahol sehol sem lehet világot látni.

— Hol járunk vajjon Franci? — riasztotta fel Győző a nyomdászt.

— Én Bánoson sétálok — nevetett Wilhelm — az ivlámpáktól kivilágított aszfaltos csendes esti főtéren, mert nem szeretem ezt a sötét, kavicsos utat, amelyen itt járunk...

— Magam se, — mormogott Kozár. — Bizony jobb lenne most otthon, a szép főtéri vén platánok alatt sétálni, a sárgalevelet hullató vén platánok alatt... Valakivel...

De ezt nem mondta, csak gondolta a piktor.

— Azt a kirielejszumát — káromkodott a nyomdász, ma nem hálunk fedél alatt? Mi lesz? Sehol semmi, sehol senki?!

— Ugy látszik — dünnyögte Kozár.

Végre féltizenegy tájban valami világosságot vettek észre, de biz az nem volt vendéglő, sem falu hanem uradalom és kissé beljebb esett az országutól.

A kukorica-torzsákon át bukdácsolva törtetett a két fiú a fény felé, végre megérkeztek. A főépületbe már nem volt világosság. Az általuk látott lámpa az istálló ablakából világított ki.

Az óriási uradalmi istállónak három ajtaja volt s amint beléptek az egyiken, száznál is több ökröt láttak feküdni egymás mellett csendesen kérődzve.

A szép, tiszta kivilágított istállóban öt béres sétált fel s alá mint a katona a posztón. Wilhelm elébe állt az egyiknek, aki legöregebb volt köztük és mondta, hogy szeretnének meghálni valahol az éjjel.

A béres kikérdezte, hogy micsodák és mikor Wilhelm megmondta, az öreg borotvált arcú bajor levett két-két pokrócot egy polcra s a két fiatal ember kezébe nyomta.

— Oda kell feküdni az ökrök közé, azok jó meleg és be kell takarózni a pokrócokkal. Ezek igás-

ökrök, egész nap dolgoztak, elvannak fáradva és nem bántanak senkit. Különben hozzá vannak szokva, hogy ember aludjék mellettük. Nem kell félni. Ezen az almon jobban lehet aludni, mint a selyem nyoszolyán — ha el van fáradva az ember...

S az öreg maga járt elől jó példával. Ledobott egy pokrócot egy szép nagy ökör mellé s neki vetette a hátát a fekvő ökör oldalának, öt perc múlva aludt mint a tej.

A két fiatal ember először nevetett a helyzeten, de aztán úgy tettek, ahogy az öregtől látták.

— Hallod-e Franci — kacagott a piktor egy ökör mellé fészkelődve — ilyen alvócimborám sem volt még!...

— Nekem mondd? — dörmögött a nyomdász, szintén egy ökör mellé húzódva — azt elhiszem. — Aztán elkezdett a mellette levő ökörnek beszélni:

— Hallja kend, szenvedő felebarátom, — ha feláll kend, ki ne tapossa kend a szuszt belőlem. És egyebekben sem csináljon kend velem valami csufot.

Győző egy darabig hallgatta, hogy ezek az ökrök éppen olyan nagyot, szomorut tudnak sóhajtani, mint az ember. S azon gondolkozott, hogy ezek a szegény négylábu rabszolgák vajjon tisztába vannak-e a helyzetükkel? Bizonyára nem. Mert ha gondolkozó lények lennének, ha tudnák, hogy erejük fogytaig dolgozniok kell, aztán jön a vágóhid — ilyen keserves lét ilyen véggel feltétlen lázadásra tüzelné őket.

— Nem gondolkoznak ezek sem, mint a két lábu ökrök, az emberek — morfondirozott még egy ideig. De aztán a helyzetbe beletörődött fáradt test megkívánta a nyugvást. Elaludt. Még pedig úgy elaludt, hogy reggel sem vette észre, hogy mikor mentek el mellőle a melegítő hálótársak.

Felébredve, Kozár dörzsölni kezdte a szemét. Csoválkozva nézett szét, mikor látta, hogy egy nagy istállóban az almon fekszik. Hamarjába nem tudta, hogy került ide, de aztán észre vette a pokrócba csavart Wilhelmet, akinek csak az orra volt künn a takaróból és eszébe jutott az esti szálláskérés.

— Franci — kiáltott a nyomdászra — a többi ökröt mind elvitték, csak mi maradtunk itt. Kelj fel!

A nyomdász kinyitotta a szemét és ásított:

— Disznóság — mondta mérgesen felugorva.

— Mi a bajod Franci?

— Ha te tudnád piktor, micsoda gyönyörűt álmotam én ezen a marha-almom, az ökrök mellett!... De most ez a felébredés szívem összetörte! — dalolt jókedvűen és kezdte összeszedni a cók-mókját.

— Én egy kicsit fázom — dörzsölte a kezét Kozár. — Menjünk, hogy felmelegedjünk.

Wilhelm a táskájából egy snapszos üveget vett elő:

— Szippants egy kis meleget ebből Győzőkém s én addig intézkedem, hogy az automobilunk előálljon.

— Ez már beszéd — mondotta a piktor lenyelve egy pár kortyot az erős italból s felszedelőzködve kifelé indultak. Az udvaron nem volt senki a közelükbe, csak egy kis cselédleány, aki rájuk se hederített.

— Nem köszönjük meg senkinek a szállást Franci, — kérdezte Kozár.

— Nincs itt senki. Az isten fizesse meg! Különben annyi baj legyen — s vidáman rugtattak tova a ködös országuton. Az őszi bágyadt nap akkor kelt fel és beszórta bágyadt, homályos fényével a hervadó füveket. A nyomdász szavalni kezdett:

— Csillog a dér sárguló haraszton, egyre vénül Ágota kisasszony!...

— És mi még sem vagyunk Párisban Franci, — mondotta busán Kozár. — Az éjszakák, de már a napok is kezdenek hidegek lenni. Mi lesz velünk Franci?

— Megyünk komám, megyünk — felelt a nyomdász keményen kilépve. — Minden lépéssel közelebb leszünk Párishoz! Én decemberben is jártam a svájci és tiroli hegyek között. Különben Münchentől vonaton megyünk Párisig.

— Ezt már szeretem — örvendezett Kozár. — Különben ha gyalog megyünk is költeni kell szállásra és evésre. Igen ám, de neked fel kell vened az utassegélyt. Ulmban, Stuttgartban és Strassburgban.

Wilhelm mosolygott:

— Te már jobban tudod a nyomdászegylet szabályait mint én.

— Persze, hogy jobban — mosolygott a festő. Hanem te Franci, úgy csináljuk a dolgot, hogy október közepén Párisba legyünk. Gilt?

— Rendben van — felelt Wilhelm — ott leszünk. Ugy csináljuk, hogy ott legyünk.

A nap egészen felkelt. A melege is érzett. Az éjszakai nem éppen kellemes alvás után, a szellős istállóban meggémberedett tagjaikat jólesően nyújtóztatták a fényes golyó felé.

— Süssél napocska, — mondta a nyomdász.

— Melegits istenem, — kiáltott a festő a napot kalapjával köszöntve.

Egy patak mellett megreggeliztek és a lapos poharukból jót ittak rá a tiszta vízből.

— Mehet az eleje — szólt a nyomdász a reggeli után.

— Mehet — mondta a festő.

— Győzőkém, ha arra a dombra felérünk mutatok valamit.

— Mutass Franci.

Mikor a magaslatra felértek, a távol ködében toronyok, házak nyultak el a széles síkságon, alig láthatólag.

— Nézd, — mondta a nyomdász. — Oda!

— Nézek, — felelt a festő kezéből ernyőt csinálva. — Egy város.

— München!

— Igazán — örült meg Kozár! — Délután ott leszünk?

— Ott. Rendben van?

A festő elgondolkozott és az arca komorrá vált.

— Nem.

— Miért?

— Münchenben ömlött hozzám a dicsőség és a szerelem. Ez a két istenasszony elűzött tőlem egy édebbet, egy bájosabbat, aki szerényebb volt mint ők.

— Kit?

— A boldogságot...

— Majd megtalálod újra.

— A másik kettőt igen. Azok a csapodárok mindenkihez odaszegődnek. De az a harmadik, ha elment egyszer, nem jön vissza többet!...

— Akkor megvigasztal a másik kettő a harmadikért...

— Sohasem engem pajtás!

És a piktor, minél közelebb mentek Münchenhez, annál komorabb lett.

Délután beültek München előtt egy erdőbe. Jól laktak szederrel és Wilhelm tréfált, bolondozott, hogy felvidítsa Kozárt, ami nem sikerült. Késő este érkeztek be Münchenbe.

A Lederer-strassén levő nyomdász-szállóra mentek, ahol megvacsoráltak és lefeküdtek.

Kozár másnap nem ment sehova. Beült a szálló vendéglőjébe és egész nap ivott.

Este azt mondta a nyomdásznak:

— Franci vigyél innen, mert én ebben a városban megiszom az ingem is bánatomban. Ez a város nekem mindig veszedelmemre volt. Vigyél innen Franci!...

— Holnap délbe megyünk pajtás. Ma itt felvettem a segílyt és Ulmig vonaton megyünk.

— Nem bánom csak menjünk.

Másnap délben vonatra ültek s Kozár morfondírozva nézett vissza az elmosódó Münchenre. Fejét kidugta az Augsburg felé rohanó vonat ablakán, a hűvös őszi szélbe s belebámulva a hervadó világba, magában azt mormogta:

— Isten veled örökre kigyószemű asszony! Megérezte-e a szived, hogy a közeledbe jártam?

A telegráfrótokon madárkák, ültek, gyülekeztek, fecsegték s Kozárnak úgy tetszett, hogy a madarak ki-nevették őtet...

— Szamár vagy piktor! A kigyószemű asszonynak sohasem volt szive és régen elfelejtett téged!... Mindenki elfelejtett téged piktor, mindenki, mindenütt, végképp!...

Behuzta a fejét a kocsiaablakból és szónélkül hallgatta, hogy Wilhelm mint udvarol egy nevelőnőformájú kisasszonynak égre, földre esküdve neki, hogy sohasem fogja elfeledni.

Az első állomásnál a kisasszony kiszállt és merengő szemekkel nézett vissza Wilhelmre, aki kezét a szívére

tartva, melankólikus arccal bámult utánna míg látta s mikor eltűnt, nevetve fordult a festőhöz:

— Borzasztóan egymásba szeretünk azzal a kislánnyal. Észrevetted? Ha még egy állomást jön velünk, megkellett volna kérnem a kezét, annyira előre haladt állapotban volt a szerelmünk.

— S ha még egy állomást utaztok együtt, kiszállatok volna megesküdni — mondta rosszkedvűen Kozár.

— Lehet, hogy kiszálltunk volna, ha nem éppen esküdni is — nevetett Wilhelm. — Hanem neked rossz a kedved öregem! Nézz körül a tájon, amely történeti nevezetességű! A Lech mezején járunk. Itt rakták meg szeretett őseinket a németek s itt fogták el Lehel vezért is.

— Na — mondta kelletlen mosolylyal Kozár — én úgy érzem a fejemet, mintha én kaptam volna a kürttel azt az ütést, amit Lehel apánk Conrád urnak a fejére sózott.

— Beteg vagy öreg? — ijedt meg a nyomdász. — De a ragyogóját, mindent csinálhatsz pajtás, csak beteg ne legyél. Az utasnak sohasem szabad betegnek lenni!

— Nem vagyok én beteg Francikám — mondta a festő — csak fád, életunt hangulat vett erőt rajtam. Szeretnék kiugrani ebből a vonatból és odaszaladni abba a kis hervadó erdőbe és a fűzkörmömmel kaparni egy sirt a falevelek alatt, belefeküdni, aztán aludni benne egy pár millió esztendő. Ugy érzem, annyira összevert az élet, hogy csak annyi idő alatt tudnám kipihegni magam utánna...

A nyomdász elgondolkozott és csak hosszas hallgatás után szólalt meg:

— Siettetjük ezt az utazást pajtás. Te beleuntál. Ez nem neked való mulatság. Sietünk, hogy minél előbb Párisban lehessünk. Várjál csak! A szajnaparti Bábel forgatagába el fogsz felejteni minden régi bajt, minden elmúlt keservet. Hidd el, Párisban jobban eltemetheti az ember magát, ha úgy akarja, mint abba a kis félreeső fenyőerdőbe, amelyben az előbb a körmöddel akartál magadnak sirt ásni...

— Szeretném már látni azt a nagy sirt...

— Várj! Legyél türelmes. Meglásd megjön a kedved. Főleg a munkakedved.

— De visszajön-e a régi tehetség? — sóhajtott a festő. — Ugy hiszem, hogy az a hajdani Kozár, az a jó piktor meghalt régen. Ez az énem nem az az ember, aki egykor olyan jó festő volt. Hirt, dicsőséget és tömérdek pénzt keresett. Én, az az egykor tehetségnek kikiáltott ember! Nem, nem, ennek vége! Ugy érzem, álmodtam az egészet, álomban egy rettentő mélységet ugrottam át kincsekkel telerakott kézzel és a kincsem a mélységbe hullt s én örülhetek, hogy ép bőrrel értem az örvény másik szélére...

A nyomdász látta, hogy Kozár ma elkeseredett hangulatban van. Másra terelte a beszédet. Mesélni kezdett az ő jó humoru, kitűnő előadásával az otthon maradt koplalóbeli fiukról és lányokról. Kedves, ostoba történeteket mondott a gyerekekről a festőnek, aki előbb szórakozottan, de aztán mind jobban érdeklődve hallgatta Wilhelmet, aki született mesemondó volt. A történetek, amelyeket elmondott, sohasem estek meg. Ott, akkor találta ki a Kozár mulattatására s látva, hogy ez a piktort érdekli, a fantáziája még merészebben csapongott. A pompás, kacagtató, kedves meséket csak úgy öntötte és konstataálta magában, hogy amiket itt most hazudik, olyan jó dolgok, hogy le is fogja írni, ha egyszer megint ideje lesz firkálni.

A mesék ugyan most teljesen betöltötték a hivatásukat. Kozárt felderítették. A cél el lett érve.

Mikor a régi, hatalmasan megerősített Ulmba megérkeztek délután, Kozárnak már jó kedve volt.

A „Korona“ vendéglőben szálltak meg, ami különben egy barátságos, de igen egyszerű fogadó volt, ám a káposztás bratwurst és a sör benne kitűnő, amelynek elköltése után a nyomdász sétálni vitte Kozárt, az érdekes, középkori hangulattal teljes, tipikus német városba, amelynek, mint minden német városnak, van egy hatalmas műstere, ami folyton épül és soha sem lesz készen. A város régen kitűnő erősség lehetett, de ma csak Uj-Ulm a katonailag megerősített város. Ó-Ulm hajdan bevehetetlen, ma virággal, repkénynyel befutott falába házak vannak építve, ó-német stílusban. Itt szeretik az ablakokon a fatáblákat.

A két fiatal ember nagy beszélgetésben járta össze a várost, a szép, de hűvös őszi estén. Wilhelm felvette este az utassegélyét a nyomdászegyleti pénztárostól és másnap délelőtt Stuttgartba utaztak.

Az eddigi nyárias szép idő kezdett komorodni, borongó felhők usztak az égen s a pókok ezüstszin fonalakkal szőtték be a sürgönydrótokat. Hervadó rétek, pusztuló virágok, sárguló erdők között suhant a vonat s a két fiatal ember nagy hallgatásokba merülve nézett ki a vasuti kocsi ablakán, mindenik a maga ügyéről álmadozva, vagy töprenkedve.

Mikor délután Stuttgartba értek, Wilhelm egyenesen a postára ment, ahonnan egész halmaz levéllel került elő. A koplalóbeliek mindegyik tagja irt a vándoroknak, a fiuk is, a lányok is.

Egy szép virágos parkba leült a két fiatal ember s Wilhelm egyenként felolvasta a kacagtató tartalommal megirt leveleket. A levelek látszólag felüditették, jókedvre hangolták a két utitársat s egész délután, sőt még este is a koplalóbeliekről beszélgettek.

Másnap délelőtt aztán otthagyták a Würtenbergi nagyherceg fő és székvárosát is. Elutaztak Strassburg felé.

Wilhelm figyelméztette Kozárt, hogy ez az utjuk Strassburgig gyönyörű lesz. Átvisz a szép Schwarzwaldi erdőn, ahol a Duna ered s egymást fogják érni az alagutak, a vadregényes tájak. Már az induláskor látta Kozár, hogy dacára a fényesen sütő őszi napnak, a vasuti kocsik lámpáit meggyújtogatják.

Oda is szólt Wilhelmnek:

— Ezek a vasutasok Goethével tartanak és „több világosságot“ akarnak?

— Nem éppen — felelt a nyomdász, — hanem tömérdek alagut alatt megyünk át és a sötétben egyik-másik utitárs esetleg megcsókolná a szomszédnjét.

— Az még nem nagy baj lenne, — jegyezte meg a piktor, — csak a tárcáját ki ne emelje a zsebéből.

— Hát, — nevetett Wilhelm — inkább a tárcák, mint a csókok kedvéért gyújtják meg itt a lámpát!

Elhelyezkedtek az ablakok mellett s a rohanó vonat valóban olyan tájékon rohant velük át, amelyet csak képzeletében, vagy a mesékben álmodik az ember.

Zugó vizesések, égbenyuló ormok, fenyőerdők, eldugott csinos falvak, mint egy kinematográf képén, pillanatonként változtak. De Kozár nem volt megelégedve a vasutakkal és dicsérte velük szemben a kitünő magyar állam-vasutakat.

— Nézd meg majd a francia vasutakat — biztatta Wilhelm — azok ötven perccel ennél is komiszabbak.

Késő alkonyat volt, mikor Strassburgban kiszáltak s Kozárt meglepte a pompás város, ahogy az állomás épületből a remek szép térre kiléptek, amely a késő őszi dacára tele volt virággal. Egy gruppból vidáman viritott a „Salve” szó zöld fű közül piros szalviákból.

— Szép város — mondta a festő, — itt a virágok köszöntik a megérkezőt.

A szálló helyük jó volt, egy ugynevezett Heimath, ahol a világ minden sarkából lehetett csavargót találni.

Másnap délelőtt összecsatangolták Elsass-Lotharingia fővárosát s a piktor azt találta legnevezetesebbnek s azon csodálkozott, hogy itt a halottakat nem gyászkocsin, hanem vállon hordható szentmihálylován viszik a temetőbe.

Az üzletekben, ha elászi volt a tulajdonos, nem fogadták a német köszöntést, de ha franciául beszélt az ember, félig ingyen adták a portékát.

— Nem akarnak beletörődni, hogy Németország-hoz kapcsolták őket — mondta Wilhelm, — pedig a németek itt pompás, virágzó ipart teremtettek. A párisi Concordia-téren a Strassburg szobra gyászfátyollal van letakarva. Ami azt jelenti, hogy Franciaország nem adja soha Strassburgot!

— Igen — mondta Kozár — és megint egy véres háboru lesz a vége, ahelyett, hogy egy különálló köztársaságot csináltak volna belőle, ami nem tartozik sem ide, sem oda és amelyben a francia is, a német is békében megférne egymás mellett.

Wilhelm mosolygott.

— Ha mi intéznénk a népek sorsát, mindenki boldog és megelégedett lenne.

— Kivéve a kapitalistákat — nevetett a piktor.

— Hadd el, Győző — somolygott hamisan a nyomdász — te is rövid idő alatt kapitalista fogsz lenni.

— Látnám már Franci!

— Csakhogy te és minden festő, doktor, színész, ha kapitalista lesz, abban különbözik a többitől, hogy a szerzett vagyont nem a neki dolgozott munkások zsíriján szerezte, hanem a maga munkájának az eredménye.

— Igaz, — hagyta helybe a festő — mi nem dolgoztathatunk mást, nekünk magunknak kell dolgozni, hogy jólélre tegyünk szert.

Este, egy szép holdvilágos enyhelégű, tavaszra emlékeztető estén, kimentek a vasuti állomásra a vándorok, azzal a szent elhatározással, hogy a vonatról csak a világközepén, Párisban szállnak le.

Kozárnak nagyon jó kedve volt. Páristól remélte zaklatott élete minden nyugalmát, szíve gyógyulását, bánata mulását, egész lénye újra születését.

Avricurnál a határon megmutatták az utlevelüket, ámbár az udvarias francia csendőr rá se nézett a papírra, meghajolt és lisztelgett.

Kozár lefeküdt a vámvizsgálat után és aludt mélyen, nyugodtan a zakatoló vonaton, amint az a hervadó mezőkön, a gyönyörű kis francia városkák mellett rohant, a világon szerte annyit emlegetett gyönyörű, könnyelmű, kacagó, csábító démon felé, amelynek Páris a neve.

Wilhelm hagyta aludni a festőt s mikor a vasut berobogott vele a Gare de l'est állomásra, gyöngéden megrázta Kozárt:

— Piktör kelj fel — itt vár egy szép asszony, aki meggyógyítja a fáó szivedet.

Kozár megdörzsölte a szemét:

— Szép asszony? Gersterné?

Wilhelm nevetett.

— Neked Gersterné, másnak másképp hívják, de mindenkit egyformán a szívére ölel és a puha keblén elfelejti az ember a bánatát.

A festő teljesen feléledt:

— Mit beszélsz? Hol az asszony?

— Itt — mutatott a festő a méhkasként zsongó házsorok felé mutatva. Ugy hívják, hogy Páris...

— Lehetetlen — mormogta Kozár — valami mély

meghatottsággal merengve nézve belé a napfényes őszi reggelbe — és mintha az álmát folytatná, bizonytalan léptekkel indult meg a podgyászokat cipelő Franci mellett, aki hagyta bámulni a festőt és nem zavarta.

Mikor az állomás elé értek a bámuló festő kacagva kiáltott fel:

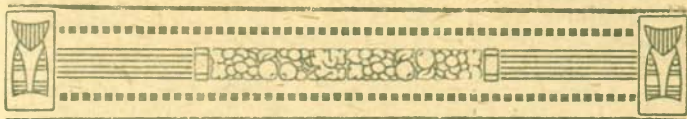
— Franci! Ez igazán Páris?!

— Ez Győzőkém, — mosolygott a nyomdász, — nem akarod hinni?

A festő leült egy padra és a szemeivel egy pillanat alatt akarta benyelni ezt a szörnyű mozgást, életet, zajt és csillogást.

— Páris! — kiáltotta hangosan kacagva, aztán az arcára tette a kezét, halkan zokogni kezdett . . .

IX.

Október végén.

A hervadás tündére berepül szomoru fekete szárnyán a kertekbe és összeszedi az ősz utolsó virágait s rárakja a meghalt szép asszony: a Nyár bús sirhalmára, ahova zokogni bánatainkkal mindnyájan kijárunk.

Az őszi köddel birkózó bágyadt napsugár végig csókolja még egyszer az elpusztult tájat s összeszedve fényét, tüztét, melegét és ragyogását, elviszi más világok felé, ahol most kezdenek bimbózni a virágok. Elviszi innen, ahol minden elpusztul és minden tönkrement: virág, falevél, remény és álom...

Lilaszinű alkonyatokon végig járjuk a haldokló tájat, az agonizáló erdőt, a ravatalon fekvő réteket, a bús őszi vidéket. Végig nézünk a vigasztalan képen, ami egykor ragyogott a napsugárban és amit színes virágcsókjával szórt tele a tavasz. A hófellegek alatt komor károgással száll el egy bús, fekete holló csapat: kár, kár, kár! — Bizony kár, hogy elmulik a nyár, elmulik minden, ami szép és boldogító, a tavasz, az ifjuság, a szerelem. Hogy elfogynak a dalok és a csók, az álmok és az élet...

S ami hátra van, az vigasztalan szürkeség, fájó csend, amibe egy fekete, denevérszárny libbenését várjuk... Egy hosszú haldoklás, ami szomorubb, mint a

halál, mert a halál nem szörnyű, ha tudjuk, hogy: feltámadunk.

— De az én telem után jön-e valaha tavasz?! Szép virágos, sziveket kinyitó kikelet?

Deér Ilonka gondolta mindezt el, amint a bamlédi vasuti megálló felé ment kocsin a birtokáról a hervadó erdőn, mezőn át, hallgatva a vén Ádám kocsis halk füttyörészését, amit a kocsizörgés és lovak prüszkölése tett alig hallhatóvá.

Az Ilonka kezében egy levelező-lap volt, amelyet Wilhelm Franci irt — négy héttel ezelőtt. A levelező-lap a Domokos tanár ur nagy postájában elbujt egy angol folyóiratba, amelyet csak ma reggel nézett meg, a tanár ur és így fedezte fel benne a levelező lapot.

A gyönyörű képes levelező-lap, amelyen Kozár egykor régen festett híres képe: — a király által megvásárolt — „Tavasz a temetőbe“ című festmény volt reprodukálva. S csak annyi volt alá írva: „Ilyen szép virágos temetőbe kell ugylátszik elhantolni, a maguk örökre meghalt szerelmét?...“

— Ugy van — sóhajtott Ilonka — másodszor megnézve a képet és elolvasva a pár sor írást — a mi szerelmünket ilyen virágos sirok alá kell eltemetni. Egyéb nincs és nem lehet hátra. De ez a kép és ez a pár sor annyira kihozta a sodrából, hogy eljött hazulról ki ide a csöndbe, a birtokra, az őszi haldokló táj hervadt virágai közzé, a városi zajból, hogy fájó lelkét megfüröszse a bús némaságban és hogy háborithatatlanul ábrándozhasson.

Nézegette a levelező lapot és egyik sarkában fel fedezett még egy pár betűt: „Szóval mindennek vége? Holnap indulunk Párisba. Én mindig irok!...“

— Szegény, drága jó Francim — zokogott fel Ilonka. — Irjál! Tudasd velem, hogy mit csinál az ember! Ebben a keserű szürkességben a te leveleid a vigasztalás számomra.

A levelező-lapot megint betette a táskájába és elgondolta, hogy ez a levelező-lap egy hónappal ezelőtt iratott.

Azóta talán Párisban is vannak. De Wilhelm miért nem irt az utjukról?

A kocsi megállt az állomás, illetve az állomásnak nevezett őrház előtt és Ilonka leszálva bement Tóth Gergelynéhez, a kiadóőr feleségéhez, aki neki „koma-asszonya” volt, ő lévén a két fényes szemű fiúnak a keresztanyja. A gyermekek nem voltak itthon, a nagyanyjuk átvitte magához egy pár napra s Ilonka kibeszélgette magát az éppen kenyeret dagasztó Tóthnéval, aztán kiment az elhagyatott pályatestre sétálni, várva a délutáni vonatot, amelyről jelezték, hogy nagy késéssel fog érkezni.

Végig bandukolt az elhagyatott pályatesten a fényes, hűvös őszi délutánban. Szeme végig surrant a végtelenbe vesző vashuzalokon, a világ vérkeringését vezető ereken, amelyek összehálózják a földet. És a le-rögzített sinekben nem a tehetetlen tömeget látta többé, hanem valami jelképet fedezett fel bennük.

— A vasuti sin — gondolta — annyi mint kultura. A vasuti sin annyi, mint az élet, gazdasági virágzás, haladás, ész, tudomány, tapasztalat, öröm, bánat, remény, vigasz és szomorúság. Minden rajtuk, általuk, felettük áramlik hozzánk, ami létünkhöz tartozik. A sinek nem tehetetlen buta tömegek. A sinek élnek és beszélnek.

A sinek a folytonosság, a megszakadhatatlanság, az együvé tartozás jelképei, amelyek csak látszólag vannak sok millió darabból, de voltaképpen egy tudatos egésznek képeznek s így egymás mellett állva, magukon hordják a világ boldogságát.

Elenyésztetik a végtelen messzeségeket, közelebb hozzák egymáshoz az embereket. A sinek azt kiáltják: Népek, ismerjétek meg egymást! A sinek azért vannak, hogy kicseréljék rajtuk a föld javát, hogy egyenlő bőség legyen mindenütt és szálljan el onnan, ahol sinek vannak, a keserű jajjok siráma. Boldogok legyenek, akik mellettük élnek, akik alkották őket, akik dolgoznak felettük, mert ez a munka a világ boldogságát jelenti. Ezt mondják a sinek.

De az emberek nem értik a sinek beszédét. Mint ahogy nem érti az a virág a pusztulását, amely a sinek mellett nyílt ki és tüzes lehelletével halálra csókolta a sineken rohanó, robogó vasszörnyeteg, amely feltartóztatlan futásával a mindent letipró kitartást szimbolizálja...

— De miközöm mindezekhez — mosolyodott el Ilonka. — A sinek csak azért érdekelnek e pillanatban, mert talán rajtuk rohan valahol messze-messze innét egy vonat és abban a vonatban ül egy ember, kinéz a szomoru őszi délutánba és nem tudja és nem érzi, hogy egy szív a végtelen távolon át, a sinek felett, felé küldi meg nem szünő meleg dobbanását...

A vonat megérkezett. Ilonka beszállt és egy félóra múlva Bánoson volt. A városi kocsija az állomáson várta, de ő elküldte a fogatot és gyalog indult meg nem a város, hanem a temető felé.

A Bános folyó strandján, a vén gesztenye fákról az őszi szél lába elé szórta hervadt leveleit az elmulásnak és a sárga, zörgő bánat nyarat sirató zokogása belenyilalott a szívébe, végig karmolta a lelkét és szárnyára eresztette álmódosását, amint az embernemjárta sétányon végig lépdelt.

A szél szinte fagyfaló élességgel fujt keresztül a ritkult csonka lombokon s megzörgette az öreg nénikék csinált, merevlevelű koszorút, amiket a temetőkertbe igyekezve vittek.

Ilonkának eszébe jutott, hogy holnap halottak napja lesz és rendbe kell szedetni elmúlt szerettei sírját és e gondolattal valami gyász borult a szívére, amelyet a szomoru november tereget, amelynek komor fátyola végiglobogott a csendes alkonyon.

Valami végtelen magábamaradottság érzetével ment az uton, a külvárosi házak között végig. A vasuti állomásnál szomoruan, jajgatva fütyültek a mozdonyok, egy gyár bánatos hangon búgatta a munka befejezését jelző gőzkürtjét és az őszi szél foszlányokra tépve hozta felé valami temetésre szóló gyászharang leverő, méla zokogását a távoli belváros felől.

Átborzongott e kietlenségben és egyedülvalóságban. Vágy fogta el rögtön otthon lenni meleg, barátságos lakásában.

Egy fordulónál felült a villanyosra és pár perc múlva a háza előtt szállt le.

Felszaladt az épületbe. A tanár urék nem voltak otthon, látogatóba mentek valahova, aminek Ilonka örült részben, mert dacára fájó gondolatainak, még mindig vágyott a magányosságra.

Atöltözött és a befütött kis szalonjában felgyújtotta a villanyt.

A kedves meghitt szoba megtelt fénynyel és csillogott benne minden, mintha mosolyogna. A falak tele voltak a Kozár Győző festményeivel. A tükrös vitrinből vidám derűvel köszöntötték a százféle nippel, a fekete zongora mosolygott és a nagy könyvtárszekrény mintha azt mondta volna:

— Ilyen komor őszi alkonyon nem szabad egyedül járnod az elmulást lehellő árnyban. Ilyenkor ülj mellém, nyisd ki az ajtóm és az én nagyszámu vidám lakóim elhessegetik az unalmadat, a bánatodat, a szomorúságot...

A vén lábon álló muzsikáló óra ötöt ütött és rákezdett egy régi bánatos valcert. A fehér angora macska a diványról felkelve lusta nyujtózkodással ment Ilonka mellé és a térdéhez dörzsölte hizelkedve a fejét s Lóri a vén százéves papagály kihuzta orrát a szárnya alól és mérgesen kiáltotta franciául: *Cherche la Femme!*

Ilonka odament a papagályhoz és az orrára ütött tréfálva:

— Csacsi vagy Lóri, nem jól mondod! Ne azt kiáltsd, hogy keresd az asszonyt! Hanem azt, hogy keresd a férfit. Minden szomorúságnak ők az okai...

Lóri, aki szintén nő volt — ha száz évvel ezelőtt is — valamit motyogott papagály-nyelven és bizonyára igazat adott Ilonkának, de ő nem tudott mást kiáltani.

Ilonka a könyvszekrényhez ment, amelyben annyi mese alszik s azon töprenkedett, hogy a regék alvó tündérei közül melyiket költse fel?

A szívet marcangoló valóság kegyetlenül józan, sivár világából a mesék honába vágyott és ahogy keze végig tapogatta a könyvek színes sarkát, mintegy érezte a bennük levő szendergő regék csöndes, lassu pihegését.

— Felköltselek-e komor világodból Raskolnyikov? — gondolta. — Lelked mardosó töprengéseit elbirja-e táradt kedélyem? — Hideg van a szivemben, sugarasabb mesékre vágyom. Gyere Monte Cristo tarka, hazug, könnyed regéddel s ha untatsz, Bebellet vitatkozom. Ha elfáraszt, Valjean János krisztusi tragédiája üdit fel vagy Don Quihot kacagtat meg.

Menjek el földkörüli utra a Gáspár hajóján és ha elfáradtam, elbeszéltetem Bovárynével szomorú szerelmét. Vagy meghallgassam az aranytelkű Baskircsev Mária porladó szívének örökszép vallomását. A „Lát-hatatlan ember“ Attila regéjét festi le nekem a párás ablakra s a Mikszáth kezét fogva, elmegyek a Szent-Péter esernyőjét keresni a kedves felvidékre.

A nagy szomorú ősz a lelkemre fekszik és belebámul a közelgő télbe. Szeretnék sirva fakadni, de regék atyja Jókai, ölébe veszi zokogó lelkemet és elvisz ragyogó fantáziája szárnyán tündér-birodalmába, ahol elfelejtem az őszt, a bánatot, a pusztulást, a ködöt, ami elakar borítani engem...

Kivett egy könyvet, de alig kezdett az olvasáshoz, megérkezett Domokos tanár úr és a felesége egy fiatal emberrel, akit hamarjában nem ismert meg Ilonka.

— Ah, itthon van a kisasszony — ölelgette meg a tanár úr Ilonkát. — Már aggódtunk, hogy megfázik odakünn a hűvös őszi délutánban. Nézz ide! Kit hozok! Galgóczy Gyuszt! A fióknagykövetet.

A fiatal ember melegen rázta meg pajtáskodó bizalmassággal az Iluska kezét.

— Ugy-e nem ismer meg Iluci?

— Ah, — kacagott a lány — hisz ez Gyuszi, a nagykövet! Hol jár maga itt?

— Nem birtam ki tovább, hogy ne lássam — mosolygott a fiatal ember — ennélfogva ott hagytam Párist, a követségi hivatalt és röptültem ide. Elhiszi?

— Dehogy hiszem! Ki szokott hinni egy diplomatának. Maguk sohasem azt mondják amit gondolnak. Komolyan, hogy került haza Párisból Gyuszi?

— A nővérem a héten esküszik, hiszen tudja talán!

— Igaz biza! — mondotta Ilonka. — Na üljön le és mondja el nekem mit csinál Páris!

Ez a Galgóczy az alispán fia volt és a párisi nagykövetségen valami hivatalt töltött be. A familiája nagy áhitattal csak úgy emlegette a kis városi úri családok előtt, mint: az attassé!

Ez az „attassé“ nem volt valami nagy lumen, de csinosan tudott öltözködni, kitünően beszélt franciául és a familiáris protekció így bedugta a követséghez.

Ilonka nem sokat törődött vele soha, de most érdekelte, mert Párisból jött és — most minden érdekelte, ami Páris-sal összefüggött, — mert talán Győző is ott van...

A roppant bőbeszédű Galgóczy hetet-havat összehadart Ilonkának, természetesen ezerszer elismételve, hogy milyen pompásan néz ki Iluska.

— Nekem hiába füllent kedves dip'omata uram — nevetett Ilonka — én tudom, hogy vénülök, nekem már a hátam mögött van az élet. Én már csak azzal foglalkozom, hogy a multamon töprenkedem...

— Ez ugyan csak hősködés — jegyezte meg a kis Galgóczy, — mert ha a tükörbe néz Ilonka, rögtön látja, hogy az én tulzásaim igazak és az így kinéző, és az ilyen koru kisasszonyok még nem szoktak a multjukon töprengeni.

— Már pedig a multon való töprengésnél nincs kellemesebb szórakozás — jelentette ki Ilonka.

— Ugy van — replikázott a kis diplomata daráló-gép — akinek a multja már olyan, hogy töprengeni érdemes rajta. De ilyen korbá, mint ön?! Mi az ön multja? Egy pár szomorú és kedves emlék. Ez nem mult. A „mult“ nagy idő! De érdekes és csodálatos emberi szokás, hogy az életet csak akkor kezdjük becsülni, akkor kezdjük szeretni, mikor már tűnőben van, mikor egy bizonyos része elsuhant felettünk és a hátunk mögött maradt. Ezt a visszahozhatatlan időrészt hívjuk úgy, hogy: Mult.

A mult lehet szomorú és vidám, lehet küzdelmes és sima lepergésű, zajos, zaklatott, vagy csendes és hangtalan csapású, mint a fecskeszárnyak libbenése az őszi tó felett...

De a multon és ennek emléken mérlegelni, valami különös lelki gyönyörűség, mert a multat mindig szebbnek tartjuk, mint a jelent...

Ilonka szótalánul nézte a gyors-beszédű fiatalembert és hagyta, hogy fujja a magáét. S Galgóci rendületlenül kelepelt tovább:

— Csalódások, keserűségek, szerelmi búkésszárnyaszegett remények, meghalt álmok és meddő, hiábavaló küzdelmek lehetnek eltemetve multunk szomorú temetőjébe, de azért e kedves halottaink sirjához szívesen

járunk ki és elsőhajtjuk felettük az emlékezés megnyugtató, szomorú imáját.

De vannak lelkek, akiket megkímélt a bú és szenvedés, akiknek a múlt, — ami akkor éltük tavasza volt, — a boldogság, a derű, a jólét, a gyönyörök útján vezetett által s ez utakon, a szegélyező, napsugárban uszó hársak, pazar kézzel hullatták lombjaikról az életboldogság pompás szép aranyló virágát.

Mig ifju az ember és egészséges, nem lehetnek igaz és őszinte keservei. A fájdalmak ekkor még hamar eloszlók és a sebek könnyen behegednek. Dalolva megyünk a hegynek fel, a pompás napsütésben, élettünk tavaszos reggelén, fel a csucsra s mikor felértünk, látjuk, hogy talán kár volt oly nagyon sietni...

Szeretnénk megállni és szemlélődni a megtett uton, az elmaradt tájon, de a kezünket fogó élet nem ad időt, menni kell tovább, lefele... De már lassabban...

És mennél lejjebb megyünk a hegy másik oldalán, annál nagyobb a homály, annál nagyobb a csend, fakóbbak a virágok és lombtalanabbak a fák... A napfény a hegy másik oldalán maradt és ahogy megyünk és ahogy szállunk, körülölel lilaszín fátylával minket az őszi világ tündére és bevisz egy hervadó lugasba, amit úgy hívnak, hogy: Múlt.

És mi fáradtan leülve visszamerengjük az utat, amit megtettünk: a csalódásokat és keserőségeket, a szerelmi búkat és szárnysegett vágyakat, álmodozunk és ez álmunk a multoni töprengés. És észre se vesszük, hogy az őszi lilaszín palástos tündére is elhagyott minket és egy csontos kéz vett ölébe és röpül velünk szomorú, meghalt erdők felett a nagy Sötét felé. Nesz nélkül suhan és röpte hangtalan csapású, mint a fecskeszárnynak libbenése az őszi tó felett!...

— Olyan szépen beszélt ez a diplomata plánta — mondta a bejövő Domokosnének Ilonka nevetve, — hogy meghívjuk vacsorára, néni.

— Terítve van neki — mondta Domokosné. — Hiába is szabadkozol Gyuszi, azért, hogy nagykövet lesz belőled Grönlandban, én a nagynénéd vagyok és megraklak, ha nem engedelmeskedel.

— Megadom magam — jelentette ki Gyuszi ur, —

ámbár Dernőy báróékhoz ígérkeztem ma este, de valahogy kivágom magam.

— Az attasénak az a mestersége, hogy füllentsen, — jelentette ki a komolybeszédű Teréz néni. — Füllenteni fogsz nekik egyet és kész. Tíz perc múlva vacsorálunk.

S a nagyságos asszony kiment a vacsora felől intézkedni.

— Istenem — kiáltott fel a kis Galgóczy — amiért voltaképpen idejöttem, azt a nagy beszélgetésben majd elfelejtettem. Én magának izenetet hoztam Párisból.

— Nekem — állt meg az Ilonka szivverése — Nekem... Párisból? — De ezt a pár szót alig tudta kimondani.

— Ugy van. Önnek. És tudja-e kitől?

— Fogalmam sincs — rebegette — De a szive ropant hevesen kezdett kalapálni a pihegő keble alatt.

— Tudja, — kezdte a kis fecsegő — a hét elején a Tuillériák kertjében sétáltam és végtelenül unatkoztam és azt gondoltam, hogy ez az egész Páris nem éri meg a mi Bánosunknak a kis körmét sem.

— Na hallja — rebegette Ilonka izgatottan, — ezt csak egy hazavágó ember tulzása mondhatja.

— Mindegy, de én ekkor így gondolkoztam — jelentette ki Galgóczy határozottan. — Egyszer csak magyar beszédet hallok a hátam mögött és oda fordulok.

— Nos? — sóhajtott a Ilonka.

— Képzelve kit látok? Hazánk nagy fiát, a híres festőt: Kozár Győző urat és egy fekete embert, aki vel karonfogva mentek.

— Lehetetlen — sáppadt el Ilonka.

— De ugy van — állította Gyuszi ur. — Rögtön beléjök kötöttem, amint már ez természetes, ha az ember külföldön magyar szót hall, pláne vele egy városba való ember magyar szavát. Nagyon megörültünk egymásnak természetesen és beültünk egy kis vendéglőbe, hogy kibeszéljük magunkat. A másik ur Wilhelm Feri volt, az is velem járt itt egykor iskolába, talán emlékszik rá Ilonka?...

— Ilyen véletlen — mondta halkan Ilonka. — És miről beszéltek?

— Oh, sok mindenről — akadt el a kis Galgóczy — sok mindenről Ilonka... Bánosról... a bánosi emberek... Önről is Ilonka... Tudja én olyan csodálatosnak tartottam... Már bocsássan meg... ha szabad így kifejeznem magam... Önök olyan szép egymáshoz illő pár ember voltak a Győző gyerekkel és csodálkoztam, hogy ha bármi történt is... Miért nem melegedhetik fel ez a kialvó ügy... Nem kellemetlen, hogy erről beszélek Ilonka? ... A világért sem akarnék indiszkrét lenni.

— Nem, édes Gyuszi, — sóhajtott a lány. — Ez a dolog, ez a szép emlék, olyan régi halottam, hogy már fájdalom nélkül gondolhatok rá... És mit mondott Kozár?

— Kozár? Az igazat megvallom — nem mondott semmit... Másra terelte a beszédet... Ugy láttam kellemetlenül érintette és én nem is faszíroztam természetesen... És sok minden másról beszélgettünk és mikor elváltunk, kérdeztem, nem izen-e valamit haza?

— Nos...? kérdezte remegő ajakkal Ilonka.

— Azt mondta Kozár, — megjegyzem nagyon rosszkedvű ember lett ez a vig fiu — azt mondta, tisztel, csókol mindenkit, aki őt Bánoson szereti. És tudja én olyan erőszakos ember vagyok, megint kérdeztem, hogy magának nem üzen semmit.

— Istenem — rebegte elsápadtan a lány.

— Nem izenek semmit, — mondta szomorúan, — mert Ilonka már régen nem törődik velem. De — tette hozzá, mert egy kis virágáros lány oda jött — küldök neki egy kis virágot, ez ugyan tönkremegy és elhervad míg haza viszed... Mindegy. Mond meg Ilonkának... Így néz ki a szivem is... Már rég... — És kivette ezt a kis nefelejts csokrot, két névjegye közé tette, én pedig elhoztam... Remélem nem haragszik rám ezért Ilonka...

Elővette a tárcáját és a kis megpréselt csokrot egy ujságpapírból kivéve, a leány elébe tette...

Ilonka csak nézte a kis hervadt virágot és az arca kigyult, a szemei fénylettek... Jó, hogy a nagyságos asszony bekiáltott:

— Gyerekek, gyertek vacsorázni!

Ilonka hamar elrejtette a drága ereklyét a vitrin fiókjába és kiment vacsorálni.

És a társaság egész este nem tudta elképzelni, hogy miért van olyan kitűnő jókedve Ilonkának. A tréfái, a kacagása, a zongorázása, éneke, frappirozta a kompániát. Nagyszerűen telt az este.

Gyuszi úr — mikor elment — a kitörő jókedvű Ilonkától kapott a Teréz néni engedelmével a pirosbarna arcára egy rokonipusztit. Ami a leendő nagykövetben azt a gondolatot érlelte meg, míg a lakására sétált a hűvös őszi éjszakában, hogy ezt a nagyszerű, pompás leányt — aki mellesteg rettentő gazdag is — nőül fogja venni. Mert a vak is látja, hogy szerelmes belé, t. i. hogy Gyuszi urba szerelmes...

Ilonka pedig bevitte a háló-szobájába a kis hervadt-nefelejt csokrot és teljes két óra hosszan át nézegette ragyogó szemekkel.

Megolvasta, hogy hány szirma van a virágnak, szára és levele. Aztán egy nagyot, hosszut, szomorut sóhajtott.

A csokor a két névjegygyel egy francia lap eltépett darabjába volt csomagolva. Ilonka az ujságot is elolvasta. Azon pedig a következők voltak írva:

— „A sóhaj még nem fájdalom. A sóhaj az a szellő, ami a bánat esőjét megelőzi. A sóhaj érzelmeink szep-temberje. Még nincs itt a bánat, de már hervasztó lehetetét előre küldte. Elszálló sóhajaink szárnyán mindig elröpül egy darab a lelkünk ből a bizonytalanság felé, a szomorúságok kertjébe és felkeresi a régen eltemetett emlékeket.

A sóhaj olyan könnyeket pótol amiket nem lehetett, vagy nem volt érdemes elsírni. A sóhaj zokogásunk lemenő napjának egy visszanéző sugara, amely érzelmeink alkonyi felhőin végig surran bucsuzó, szomorú fényével még egyszer. A sóhajok nem egyebek elmondatlan rövid tragédiáknál, amelyeket csak az ért meg és az érez át, akinek ajkáról a sóhaj elszállt...

Ha sóhaj nem volna, több lenne a könny. A sóhaj az a hangfogó, amit a jajgatásunk zengő hurjaira rak a bánat. A sóhaj láthatatlan szikraizenet, amelyet emlékeink után küldünk, olyan emlékeink után, amelyek egykor lelkünkkel, ábrándjainkkal össze voltak forrva s

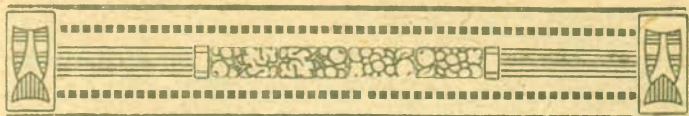
e végtelenbe elenyésző ködtesteket már csak sóhajaink érik valahol utol s hozhatják vissza szétfoslott foszlányait a merengés csöndes óráiban.

Sóhajokat küldünk meghalt szeretteink és meghalt szerelmeink után. S míg fiatalok vagyunk, elszállott sóhajainkra mindig jön vigasztaló válasz, de az őszi szivekből küldött sóhajok, búsan, komoran csapódnak le a tavaszi virágra s a virág nem érti, hogy a napfényes hajnalon honnan került fakadó szirmaira ez a bánatos sóhajból harmattá vált szomorú könnycsepp! "...

Ugy tetszett, mintha mindezt Kozár mondta volna el neki.

És mikor elolvasta még kétszer egymás után, az Ilonka szeméből is rácsöppent a hervadó virágra két ragyogó fényes gyémánt, a két mosolyogva siró gyönyörű kék szeméből és felszakadt és felszállt újra egy sóhaj, hogy felkeressen és megvigasztaljon valahol messze egy töprengő, szomorú lelket!...

X.

Feltámadás.

Páris! Minden intelligens embernek ott él a szívében az ábránd: meglátni egyszer Párist! Párist, a regényekből, lapokból, elbeszélésekből, annyit és annyi formában örökké emlegetett Párist!

Bejárni azokat az utcákat, tereket, bulvárokat, amelyeket képzeletünkben kedves regényhőseinkkel annyiszor bejártunk. Nézni, csodálni, elámulni azon, az inkább kozmopolita, mint francia emberforgatagon, ami itt lakik Páris gyönyörű palotáiban és nyomorult lakásaiban...

Egyesek, az első pillanatban talán csalódást éreznek, mikor felcsigázott fantáziájuk ezt a képet látja s nem leli rögtön azt a csillogást, amit róla légváraiban, ábrándjaiban kiszinezett. De ez csak a külhatás lehet, mert ha alaposan megismeri valaki Párist, belátja, hogy sokkal szebb, nagyszerűbb, felbecsülhetetlenül gyönyörűbb, mint amilyen képet a legnagyobb elképzeléssel megszőtt álom is alkothat róla.

Az első benyomás Kozárnál is valami csalódás érzetét szülte, de mikor már egy hete járta a bulvárokat, a muzeumokat, a képtárakat, látta a pompás épületeket és a felséges üzleteknek minden világrészből ide hordott remek áruit, meghódolt Páris előtt és végtelenül megszerette azt.

— Itt fogok meghalni Franci — jelentette ki a nyomdásznak — én innen nem megyek többet sehova! Itt fogok meghalni!

Wilhelm nevetett:

— Mint a Kozár és Wilhelm egyesült köztársaság pénzügyminisztere jelenthetem, hogy tényleg itt fogunk meghalni. Tudniillik itt fogunk éhen halni, mivel az utolsó 5 frankosunkat a jelen pillanatban volt szerencsém felváltani. Az öt frankból még négy napig ehetünk. Ma hétfő van. Pénteken és szombaton éhezni fogunk. Szombat este megkapom a fizetésemet a nyomdában, akkor aztán ugynevezett konszolidált viszonyok közzé kerül ingatag mérlegű országunk gazdasági politikája.

Ez a beszélgetés egy hétfőn este, azon a napon történt, mikor Wilhelm az első napot dolgozta új állásában és az őt a nyomda előtt megváró Kozárral istenhátamögötti lakásukra a bulvár Clichy vándoroltak haza, abban az esteli emberforgatagban, amiről halvány sejtelve sincs annak, aki Párist az esti órákban nem látta.

Kenyeret vásároltak és lóhusból készült szafaládét és minden zsenirozás nélkül, teleszájjal, jóízűen rágva az utcán e nem éppen finom eledelt, jövő nagyszerű terveikről szőtt pompás képeket a két fiatal ember.

Már két hete voltak Párisban.

Kozár a zsenik nagy élheteretlenségével járta, csatangolta össze a várost és ábrándozott esténként a hatodik emeleti padláslyukban, amelyről az egész környéket bele lehetett látni. Ez az odu rettenetesen gyalázatos fészek volt, de a kilátás belőle királyi.

Wilhelm egy szajna-utcai nyomdásznál, bizonyos Müllernél kapott kondíciót, aki különben magyar ember volt, habár a magyar nyelvet jóformán elfelejtette.

Minden úgy történt, ahogy Wilhelm pénzügyminiszter ur megjósolta. Csütörtök este ettek utoljára és szombat estig nem volt rágható valami a szájukban a pipájuk csutoráját kivéve.

Megkellett nézni azt a ragyogó arcot, azt a boldogságot, amelylyel a Franci gyerek az első szombati fizetéssel, illetve a fizetésből szerzett ételneműekkel felkuszott a hatodik emeleti „Tündérlakba”

— Piktör, aki teteje van a gólya madárnak! — sugárzott a nyomdász arca — vége az éhezésnek, vége a nyomoruságnak! Kisütött a nap! Nesze egyél!

A piktor egy darabig nézte a nyomdászt. Aztán nem szólt semmit, csak megölelte a sápadtarcu, fekete-haju emberi és sokáig tartotta magához szorítva.

— Te derék fiu vagy Franci — mondta csöndesen — és a Franci azt látta, hogy a festő szeme tele van könnyel. Lármázni kezdett:

— Ne érzelegj piktor, aki teteje van — ne érzelegj, hanem egyél! Nézd! Nézd csupa finomság!

Az volt. Csupa finomság Lószafaládé, egész friss, vaj, édes tészták, gesztenye és két banaánalma és egy méter barna kenyér.

Mitürés-tagadás, a piktor érezte, hogy cudarul éhes. Neki állt a Wilhelm biztatására és a nyomdász-szal együtt egy pár szempillantás alatt elpusztították a nagy halmaz ételt. Wilhelm telehozta a nagy pléhkan-csót a vízvezetékről vízzel, egy szörnyüt ittak és rágyújtottak a kis fapipájukra. A nyomdász nekiállt és teát főzött a snelzideren, ami betetőzte a lukullusi lakomát.

A teázás alatt pedig kifejtette a jövő programját.

— Ezen a héten még tétlenkedni fogsz piktor. Járd össze a várost. Azaz, hogy már összejártad, de járd össze újra. Eredj a Luvre-muzeum képtárába, azon rágódhatsz egész héten, ott nincs hideg sem. Ami pénzem maradt a heti fizetésemből, abból élélünk a jövő hétig. Szombaton veszek festéket, ecseteket és vásznat. Te festeni fogsz valamit és én elviszem valamelyik műarushoz... Legyél nyugodt, ekkor aztán már nem lesz semmi baj, aki teteje van a gólya madárnak. Csak legyen egy kép!

— Csak legyen aki megvegye Franci! Itt sok tehetséges piktor ugrik a Szajnába, mert különben éhenhalna.

— Bolond beszéd, — rivalt a nyomdász. — Azok neked a csizmad talpáig sem érnek fel! Ne csüggedj: Küzdj és bizva-bizzál!

A jövő szombaton aztán hozott a nyomdász színeket, ecsetet és vásznat. Győző pedig valami olyan kellemes izgatottsággal fogott hozzá az első kép festéséhez, amilyennel a menyasszonyok mennek a nászszoba felé.

A megfestendő kép terve régen meg volt a fejében. A lakásuk folyosóján ugyanis gyakran látott egy tizen-

két-tizenhárom éves, gyönyörű, ragyogó kékszemű szőke lánykát edényeket surolni. Eközben remek, csengő hangon dalolt, kedves, bájos, kis tréfás nótákat, amelynek csak a franciáknak vannak. Ennek a lánynak csak egy öreg nagyanyja volt, akit ez a lányka tartott. Mert napközben a gyermek egy nagy hárfával járta be a várost és a hárfájához énekelve kereste azt a pénzt, amelyből magát és nagyanyját tartotta.

Az öreg asszonnyal már napokkal előbb megbárátkozott Győző, aki elbeszélte neki, hogy az unokája milyen derék kis lány és hogy keresi meg kettőjüknek a kenyerét. A piktor nem tudott tökéletesen franciául, de a franciák nem bánják, akármilyen rosszul beszélje a külföldi nyelvüket, csak franciául diskuráljon. Az öreg néni igen megszerette a komoly, tisztességes fiatal embert és mikor ez arra kérte, engedje meg egy párszor, hogy a kis Annie modelt üljön neki, a szíves készséggel adta meg a beleegyezést sőt mikor említette Győző, hogy később talán valami díjazást is adhat neki ezért, méltatlankodva jegyezte meg, hogy ez csekélység és szót sem érdemel.

A kis hárfáslány is édes-örömet kapott az alkalmon és büszkén ujságolta el a többi szegény lakóknak, hogy a művész ur őt lefogja festeni.

A lányka egy hétig, naponként egy órát ült a festőnek. És Győző ujjongva látta, hogy a régi tehetsége nem veszett el. A kép pompásan indult.

Wilhelm minden este megnézte a képet és minden este százfrankkal feljebb feljebb csapta az árát.

— Mit? Ezt a képet? Ezt mondd, hogy kétszáz frankért adod oda? Nem adjuk! Háromszáz frank az ára! Mit? — mondta másnap este — háromszázat mondtam, — négyszáznál alább egy szantimmal sem! És mire a kép a hét végére elkészült Wilhelm azt mondta, hogy a képnek 500 frank az ára! Egy fityinggel sem alább.

A kép valóban bájos volt. A kedves kis éneklő, hárfáslány, amint hamisan csillogó kékszemével az emelet felé nézett olyan megszóllalásig hü, szép és igaz volt, mintha nem is kép, hanem az élő kis Annie állt volna rajta és az ember mintegy hallani vélte a daloló leány csengő hangját és a hárfa édes-bus zsongását.

A lányka majd meghalt a boldogságtól, a nagyanyja pedig a csodálkozástól, mikor a kész képet szemlélték.

Hanem a szép festménybe nem lehetett soká gyönyörködni. Wilhelm, mikor megszáradt, becsomagolta és elvitte egy csuf, komor őszi reggelen. Egész nap oda volt és Győző ezalatt nem moccant ki az oduból. Fel alá járt a szűk, de világos kis szobába, nem is evett, csak folyton dohányzott és remegve az izgalomtól, várta az estét és ezzel a nyomdászt.

Wilhelm jól megváratta a szegény festőt. Este tíz óra fele került haza. A kép nem volt nála, csak egy nagy csomag.

— Nos, nos, — remegett az izgalomtól Kozár — mi történt? Elfogadták? Eladtad? Hol a kép? ...

A nyomdász letette a csomagot, ledobta összezúzott felleghajtó köpenyegét és kalapját, de igen komoly volt az arca.

— A képet eladtam — mondta csöndesen.

— Kinek? — kérdezte fojtott hangon a festő.

— Egy műárusnak az Italien bulváron. Itt a címe. Nesze. — és egy kártyát tett Kozár elé.

— De mit mondott — türelmetlenkedett a festő. — Jónak találta? Adott érte kétszáz frankot? Nem hinném! Látod, hogy tükön állok Franci! Ne gyötörj!

— Adott — sóhajtott a nyomdász zsebébe nyulva.

— Csak hadd magadnál — intette le a festő Wilhelmet. — Én úgy sem tudok a pénzzel bánni. De mennyit adott hát?

— Mennyit? Várj! Azt mondta, hogy a kép gyönyörű, azt mondta a gazember! És adott minden alku, minden egyezkedés nélkül, egy szóra ezerötszáz frankot! Ezerötszáz frankot! Hallod Győző! — rivalt a nyomdász. — Ezt nevezem sikernek! A képet kitette a szalon kirakatába. Én nem dolgoztam ma, egész nap ott ácsorogtam a kirakat előtt és a kirakat előtt zsufolva álltak az emberek. Nesze, három esti lapban van már írva a festményedről.

És újságokat dobált az asztalra.

— A műárus pedig azt mondta, hogy holnap eredj hozzá. Az a kopasz rabló szerződést akar veled kötni, de én is veled megyek, mert különben becsap-

nak! Piktör — rivalt Franci kitörő örömmel — tudod-e, hogy híres vagy újra! Itt is! A világ közepén! És megindultál a dicsőség, az elnemmuló dicsőség, a világhír és a gazdagság felé! Ne hidd, ez nem frázis. En láttam a műáros arcáról! Ez a vén róka meg volt bűvölve. Erővel, rögtön a lakásodra akart jönni, veled akart beszélni. De nem engedtem. Hogyisne, ebbe a piszok fészekbe, ebbe a kopott szobába egyezzen veled és kössön egy nyomoruságos szerződést? Hohó! Ez nem úgy megy! Holnap keresek egy jó műtermes szobát, egy elegánsat. És kétnap múlva gummirádlin megyünk a kopaszhoz. Te nem tudsz franciául, te magyar vagy, én fogok beszélni. Elvisszük az eddigi festményeid fényképalbumát és az írásaidat. Hadd lássa a kopasz, kivel van ügye. Hogy a „Hárfáslányt“ mért vittük hozzá, ahhoz én hazudok egy mesét. Azt csak bizd ide, aki teteje van a gólya madárnak! Bontsd ki azt a csomagot! Minden van benne, ami szem s száznak ingere! Lakoma lesz ma! Az! Hü!

És a jó Franci most már levetette az ünnepélyes arcot. Nyalábrafogta a töprenkedve ülő piktort és összeölelte, összecscskolta, felemelte, aztán a földhöz vágta, majd visszaültette a székre és ráadásul vetett egy pár cigánykereket szertelen örömeiben. És mikor kidühöngte magát jó kedvében, neki esett a csomagnak, felszaggatta és az asztalt telerakta téstákkal, pástétommal, pecsenyékkel, sajttal, gyümölcsessel és boros üvegekkel.

— Piktör — rivalta ragyogó arccal — ma nagy lakoma lesz. Megyek és elhozom Anniét és a nénit, aki teteje van a gólya madárnak! Te, Anniének adok 20 francot a modellkedésért. Helyes?

— Franci, — mondta a piktör, akire ráragadt a nyomdász boldog jókedve — adjál neki száz frankot.

— Száz frankot — gondolkozott el Wilhelm egy percre — az sok!... Eh, különben — kiáltott fel azután — persze, hogy adunk! Tudod én, a rongyos nyomdászlegény sokaltam az első pillanatban és elfelejtettem, hogy ezt egy gazdag művész megteheti! Igazad van! Anniének része van a sikerben! Megkell fizetni azokat, akik segítenek a vagyon szerzésben! Jól van piktör! Fogott rajtad a tanításom! Szocialista vagy! Fizetsz! Száz frankot fog kapni Annie és az öreg asszony ki fog ugrani a bőréből!

Behívták a nagymamát és az unokáját. Neki ültek a terített asztalnak és apránként mindent eltüntettek. Az öreg néni keze majd ki hasadt a boldogságtól. És sirvafakadt a százfrankos aranytól, amelyet erővel kellett a köténye zsebébe dugni. Annie vacsora után hárfázott és énekelt és a fiatal emberek is vele énekelték a csinos kis francia dalokat s kicsi hijja volt, hogy táncra nem kerekedtek, ami csak azon mult, hogy Annie nem tudott csárdást táncolni.

— Éljen a Tündérlak! — kiált a nyomdász magyarául — és koccintottak! Ugy sem mulatunk ebben a lakásban többet!

Nem is mulattak. Mert egy hét mulva Wilhelm a Bastille-terén keresett egy szép kis lakást Győzőnek, amely egy előszobából, egy nagy teremből és alvófülkéből állt. A kilátás gyönyörű volt a világos, nagy erkélyes szobából a térre és a szabadság szoborra, amely velük volt egy irányban.

— Itt aztán pingálhatsz öreg, sokat, szépet, drágát — jegyezte meg a nyomdász a bucsuzkodásnál, — mert a két barát elvált. Ugyanis ez a lakás Wilhelmnek messze lett volna a Szajna-utcahoz, ahol dolgozott. Ő a nyomdájához közel, vett egy kis alvó-szobát egy hotelbe, ahol csupa garzon emberek laktak. Meg különben is a festőnek magának szüksége volt egy ilyen tisztességesebb helyiségre, ahol az esetleges megrendeléseknek egyelőre eleget tehet.

Már a képje eladásakor irt haza Pestre Hargitaynak, hogy a nála hagyott csomagját küldje el, aki rögtön eleget tett a festő kérésének s vasutra adta a ládákat és egy igen meleg hangu levelet, amelyben üdvözölte a feltámadott Kozárt és az ujrakezdett élethez sok boldogságot és dicsőséget kívánt neki.

A megérkezett csomagból és a vásárolt kevés butorral berendezte Kozár a műtermét és meg volt vele nagyon elégedve.

— Ime, sóhajtott végig nézve a csinos interieurön, — kedves hiristenasszony, ön maradt az egyedüli ideálom. A földi asszonyok nem fogják önt tölem elriasztani többé!... Együtt szerelmeskedjük keresztül a hátralévő életet s ha ön is úgy bizik az én hűségemben, mint én az önében, a jövőben igen szép sikereket érhetünk el...

Mikor a műterme rendben volt, elment Wilhelmmel Haupnihez, az olasz bulvári műárushoz, aki az elegáns, szép piktort lekötelező nyájassággal fogadta és őszintén megvallotta neki, hogy a „Hárfás leányt“ 6000 frankért adta el s igen előnyös szerződést kötött a festővel hat évre, amelyben Kozár kötelezi magát minden ezidő alatt festett képet neki átadni, az árakra ugy egyeztek meg, hogy a festő legalább 40.000 frankot keressen évenként, minden egyes képre nézve pedig külön egyeznek, alapul véve a „Hárfás leányt“, amelyre még ezerötyszáz frankot fizetett a műárus, a festőnek.

A műárustól lejövet Wilhelm nem bírta tartóztatni az örömét. Kiabált, nevetett és káromkodott.

— Piktör, te egy életre rendben vagy!

A festő meghatva szorongatta a nyomdász kezét

— Nem tudom a szivességedet meghálálni Franci, sohasem! En rajtam az életbe senki sem segített annyit, mint te Franci...

A nyomdász dühbe jött.

— Micsoda számár beszéd ez kérem? Micsoda hálálkodás ez! Nem tűröm az ilyen gorombáskodást! Miféle tájról való az ur, hogy ilyeneket fecseg itt nekem? Semmit sem tettem! Semmit! Aki annyit nem segít a felebarátján mint én, haszontalan fráter! Hála? Hát ez mi? Én ilyet nem ismerek! Ez a szó már nincs is a mai világ szótárában. Csak te szeress engem, mint ahogy én is szeretlek téged, piktör, mig élek, és rendben van minden!... Hanem — tette hozzá komikus alázatossággal — ha megengedi a nagyságos művész ur, szerény szolgálja felkeresi néha önt a műtermében és ha szüknek bizonyul ez a műterem, — mert tudom, hogy szüknek fog bizonyulni, — keresek másikat. Esetleg egy háztelket, ahol építtethet a nagyságos művész ur egy gyönyörű kispalotát is, ha éppen úgy akarja...

Jót nevettek akkor ezen és elmentek Kovács Zsigát, egy itt dolgozó földijüket felkeresni, aki ruha-tervező volt a Louvre-szalomban. A nőiszabó a Louvre-bazár sarkán várta őket s kimenve a Boulognei-ligetbe, a jövő terveikről beszélve egész délután, igen jó hangulatban sétálták el az időt.

Győző aztán nekidőlt a munkának. A szebbnél-szebb képek egyre-másra termettek. Houpin meg volt

bolondulva a sikertől. A festő egy aranyat tojó tyukja lett neki. A lapok tele voltak a hírével. Természetesen a magyar lapok is! A képei olyan áron keltek el, hogy a műáros a szerződést felbontotta és ujat, jobbat ajánlott a festőnek, mivel észrevette, hogy a piktort köröldongják a többi műárosok és félt, hogy kiszalasztja a kezei közül.

Kozár azt vette észre, hogy egy év alatt — míg ő a csöndes műtermében pingálgatott úgyszólván elzárkozva a világtól — iszonyu híres ember lett. A festő alig olvasa a róla szóló magasztoló sorok egy tizedét is. Wilhelm hordta a nyakára az ujságokat és informálta a történekekről, amely dicsőseghíreket a festő látható unalommal hallgatta. Csak néha-néha szép tavasz este-ken, mikor egyedül ült a műterme széles nyitott ablakánál, hallgatva a Bastille-térről felhallatszó élet lármáját, amely mire ideért, altató zsongássá halkult s a friss szél valahonnan virágillatot hozott felé, olyankor eszébe jutott, hogy ez a viszony a hir istenasszonyával szép, gyönyörű, — de hideg... S azon kapta magát, hogy hütlenkedve, a gondolatai elszálltak a zajból, el-el messze innen egy kis magyarországi vidéki városba. S ha örült valamit a hírének, az csak azért volt, mert erről talán tudomást szerez valaki, valahol... Az a valaki, aki bizonyára régen elfelejtette a piktort és akit a piktör sohasem lát többé. Soha, soha!...

Ilyenkor hirtelen összefacsarodott a festő szive s eszébe jutott, hogy vajjon átadta-e Galgóczy tavaly Ilonkának azt a hervadt nefelejtset? ... Mert arra sem jött Wilhelmnek sohasem válasz. Pedig a nyomdász irt, de Ilonka egy pár szavas levelező lapon válaszolt neki néhány meleg szóval, de Kozárról soha sem volt az említésnek még az árnya sem... Az a Galgóczy is hol csavaroghat ebben az emberforgatagban, hogy már egy éve nem találkozott vele? Fel lehetne ugyan keresni — gondolta — de minek? ... Nem szeretem a való-ságot. Jobb így álmodozni róla...

Rideg életet élt, sokat dolgozott. Zálányi egy itt tengődő pesti ujságíró, illetve tudósító, Dávid Sándor egy szobrász, Kovács a szabó és Wilhelm voltak a barátai. Ezekkel töltötte el a szabadidejét.

Az első év végén, mikor Wilhelm Franci, a pénz-ügyminiszter, megcsinálta a festő számadásait, maga

Kozár is megdöbbsent. Egy év alatt százezer frankot keresett!

— Pictor — ordított a nyomdász — akire Kozár sohasem tudott tiz szantimot sem költeni mert mesés raffinériával bujt ki minden ajándék elől — két év alatt milliomos leszel. Jó leszel, ha telek után nézel az új műterem számára!

És ez nem volt már tréfa. Kozár érezte mostanába, hogy a műterme, a szaporodó rendelések miatt, meg azért is, mivel itt nagyobb képek festéséhez nem foghatott — szűknek bizonyult.

Wilhelmmel és Kovácscsal a szabóval, neki álltak tehát és tényleg telkeket néztek, mikor ráértek. Először csak tréfából, de később egyre szaporodva a festő vagyona, komolyan kezdett foglalkozni a műterem építésével.

A szabó is jól boldogult. Ez az élelmes gyerek a mesterségében olyan ügyesnek bizonyult, hogy a „Ház“, ahol dolgozott az első év végén már tizezer frankot fizetett neki a modellek tervezéséért. Pompás női ruhamintákat rajzolt, amelyet elfogadtak és ez lett, a magyar kecske tervezése a „párisi“ divat. Egyszer egy ősszel hazaszaladt Magyarországra és egy gömbölyű asszonykával tért vissza.

Csak Wilhelmre nem mosolygott a szerencse.

Néha meg is jegyezte a nyomdász, de minden keserőség nélkül:

— Az ördög vigye el a világot! Mindenki boldogul, csak én maradok kócos!...

Kozár komolyan elővette Wilhelmet többször, hogy fogadjon el tőle egy kölcsönt és fogjon valamihez, de ez kéreken visszautasított minden ilyen ajánlatot. Dolgozott és a magyarországi szocialisták lapjának a Népszavának küldött tudósításokat s egyes szépirodalmi lapoknak párisi leveleket. Kozár, amint sejtette, az íráskodása díjait zsugorgatta össze, hogy egyszer egy félévig pihenve, megirhassa a nagy szocialista regényét, ami csak terv volt eddig.

Egy napon hirdetést olvasott Wilhelm egyik lapban, amely az Avenue Victor Hugón egy eladó kertes házat hirdetett. A nyomdász felkereste a hirdetett telket és konstataálta, hogy egy kis átalakítással pompá-

san megfog felelni Kozárnak. S mivel az ára sem volt túl magas, közölte a festővel a dolgot s Kozár is megnézte, jónak találta s hamarosan meg is vette a telket.

Mikor rendbe volt az ügylet, a festő valami savanyu mosolylyal jegyezte meg:

— Ezt sem hittem, hogy valaha Párisban házam legyen! . . .

— Palotád, palotád! korrigálta ki a nyomdász.

— Igen, palotám — sóhajtott a festő aztán csöndesen tette hozzá:

— Jobb szeretnék otthon, a szülővárosomban egy bogárhátú nádasházat, egy elfelejtett puha fészket, mint ezt a palotát Párisban az Anvenue Victor Hugón, dehát — sóhajtott — utóvégre is, nem lehet mindenki boldog ember . . . mi lenne akkor a világból, ha mindenkinek teljesülnének az álmai . . .

Három hónap alatt készen volt a remek kis palota átalakítása, a pompás nagy fákkal árnyalt kert közepén s Kozár behurcolkodott.

Franci a nála szokásos tüzzel és lelkesedéssel segített neki a berendezésnél s mikor minden teljesen rendben volt, megölelgette a piktort.

— Mármost rendben vagy, én nagy gyermekem, nyugodtan hagyhatlak itt. Vigyázz magadra! Én pedig a mór, megtettem a kötelességemet és mehetek. Piktor! Tudod-e, hogy megyek haza? A Népszavánál kaptam a szerkesztőségben állást 2000 forint fizetéssel — ujjongott a nyomdász — ujságíró leszek, politikus leszek!

A festő örült a Wilhelm szerencsájének és annak, hogy a derék fiu boldog lesz, de másoldalról olyan nagy elhagyatottság érzete vett erőt rajta a nyomdász távozása miatt, amely egész elkeseredetté tette.

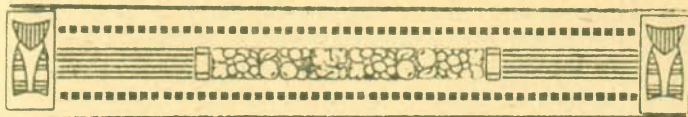
— Én meghalok itt unalmamban — mondotta komoran — meglásd Franci, én elpusztulok, ha elmégysz!

Wilhelm aztán, az ő szörnyű beszélőképességével addig „dumált“ neki, addig biztatta, míg a festő valahogy belenyugodott a megváltozhatatlanba, de azért, mikor egy őszi délelőtt a Gare de l'est állomáson szorongatta a Franci kezét, üdvözölve az otthon levőket, a koplalót és mikor a nyomdással elfutott a vonat a kis Magyarország felé, igen elszorult a szive és az in-

tegető jó Francit nem is igen láthatta, annyira tele gyült a szeme a keserőség és elhagyatottság nehéz kövér könnycseppjeivel. Szégyelte a könyezést magát, de a lármás tömeg közt utat törve azt mormogta:

— Franci olyan ember volt, aki egyebet sem fogadott el tőlem a tömérdek szivességeért, mint ezt a néhány igaz könnycseppet. Megérdemli...

XI.

Hóval földi be a tél...

A gyorsvonat hörgő zakatolással rohant végig a hólepte alföldi tájon, a felszállni kezdő reggeli ködben s egyik elsőosztályu fülkéjében mérges szótlan-
ságba burkolózva hallgatta dr. Trocsányi Kornél szerkesztő ur két katonatiszt mindenféle szerelmekről és kalandokról szóló elfogyhatatlan fecsegését. A tisztek csehek voltak és anyanyelvükön beszéltek. A veres haju ment le Szebenbe, a másik egy buldog orru karcsu ide Bánosra volt helyezve, amit onnan tudott a szerkesztő ur mert az egyik tiszt németül megkérdezte tőle, hogy messze van-e még Bános és milyen város?

A szerkesztő mérges volt a kalandmesélő tisztekre, akik azért beszéltek intim történeteiket csehnyelven, mert gondolták, hogy ebben az alföldi tatár világban senki sem érti meg. Troncsányi tehát a kérdező tisztnek *tótul* felelt. Ő ugyanis felvidéki ember volt és jól beszélt tótul. Lepocskondiázta előttük szabad királyi Bános városát. A kis modern aszfaltos, villanyvilágításos vidéki várost egy elmaradt, sárfészek Mucsának festve le, hogy a tisztet bosszantsa, ami láthatólag kétségbe is ejtette a szegény főhadnagyot. De főleg azt restelték, hogy Trocsányi — mivel tótul tudott — bizonyosan megértette az ő cseh nyelven folytatott társalgásukat is. Ki is párologtak hamarosan a

étkező kocsiba és így az öreg magába maradt. Eppen ez volt a célja.

Unta az üres fecsegést és álmodozni akart. De előbb gondosan megtapogatta belső zsebében a tárcáját, ahol lapjának a negyedévi kormánysszubszenciáját hozta Pestről.

Kínézett a szomoru téli tájba, a havastetejű kis bogárhátú falukra, amelyeknek füstölő kéményei violaszinű fellegeket alkottak a kelő nap bágyadt fényében.

Egyik falu végén disznót perzseltek, a másik falu mellett lakodalmas menet vonult s a virágos bottal büszkén lépegető vőfély kilőtte pisztolyát a rohanó vonat tiszteletére és kulacsával integetett s az utasokra köszöntve, egy hatalmasat ivott.

— Ezek a boldog emberek — gondolta a szerkesztő ur — ezek még mindig jól élnek, szerényen, primitívül, de gondtalanul. A falu még boldog, de a város régi vidámsága már oda van! S álmodozni kezdett a fiatalságáról, a régi jó világról, ami eltűnt és nem jön vissza többet!...

Január! Mit jelentett ez a szó husz-huszonöt év előtt? Azt jelentette, hogy szép tél volt, nagy hóval, zuzmálás fákkal, vidám téli estékkel. Január! Ilyenkor voltak a legszebb bálók, ilyenkor gondolták a lányos mamák, hogy tuladnak mind az öt lányukon, ilyenkor jártak a zsurokra a fiatal emberek, ahol finom bivalytejeskávét, pompás kalácsot és remek befőtteket ettek s az uzsonnákért a bálók mint táncosok szolgáltak meg. A bálók! A fiatal urak ilyenkor hamisították a váltókat a nagybátyjuk nevére, hogy klakkot is vehessenek az apjuk által készítettett báli ruházatukhoz, hogy pénzük legyen virágra, éjjeli zenére, amit a szép báli éjszakákat követő hajnalokon húzattak szívéük bálványa ablaka alatt. A váltókat egy néhány pof után kifizette a bácsi, az éjjeli zenét kapó kisasszonyokat pedig nőül vették a fiatal urak később. Január! pompás disznótorok, névnapok és más mindenféle okok világa, ahol vidám volt a kedély, folyt a bor, pompás volt a vacsora és húzta a cigány! A jégvirágos ablakok hunyorgattak az éjszakába, füstölt a kémény, morgott a bőgő és reggel felé jókedvű bácsikat — akik igazat adtak Galileinek, hogy mégis mozog a föld — élettársuk karonfogva támoga-

tott hazafele a k zil mp s bizonytalan fénye mellett. Gond, aggódás, siralom, nyomoruság! ki tudott erről?! Bizony kevesen! Más volt az  let. Akkor még a hollók se k rogtak olyan busan — mint ma!

A hollók! A bus fekete hollók, amelyek tolluk komors g val valami szomorú bánatot támasztanak az emberben, amikor re sz llnak az elhagyott kert utjaira, a téli f ra s valami lelket-megremegtet  hangon beleki ltj k az elmulás világába, hogy: k r, k r, k r!

Bizony k r, hogy meghal a nyár, az álom és az élet, k r, hogy tavaszunk, nyarunk mindig, örökké, ki-parrirozhatatlanul ilyen szomorú, holl k rogasos télbe vész el. — Virágos tavaszunk, nyarunk madár csicsereg s nek a vége temetés, amely felett ti, a t l szomorú gy sz nekesei: hollók, sirj tok el monoton, bus dalokat a komor: k r, k r, k rt...

Néztek már  n k közelről egy ilyen feketeruhás madarat, amint végtelen  n rzett l lépkednek a f lr ppen s előtt s r vetik fénylő, szemrehányó tekintetüket az őket zavarára? Vett k már észre, hogy e gyönyörűn ragyogó kis fekete szemekben milyen haragos megvetés van, valami gy l let, a nincstelenség, a kitagadotts g, a szűkölködés gyűlölete, mintha mi lenn nk a hibásak, hogy a természet mostohasága elvette el l k a létfenntartás eszközeit. Mintha minket akarnának felelőssé tenni azért, hogy nélkülözniük kell a t l sz kkebl s ge miatt, mintha azt mondan  sötét tekintet k: nektek van mit enni és nekünk nincs, k r! Nagyon k r, hogy így van ez beosztva a földön. K r, hogy ti fűtött szobákba  lt k, meleg ágyban alusztok, mi pedig didegve veszeks nk, hogy a k m nyetek füstje mellé huz d hassunk, ami elk bit an gyötrelmes, de felengednek benne megdermedni készülő tagjaink. K r, hogy nektek van mit enni és mi heteken  t, hónapokon keresztül alig eszünk valamit...

K r, hogy ti ravasz furfanggal hajlékot,  telt, meleget tudtok magatoknak teremteni a t l fagyában és mi gyötrelmes kinnal tudjuk átvergődni a fagyos halál   kinszenved ses hónapjait, m g tavaszunk elérkezik...

Az  reg amit elgondolt, a térdén levő kutyanyelvekre gyorsir ssal azonnal irta is.  s ugy gondolkozott, olyan stilusba, mintha az ujs gj ba ír na. Így két legyet

ütött egy csapásra: a gondolatait azonnal ujságcikké dolgozta fel.

— Bamlóderdő, egy perc! — rivalt a kalauz az erdei megállónál s abban a pillanatban egy hidegtől kimart piros arcú gyönyörű leány surrant be a szerkesztő ur fülkéjébe. — No nézd! Deér Ilonka! — ugrott fel boldogan az öreg.

— Ebben a förtelmes télben, illetve kupében — éppen a tavaszról irtam — és megjelent!

Ilonka kacagva fogott kezét.

— Mi csoda példának vehető szorgalom! A szerkesztő ur még a vasuti kocsiban is ír?

— Mindig, drága Ilonkám, — mondotta az öreg a leány köpenyegét lesegítve — amikor józan vagyok!...

— Az íróknak és költőknek kell az az isteni mámor, amit a Muzsa nektárral telt kelyhéből feléjük nyújt, mert különben hogy születnének azok a szép dalok és álmok, amelyek minket szegény prózai, szürke lelkű filisztereket elbájolnak.

— Ha én olyan gyönyörű költeményt tudnék írni, amilyen magácska drága Ilonkám, akkor nekem olyan szobrot emelnének, mint a rohdusi kolosszus — bókolt tulzóan az öreg. — De hát az ember, nem mindig azért iszik, hogy költsön...

— Pedig ha iszik, — költ — kacagott hamisan Ilonka.

— Pénzt igen, — mosolygott fanyarul az öreg. Néha az ember azért is iszik Ilonkám, hogy felejtse...

— Akkor nekem sokat kellene innom doktor ur, — mosolygott busan a leány. — Mindig, örökké...

Az öreg elkomolyodott.

— Mindenkinek meg van a maga keresztje és azt hiszi, hogy az övé a legnehezebb. — A birtokról jön Ilonka? — tette hozzá az öreg vidámabb hangon. — Hiába, nincs boldogabb, mint a vagyonos osztály...

A lány kacagott.

— Tudja mit szerkesztő ur? Osztozzunk meg azon a vagynon!

— Hogy-hogy? — Nevetett az öreg hamisan — elvegyem magát feleségül drága Ilonkám? Az ilyen

gyönyörű hölgyek kedvéért még a lehetetlent is megkísérlem. Bánja az áldás, ha parancsolja meg nősülnök!

— Javithatatlan gonosz csont marad maga kedves szerkesztő ur, annyi bizonyos! Jókedvű, mert egészséges és mivel egészséges szép is. Ha én ilyen szép öreg ur lennék, feltétlenül meg nősülnék.

— Nagyszerű láncokoskodás, de ez az a bűvös kör, amit nem akarok átlépni, amíg valami szép leány meg nem kéri a kezem . . .

— Még azt sem lenne nehéz találni . . . Annyian vagyunk vénlányok Bánoson — tréfált Ilonka — hogy csak a kezét kellene kinyújtania s minden ujjára akadna . . .

— Egy kosár — egészítette ki a mondatot az öreg. Ilonka tovább kötekedett:

— Biztosíthatom szerkesztő ur, hogy ma már nem osztogatják a kosarakat a kisasszonyok. Először is azért, mert nem adnak rá nekik alkalmat . . .

— Én mégis annyi kikoszarozott felebarátomat sorolhatnám fel Ilonka, hogy rögtön elfacsaradna a szive s ezek a kosarak majd mind aggregénnyé tették az illetőket.

— Például egyet.

— Például — mondta az öreg csöndesen, szomoruan — itt vagyok én . . .

— Ki volt az a kegyetlen és roszizlésű?

— Az ön kedves nagynénje, Domokosné, egykor.

A lány összecsapta a kezét és igazán meglepődött.

— Lehetetlen szerkesztő ur, ne mondja! Teréz néni sohasem beszélt erről.

Trocsányi sóhajtott.

— Olyan rég volt, hogy bizonyosan elfelejtette. Megaztán igaza volt. Domokos jobb parti volt mint én.

Ilonka zavarba jött. Magába kissé megvetette az öreg züllött, lump életet élő vén szerkesztőt, pedig istenem, neki is lehet egy olyan örökös szomorúsága, amit jó a mámorba temetni, hogy ne gyötörje úgy az embert.

Kezdte más szemmel nézni az öreget.

Érdekes, tehát Teréz nénibe volt szerelmes? Komikus, mikor ilyen koros emberekről és szerelemről

kell egyszerre beszélni, pedig hát nekik aligha tűnik fel komikusnak a dolog. Sőt. Kezdte sajnálni Trocsányi bácsit, aki hosszas szünet után szólalt meg.

— Ő megvigasztalódott, én pedig agglegény maradtam. A nők így törik össze a férfiak szívét. Vigyázzon Ilonka, maga is úgy ne járjon. Ezek a halott szívek feljárnak a sirjukból kísértetni! . . .

A lány egészen megdöbbsent. Szerencse, hogy megérkeztek Bánosra. Ilonka elbucsuzott Trocsányitól, de a szívében valami nagy lehangoltság maradt.

A szánja az indóháznál várta s míg berepültek vele a tüzes paripái a kedves kis város havas utcáin, elmerengett a hallottakon

A háza előtt míg a szán a kapu kinyitását várta, meglátta az éppen ott elmenő Pálffy alezredest. A lány mélyen elpirult, mert a Wilhelm levele óta nem találkozott Pálffyval.

Az alezredes boldogan sietett a járda szélén álló szánhoz és szemeit meleg szeretettel legeltetve a hidegtől kipirult, gyönyörű lánykán, a kesztyűs kezecskét folyton fogva, beszélgetett vele:

— Egy örökkévalóság, amióta nem láttam édes Ilonka. Pedig ha látom tíz évvel megfiatalodok. Elhiszi? S megint mélyen a szemébe nézett a lánynak.

Ilonka elgondolta, amint zavartan ránézett az alezredes őszhajára és piros, élettől majd kicsattanó arcára, hogy ez is egy szép agglegény, miért nem nőszül ez meg? Miért nem vesz el egy magához való leányt és főleg miért tartja ilyen erősen fogva az ő kezét . . .

— Nem hiszem, hogy még fiatalodhatik, mikor engem lát. Nincs is szüksége rá. Ugy is szép fiatal ember, — felelt egy kis késéssel Pálffynak. Hagyjanak már fel ezzel a kislányoknak való válveregető udvarlással. Én már nem csak nagy lány, de majdnem vén lány vagyok s maguk úgy kezelnek, mintha tizenkét éves fruska lennék.

— Magok? Kik azok a magok? Többen is vagyunk? Nem nagyon szeretném — tette hozzá Pálffy revedve.

— Igen maguk, — kacagott Ilonka, — most ráztam e az egyik agglegényt, Trocsányit, a bókjával és most ön maga.

Az alezredes kissé indignálódva mosolygott:

— Trocsányi? Szép kis különbség én és Trocsányi! Az ötvenöt éves Trocsányi és a negyvenéves Pálffy? Bocsánat, én ha még kihuznám a derekamat, elmehetnék leánykérőbe.

— Az isten áldja meg, tegyen kísérletet. Én minden agglegényt erre biztatok!

— És ha ebben a házban próbálnám meg legelőbb, — nevetett hamisan az alezredes, az Ilonka házára mutatva. Mi lenne akkor?

A lány idegesen kacagott:

— Mademoiselle Susanne, a társalkodónőm, nem akar férjhez menni a tisztos kora dacára sem. Kosarat kapna az alezredes ur...

A kapu ki volt nyitva és a szán Ilonkával megindult az udvar felé. Pálffy egy pillanatra megdöbbsent, de aztán elkacagta magát és úgy kiáltotta Ilonka után:

— Megálljon kis gonosz! Ezt nem felejttem el! — És elment.

— Tessék, — mondta Ilonka leugorva és a lépcsőházba felfelé menve. Ennek is beletörtem egy tört a szívébe. De hát ezen nem lehet segíteni.

Domokos tanár ur kinézett a szobájából, hogy ki jön olyan nagy zakatával. Látva hogy Ilonka, a kezébe nyomott egy francia ujságot, a Temps-t.

— Szervusz Cirókamaróka, nem fáztál meg? Ha megmelegszel olvasd végig ezt a lapot.

Ilonka megcsókolta a nagybátyját. Tudta, hogy a lapban Kozárról van valami. Boldog izgalommal sietett a szobájába s míg a szobalány átöltöztette, folyton nézte az ujságot, hogy hol bukkan az őt érdeklő hirre?

Volt a lakásában egy délre néző óriási üveges verenda, télen a kert kényesebb délszaki növényei ide kerültek e hatalmas fűtött télikertbe, ami tele volt januárban is nyíló virágokkal. Itt ugrált óriási kalickájában Heró és Leander a két rettentő tüdejű fekete rigó, egymással versenyezve a nóták fütyülésében és egy hencser felett ott forgott kalitkája körhintájában Dédalus, Ilonka kedvence, egy kis vörös mókus. Az aranyhalas aquárium mellett volt egy nagy ősi fotel, ami körül pálmák és musák óriási levelei képeztek egy

lombsátort. Ilonkának ez volt a kedvenc helye, ide ült olvasni, kézi munkálni és ábrándozni, ez enyhelevegőjű, virágillatoktól nehéz, kedves helyre. Ide hozta most a francia ujságot és böngészni kezdte. Természetesen egy perc alatt meglelte benne a Kozár sikeréről szóló cikket és természetesen elolvasta huszonötször egymásután.

Égő arccal és fénylő szemekkel mondta halkan magában magyarul a francia szöveget, szavanként ismételve a cikket. A szive dobogott és izgatott volt, mint mindig, ha Kozárról olvasott vagy hallott valamit.

— Szóval megint híres ember lett, Párisban is megtalálta magát, lábraállt, meggyógyult — gondolkozott el hosszasan ölébe ejtve az ujságot és tétova, messzinéző szokásos tekintetével kisuhant a hideg napfényes télivilágba. — Megtalálta magát és — örökre elvesztett engem... Most már bizonyos... Az a világ és ez a világ a két pólus, fehér, fagyos és kietlen, ahova sohasem ér el a földi melegség... Azaz — gondolta — csak az enyém... Az övé a hír, dicsőség csillogásában, bizonyára melegebb sziveket és ezzel tartalmat is fog kapni. S mikor erre gondolt valami láthatatlan kéz nyilaltató fájdalommal facsart benne össze valamit és határozottan fizikai fájdalmat érzett.

— De mint rendesen, a sötét gondolatait derüsebbek követték. Egy pillanatnyi ötlet azt sugta neki, hogy adja el itt mindenét és költözzék Párisba. A másik percben már megmosolyogta. Miért kell nekem valamit is eladni? Felveszek egy táskát és elmegyek. A vagyonomat most sem én kezelem. Szabad, független és gazdag vagyok. Ki korlátoz engem? Odamegyek, elébe állok és megkérdem: kellek-e híres uram? Ha nem, visszamegyek...

— Gyerekség — sóhajtott aztán elcsüggedve. — Az ilyesmit elgondolja az ember, de nem teszi meg! — Fölállt, kiment Domokosékhoz.

A tanár ur sohasem szokott kérdezősködni, ha Kozárra vonatkozó értesítést juttatott Ilonkához. Most sem tette, pedig a lány ez alkalommal nagyon szerette volna. De mivel egyszer megkérte Domokosékat, hogy sohasse beszéljenek előtte Kozárról, azok ehhez alkalmazkodtak és így Ilonkának nem maradt egyéb hátra az egyedül való álmodozásnál.

Szerencsére jött a szabónő próbálni. A nőkkel pedig a ruhapróba a meghalást is elfeledtetné. Ilonka is megszabadult a Kozárróli töprenkedésektől.

Ebéd után, megint kiment a téli kertbe és újra elolvasta a francia ujságot, de hogy reggel a hidegben utazott és megfujta a szél, elbágyadt a lágy levegőjű verendán és elszundikált a vén fotelbe. Álmában természetesen Párisban járt és csodálatos, Pálffy alezredes karjába kapaszkodva rőtta, lihegve, elfáradva Páris utcáit, keresve össze-vissza a piktort, de sehol sem találva meg. Halálra fáradva ment, ment az alezredessel a végtelenbe nyuló bulvárokon, tereken, utcákon át, keresve a festő lakását, mindenkit kérdezve a szörnyű tömegben és mindenki ismerte Kozárt, mindenki megmondta a lakása címét, de ezt az utcát sohasem tudták megtalálni.

— Micsoda ostobaság — röstelkedett maga előtt is mikor felébredt kiszáradt torokkal és ajakkal. Pálffyval kerestem Kozárt! Mit jelent ez az álom? Vajjon — gondolta megdöbbenve, — ébren is, az életben is nem a Pálffy karján fogom-e keresni? . . . Keresni örökké, hogy soha meg ne találjam? . . .

Felugrott, megakart szabadulni ettől a lenyűgöző gondolattól. Sahogy Wilhelm Francitól hallotta egykor a szocialisták mondását, ő is elkiáltotta:

— Ki az utcára!

Már öt óra lehetett délután. Alkonyodni kezdett. Felöltözött. A kockás skótkosztümében és sapkájában gyönyörű volt. Ezt Domokosné konstataálta, amint nevelt leánya után nézett. Ilonka pedig lement a bánosi korzóra és élvezte a tiszta téli levegőt s elvegyült az élénkület kezdő vidéki korzón, ahol a bánosi hölgyek fogadják gavallérjaik udvarlását, bemutatják az új ruhákat és kalapokat és megpletykálják a napi eseményeket, míg az artézi kuttól a 27-es bazárig tizszer-huszsor megfordulnak a lombja-vesztett zuzmarás platánok alatt, amelyekre a kigyuló ivlámpák szórják hideg fényüket.

A főtér óriási aszfaltos négyszöge közepén a kétszáz méter hosszú és hetven méter széles aszfaltprémes nyári virággrupp most korcsolyapályává volt átalakítva és a kioszkban megszólaló katonabanda zenéje mellett a fehérdresszes párok mint a tél tündérei suhantak a tükörsima jegen.

Ilonka bánta, hogy nem jutott eszébe a jég és nem hozta el a korcsolyáit. Ez az egészséges sport kiverte volna a fejéből az álmát. De bánhatta is. Az első fordulónál, a Megváltó gyógyszertár előtt szembe-
találkozott Dernőy bárónéval, akinek Gyergyovics fő-
hadnagy volt a gavallérja. Alig örvendeztek egymásnak
pár pillanatig, harsogva, robogva életvidám piros arcá-
val melléjük kanyarodott — Pálffy az alezredes.

Ilonka olyan zavart lett s az arca úgy kigyult,
hogy a gyógyszertár tükrös kirakatában maga is ész-
revette.

— Most pedig számolunk — kacagott Pálffy
Ilonka mellé szegődve — számolunk a ma reggeli Zsu-
za kisasszony-féle lánykérésért!.. Hát hogy lehet nekem
egy ilyen fogpiszkáló termetű hölgyet ajánlani? Hát
ilyen agyonművelt gall petrencerudat érdemlek én meg?

— Kegyelem — nevetett Ilonka, de még min-
dig nem tudta a zavarát legyőzni. — Kegyelem alezre-
des ur, inkább kárpótolom!

— Az már más — békélt meg Pálffy. — Jó hogy
nincs itt az a nyurga árnyék. Tényleg, hol hagyta a
menyasszonyom Ilonka?

— Nyillalik szegénynek a lába, a háta, a dereka,
az orra, a feje.

— És a szive nem nyillalik?

— Szive — kacagott már kedélyesen és magát
összeszedve Ilonka — nincs. Csak azért nem nyillalik.

— Ja, — mondta mély meggyőződéssel Pálffy —
azért nyillalik a többi része, mert a szive sohasem
nyillalott.

— Éppen úgy mint a magáé!... — kötekedett
a lány s lopva végigpillantott a szép száll emberen,
ezen a gyönyörű katonán, akit a fényes atillájában kis
tömött ősz bajuszával és gyönyörű piros, klasszikus,
szabályos arcával márványba lehetett volna faragni a
férfiszépség szobrához. Még a balhalántékán levő óriási
forradás, az egykori medveköröm nyoma is felségesen
állt neki.

— Az én szivem? — mondta halkan az alezredes
— örökké nyilalik... Mikor magát látom... Ezt nem a
tizenkétéves lánynak mondom... Hanem magának, ennek

a nagy leánynak, ennek a „vén“ leánynak, ennek a drága édes kis Deér Ilonkának! Igazán ostobaság — sóhajtott egy kis szünet után, — hogy én nem tíz évvel későbbben születtem és az is ostobaság, hogy a hernyó a rózsáról álmodik. Pedig minden hernyó arról álmodik...

Ilonka kissé szepegeve hallgatta ezt a több komolysággal, mint tréfával elmondott beszédet és azt gondolta: Milyen érdekes! Ezzel a szép emberrel jártam egy órával ezelőtt Párisban... Hogy a karjába kapaszkodtam!... Éreztem a karja melegét!... Ha most beleölténem a karom a karjába mi lenne? Menyasszony lennék és Kozár örökre el volna intézve... Nem szabadna, hogy a szívem többet fájjon utánna... Milyen boldog lenne ez a Pálffy! Sajnálom szegényt, hogy ma reggel úgy megsértettem!

Ebben a percben megcsuszott Ilonka és egy halk-sikolylyal a Pálffy karjába kapaszkodott. Az alezredes megrettenve szoritotta magához a pompás, gömbölyű kart és a lány tényleg megérezte az atillán át a férfi acélizmu karjának melegét, mint álmában.

Ilonka megint nagyon zavarba jött, ami pedig nem volt szokása. Vergődve mondta:

— Mégis jó, ha egy erős férfire támaszkodhatik az ember... — S kiakarta a kezét vonni, de úgy érezte mintha az alezredes nem engedné. Pedig Pálffy nem szándékosan tette, csak azt hitte, hogy a lánynak még mindig szüksége van az ő segítségére.

— Engedje hát a karom Pálffy — sugta halkan.

— Bocsánat, — zavaradott meg a férfi is. — Azt hittem, azt hittem...

— Hogy végkép ott hagyom — kacagott Ilonka visszanyerve a lélekjelenlétét. — Azt hitte?...

Az alezredes nem szólt rögtön. Az arca komoly lett, csak az ajka szögletében vonaglott valami mosolyféle. Csöndesen szólt:

— Nem hittem... Én földönjáró ember vagyok... Nem hiszek lehetetlen álmokat...

Ilonka ebbe a percbe újra valami nyillalást érzett a szívébe. Megint nagyon megsajnálta ezt a szép, nagy, szomorú öreg fiút.

— Álmodni szabad — mondta halkan.

A férfi valami csodálatos fénnyel a szemében nézett rá:

— Megengedné, hogy álmodjak?

A lány egy pillanatig habozott. Ugy tetszett neki, hogy az alkony fényébe, a hófellegek mögül kibuvó hold ezüst sugaraiban, egy messze rohanó, semmibe vesző diadalszekér száguld és rajta áll Kozár. Megy, suhan, tűnik. Előre néz és nem látja őt és pillanat alatt elnyeli az alkony. Csöndesen mondta, kezét a tiszt atilájára téve egy pillanatra:

— Álmodjon. Sohasem tudjuk, hogy az álmainkból melyik teljeseedik be.

Gyorgyevics és Dernőyné egy kirakat előtt megállottak. Pálffy és Ilonka egy percre egyedül maradtak a tömegben. Az alezredes fénylő és reménykedő szemmel nézte a bátran rátekintő leányt.

— Tudja mit mond Ilonka? Minden tréfának határa van. Az ilyen öreg szivekkel nem szabad tréfálni. Könnyen meghasadnak...

A leány egy percre megdöbbsent. De komolyan szólt:

— Én tudom mit beszélek. Álmodjon és reméljen!

Az alezredesnek felvillant a szeme, de már boldogan kacagott:

— Az isten ilyen hangon mondhatta egykor: Ember küzdj és bizva-bizzál! Az az isten áldja meg édes drága, gyönyörűséges Ilonkám! Én megyek haza és álmodozom. Az ilyen álmok nem valók erre a profán korzóra.

Bucsuzott Dernőynétől, Gyorgyevicsnek intett és ment:

— Mért szaladt el a gavallérod llus? — kérdezte a bárónő mosolyogva.

— Valami sürgős dolga akadt, — füllentett a lány — és most jutott eszébe, hogy el kell végeznie.

Dernőyné nem vett észre semmit. Ilonka pedig egy kissé elkomolyodott, de aztán felülkerekedett benne a jó kedve:

— Eh, lesz ami lesz! Ez az én életem így nem élet! Valami változást akarok!

Igen, jó hangulatban tért haza és este Domokossékkal színházba ment. Valami kuructárgyu szindara-

bot adtak. S egy színész, — amint Ilonka megdöbbenve konstatálta — éppen olyan halálíg hasonlító körszakált viselt, termete, mozgása olyan volt, mintha Kozárt látta volna kuruc vitéznek felöltözve. Ez egészen elképpesztette. Ismerte pedig jól a színészt. Andaházinak hívták és baritonista volt. Valami régi kuruc nótát kezdett énekelni és ekkor, a délutáni eseményektől felizgatott lánynak megint a szívébe nyilallott, mert az arcra, illetve maszkjára nézve Kozárhoz hasonló színésznek megdöbentően hasonlított a hangja a szegény Csák Elemér hangjához. Ilonka behunyta a szemét és a pilláival morzsolta szét az előtörő könnyeit, annyira meghatotta, lehangolta ez a színész. Egy pillanatig az az örjítő gondolata támadt, hogy Csák feltámadt!... Nem is halt meg... Ez a hang az övé. Ilonkát az ájulás környékezte, a feje zúgni kezdett...

Gyorgyevics főhadnagy ott ült a páholyukban és halkán sugta Ilonkának:

— Ezt az Andaházit azért szeretem hallgatni, mert a hangja csalódásig hasonlít a szegény Elemér hangjához. Vette észre Ilonka?

A lány bólintott. És ez a józan beszéd a valóságra ébresztette. Csák mégis meghalt és itt csak egy színész énekel...

A tárokatóktól kísért szomoru dal pedig bűgött:

Őszi harmat után
Nagy hegveknek ormán
Fujdogál a téli szél,
Fujdogál a téli szél.
Zöld erdő árnyékát,
Piros csizmám nyomát
Hóval fűdi be a tél,
Hóval fűdi be a tél!...

Ez a dal egész este ott zúgott az Ilonka fejében. Később feljött a páholyukba Pálffy is. Tréfált, kacagtatott, adomákat adott le, szellemes volt és látszott rajta, hogy nagyon boldog.

Ilonka mosolyogva nézett rá, de magába végtelenül sajnálta a szegény alezredest. Az a délutáni fellobbanás most, hogy a Kozárhoz hasonló színészt meglátta, elröpült a szívéből s Pálffy iránt valami fájó, szomoru érzelemmel vonzódott újra.

Előadás után az alezredek nem hagyott nekik

békét, bekellett menniök a kávéházba, azzal az ürüggyel, hogy Kócé Antal a híres pesti primás lejött és ma este az Arany Sasba muzsikál.

A kávéházban egész nagy társaság verődött össze az ismerősökből. Összetoltak két nagy asztalt és körülték. Dernőy őrnagy a feleségével, Domokosék, Pálffy. Ilonka meglátta egy rakás ujság között Trocsányi szerkesztő urat és őt is odaintette és hamis mosolylyal ültette le Domokosné mellé, hogy udvaroljon a régi ideáljának.

Zsámbor doktor, aki egykor Kozárt gyógyította Pesten, ide került Bánosra a betegségyéző főorvosának. Domokos nagyon szerette, mert ő is szocialista volt. A tanár urnak is lehetett tehát kivel vitázni s még fülön fogták a nagyfejű helyettes polgármestert, a kis selypitő Erdődyt, aki szintén szociális gondolkozásu férfiu volt. Odajött Gerő Móríczt doktor ur is s látván, hogy Ilonkának megint udvarol Pálffy, nagyot sóhajtvá nyugtatta meg a lelkiismeretét. Mert mióta Kozárnak pletykált arról a dologról és Kozár ugy elszaladt tőle a pesti kávéházban, mindig lelkifurdalást érzett. De most megnyugodott, mert ugy vélte, hogy akkor igazat mondott a festőnek és ezért nem érheti őt szemrehányás.

Mindjárt pezsgőzni kezdtek természetesen és a hangulat pompás volt. Pálffy az ő szokott kitünő humorával az egész társaságot mulattatta. Kócé tényleg remekül hegedült, a kávéház óriási ablakán át pedig látszott, hogy szakad óriási pelyhekben a hó, amit a meleg, jókedvű tömegből, a siró hegedük mellől nézni pompás látvány volt.

Egy bohém asztalnál gyülekeztek a színházból jövő művésznők és művészek s katonatisztekkel tarkítva nem messze hozzájuk ültek. Ilonka nézte Andaházit, aki az életben egyáltalán nem hasonlított Kozárhoz a szegletes fekete arcával.

Valakinek a kérésére Andaházi megint elénekelt az a kuruc nótát, amit este a színházban dalolt.

Ilonka behunyta a szemét és az elcsendesedett kávéházban ugy hallgatta s halkán ő is énekelt az az utolsó sorokat:

Hóval földi be a tél,
Hóval földi be a tél.

— Mit főd be hóval a tél llonka? — kérdezte Pálffy, aki figyelte, hogy mit énekel.

A lány ránézett komolyan:

— Talán a szívemet — mondta csöndesen.

Pálffy komoly lett.

— Hogyan?

— Csak úgy... Ilyen nagy télen, a szívünket is belepheti a hó...

Pálffy szomoruan csüggesztette le a fejét és sóhajtott:

— Hát bizony, a téli napnak nincs olyan ereje, hogy a szivekre hulló hópelyheket felolvassza, ha azokban a szivekben sincs már többé melegség...

Egy virágáros gyerek hóval belepett gyönyörű szegfűkkel jött be a kávéházba. Ilonka, hogy megbékítse Pálffyt, odaszólt neki:

— Kedves téli nap, vehetne nekem egy kis virágot.

— Azért se, — mondta Pálffy. De megvásárolta az egész kosár szegfűt és elosztotta Domokosné és Dernőyné között és egyet a saját vállsinórjába tűzött. Ilonkának egy szálát sem adott. Domokosné a Trocsányi ur és a Domokos gomblyukába is tűzött egyet. A tanár ur a nagy vitatkozásban észre sem vette.

— Teréz néni, — kacagott Ilonka — te csapodár vagy. A férjednek is az udvarlódnak is adsz a virágodból.

— Ja, barátom, — nevetett a nagyságos asszony — ma ilyennek kell lenni egy ötvenkét éves fiatal kacér asszonynak. Most pedig — fordult Trocsányihoz — kedves szerkesztő ur, tegye utána a nagyszerű udvarlásának amit az ujság regényeinek szokott: hogy folytatása következik. Menjünk haza és tegyük el magunkat holnapra. Eleget lumpoltunk. Az ilyen öregeknek az ágyban a helye éjfél után egy órakor.

— Ha én maga mellett ülök édes Terézke — pislogott nagyokat a szerkesztő ur, — a szívemet tizenkilenc esztendősen érzem. Becsület istenemre!

— Te firkász — szólt oda neki Domokos tanár ur öltözködés közben. — Én téged lelőlek egyszer.

— Allok elébe! De mért, ha szabad tudnom?

— Amiért a feleségemnek udvaroltál. De nem a mostani udvarlásért.

— Hát?

— A leánykoriért. Udvaroltál neki és még sem vetted el. Itt hagytad nekem! Nyomorult! Ezért meghalsz!

— Én már régen meghaltam, — mondta Trocsányi ur búsan.

— Haszontalanok vagytok — ütötte hátba a férjét Domokosné.

Kimentek és a kávéház előtt Pálffy füttyentett egy szánnak és beültette Domokosékat. Betakarta pokróccal gondosan az Ilonka lábát. S míg ott foglalatoskodott, a nyitott köpenye alatt atillája vállzsinórjából Ilonka kihuzta az odatüzött piros szegfüt.

— Azért is adnia kell a szegfüből — kacagott vissza az elinduló szánból Pálffyra, aki földöntuli boldogsággal nézett az elsuhanó szán után, már régen a csörgését sem hallotta s még mindig állt, nézett, merengett s a szörnyű pelyhekben hulló hó szinte percek alatt egy hóembert csinált belőle.

Lerázta magáról a havat és boldogan füttyörészve, mint egy kadét, lassan elgondolkozva ment a lakása felé.

Ilonka hazaérve, aligvárta, hogy maga maradjon a hálószobájában. Levetkezett s mikor a szobalány kiment, odaült éjjeli pongyolában a meleget ontó óriási fehér porcellán kályha mellé, lábacskaít a tűzfelé nyujtogatva a nagy fotellból, végig gondolta a mai nap történetét, a Pálffyvali esetét és halkan suttogetta:

— Pálffy György huszár alezredes, cs. és kir. kamarás... Szép... szép. Pálffy Györgyné... Istenem, én lennék az?

A lábát maga alá kapta és télve nézett körül. Az éjjeli szekrényen ott hevert a Temps. Azt felkapta, mintha ahhoz akarna menekülni a rettegései elől. Olvasni kezdte a Kozárról szóló cikket újra. Aztán leejtette a lapot és a lámpa violaszin ernyőjét nézte s maga elé mormogta halkan:

— Pálffy Györgyné... Vajjon szerelem ez? Le-

het ebből valami? Valóság? És Kozár? És az a régi szerelem?...

Az ablaka alatt lármás társaság ment el. Jóllehet a szobája az első emeleten volt, rettenve ugrott fel a kályha mellől. Az ágyába bujt és magára rántotta a takarót s a villanyt lecsavarta.

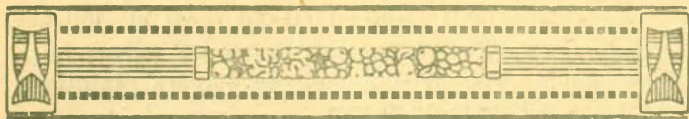
Az ablakon csak csipkefüggöny volt és a világos téli éjszakában jól látta az óriási havazást és megismerte a ház előtt elmenő lármázók hangját és köztük az Andaháziét is.

— És az a régi szerelem — tört ki ajakáról egy zokogásnak illő sóhaj. — Ezzel mi lesz?...

Távolról hallotta, hogy Andaházi a társaságával együtt megint énekel. Elmosódva szűrődött csak hozzá:

Hóval födi be a tél,
Hóval födi be a tél...

XII.

Találkozás a kigyószemű asszonnyal.

A magábamaradt Kozár ezek után még jobban belebujt a mesterségébe s ezalatt nem vette észre a napok mulását, virágok nyílását, levelek hullását. Dolgozott és dolgozott. Ez volt a szórakoztatója, a vigasztalója, a szerelme. Műterme a leglátogatottabbak egyike volt Párisban. Irodalmi előkelőségek, művészek, uralkodó-hercegek keresték fel az Avenue Victor Hugón levő kis palotát.

A pénz a szó teljes értelmében ömlött hozzá. Kitüntetésekkel kapott, igen magas állásu emberek barátságukkal tisztelték meg, de ő mindennél jobban örült, ha a hazájából kapott egy levelet, vagy lapot, amelyet Wilhelm Franci, Hargitay, vagy a koplalóbeliek valamelyike írt.

A muló évek alatt odahaza is nagy változások történtek.

Wilhelm tudósította, hogy egy gyönyörű, Ilonkához hasonló szőke leánynak udvarol. S már egy félév múlva értesítette, hogy megnősült és nagyon boldog ember. Egy megjelent regényét igen melegen fogadta a sajtó és a közönség, egy szindarabját pedig elfogadták előadásra. A koplalóbeliekről is referált. A kis Lantos egy lapot alapított, amely pompásan van szerkesztve és rövid idő alatt igen elterjedt. Bornemissza,

a mérnök, egyre-másra építi a pompás palotákat, a gyerekek cudarul gazdagszik. Nadányi egy ujonnan épült színházba kapott kitűnő szerződést és aratja a diadalokat. Minden budapesti asszony szerelmes a szép baritonistába.

Az otthoni művészeti viszonyokról Hargitay értesítette. Ez volt a legszorgalmasabb hazai tudósítója. Minden két hétben írt neki és agyba-főbe magasztalta Kozárt, s örökké ígérte, hogy meglátogatja feleségétől Párisban, de mindig csak az ígéretnél maradt. Arról is írt, hogy az ő képjei is szépen kelnek, csak az keseríti és természetesen a feleségét Iduskát is, hogy nincsen gyermekük, de ő vár, vár, türelmesen és bizik...

Győző csak olvasta a leveleket, haza álmodva magát és úgy érezte, hogy ő egy kiátkozott ember, aki nagyot vétkezett s neki oda, szerettei közé, a hazájába nem szabad visszamenni többé... És azt is gondolta, hogy mindenkiről hirt hall, csak Ilonkáról nem. Egyszer, csak egyszer írt neki Gyorgyevics főhadnagy, akit különben Bánosról a fővárosba helyeztek. Azt írta, hogy Ilonka igen visszavonultan él. Nem udvarol neki komolyan senki és az az elhatározása, hogy vénkisasszony marad...

A napok, hónapok pedig folyton repültek, multak. A festőt nem szórakoztatták többé futó kalandjai amelyekbe, ha akarja szinte belefut, annyi előkelő asszony csimpaszkodott, a híres, szép művészbe. Beleült az automobiljába és összekalandozta a vidéket, ez volt szabadidejében a legnagyobb mulatsága és a fiatal hazájabeli piktorok segítése. Mert hozzá nem fordulhatott senki, hogy ne gyámolította volna.

Néha elment a Grand Cafféba s szép csendes őszi estéken a kávéház előtt üldögélve hallgatta a magyar cigányok muzsikáját. Behunyta a szemét és azt hitte, otthon van Budapesten, vagy Bánoson, s szinte dühös volt, mikor a valóságra eszmélt és a párisi forгатagot látta maga körül hullámozni.

A magyaregyletben érezte magát a legjobban, ahova legalább havonként egyszer elment.

Itt, a sok egyszerű magyar ember között igen jól eltöltötte az időt, itt mindig a hazájáról hallott beszélni ahova valami gyermekes sóvárgással vágyott.

Néha kifakadt magában:

— De hát mért nem megyek én haza? Nincs nekem annyi pénzem, hogy egy vasuti jegyet váltsak Páristól Budapestig, vagy Bánosig?

Hanem aztán megint leintette saját magát:

— És vajjon miért mennél haza barátom? Mit akarsz te Pesten és főleg Bánoson. Kihez mégysz, mi dolgod neked otthon?

S mikor jól meggondolt mindent, belátta, hogy neki valóban nincs keresnivalója Magyarországon.

Az egyetben találkozott össze rendesen Kovács Zsigával a szabóval, akinek már tizenötezer frank évi fizetést adott a „Ház“

A kedves, bánosi dialektusu ruhatervezőt nagyon szerette Kozár. Gyakran mondta neki tréfálva:

— Zsiga lelkem, duruzsolj belém egy kis bánosi hangulatot és levegőt, mert ez a Páris szörnyen fojtogat.

Többször ebéden is volt a szabóéknál. Ilyenkor a kis gömbölyű Kovácsné jól tartotta csigalevessel, töltött káposztával, almásrétessel, úgy készítve mindent, ahogy otthon Bánoson szokták. Halálra kinálták, tömtek Kozárba az ételt, akinek határozottan jobban esett itt az ebéd, mint az előkelő éttermek legpompásabb francia kotyvaléka.

— Küldöm a pénzt haza barátom, — dicsekedett ilyenkor a fekete cigányképű szabó — küldöm az apósomnak. Már földet is vett, szőlőt is veszünk, most egy kis emeletes házra alkuszik a Rákóczi-utcán. Emlékszel a Májer kapitány házára, akinek olyan sok szép fajgalambja volt. No az öreg meghalt és a házat én fogom megvenni. Még csak két évig leszek itt, aztán megyünk haza! Mert csak otthon jó, hidd el. Itt fényes az élet, sokat fizetnek, de csak otthon lehet igazán élni. Otthon szalont nyitok. Megélek én Bánoson is uri módon!

Kozár elgondolkozott és látta maga előtt a Májer házat Bánoson a Rákóczi-utcán, a kis kertes előudvarral, ami a Zsigáé fog lenni és amiben a szalonját megnyitja. Ilonka is bizonyára nála fogja csináltatni a ruháit...

— Mindenki hazamegy — gondolta — csak én ragadtam ide!... De hát miért is vagyok én itt? Mért kell nekem itt maradnom örökre?

Elsavanyodott ezen és megfogadta, hogy Kovácsékhoz sem fog járni ezután, mert ez még jobban rontja a kedélyét.

A dicősséggel és jóléttel egyre nőtt az elkedvetlenedése, a komorsága. Utálta Párist.

Már két és fél év telt el a Wilhelm elmenetele óta. Kovácsék is hazaköltöztek Bánosra, teljesen egyedül maradt.

Egy komor őszi reggelen levelet kapott Wilhelm-től, egy gyászkeretes levelet.

A hírlapíró végtelen elkeseredéssel tudatta a legjobb barátjával, hogy a boldogsága, a szerelme, a kis szőke asszony, meghalt...

Gyermekágyban hashártyagyuladást kapott és elpusztult a kisfiával együtt.

Kozárt úgy levette ez a hír, mintha csak a csapás őt érte volna. Irt egy pár vigasztaló sort Wilhelm-nek, de ő ismerte a szegény vasfejű svábot, tudta, hogy szavakkal nem lehet ilyen bánatot megvigasztalni. Szomorú hír ez!... És nagyon félt, hogy Wilhelm kárt fog tenni magában, ámbár azt is tudta, hogy szegény Franci a legnagyobb fájdalmakban is fegyelmezni szokta és bírja magát.

Tényleg, egy fél év múlva küldött levele megnyugtatta a festőt. Értesítette a hírlapíró, hogy a németes Wilhelm nevét mégis csak megmagyarosította Vilmányira és a párt aligha le nem küldi Bánosra, az ottani szociáldemokrata párt titkárának és egyúttal szerkeszteni fogja ott a Népjoga című heti lapot is.

Kozárnak nagyot dobbant a szíve! Most már végre lesz egy ember Bánoson, aki híven fogja értesíteni az Ilonka sorsáról.

Rögtön válaszolt Vilmányinak, hogy fogadja el az állást, a kedves szülővárosukban, ami elfogja tompítani, ha feledtetni nem is bírja — nagy, sötét bánatát. És kérte barátját, hogy Ilonkáról írjon gyakran, hosszasan, részletesen, mert neki csak az a vigasztalás ebben a kietlen életben...

Ezt a levelet egy téli délután küldte el Kozár. Akkor este hivatalos volt a köztársasági elnök egy nagy báljára, ahol meg is jelent.

Az estélyen összetalálkozott Galgóczyval, a „gröndi nagykövettel“, akit kikérdezett a bánosi dolgok felől, de mivel Galgóczi idestova két éve volt otthon, nem tudott új hírekkel szolgálni, de a nefelejts átadásával beszámolt.

— Hol van már az a nefelejts — mondta a piktor!

De Galgóczi biztosította a festőt, hogy a nefelejts bizonyosan el lett téve és amint tapasztalta, Kozárt a nefelejts nélkül sem felejtette el még Ilonka és elég ügyetlenség a festőtől, hogy azt várja Ilonka jöjjön érte. Micsoda makacs csacsiság ez?

Kozár belátta, hogy a „nagy követnek“ igaza van és ennek az öröme a büffében benyakaltak egy pár pohár pezsgőt. Galgóczy, később az igazi nagykövet, a gazdája társaságával eltávozott, megígérve Kozárnak, hogy ezután gyakran fognak találkozni. A festő pedig a jó hírek hatása alatt tíz évvel megfiatalodva, magányosan és vidáman járta össze a fényes termeket, aztán észrevétlen elsuhan, megszökött az estélyről és beült a várakozó automobiljába.

A sofförnek meghagyta, hogy menjenek Versailles felé. Az angol gépvezető hozzá volt szokva a gazdája különcködéséhez és egész természetesnek találta, hogy éjjel két órakor, béli ruhában vidékre vigye kocsikázni a festőt.

Két óra múlva beszólt Kozárhoz:

— Uram, már Orleánsban vagyunk, menjünk tovább?

— Ah — rivalt fel a merengő piktor — akkor menjünk haza Tom. — Borzasztó, — mormogta — hogy elfeledkezem térről és időről, ha arra a kis lányra gondolok.

Megfordultak s mivel már világosodott, másfél óra múlva az Avenue Victor Hugói kis palota udvarán állottak meg.

Kozár felment a hálósobájába. Az inassa levetköztette s az ágyban tovább folytatta az ábrándozást a Galgóczytól hallottakról s ezzel aludt el.

Ez a beszélgetés elég volt neki egy hónapra, hogy elszórakozzon vele. Közben várta a Vilmányi levelét, de bizony az késett.

Megint tépelődni kezdett és mivel február vége volt s a Párisban korán beköszöntő tavasz kelő illatok izgató mámorát hozta be nyitott műterme ablakán, félredobta az ecseteit és előrendelve autóját a Boulongeni ligetbe kocsizott ki.

A Champs Elisées sétányon meglátta Galgóczyt és felvette. Roppant megörült neki. Vidám beszélgetésben, az üde tavaszi levegőtől felfrissülve röpültek a liget felé.

Valami omnibuszos ló felbukott és ettől egy kis torlódás állott elő a sétányon pár pillanatra. Az összegyűlt járművek között egy pompás, hatalmas zöld gépkocsi éppen az övék mellett állott meg egy pár percre, míg az ut megtisztult. Egy öreg, hófehér szakállas öreg ur és egy gyönyörű fekete haju ragyogó szép asszony ült benne.

A festőnek nagyot dobbant a szive.

— Gersterné! A kigyószemű asszony itt van Párisban! Lehetetlen. — Nem hitt a szemének.

Rögtön odafordult Galgóczyhoz, hogy nem ismeri-e ezt a hölgyet? Az attasé ismerte és referált róla:

— Magyar asszony. Budapesti. Illetve egy gazdag bajor sörgyáros vette nőül, bizonyos Gerster, de egy évvel ezelőtt meghalt. Az asszony idejött és amit a férje után örökölt egy év alatt elverte. Most a legelőkelőbb kokottok egyike. Az öreg ur egy Bourbon herceg, a szeretője.

Kozár megköszönte a felvilágosítást és csodálkozva nézett a tovaszáguldó zöld automobil után, amely elröpítette a kigyószemű asszonyt a torlódástól megtisztult uton.

— Ime — gondolta a festő, újra utamba került ez az asszony. — Vajjon hol fogok vele ismét találkozni?

Ezek után egy pár hónapig többször eszébe jutott a kigyószemű hölgy, de seholy látva, kezdte elfelejteni.

Galgóczy egy hónap múlva újra előhozta:

— Emlékszel arra a szép kokottra, akit a Champs Eliséen kérdeztél a multkor, Győző?

— Igen, — érdeklődött élénken Kozár, — mi van vele?

— Milyen csapás — most hallottam, hogy a szép Tisbe — így hívták — hólyagos himlőt kapott és egy szanatoriumban ápoltatja a herceg.

Többször aztán nem is hallott hirt Győző Gersteréről. El is felejtette, mert most minden idejében azon töprenkedett, mit fessen a világkiállítás tárlatára.

Április elején egy komor őszi kinézésű és hangulatu napon a piktor a Szajna partján egyedül kószált. Unalmában betért a Notre Dame templom hátamögött levő Morgueba, csupa kíváncsiságból végignézni a kirakott ismeretlen halottakat.

Szörnyű kép volt! Egy üvegkirakat háta mögött egymásmellé voltak fektetve, nyújtóztatva az élet megfáradottjai. Az ismeretlen holttestek. Kit megölve letek, kit a Szajnából fogtak ki. Sorjában voltak a fa asztalon kinyújtóztatva s bámulva néztek ki a félig kinyitott szemükkel, leesett állukkal, szederjes, kékre-zöldre vált testükkel. Mind olyan arckifejezésű volt, mintha a társadalomra kiáltana egy szörnyű átkot.

És itt az élet kitagadottjai között az első pillanatra, elálló szívveréssel ismerte meg — Gersternét...

Ott feküdt hanyatt a szép kigyószemű asszony lilaszin, a himlőtől feldult arccal, felborzolt hajjal, finom ruhába, finom cipőcskékkal a lábán, egy csuf züllött csavargó és egy vénasszony között. Az arca nyugodt volt és a hajdan ragyogó szeme félig nyitva, mintha gunyosan visszanézné az őt kíváncsian szemlélő világot.

A nyakán felszakadt bluzából kilátszott a gyönyörű válla és azon egy borsónyi szömölcs-féle anyajegy. Erről az anyajegyről ismert rá először Kozár!

— Istenem, — sóhajtott a festő és meghatva nézte a szörnyű képet. — Hát ez lett a vége? A szépsége elhulltával el kellett neki is mulnia... Szörnyű vég, bizonyára! A Szajnából fogták ki, az iszap látszik a ruháján és cipőjén! Ott fekszik a szerelem modellje a jégvirágos ablak mögött a fagylaló készülékkel ellátott asztalon. A hajdan ölelő gömbölyű karok esetlenül nyultak el szép teste mellett!... Istenem!...

A festő szeretett volna már elmenni, de úgy érezte, mintha a lába a földbe gyökerezett volna. A kigyószemű asszony pedig a félig nyitott pillái alól gunyosan nézett rá, mintha azt mondta volna:

— Nézz meg jól Győző! El ne felejts! Jól nézd meg a régi szép szeretődet! Erről a hideg ágyról is fessél le engem, mint egykor a virágok között a „Szerelem“ képén tetted. Most más lesz a kép! De hidd el, ez is szerezhetsz annyi dicsőséget! Fessél le piktor! Látnod, amiért boldoggá tetted az életem egy néhány hónapját, megjutalmazlak, két képet adok neked magamról. Én mindig gavallér asszony voltam!...

A festő szinte eszelősen futott ki a tetemnézőből az utcára. Az óriási város szörnyű zaja, forgalma most jól esett megkínzott agyának, de mikor a lakásához ért sem tudott még világosan gondolkozni, a látottak annyira megzavarták.

Annyira beteg volt, hogy ebéd nélkül rögtön lefeküdt és igen rosszul aludt.

Mikor másnap felébredt, gyönyörű napfényes reggel volt. Az első igazi tavaszi reggel. Ahogy az ablakon kinézett a napsugarak mosolyogva intettek feléje és a virágzó fák a ház kertjéből és a tegnapi látománya sem tűnt már fel olyan sötétnek. A virágzó fák megenyhítették a szörnyű látványt. S e pillanatban a festendő képnek az eszméje kialakult a lelkében.

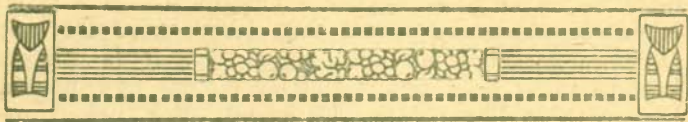
— Igen. Így lesz. A képének ez lesz a címe: „Élet és Halál.“ A kórház boncoló asztalán fekszik egy szép nő hullája, sötét komor színek, fekete, szürke színfoltok s a boncterem széles ablakán, a kórház kertjéből bemosolyognak az illatot lehellő, csókosan szerető virágos tavaszi fák. Szép kép lesz! Tudom. Látom!...

Valamit evett, lázas sietséggel futott fel a nagy műterembe, a szolgájával izgatottan feszített fel egy nagy vásznat és a tolólétráról rögtön rajzolni kezdett a vásznon, minden kísérlet, vázlat nélkül egyszerre rajzolta fel az ábrándjait. Két nap alatt kész volt vele. Lefeküdve a hencseren a primitív szénrajz előtt, a vásznon járt a tekintete. Ő már látta ott a festményét.

Két hónap alatt készült el a képpel és óriási sikere lett. A tárlat legjobb képének mondták, de ha nem is volt az, bizonyára a legfeltűnőbb.

Csak a kép helyével és világításával nem volt megelégedve. Ezt megírta a piktor Wilhelmnek is.

XIII.

Évek mulnak, évek szállnak!...

KEDVES, szelid szeptemberi este volt, enyhe és meleg. A bucsuzó nyár, csöndben, észrevétlenül távozott, hogy senkinek se fájjon az elmulása.

A társaság — Bános előkelősége — az Arany Sas virágos terrasszán ült az összetolt márványasztalok mellett s minden őszi melankóliától mentesen, egymást tulkiabálva, kacagva, élcelve a szokásos patriálkális jovialitással szórakozott. Illetve bucsuztatták Pálffy ezredest, aki három nappal ezelőtt lett alezredesből ezredessé előléptetve, de ezzel egyidejűleg Erdélybe, Marosvásárhelyre helyezték át.

A diszes jelenlévők a szokásos bánosi jókedvvel, de a társaságbeli szép asszonyok szívükben bánatos rezignációval bucsuzkodtak a szép katonatisztől.

Tréfás és komoly toasztok hangzottak, amire Pálffy a szokott jóízű humorával felelt és biztosította a polgárságot, hogy őt nem tudják olyan könnyen lerázni a nyakukról, mint ahogy hiszik, ugyanis nem sokára ő is leteszi az angyalbórt, civil lesz és ide fog ebbe a feledhetetlenül kedves városba költözni, hogy a hátralevő nyugdíjas napokat, élte őszét itt élje le a bánosi szép asszonyok sugárzó szíve közelében s itt fog keresni valakit, aki megfáradt szemét majdan lehunyja, ha ugyan addig szemeit valami féltékeny fehér nép ki nem kaparja...

Ilonka szórakozottan hallgatta Pálffy. Idestova két éve, hogy járt utánna — természetesen minden feltűnést kerülve és minden kötelezettség nélkül. Az alezredes, csak a tréfálkozó öreg gavallért és nem a komoly szándéku udvarlót mutatta a világ előtt.

Neki jól esett, hogy ez a szép leány az orránál fogva vezette, mert mindig azt remélte, hogy hátha a tréfából egyszer komoly dolog is lehet és elnyerhetni az Ilonka kezét.

Ilonkával ugyanis úgy egyeztek meg egykor régen, hogy Pálffy mindig legyen a leány körül. Udvaroljon neki égre földre s Ilonka ha egyszer „jó“ hangulatba lesz, „talán“ bele fog egyezni, hogy az alezredes felesége legyen.

Hanem ezt a „jó“ hangulatot és ezt a „talánt“ a majd két év óta kutyahüséggel kitartó szegény alezredes mindezideig hiába várta.

Az utóbbi időben, belátta a küzdelem meddő voltát. Tapasztalta, hogy reménytelen a játék s Ilonkának alkalmatlanságot, neki pedig gyötrelmet okoz. Ugy igyekezett feltüntetni tehát a dolgot, mintha minden eddigi udvarlása csak komédia lett volna. Lassanként ehhez szoktatta úgy az ösmerősöket, mint Ilonkát. De hát egy leányt nem lehet egykönnyen elámitani. Amit a felületes világ elhihetett, Ilonkának egy percig sem lehetett bebeszélni és nagyon sajnálta a szegény Pálffy, de bármint akarta, nem bírta elhatározni, hogy a felesége legyen.

És most a bucsuzás pillanatába megint felülke-rekedett benne az az ugynevezett „Pálffy sajnáló érzés“ ami, mint magában konstátálta, a hidegleléshez hasonlóan kereste fel időközönként.

E bucsuestély után a csendes szeptemberi éjszakában arra ébredt fel Ilonka, hogy Ráczi Muki az egész bandájával az ablaka alatt muzsikálja a bánatos szomorúságot, hogy azt mondja:

Őszi szellő ringatja a levelet,
Nem lennék már úgy sem boldog te veled...
Mint a szellő azzal a kis levéllel
Ugy játszottál az én árva szívemmel...

Ezt, a hegedű húrokon át, a szegény bucsuzó Pálffy ezredes sirta fel hozzá az emeleti fehér leány-

szoba szüzi világába. Annyira elfacsarodott a szive, hogy a párnájába temette az arcát s úgy zokogott.

De mikor hallotta, hogy egy kis idő múlva a harmadik szomszédba, a polgármesterné ablaka alatt is zenélni kezdenek a cigányok, s Pálffy minden szép hölgy ismerősének éjjeli zenét ad utoljára, megvigasztalódott és nagyon jóízűen aludt el a bucsuestély után, megfogadva, hogy sohasem kacérkodik többet senkivel, nem okoz fájdalmat senkinek, nem üt sebeket, ha egyszer képtelen meggyógyítani...

A Pálffy elutazása után kissé kietlen lett a világ neki. Megszokta tagadhatatlanul ezt a kedves szép öreg fiút s úgy kárpótolta magát, hogy többet gondolkozott Kozár felől, ámbár ezt maga előtt is restelte és tagadni szerette volna.

Mert hiába akarta Domokosékkal és önmagával elhíttetni, hogy Kozár az ő számára meghalt, nincs, elmult, a festő nem olyan gyerek volt, aki felett egyszerűen napirendre lehet térni egy szerelmes szívű kis leánynak.

Ilonka mostanában gyakran rajtakapta magát a merengésen és a merengés tárgya mindig Kozár volt. A bánatával és makacsságával világgá ment hűtelen, aki dicsőségszerzéssel gyógyítja fájó szívét. De vajjon fáj-e még a szive?!... Alighal Azóta bizonyosan megvigasztalódott... Vajjon bizonyosan megvigasztalódott? Wilhelm sem ír már! Sohasem kap felőle hírt, csak azt a hideg dicsőítést olvassa, ami a francia és magyar lapokban szinte hetenként megjelenik. Mi közöm nekem a tehetségéhez, az eszéhez?! Én a szívére vagyok kíváncsi!

A kérdő töprenkedésekre nem kapott pozitív választ, de voltaképpen nem is akart...

Meg volt elégedve a maga édes bizonytalanságával, titkos álmaival, amelyeken esténként elalvás előtt ágyában rendesen elmerengett.

Tudta, hogy a festőnek nincs semmi baja, egészséges, a hire nő és gazdagszik. Valami hívő vágyakozással gondolt a rossz piktorra, aki olyan állhatatosan hallgat és életjelt nem ad magáról. Ugy tesz mintha nem is venne tudomást arról hogy egy kis lány minden nap csókokat, ölelést, meleg vallomásokat küld

szellőktől, madártól, lepkétől, napsugártól utánna az idegen világba. És Ilonka minden nagy hallgatása dacára, hitte, tudta, hogy ennek a festőnek egyszer mégis el fogják mondani szellők, madarak, lepkék és napsugarak, hogy mit izentek tőlük. És akkor . . .

Ez a szép remény volt a szórakozása. És aki próbálta, tudja, hogy egy ilyen remény elég, hogy egy életen át meglegedetté tegye az embert és még a sirjánál sem veszi észre, hogy ez a szép, örökéletű illúzió valójában rutul megcsalta . . .

Ezidőben Domokos tanár ur sokat beszélt ott-hon ebéd és vacsora közben bizonyos „Felnőttek oktatásáról“ „Szabad iskoláról“ „Szocializmusról“ s az említett dolgokról rendszeres magyarázatot is tartott két főből álló hallgatóságának t. i. kedves nejének és Ilonkának.

A nagyságos asszony az igazán szép előadáson úgy délben mint este a legremekebb szuszogással elaludt. De Ilonka annál nagyobb élvezettel hallgatta. Ezek a polgárság előtt új elvek (ez a regény 24 évvel ezelőtti történet) — mert igazságosnak tartotta — igen tetszett neki. A tanár ur pedig, mivel látta, hogy lelkes hallgatóra talált, úgy fejtegetett, magyarázott, szónokolt, mintha csak az iskolai tanítványai mind ott ülnének a gyámleánya helyén.

— És ezekből lesz valami, bácsi? — kérte Ilonka.

— Hogy lesz-e? — lelkesedett a tanár ur. — Lenni fog, mert lenni kell! A szabadiskola már készen van. Megalakítottam. November másodikán megkezdjük az órákat, egy néhány lelkes tanártással és ügyvéd segítségével. Nincs olyan buzgó hallgatója a tudománynak, mint ezek a szegény, egész nap robotban élő munkás emberek. A szakegyletekbe én rendszeres előadást tartottam nekik az ősz óta és meglepett, hogy ezek az egyszerű emberek milyen figyelmesen, milyen szeretettel hallgatnak, de főleg milyen rögtön felfogják a magyarázatot.

— És ezzel a tevékenykedéssel nem haragított magadra a felettes hatóságaidat?

— Hát az ördög meg jobban törődik az én felettes hatóságom haragjával! Ha nem tetszik nekik a működésem, csapjanak el! Hanem ezt nem merik!

Mert ezek a munkások nemcsak csendesen tudnak hallgatni a tanteremben, hanem ha kell, éles, messzehangzó szóval s ha kell tettel is tiltakoznak minden maradi álláspont ellen! Ne félts! Ne félts engem kis lányom! Ez szép munka fog lenni!

— Bácsi, — mondta Iluska. — Azokon a szabadiskolai előadásokon részt lehetne nekem is venni?

— Miért ne — felelt a tanár ur. — Ha akarsz, gyere. Ott lesznek ám többen is hölgyek.

Igy mikor a tanfolyam megnyílt, Ilonka tényleg eljárt buzgón minden este, amikor csak előadás volt. Domokosné elment vele egy pár órára, de bizony itt is utolérte ugyanaz a végzet, amely otthon, az asztal melletti előadásokon erőtvett rajta. Elaludt. Ilonkának kellett költsögetni. A tanár ur restelte a dolgot és felkérte kedves nejét, hogy engedje egyedül Ilonkát az előadásokra, ő vele majd hazajön.

Igy is lett. Ilonka magába járt az előadásokra s az órák végével Domokossal ment haza.

Az előadások a főiskola nagytermében folytak.

Lent a földszinten ültek a munkás hallgatók. A karzatokra pedig a protekciós polgári egyéneknek, főleg hölgyeknek volt belépési engedélye.

Ilonka figyelemmel hallgatta az előadókat. Domokost, egy néhány ügyvédet, fiatal, lelkesedő tanárt és néha egyik másik munkás előadót.

Márciusban, a tanfolyam végefelé Domokos tanár ur, aki bejelentette rendszerint az előadók nevét és az előadandó tárgyat a hallgatóságnak — egy idegen, Ilonka által még nem hallott nevet említett:

— Vilmányi Ferenc hirlapíró ur fog a gazdasági berendezkedésről értekezni, tisztelt hallgatóság, méltóztassanak figyelemmel meghallgatni.

Ilonka elővette a színházi látcsövét és figyelemmel nézte az előadó katedrán megjelenő magas, szénfeketehaju karcsu férfit. Széles domboru homloka felett a haj felfele volt fésülve és szúrós okos szemével végignézte a hallgatóságon, olyan erős, érces hangon szólalt meg, hogy a nagy terem minden részét megtöltötte.

— Hiszen ez Wilhelm Feri — mondta olyan hangosan Ilonka, hogy a karzati hallgatóság ránézett.

A gukkerjét elejtette a meglepetéstől és döbbetetes örvendezéssel hallgatta a férfi dörgő hangját, aki egy teljes órahosszat beszélt, anélkül, hogy hangjában a fáradtság vagy rekedtség legkisebb árnya is észrevehető lett volna. Amit pedig előadott az olyan természetes, keresetlen és érdekes volt, hogy a hallgatóság visszafojtottlélegzettel figyelte és mikor lelépett a katedráról, zúgó tapssal köszönték meg neki a nyújtott élvezetet.

Ilonka a legnagyobb izgalommal és figyelemmel hallgatta a férfit. Nem tudta elhinni, hogy ez Wilhelm Feri legyen. Hogy került ide? Hogy nem beszélt róla Domokos tanár ur?

Az előadás végével magához intette a pedellust:

— Kristóf bácsi — kérdezte sugva — ki volt ez az ur?

— Ez instálom — sugta vissza az öreg — új ember, pesti ember. A szocialisták itteni lapjához a Népjogához jött szerkesztőnek ma délután és a szocialista pártnak lesz a titkára. Vilmányi Ferencnek hívják. Igen derék ember, én beszéltem vele.

— Köszönöm.

Ilonka látta, hogy nem csaltak a szemei. Ez a kedvesbeszédű „Vilmányi Ferenc hirlapíró ur“ az ő régi Wilhelm Feri barátja, a Kozár vándortársa . . . Istenem . . . Mennyit fog Franci beszélni a gonosz piktorról! Mennyit!

A leányon valami lázas jókedv vett erőt. Alig várta, hogy Domokostól bővebben informálódjon a titokzatos előadó felől. Lesietett és a kapuban várta a tanár urat.

— Na te szép ember vagy Kázmér bácsi — szaladt Domokos elébe.

— Én szép vagyok? — nevetett a tanár ur — ezt is most hallom először. De honnan látod ebben a rossz világításban?

— Itt van Wilhelm Feri a városban és te nem szólsz nekem róla!

— Bocsánat — mosolygott a tanár ur — én ilyen nevű urat nem ismerek. De Vilmányi Ferenc ujságíró és párttitkár, igen.

— Hát miért titkoltad el előttem? Tudod milyen jó gyermekkori pajtásom... És... Aztán Páris...

De nem folytatta tovább.

— Nos? — nevetett hamisan a tanár ur — mi köze Vilmányinak Párishoz? Ő Budapestről jött...

— Tudom — mondta zavartan Ilonka — de ezelőtt... különben — kacagott mérgesen — nem beszélek többet. Kiállhatatlanok vagytok mind a ketten!

— Na ne haragudj kis Buksim! — fogta karon nevetve a tanár ur Ilonkát — Vilmányi nem hibás. Gyere menjünk haza, siessünk, mert késő van és mindenről referálok.

— Hát mikor jött a Vilmányid? — békélt meg Ilonka.

— Ma délután öt órákor. Az állomásról ugyyszólván az előadásra jött. Láthatod tehát, hogy nem lehetett ideje tisztelegni nálad, hogy Párisról... akarom mondani, hogy a gyermekkori dolgokról csevegjen neked.

— Jó, jó, jó! — mérgeskedett nevetve Ilonka — nagyon sokat emlegeted Párist. Feri sokáig volt Párisban. Itt is onnan nekem, azt akarom megkérdezni tőle hogy mit csinál... izé... az a haszontalan Galgóczy Gyuszi a nagykövet...

— Ja ugy! — kacagott harsogva a tanár ur! — El is felejtettem, hogy Galgóczy Gyuszi is Párisban van! És te olyan melegen érdeklődöl utánna!... No nem tesz semmit! Vilmányi a napokban eljön hozzánk és akkor elmondja, hogy másfél évvel ezelőtt amikor ő eljött Párisból, hogy élt és mit csinált... izé... az a Galgóczy Gyuszi, az a nagykövet és ha ezt elmondja, azt hiszem levesz a szivedről egy — nagy követ...

— Micsoda nagyszerű szójáték! — kacagott boszszankodva Ilonka. — De nem erről van szó. Mi lesz itt Vilmányi? Meddig marad itt?

— Lehet hogy itt domborodik a sír is fölötte, mert itt ütik agyon a kapitalisták. Úgyanis ő párttitkárnak jött ide és a Népjoga szerkesztőjének! Hej,

kemény fiu lett a Franci gyerekből! Okos, tanult fő! Jó pennáju ember! Kitűnő szónok! Ez rendet fog itt csinálni! Benne nagyszerű segítséget kaptam!

Ilonka szórakozottan hallgatta a tanár urat és csak az ragadta meg a figyelmét, hogy Vilmányi itt fog maradni. Itt fog maradni ez a férfi, aki együtt élt, együtt küszködött Kozárral, aki sok olyan dologról mesélhet neki, ami őt mindennél a földön jobban érdekli...

Hazamenve elujságolták a nagyságos asszonynak is a Vilmányi megérkezését, aki először nem igen emlékezett Wilhelmre, de aztán mégis csak eszébe jutott, de nem csinált belőle olyan nagy dolgot mint a férje és a huga. Teréz néni fülig nyárspolgár volt. Szocialista? Párttitkár? Mi közöm hozzá? Hogy lehet egy szocialistáért úgy lelkesedni? Ha jön hát itt lesz! Majd kinézem innen és ezzel el lesz intézve.

De ezt nem mondta hangosan, csak gondolta a nagyságos asszony. A férje jó ember volt, de a szocialistákról nem hagyott rosszat mondani. Pedig Domokosné nagyon gyűlölte őket, nem azért mert a társadalmat megakarták változtatni, ehhez a nagyságos asszony nem értett, hanem azért, mert a férje minden szabad idejét köztük töltötte és napról-napra, estéről-estére sohasem lehetett csak karhatalommal valahogy itthon fogni.

Két nap múlva, egy verőfényes márciusi délelőtt aztán megjelent Vilmányi. Odahaza volt a tanár ur is. Domokosné pedig nem tudott hova lenni a csodálkozástól mikor a hírlapírót meglátta, a szép városi bundájában, cylinderében és kifogástalan redingotjában.

Ez már más. Hiszen ez egy uri ember — gondolta. De nem ismert rá Vilmányiban a hajdan idejő kis fiura. De mikor Vilmányi megszólalt szép dörgő hangján és finom, színes, eleven modorában beszélni kezdett, a nagyságos asszony konstataulta, hogy így társalogni még azokat az „uri embereket“ sem hallotta, akiket legkülönbeknek tartott. Pedig Vilmányi egyszerű szavakat használt de oly okosan, finoman, kérészetlenül és mindig érdekesen adta elő mondanivalóját, hogy szűkebb körben elbájolta, szónoklataiban pedig elkápráztata és megrendítette hallgatóit.

Ráadásul Vilmányinak meg volt az a kitűnő szimata,

hogy minden emberrel szemben ki tudta azt a témát keresni, amelyet az igen jól ismer és szeret róla beszélni. Nem foglalta le a társalgást magának, hanem vezette s ügyes taktikával a jelenlevőket is mind bele tudta vonni s igen udvarias és szerény volt.

Szóval mikor az első látogatás után elment, az ottmaradtak egyhangulag konstatálták, hogy ez a szocialista olyan kedves fiu, aki minden társaságban megállja a helyét.

Ilonkát ez a látogatás egészen megzavarta. A régi Francija más lett, megváltozott. A fiatalember vele szemben is keresetlen, finom és elfogulatlan volt, mint általában a nagy nyilvánossághoz szokott emberek. A lány csak azt vette észre, hogy Vilmányi az átható fekete szemeivel többször és hosszasan megnézte őt, mintha a lelkébe akarna látni. S Ilonka mindig várta, hogy Győzőről fog valamit szólni, sőt mivel a hirlapíró ezt nem tette, ő akart kérdezősködni. De aztán meggondolta dolgot és elhatározta, hogy ezt későbbre hagyja. Hanem akkor aztán kifaggat belőle mindent, ami csak Győzőről és eddigi sorsáról megtudható.

És erre nemsoká alkalom is került.

Ugyanis Ilonka egy csuf, szeles, jókortavaszi este bevásárlásokból sietett haza. Az idő olyan kellemetlen, szeles volt, hogy a lány kezéből minden pillanatban kiakarta csavarni az esernyőt.

Már közvetlen a háza kapujában volt, mikor a félhomályu utcán, melyet a viharos esős időben a kisebb utcai villanykörték csak igen gyéren tudtak megvilágítani, a szó teljes értelmében beleütközött egy magas férfiba. A férfi ugyan ügyesen kitért a leány elől, aki a szél ellen annyira magaelőtt tartotta esernyőjét, hogy nem volt képes előre látni.

Mikor Ilonka szintén kitérni akart, abban a percben a fergeteg kikapta kezéből az esernyőt, illetve ferevágta s az esővédő drótpálcái teljes erővel nekicsapódtak a kitérniakaró férfi homlokának, ugy annyira, hogy annak a kalapja messze a sárba repült.

A leány azt sem tudta hova legyen az ijedtségtől. Valami bocsánatkérést rebegett, amire a férfi olyasmit mormogott, hogy az egész semmiség és a kalapját felvette a sárból s amint a lehajlásból felemelkedett,

a villanylámpa megvilágította feketehajas fejét. Ilonka elszörnyedve látta, hogy a férfi arca merő vér, az esernyő drótja összevagdalta a homlokát.

Domokos tanár ur, aki szintén akkor jött haza a kaszinóból, éppen odaért és jól megnézte a véres arcu embert.

— Nini, — fordult a férfihez megütődve — hát Vilmányi öcsémet ki karmolta össze?

— Jó estét kívánok tanár ur, — nevetett Vilmányi, — mert ő volt s zsebkendőjével igyekezett a vért letörölni az arcáról és homlokáról, — ügyetlen voltam, mondta udvariasan és összekaramboláztam az Ilonka esernyőjével.

Domokos tanár ur akkor vette észre a szepegő Ilonkát, aki szóhoz sem tudott jutni az ijedtségtől.

— Kedves Feri — rebegte ijedten és röstelkedve — bocsásson meg, én voltam az ügyetlen.

A tanár ur látva, hogy a Vilmányi homloka erősen vérzik, végetvetett a beszédnek:

— Ugy? Hát a kisasszony a hibás, — ismerte meg Ilonkát. — Ja, az nem úgy megy, ha sebet ütött a kisasszony, gyógyítsa is meg. Éppen itthon vagyunk, jöjjön fel öcsémuram és mossa meg legalább az arcát.

— Igen, igen, — nógatta Ilonka a tétovázó Vilmányit, — jöjjön fel Vilmányi és majd bekötözzük a homlokát.

— Biztosíthatom — szabadkozott a hirlapíró, — hogy haszontalanság, majd hazamegyek és rendbe hozom.

De már akkor Domokos karonfogta és vitte, Ilonka pedig kinyitotta a kaput és a szó teljes értelmében közös erővel betolták Vilmányit.

Ez estén a nagyságos asszony nem volt otthon, délután kiment a birtokra a tavaszi intézkedéseket megtenni.

Ilonka bekalauzolta Vilmányit Domokossal a tanár ur szobájába, a szobalánynyal friss vizet hozatott egy mosdóba és míg ő átöltözködött, Domokos Vilmányinak kimosta a sebet, amely tényleg csak egy kis homlokoni bőrkarcolás volt, de erősen vérzett. A vérzést elállították és két angoltapaszt csikkal beragasztották.

— Na — tréfált Domokos, mikor az aggódó arcu Ilonkával a kisszalomba összetalálkoztak — jól megsebezte a kisasszony ezt a szegény embert, kifolyt két liter vére. Alig tudtuk elállítani.

Ilonka látva a Vilmányi szép nagy domboru homlokán a két csikot, igazán könnyezni kezdett. Roppant restelte a dolgot és a kezét nyújtotta a hirlapírónak.

— Igazán, nem haragszik Vilmányi?

— Ugyan Ilonka, hogy képzelsz ilyet — nevetett a hirlapíró — és egy percig fogva tartotta a kis meleg puha kezét s abba a pillanatba az futott át az agyán, ahogy Ilonkát a csinos kis háziruhájában a csillár fényében jól megnézte, hogy a szegény piktornek ott Párisban van ám mit siratni e kis lány elvesztése fölött!..

A hirlapírót aztán, szabadkozása dacára, fájdalom-dijában ottmarasztották vacsorára.

— Csak maraszd, Ilon, csak maraszd, — tréfált Domokos — jó lesz szépen kibékülni vele, mert ha nem, ez az ur megy a doktorhoz, vizumrepertumért, holnap pedig a törvénybe — aztán gondatlanságból okozott könnyü testisértés címen rád huzzák a paragrafust és jól néz ki a kisasszony!...

Igy aztán Vilmányi ott maradt vacsorára és az este nagyon, nagyon jól telt el.

Ilonka most látta, hogy milyen más egy okos ember társalgása, azokhoz az ő osztályabeli ficsurokéhoz képest, akikkel eddig neki tulnyomólag ügye akadt. Vilmányinak minden szava talpraesett volt. Minden mondatából általános tudás, nagy emberismeret sugárzott ki a tudakoskodás és modorosság nélkül. Tréfái lehellet finomak, élcesek és szellemesek voltak és egyáltalán nem mindennapiak. A perchez simult mind, de elragadott az újdonságával s a kitalálás művészies voltával. Egyes mondásai olyan mélyen járók, vagy igazán magasak voltak, hogy Ilonka, aki okos lánynak tartotta magát, kénytelen volt minden szellemi tevékenységét összeszedni, hogy vesztes ne maradjon a finoman sziporkázó élcek kartácstüzében. Tréfásan meg is jegyezte a hirlapírónak:

— Ha társaságba járó leány volnék, szeretnék lelkéket venni magától a szellemességből, tudom rövid időn mindenkit legyőznék.

— Guny ez vagy bók? — mosolygott Vilmányi. Ha guny, elfogadom, mert minden gunyban van valami igazság, az igazság pedig mindenkinek fájni szokott.

— Ez bók — állította Ilonka.

— Békolni pedig akkor szoktak valakinek — replikázott a flastromos homloku ember, — mikor a csunya igazságot resteljük neki a szemébe mondani...

— Magával nem lehet birni. Ugy-e ön sokat olvasta Wildet?

Vilmányi valami ironikus mosolyt rejtett el, amit Ilonka észre vett.

— Már megint gunyosan mosolyog — mondta kissé bosszankodva a leány — mit mosolyog?

— Azt mosolygom, hogy aki ma Magyarországon egy pár viccet megereszt, arról itt azt hiszik, hogy csak is Wild mestertől csenhette el. Igen én elolvastam Wildnek úgy vélem minden könyvét, de egyáltalán nem tartozom a Wild imádók közzé, lehet ez azért van, mert személyesen ismerem a szegény züllésnek indult Főbusz Apollót...

— Züllésnek indult? — csodálkozott Ilonka.

— Legalább mikor egy évvel ezelőtt eljöttem Párisból, e szegény trónjavesztett irodalmi isten, hitem szerint nagyon a lejtőn járt. Tudniillik a Quarter Latin, olyan kávéházaiban láttam, ahova én is járni szoktam. Én pedig, aki világeletemben proletár voltam, nem kereshettem a legelőkelőbb helyeket ott sem. Mindenesetre nem Wildet sajnálom, hogy idejutott, hanem akik ide juttatták. Az angolok kiállítottak magukról egy olyan szegénységi bizonyítványt, amelyet sohasem fog lemosni róluk az idők jóvátétele.

— Én nagyon szeretem a Wild munkáit.

— Ez a bajunk nekünk — mosolygott a hirlapíró. A legnagyobb élő magyaríró meglenne felényi sikerrel elégedve, ha könyveit úgy olvasnák, mint e szegény emberét, akinek a bőréből minden országok könyvkiadói olyan jó vásárt csináltak és fognak csinálni. E szerencsétlen emberéből, akiről nem tudni, hogy szent volt-e vagy örült.

— Magának ugylátszik mindenkiről és mindenről különös fogalmai vannak.

Domokos ur csak hallgatta a fiatalok csevegését, most beleszólt:

— Nem, kis lányom, Vilmányi barátomnak megvan mindenkiről és mindenekről a maga tiszta és helyes véleménye. Ez a különbség az élettapasztalatokkal bíró férfi és a semmit sem próbált kis lányok között.

— Oh, bácsi, — sóhajtott a lányka aprehendálva — jól tudod, hogy én is sok mindent tapasztaltam.

— Tudom, — hagyta helybe az öreg — de az életet csak madártávlatból ismered.

Ilonka másra terelte a beszédet. Vilmányihoz fordult.

— Sokáig volt Párisba Feri?

— Legutóbb két évig. Tudja, ugy-e, hogy mint nyomdászsegéd dolgoztam ott.

— Voltak magyar ismerősei?

— Ahá — gondolta a hirlapíró. Aztán hangosan mondta. — Volt egy pár jóbarátom, műasztalos, szobrász, festő...

— Festő is, — kérdezte Ilonka vontatva, — aki nem tudta, hogy fogjon a kérdezősködéshez Domokos előtt.

— Igen, — jelentette ki közönyös arccal Vilmányi. — Ott volt Kozár is...

Domokos elszundikált vacsora után a karosszékében s a fiatalok úgy beszélhettek, mintha csak maguk lettek volna.

— Kozár, — felelt halkán a lány.

— Igen.

— Igaz — mondta Ilonka — hiszen együtt mentek Párisba. — És elhallgatott.

Vilmányi előre hajolt az ebédlő asztalon, ahogy szembe ült a lánynyal és merően a szemébe nézett. Valami más, az eddigi modorától elütő bizalmas hangon szólalt meg:

— Ilonka, ne alakoskodjunk egyikőnk se. Kozár most is imádja magát... Örökké, mindig sovárogo maga után...

A leányka ahogy a férfival szembe ült, először úgy érezte, hogy minden vér az arcába gyűl, onnan pedig a szívére fut és valami örült, zavaros édességgel zak-

latja meg, amely olyan jól esik, hogy e pillanatban jó lenne az embernek, ezzel az édes érzéssel ebben szívből elmúlni, megsemmisülni.

Több percig tartott míg magához tért. Aztán nyíltan ránézett a hírlapíróra és átnyújtotta neki a kezét az asztalon.

— Mondja Vilmányi, szereti még maga azt az embert?

A férfi megfogta a feléje nyújtott kis kezét.

— Mondom Önnek, hogy ezidőszerezt nem szeretek senkit úgy a földön, mint Kozárt. De nemcsak szeretem, tisztetem is és becsülöm is.

— És ugy-e — mondta könnyekkel a szemében a lány — fog nekem beszélni róla?

— Fogok.

— Mert... lássa... egykor... én is nagyon szerettem azt az embert!...

— És ma már?... Ha meggyőződne, hogy az most is imádja magát? Mert imádja.

A lány sóhajtott:

— A megfagyott virágokra hiába süt nap. Azok nem élednek fel többé...

Ekkor Domokos ur felébredt és nevetve szabadkozott.

— Bocsássanak meg, az éjjel két óráig irtam, elnyomott a buzgóság. Az ilyen vén emberek már ilyenek. Egy angol szociológia művet tanulmányoztam.

— Angolt — jegyezte meg Vilmányi, — én is az ősszel tanultam meg angolul Vácon.

— Vácon, — csodálkozott Ilonka.

— Vácon, — mosolygott Vilmányi, — bevoltam zárva egy vezércikk miatt kilenc hónapra, — mondta olyan egyszerűen, mint ahogy azt jegyzi meg valaki, — igen: én a Rivierián töltöttem a telet.

— De államfogházba? — kérdezte Ilonka.

— Igen — felelt a mennikészülő hírlapíró.

— De a börtön, ugy-e, mégis csak börtön?

A fiatalember felvonta vállát:

— És vajjon az élet nem börtön-e? Higyje el, mindnyájan és örökké láthatatlan bilincseket hordunk.

Megköszönte a szives vendéglátást, amellyel — ugymondta — visszaélt. Most már siet, mert a lakása messze van.

— Hol lakik uramöcsem? — kérdezte Domokos.

— Künn, a vasutfele. A Hunyady-utca végén. Mondhatom igen rossz lakásom van és aránylag drága. Szeretnék egy jobbat keresni.

Ilonkának eszébejutott valami:

— Bácsi, Vilmányinak talán megfelelne a kertilak. Örökké üresen áll.

— Lám — nevetett a tanár ur — ez aztán a praktikus háztulajdonos! Véresre karmol egy urat az utcán, behívja a házába és kiad neki egy üresen álló lakást. De szó ami szó, az a lakás jó lenne öcsémnek.

— Messze van? — tudakolta Vilmányi.

— Itt e ház kertjének a végében — magyarázta Ilonka. — Az ablaka a mi kertünkre nyílik. Szép, fás, árnyas hely, igen jó csendes lakás. Két szoba és előszoba. Hiszen ismeri. Amelyikben Kozár az apjával lakott . . .

— Áll az alku — mondta jókedvűen Vilmányi, — holnap megnézem. És drága lesz?

— No nem veszünk össze, — nevetett Ilonka. — Magának olcsón adjuk márcsak azért is, hogy a bíróságnál fel ne jelentsen könnyü testisértésért . . .

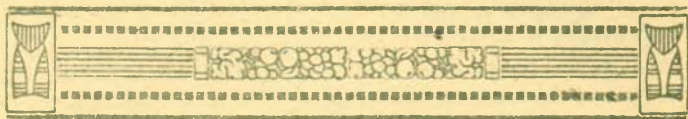
Ebben aztán megegyeztek. Vilmányi bucsuzott és elment.

— No — kérdezte a tanár ur — Mit szólsz a fiuhoz Ilonka?

— Mindig derék, okos ember volt. De most még különb mint ezelőtt — gondolkozott el a leány. Aztán jóéjt kívánt a bátyjának és a szobájába ment. Lefeküdt és az ágyban sokáig gondolkozott. De a Vilmányi egész esti beszédjéből csak egy mondat zsongott folyton a fülébe:

— Kozár most is imádja magát . . .

XIV.

Vilmányi a hegyet küldi Mohamedhez.

EGY hét sem telt el a fenti este után és Vilmányi már a kerti lakásba hurcolkodott. A fővárosból lehozatta a butorait, amelyeket felesége halálakor beraktároztatott és a két kertrenyiló ablakos, szép öreg, de tágas és barátságos bolthajtásos szobákat igen csinosan berendezte.

A szobák ablakai a ház kertjére nyitak. Micsoda felséges levegő lehet itt nyáron, amikor a nagy kert minden virágillata beleng a nyitott ablakokon. És ez a felséges csönd, itt a város közepén. Mit érne egy ilyen lakás Pesten? A négyemeletes méregdrága polskás ólomkamarák hazájában.

— Itt megfogom írni a nagy szociális regényemet, — határozta el a fiatal ember. — Ezek a szobák tele vannak hangulattal. Itt én sokat fogok dolgozni.

A hirlapíró tervei tényleg be is váltak.

Ami ideje maradt a pártirodai munkálkodása után, otthon töltötte és dolgozott. A Népjogába írt keményhangu vezércikkeken kívül a fővárosi szépirodalmi lapoknak is dolgozott és amilyen éles, metsző volt politikai cikkeinek a hangja amelyben az emberi nyomoruságok eltüntetését követelte, éppen olyan derüs, merengő, szelid volt minden szépirodalmi dolgozata.

A szépirodalmi írásait főleg az asszonyok szerették. A gonoszmájú fővárosi ujságírópajtásai Pesten is sokat élvelődtek vele emiatt s Marlitt Francinak, Kétlaki Ferencnek hívták.

Már három hete lakott a lakásában, amikor egy szép napsugaras április eleji délután Domokosné Ilonkával lentsétált a kertben s beszóltak Vilmányihoz a nyitott ablakon s megkérdezték szabad-e megnézni, hogy rendezte be a lakását?

Vilmányi szolgálatkészen nyitotta ki a lakása egyik berozsdásodni készülő kis ajtaját, amely a kertbe nyílt és betessékelte a hölgyeket s megmutogatta a szobáit, amelyek közül egyik dolgozó, a másik hálószobának volt berendezve.

A nagyságos asszonynak nagyon tetszett a berendezés. Ilonka pedig kíváncsian nézegette a tömérdek képet, férfi csecsebecsét, fényképeket, amelyekkel a szoba falai tele voltak. Elcsodálkozott az óriási könyvtárszekrényen, amelyben olyan sok szép pompás könyv volt, hogy nemcsak egy szegény hirlapírónak, de egy nagyurnak is a becsületére vált volna. Nem is állta meg szó nélkül. Rámutatott a szekrényre:

— Magának nagyon sok jóbarátja van Feri.

Igen, — hagyta helybe a férfi, — ezek az egyedüli jóbarátok, akik nem irigyek és minden bánatomban őszintén megvigasztalnak.

A nagyságos asszonynak az íróasztal feletti koszoruk tűntek fel.

— Ezek talán a meghalt felesége koszorui?

— Nem, — mondta Vilmányi — ezek babérkoszoruk, a szindarabjaim előadásakor kaptam.

— No persze, — röstelkedett a nagyságos asszony, — hiszen ezek nem sirikoszoru kinézésűek. Nem is tudtam, hogy maga babérkoszorus író.

És elolvassgatta a koszoruk feliratait

Ilonka ezalatt a fényképek között egy menyasszonyt és vőlegényt fedezett fel. A két gyerek szeretettel hajtja össze a képen a fejét és boldogan mosolyognak, látszik az arcukon, hogy nem is sejtik a rájuk következő sötét jövőt.

Vilmányi volt a meghalt feleségével.

Mikor észrevette, hogy Ilonka nézi ezt a képet, elborult a vidám arca:

— Látja, — sóhajtott — milyen szép volt és amilyen szép volt, olyan gyöngéd, finom, jó volt a lelke. És mégis el kellett pusztulnia. Nem szeretek rágondolni sem, mert elkecseredek és utálni kezdem az életet.

— Bele kell nyugodni mindenbe fiam, — jegyezte meg Domokosné. — Így volt elrendelve.

— De én nem tudok belenyugodni ebbe az elrendelésbe, — dörmögte komoran a férfi. — Ha isten lenne, nem hagyta volna elveszni...

Ilonka másra terelte a beszédet.

— Ön festő is, Feri? — mosolygott egy állványra mutatva, amelyen egy elkezdett kép állott.

— Igen — röstelkedve Vilmányi — én mindenbe kontárkodom. Festésbe, irásba, zenébe.

— Ez nem kontárkodás, — állította Ilonka a képet nézve — én is értek a képekhez. Hiszen ez egy pompás mű. A macska és a kakas szembeállnak egymással az udvaron. Mind a két állatnál pompásan van eltalálva a helyzet és az indulat festése. Ez nagyon jó kép, biztosíthatom.

— Nem hiszem — mosolygott Vilmányi. — Nekem az a szerencsétlenségem különben, hogy mindenféle munkámról azt vélem, hogy rossz. Nem is képzelem, milyen szerencsétlen természet az ilyen.

— Az nagy baj és erről le kell szoknia. De különben is én úgy látom, hogy ön agyonfárasztja magát. Sohasem tud pihenni, örökké foglalkozik valamivel. Ez nem jó ám! Nem jó rendszer, hogy egyik munkakörben szerzett fáradtságát kipihenni a másik végzése közben szokta. Mert ön így okoskodik látom.

— Ugy látszik Ilonka maga jól megismert engem — nevetett a fiatal ember.

— Ez tönkre teszi az egészségét édes fiam — jegyezte meg a nagyságos asszony, aki a kisasztalon levő gyönyörű Arany Bibliát nézegette.

— No majd én rendre szoktatom — fenyegetőzött Ilonka. — Jöjjön csak a nyár, ki kell bujnia az oduból és lejön oda a kertbe beszélgetni...

— Párisról — jegyezte meg hamisan a hirlapíró.

— Arról is, — hagyta rá Ilonka és komoly arcot igyekezett csinálni, de ez nemigen sikerült. — Megasztán kimegyünk a mi birtokunkra.

— Az nem jó lesz — mosolygott Vilmányi.

— Miért? — csodálkozott a lány.

— Mert én szervezni fogom a cselédséget, egészséges munkáslakásokat és magasabb bért követeltetek velük — mosolygott Vilmányi.

— Ettől elkésett kedves jakabokányi elvtárs — nevetett diadalmasan Ilonka — mert az én cselédségemnek pompás lakása és jó bére van. A bácsi énbelőlem évekkal ezelőtt szocialistát csinált. De kűtőnben igazuk is van, — tette hozzá. — A munkát tessék megfizetni.

Vilmányi a kezét nyujtotta a lánynak.

— Engedje meg, hogy gratuláljak. Ön az első uri nő, akit így hallok beszélni. Pedig higye el, én már sokkal társalogtam s arról győződtem meg szomoruán, hogy a legokosabbak is rettentően gyalázták mindazt, ami szocializmus. Természetesen, anélkül, hogy tudnák mi az a szocializmus.

Még sokáig és jóízűen elfecsegték és alig akarták ott hagyni a nők nyelvén beszélni jól tudó Vilmányit.

A hirlapíró hetek mulva, mikor a természet nyilott, fa, virág kizöldült, boldogan állapította meg, hogy a lakása valóban mesés.

Hajnalonként, mikor a redakcióból hazajött, kikönyökölt az ablakon és élvezte a felséges tavaszi reggelt. Zsibongó, fáradt agyát szinte érezte, mint üditi fel ez a pompás levegő. Rendesen megvárta a napkeltét, aztán leeresztette a zsalukat és lefeküdt.

Már jól bent jártak a tavaszban, május vége volt, amikor Kozártól egy igen elkeseredett levelet kapott, amelyben panaszolta, hogy a világkiállításra küldött képe a pavillonba igen rossz helyre esett, nincs jól világítva, nem is bizik a sikerébe, pedig mig a képen dolgozott, úgy hitte, szép eredményeket fog elérni vele. Arról is panaszkodott, hogy Vilmányi nem ír elég ki-merítően Ilonkáról. Szóval nincs kedve az élethez. Legjobb lenne elpusztulni stb.

— Azt a ragyogódat, haszontalan piktorja, majd adok én neked meghalást — dörmögte Vilmányi a levelet olvasva — hát ha nyolc oldalt tele írok neki az Ilonkájáról, ez nem eléggé „kimerítő“. Hányszor irtam már, hogy jöjjön haza! Nem tudom mi az ördög miatt nem mer haza jönni? Vagy az kellene, hogy a kis lány menjen helyébe és kérjen bocsánatot tőle...

Ez a gondolat megkapta a hirlapírót:

— Megálljunk! Egy eszmém van! Ilonkát rábeszélem, hogy menjen ki és nézze meg Párisban a kiállítást. Igen! Így lesz. A piktorral összetalálkoznak és megbékülnek. El van döntve! A kislányt ráfogom erre valahogy beszélni!...

Alig várta, hogy Ilonkával találkozzék és a kapacitálást megkezdje.

Mikor délután meglátta az Ilonka nagy szalmaalapját a kerti utakon, rögtön lesietett ő is.

A lány mosolyogva nyujtotta neki a kezét.

— Magát megdorgálom. Egy hete nem láttam. Hol járt? Őszintén megvallom, már igen megszoktam újra magát. Ha nem látom, nélkülözöm.

— Hiszem — nevetett ravaszul Vilmányi — nem mindenki tud párisi piktorokról úgy mesélni, mint én...

— Süsse meg a párisi piktorját — mérgeskedett nevetve és elpirulva Ilonka. — Nem hiszek többé sem magának, sem a piktorjának. — És a lány arca komoly lett.

Vilmányi leült egy padra a lány mellé és mint annyi sokszor már, a tavasz óta, újra Győzőről kezdett mesélni neki.

Ilonkának ezek a beszédek olyanok voltak, mint a gyermeknek a tündérmese. Csak addig volt türelmetlen, míg Vilmányi a mesébe nem fogott. Mikor elkezdte a regéjét a férfi, a lány úgy érezte, mintha hipnotizálták volna, boldog dermedtséggel hallgatta s alig szólt órákon át is pár szót. Hagyta, hogy Vilmányi beszéljen a festőről. Mostanában különben egy másik mesélőre is akadt. A Párisból hazajött Kovács Zsiga szalonjában varratván a ruháit, a kis gömbölyű Kovácsné örökké Kozárról beszélt neki, olyan rajongó

hangon, mintha csak ő is szerelmes lett volna a szép piktorba. Éppen azért nagyon megbarátkozott Kovácsékkal és szíves ment valami ürügygel a varrodába, ahol arról a messzement rossz emberről lehetett halani, akit itt, e kertben, ezen a helyen bántott meg... Miért is tette? ... Most talán nem volna ilyen szürke az élet, nem látna a virágzásba is hervadást...

Szerette, hogy Vilmányi mesélt a festőről, de azt megtiltotta a hirlapírónak, hogy valamit, valaha az ő nevében Kozárnak írjon. Még célozva se, még burkolva se. Semmit! Ha akar, még visszajön azon az uton a melyiken elment és a karjába zár, megcsókol és akkor az elmúlt keserőségek és átélt bubánat úgy tűnik fel, mint egy szomorú álm, amelyikből szép volt felébredni. De hátha nem jön a festő... Sohasem többet?...

Vilmányi elhallgatott és kutatón nézte az elgondolkozó leányt, aki kerekre nyílt szemekkel bámulta a kék felhőtlen ragyogó tavaszi eget.

— Az eget nézi llonka?...

— Igen... Ez a vénülő lányok szokása — mondta mosolyogva — nézik az égen a griffmadarat, amelynek a hátán a szerelmes királyfi jöttét várják, aki elviszi őket...

— Maholnap nem griffmadaron, hanem repülőgépen jönnek a szerelmes kisasszonyokért a királyfik. Esetleg csak böetiai királyfik...

— Micsoda boldogság is lehet repülni, szállni a ragyogó napsugárban, a bárány felhők között. Az valami felséges, kéjes érzés lehet. Nem gondolt még erre Vilmányi?

— Dehogyan nem — sóhajtott őszintén a hirlapíró. — Mikor olyan fiatal voltam, mint ön, mindig. Órákig elnéztem a magas szép tiszta kék tavaszi eget s mindig valami végtelen sovárgás fogott el, ott szállni, röpködni fönn a futó felhőkkel, korlatlanul suhanni az ürön át!... Fel akartam találni a repülőgépet... Kísérleteztem is vele, persze hiába és azóta meggyőződtem, hogy én nem csinálók konkurrenciát Ikarusnak. Régen összetört a szárnyam, igen földönjáró ember lettem és tudom, hogy nem fogok röpködni többé, de a vágyakozó sovárgás örökké megmarad bennem!...

— Azt állapítom meg magamban — mondta a lány a férfit hallgatva, — hogy magának az írása is olyan,

mint a beszédje. Mióta újra megismertem magát, — most megvallom — megvétettem az elbeszélés-kötetét és a két regényét...

— Lám, — nevetett Vilmányi — az idejövetelem hasznát csinált a kiadómnak.

— Igen, — folytatta Ilonka — és mikor a multkor a házunk előtti téren, a népgyűlésen maga másfél óráig beszélt tizezer embernek, olyan vértől csepegő tónusban, hogy én mindig azt hittem, a rendőrség rögtön lehuzza az emelvényről, az ablakból hallgattam és nem birtam elhinni, hogy ez a rettentő hangú népszónok szokott én velem olyan jó pajtásmodorban elfecsegni a kertben, ez a magyar Danton szokta azokat a kedves szép novellákat és vidám regényeket írni... Ugy-e magának két lelke van Feri?

— Lehet — mosolygott a férfi. — Általában mindkinek két lelke van. Egyiket a piacra viszi, a másikkal bezárkozik a legrejtettebb szobájába. A szépirodalmi munkáimat azzal a szeliden ostoba lelkemmel írom. Az életben pedig az okosabb és igazságosabb lelkemnek engedelmeskedem.

— Azt nem értem, hogy képes erre a kétféle szereplésre?

— Ugy vélem — mosolygott a férfi — hogy az írói lelkemet az anyámtól, a szónoklást és a küzdeni szeretést az apámtól, az öreg harcias svábtól örököltem. Nem méltók a tetteimhez, a beszédemhez az írói munkáim?

— Én az írókat jobban szeretem, mint a népszónokot. Magában ezt az embert egy nő jobban megtudja érteni.

— És tudja miért írok olyan vidám, hazug regéket, amelyekhez az életnek semmi köze?

— Miért?

— Mert az én életemben annyi köd és ború volt, hogy az emberek dolgaiban is csak a napsugaras jeleneteket szerettem meglátni és megírni — még az igazság rovására is. A szép álmokat jobban szeretem a csunya valóságnál s azoknak írok, akiket az élet meggyötört. Szép, színes, hazug meséket, amelyeket ezek boldogan, magukat beleálmodva olvasnak. E történetekről azt mondják a kritikusok, hogy ilyen nincs, ilyesmi

meg nem történhetik ma már, mert az élet nem rózsaszínű köd, hanem csalás, hazugság és komizság. De hiszen ott a baj, hogy ez igaz és hogy mindenütt ezt látjuk és ezt érezzük és elvágynak az emberek az életből oda, az én hazugságaim, kedélyes álmaim, dőlceg hőseim, szép, szerelmes hősnőim, boldog társaságába. Az élet piszkos harcában kifáradt emberek, nem igazságot, hanem szórakozást keresnek s a kiadóim állítják, hogy könyveimben ezt meglelik. Jól teszem-e, hogy dermedt szívüket felmelengetem e hazug, csaló, de napfényes regéimmal? ... Jól teszem-e llonka? ...

— Jól. A maga álmai megszüpítik az embereknek a valóságot.

— Lehet. Hiszen Schopenhauer szerint az élet is nem egyéb, mint egy gonosz álom, amit nyitott szemekkel álmodunk végig.

— Maga szeret aludni Feri? Én igen, mert akkor álmodhatok.

— Nálam nem arról az álomról van szó, amely a fizikai munkában elfáradt testnek visszaadja a rugalmasságot, az erőt, a képességet a továbbéléshez. Nem az élet e prózájáról van szó, ami olyan, mint az evés. Arról az álomról beszélek, amely lehet, hogy haszontalan szappanbuboréka a létnek, de míg fantáziánk csillogó napja sugarát rájuk szórja, szivárványszínű ragyogással színesíti meg az élet szürkeségét, komor gyászát és kárpótlást ad, elhessegeti, — ha pillanatra is — az életkeserveket. Az ébrenlét álmodozása, virág tengődéseink sivatagán, üdítő oáza a sivár pusztaságnak, amelyen küzdelmes utunk keresztül vezet. Éppen azért, akit álmai a sirig sohasem hagynak el, annak megelégedett, boldog embernek kell lenni.

— Ugyvan. A jó és szép lelkeknek a Teremtés az álmodozást adta jutalmul.

Vilmányi tovább merengett:

— A gyümölcsfák virággal rakott lombja, az első csicsergő fecskepár, egy bájos lánymosoly, egy édes dal messziről szálló, elmosódott foszlánya a tavaszi alkonyban, megindítja és szárnyat ad az álmoknak. Suhannak, röpülnek az álmok a fantázia szárnyán és messze elhagyva a sivár földet, elviszik az álmok lovag-

ját abba a tündérvilágba, ahol a fájdalom, gond, bánat ismeretlen valami, ahol a feltétlen Szép és Jó szór be mindent rózsaszínű ragyogással, ahol nincs gazság, tülekedés és rosszakarat. Ahol megegyeznek a szívek és az élet minden szennye és jajja kívülmarad Álomország virágbólfont falán, ahova a sivár, kapzsi és ordináré lélek soha be nem léphet sáros lábával és sáros gondolataival. Az álmok himzett szemfödője alatt aludni át az életet, lehet talán nevetséges az otromba élelmeseeknek, akik embertársaik gyötrésével, kínzásával és megrablásával szennyezik be létük rövid perceit, a harácsolás lovagai talán megvetik az álmodozókat. De az álmoktól terhes lelkek kinevetik az arannyal megrakott zsebek pöffeszkedő üresfejűit. Ők a sir szélén lerakják és vérzőszívvel hagyják itt rideg kegyetlenséggel harácsoló kincseiket. De az álmok eljönnek az álmodókkal és virággá válnak a szép álmodások sirhalmuk felett...

A lány elgondolkozva nézte a férfi kékes-fekete haját, amelyek közt a halántéktáján sok ezüst-szál csillogott.

— Hány éves maga Vilmányi?

— Harmincegy. Miért kérdi?

A lány mosolygott.

— Ilyen korukra az emberek már kiszoktak ábrándulni, ha volt is poézis a szívében, de ön ugylátszik megrögzött költő. Ön már ilyennek hal meg.

Vilmányi röstelkedve hallgatott. És csak kis idő múlva felelt.

— Maga jól leforrázott...

— Ne szégyenkezzék — mondta a lány — a poézis csak jó, nemes szívekben terem és lakik.

— Jó, jó, — mondta a hirlapíró — de úgy veszem észre, eltértünk a tárgytól.

— Miféle tárgytól — kérdezte Ilonka — pedig tudta jól, mire céloz Vilmányi.

— Az előbb Párisról beszéltük.

— Lehet.

— Valamit sajnálok — sóhajtott a férfi.

— Mit?

— Hogy a babócsi kerületbe engem jelöltetett a

szocialista párt. Bizonyos, hogy megbukom, legfeljebb 200 szavazatot ha kapok és ezért huszonhárom helyen kell programbeszédet mondanom, a nyár eltelik tőlem meddő, céltalan fáradozásban és nem mehetek Párisba.

— Mit akart maga Párisban?

— Még kérheti? Ma mindenki fut a világkiállítást megnézni. Talán ön meg én vagyunk az országban, aki még nem látta, vagy nem készül megnézni.

— Miért utánozzak én másokat? Az ilyen kaotikus látványosságok különben sem gyönyörködtetnek.

— Pedig szép. Irta Győző...

— Mit irt a Győzője — kérdezte a lány — és a szemét behunyta. A dajkamese ujra kezdődött.

— Azt írta, hogy nagyon érdemes megnézni, ilyet nem látunk többet soha. És ha ez a választás nem jön közbe, én ki is megyek. Kovács Zsigáék is mennek.

Aztán hirtelen, rohammal támadólag fordult a lányhoz.

— Ha én olyan gazdag és független volnék, mint maga, mindenesetre kimennék.

Ilonka sokszor gondolt már erre, sőt Domo-kosék is emlegették a kimenetelt. De röstelte maga előtt is ezt a dolgot. Ugy képzelte, hogy ő nem azért a kiállításért akar kimenni Párisba, hanem Kozárral találkozni. A büszkesége borzongott az ellen, hogy úgy látszon, mintha ő a festő után futna. A szíve pedig egyre nógatta: eredj, eredj! Hátha! Hátha!... Össze-találkoztok, megbékültök...

Vilmányi észrevette, hogy a lány most könnyeben kapacitálható. Minden beszélőképességét elővette, dicsérte a kiállítást, mintha csak valami utazási iroda ügynöke volna. Minden szépet ráhalmozott amivel csak a szótárában rendelkezett. De Kozárról egy kukkot sem szólt. És ezzel elérte, hogy Ilonka elhatározta, miszerint kimegy Párisba megnézni a kiállítást.

Vilmányi mikor elváltak, meglegedetten dörzsölte a kezét és sietett rögtön megírni a halni vágyó pik-tornak, hogy résen legyen, a fájó szívére megy az or-vosság! Csak vigyázat! Ügyeskedni, jobban mint va-laha! Két élet boldogsága függ tőle!

Ilonka két nap múlva találkozott Vilmányival a korzón. Megállította:

— Tudja-e mi az ujság?

— Nem.

— Megyünk Párisba a hét végén.

— Ugyan! Bizonyos?

— Bizonyos, — mosolygott Ilonka. — El van döntve, már csomagolunk.

— Ah, ez a legnagyobb munka, a csomagolás. Még az utazásnál is nagyobb, mikor nők kelnek utra.

— Ne gunyolódjon, kedves Vilmányi ur, — figyelmeztette Ilonka a hirlapírót — én igen egyszerűen és kevés podgyással szoktam utazni.

— Hiszem. S mikor önök elmennek szórakozni, én belekezek a szörnyű robotomba. Utazom a kerületembe.

— Megérjük, hogy mire hazajövünk, képviselő lesz Feri — tréfált Ilonka.

— Nekem nincs annyi bizalmam az ősi erényben — mosolygott kelletlenül a hirlapíró.

A Brunner-palota előtt mentek el. Az óriási ablakok fehér vászonfüggönyei mind levoltak eresztve. A gyönyörű kert most is pompásan volt gondozva, de az aranyozott rácsos kerítésen benézőknek mégis úgy tűnt fel ez a szép épület, mintha egy elátkozott mesebeli király kastélya lenne. Egy lélek sem volt látható sehol.

— De csöndes ez a szép épület — jegyezte meg Ilonka.

— Ez a Brunner-palota ugy-e — kérdezte Vilmányi.

— Igen — sóhajtott Ilonka — s valami juthatott eszébe, mert igen elkomolyodott.

— Hallotta Feri? — Brunner Fáni Bécsben agyifuszban fekszik élet-halál közt. Az ágya körül gyűjtötte a világ minden zseniális doktorát a férje Lodshild. Már másodszor van ebben a betegségben és azt mondják, aligha lesz megmenthető.

— Jobb lenne, ha meghalna, — mondta Domo-kosné, aki akkor ért oda és szintén hazafelé tartott, — megnyugodna legalább szegény örökre. Nagyon boldogtalan asszony lett belőle. A Csák halála óta nem élet az övé...

— Ismerte Brunner Fáni bárónőt Feri? akit Lord Lodshild Charles vette nőül?

— Igen, — felelte a hirlapíró — emlékszem rá gyermekkoromból. Hasonlított önhöz az arca. Éppen ezért szerelmes is voltam bele... Pesten sokszor láttam régebben színházban, lóversenyen. Gyönyörű szép lány volt.

— Hát Csákot ismerte Vilmányi? — mondta halkan a lány.

— Azt is ismertem. Az igaz, hogy csak egyszer láttam a Népszínházban az Országos Cigányzenekarok Versenyén. De Kozár sokat beszélt nekem róla és a lady Lodshildről is...

— Kozár, — mondta halkan a lány... De nem szólt többet. Különben az Ilonkáék háza előtt álltak és Vilmányi bucsuzott.

— Én tehát szerencsés utat kívánok, mert holnap utazom s nem találkozom nagyságtokkal. — S kezét csókolt Domokosnének.

— Hát sok szerencsét Vilmányi! Válasszák meg képviselőnek — rázta meg vidáman a nagyságos asszony a hirlapíró kezét, aztán az odajövő házmesterrel kezdett beszélni.

Ilonka melegen és két kézzel fogta meg a férfi kezét. Mosolygott.

— Mondok valamit Vilmányi.

— Mit?

— Nekem olyan előérzetem van, mintha mi nem találkoznánk többet az életben.

— Ugyan... — mosolygott a hirlapíró. — Csak nem halunk meg? Ambár engem igen könnyen agyonüthetnek a kerületembe.

— Engem pedig a hosszú utban vasuti szerencsétlenség érhet. Éppen azért azt mondom önnek, hogy én magát mindig szerettem Feri...

A férfi udvariasan mosolyogva hajolt meg.

— Megtisztel...

— Ez nem bók, ez igazság... És még mást is mondok Vilmányi, ezt jegyezze meg...

— Jegyzem, — nevetett a férfi.

— Jegyezze meg, hogy ha nekem az álmaim nem úgy sikerülnek, ahogy én gondolom, — ne mosolyog-

jon, komolyan beszélek — én megismertem az ön jellemét, gondolkozását, a lelkét, a szívét... — Jegyezze meg, hogy engem maga küld Párisba. Ha nekem ez az utazás csalódást és fájdalmat okoz, magának kell jóvátenni mindent...

— Hogyan? — nevetett a hirlapíró, de a nevetésében valami boldog ijedelelem volt. — Ha Kozárral nem lehet rendbe hozni a békét, én bünhődök és...

— Ugy van — nevetett Ilonka, de a nevetése igen komoly volt, ha ugyan ez lehetséges — kénytelen lesz majd ezt a megvénült Deér Ilonkát nőül venni. Ugy-e még ilyet nem hallott?... Így a kapu alatt elmondva?...

A férfi nagyon komoly lett és megcsókolta kétszer is a leány kezét, akinek szintén elkomolyodott az arca és a szeme tele lett könnyel.

— Köszönöm az ön végtelen megbecsülését Ilonka. De én mindent elfogok követni... Hogy Párisban... amit emberileg lehet... És aztán...

A nagy, zseniális népszónok elakadt, belesült a mondókájába — talán először az életében... Lahajolt a leány kezéhez és újra megcsókolta. Egy pillanatig szótlanul néztek egymás szemébe, aztán kezet fogtak és a leány halkán azt mondta:

— Isten áldja meg Feri.

— Isten önnel Ilonka...

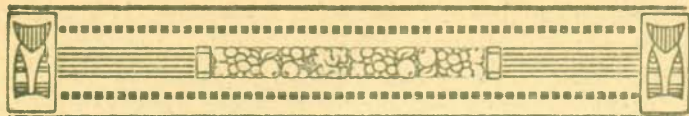
A leány felment csöndes léptekkel az emeletre, a fiu pedig Jókai-utca felé kerülve a lakásába tért. A szobájába végig nyult a diványon és egy órahosszáig úgy feküdt ott, mint akit kegyetlenül fejbevertek. Sokáig töprenkedett, de végre felugrott és már ugylátzott ura volt magának, amint mormogta:

— Gyönyörű, édes gyermek! Különben ezt csak az elhagyatottság és keserűség mondatta vele. Ha Kozárt meglátja, elfeled engem... De én soha őt!... Eh, én nem születtem a boldogságra!...

S másnap felutazott Pestre, onnan lement a kerületébe.

Két napra pedig Vilmányi elutazása után Domokost, Domokosnét és Ilonkát Páris felé röpítette az express vonat.

XV.

Egy komornyik, aki hazudik.

KOZÁR, mikor megkapta a Vilmányi levelét, amelyben tudatja vele, hogy Ilonka megy Párisba a világkiállítást megnézni, több hónapi kesernyész hangulat után kezdte visszanyerni a hajdani vidám kedélyét.

Gyermekes jókedvvel nézegette végig a műtermét. A műtermet, amelyet hercegek, főhercegek, trónörökösök és királyok kerestek fel, eddig Kozár szépnek, izléletesnek találta és legkevesebbet törődött vele, hogy ezeknek a magas vendégeknek tetszik-e a „műhelye.” De mikor megtudta, hogy Ilonka Párisba jön és úgy álmodta, hogy ha már ily messziföldre eljön, bizonyára megnézi a haragosának a műtermét is, aki egykor olyan közel állt a szívéhez... Ennek a látogatásnak a kedvéért egyet-mást megváltoztatott, kicserélt, másképp rendezett a piktor a műteremben, a lakásában... Mik voltak neki azok az eddigi hideg, magasrangu vendégek ahhoz a kis meleg szívű lányhoz képest, akinek mióta nem látta — több mint bizonyos, — hogy meghült az az édes kis szerető meleg szíve — hiedelme szerint — ő iránta...

A kiállításba is kiment és megnézte újra a festményeit, főleg a tömérdek hirt és dicsőséget szerző „Élet és halál”-t, amelyért megkapta a zsűritől a kiál-

lítás nagy arany érmét, ezzel a világhírt, a magyar királytól a „Litteris et artibus“ kitüntetést, a francia köztársaság becsületrendjéhez a tisztikarba emelést, a párizsi művészektol egy diszlakomán az „arany serleget“ s egy amerikai nábob vagyont érő összegért vette meg a képet és rendelte meg a mását egy foktöldi gyémánt-bánya tulajdonosa. S mindezek dacára, most a kép nem tetszett neki, mert mit ér ez a sok dicséret, ha Ilonka nem fogja szépnak találni?

Mikor közeledett azon idő, amikorra Vilmányi a Domokosék érkezését jelezte, mindennap ötször állt meg a festő autója a „Gar de l'Est“ indóház előtt. Kimeredt szemekkel kutatta végig a folyton ömlő, érkező embertömeget, dobogó szívvel, repeső örömmel.

Oh, ha most jönne! Itt valahol! Nem kérdezné a festő, nem nézne semmit, a keblére ölelné az örökké imádott lánykát és összecsókolná a haragos ajkát. Bizonyos volt benne, hogy ez kibékítené, rendbe hozná a hosszú, keserű szakadást, az éveken át makacsul mindkét részről fenntartott gyermekes haragot.

De aztán, mikor az érkezők szét oszlottak s a tömegeket benyelte Páris és az, akit várt a festő, nem érkezett, végtelen elcsüggedéssel hajtatott vissza a lakására s a szó teljes értelmében sem ital, sem étel nem kellett neki, mikor már egy héten át hiába járt és hiába várt.

A szegény piktor nem tudhatta, hogy Ilonkáék már nyolc napja megérkeztek, halálra fáradva az első napokban a hosszú uttól. Nem tudta a piktor, hogy amint kipihenték magukat, az első volt a kiállításban megnézni az ő híres festőjük képjeit s milyen kár, hogy nem látta Kozár az Ilonka arcát, amint szent, féltő áhitattal nézte a hajdani pajtása gyönyörű, a világsajtó által felnagaszttalt, már mindenféle ismertnevű fesményét. Milyen kár, hogy nem tudott a lány lelkében olvasni, akkor, mikor szinte összeroppant, a lángeszű, teremtetni zseni alkotásai előtt s olyan végtelen kicsinek, olyan nem ahhoz a nagy emberhez méltónak találta magát ez alkotásokat látva, olyan nagy elcsüggedéssel hagyta ott a képeket s a szomorú tekintete azt látszott mondani: Az én tündér királyfim megtalálta a szárnyait s elszállt tőlem a dicsőség, a hírnév, ragyogó napfé-

nyes, örökhalhatatlanság felséges birodalmába... Mit akarok én, mit keresek én együgyű kis lány itt?.. Miért jöttem én ide, hogy a reményeimet és álmaimat megöljem? Ő elszállt s én itt egyedül maradtam, a fényből nem lehet meglátni az árnyban elmulókat!...

S valóban Ilonka, mióta Párisban volt s a Kozár képjeit látta, arra a meggyőződésre jutott, hogy ő nagyon igénytelen, nagyon egyszerű társa lenne, a világhírű, lángeszű festőnek. Nem méltó többé hozzá. Valahányszor megnézte a festményeit, mindig jobban bebeszélte ezt magának. De dacára, hogy fájdalmat okozott neki a festő remekeit megnézni, mégis elment a tárlatra, mégis ott töltött legtöbb időt a Kozár képjei előtt, mert azt hitte, azt remélte, hogy hátha egyszer előjön, idejön az is, aki ezeket a halhatatlan műveket megalkotta... És úgy álmodta a lány, hogy ha egyszer is látja, ha egyszer is megfoghatja a kezét s meghallja ajkáról a kibékülés szavait, haljon meg, nem bánja. Nyugodtan mulik el...

De ez a kis lányos ábránd nem teljesült be... A piktor nem került elő, mert a szegény halhatatlan festő elkeseredve, hogy a szerelmesét nem lelte meg, elment egy pár napra Épernayba, egy vidéki városban lakó barátjához vadászni. Kiakarta a fejéből verni Ilonkát, akit úgy látta, hogy a végzet örökre elszakított tőle.

Ezalatt az idő alatt történt, hogy mivel a festőt a kiállításba hiába várták Domokosék, a tanár ur megtudakolta a Kozár lakása címét és nagy szivdobogással, nagy szorongással egy szép őszi reggel, megállt a 26,842 számú kocsijuk. (Ilonka megnézte a számját) a Kozár Avenue Victor Hugón levő palotája előtt.

Hogy mennyi ékesszólásába került a tanár urnak, míg erre a látogatásra rátudta venni Ilonkát, az elképzelhető. De a Domokos érvei mit sem értek volna, Ilonka nem megy, ha nem tudja biztosan, hogy a festő elutazott. Ő a művész műtermét ment megnézni. A nagy honfitárs, a zseniális földi lakhelyét. Kozár Győző urra, az emberre — mondjuk — nem volt kíváncsi.

Domokos ur betelerlte a családját a gyönyörű, kertes udvarra s a tanár ur borzasztó francia nyelven megkérdezte a kapust, hogy itt lakik-e Kozár ur a festő?

Az érdeemes cerberus hévvel bizonyította, hogy igenis itt lakik; mert ez a palota az övé és egyedül lakik és a portás hangjából kiérzett a dehonestáció, hogy ezek a kirgizek miért nem tudják bizonyosan, hogy ez az ő világhírű gazdájának a hajléka?

Domokosék bementek egy csarnokba, ahol már igen sokan ültek s a társaság: angolul, olaszul, németül és még magyarul is csevegett. Egy borotvált arcú fekete frakkos, de harisnyás ur járt fel alá a teremben s mikor Domokosék beléptek, összeolvasta a jelenlévőket. Harmincan voltak. Akkor udvariasan, hidegen, felszólította a társaságot, hogy kövessék őt. Mindenki felkerekedett és ment a komornyik után, aki a pompás teremket elkezdte egyenként magyarázni.

Domokos ur csak nézett a nejére és llonkára. Hiszen itt úgy megy, mint valami királyi palotában. Ha nincs otthon a császár, szabad megnézni a berendezést. Ők másképp képzelték ezt a látogatást. De szerényen a többiek közt végig járták a festő pazar szobáit és végig szemlélték a kétemelet magas óriási műterem tömördek vázlatát s a készülő képeket.

Mikor vége volt mindennek, a borotvált arcú ur kijelentette, hogy itt van a folyosó végén a nagy művész háló lakosztálya, oda nem szabad idegennek bemenni. Aztán uri göggel kezdte zsebredugni a távozók által markába nyomott tizfrankos aranyakat.

Domokos igyekezett leghátul maradni s mikor rájuk került a sor, ő egy huszfrankos aranyat nyomott a zord férfiu markába, aki erre egy igen udvarias meghajlással felelt és a száját egyenesre huzta, ami ő nála mosolyt jelentett.

— Kérdenék öntől valamit.

— Parancsoljon uram.

— A művész ur persze nincs hon?

— Nincs uram. Vidékre utazott.

— Mikor jön haza?

— Azt nem hagyta meg nekünk. Mi, ha a művész nincs idehaza — parancsunk van erre — megmutogatjuk az érdeklődőknek a lakását. Igen sokan jönnek mindig. Ha ő idehaza van, szívesen lát személyesen is mindenkit, aki felkeresi.

Ilonkának valami rossz szellem azt sugta, hogy beleszóljon a beszédbe. Oda fordult a komornyikhoz és olyan francia nyelven kérdezte, amelyet a Theatre Franceban beszélnek.

— Es nők keresik-e fel sokan?

A vén lakáj csodálkozva nézett a szépen beszélő leányra és diszkréten mosolygott.

— Önök mindketten asszonyok? — kérdezte Ilont és Domokosnét.

— Igen, — mondta hirtelen Ilonka.

— Akkor szabad beszélnem s önöket nőket érdeklí. Igen, ide sok nő jön. Mind előkelő. Az én gazdámnak — sugta mosolyogva — egy gyönyörű orleánsi hercegnő is a szeretője a többi közt. Mikor az jön, senki-nek számára nincs itthon.

Ilonka olyan halálsáppadt lett, mint az a karrarai márványlépcső, amelyen állt.

— Menjünk — mondta rekedten. — És mentek.

A komornyik bámulva nézett utánuk és mosolygott:

— Ezeknek a tatároknak jó nagyot hazudtam. Mindegy, ezek ezt elhiszik. S ez a gazdám renuméját emeli...

Hanem, ha a derék Eugén elmondta volna a gazdájának, hogy mit füllentett és kinek füllentette, úgy vélem, a piktor ott, abban a szent helyben átlövi a renumé szerzésért kopasz koponyájú fejét a derék fiunak...

Ilonkának, mikor a kocsiba ült, úgy vacogott a foga, mint akit a hideg ráz. Szinte elszédülve ült Domokosné mellett s az agyát úgy érezte, mintha a boulevard Italien összes robogó járművei azon mennének keresztül.

Hazahajtattak a szállodájukba. Ilonka kijelentette, hogy ágyba fekszik, mert rettenetesen rosszul érzi magát. Domokosné kétségbeesett, de Domokos, aki megvizsgálta a leányt, azt mondta nincs komoly baj. Csak egy kis láz, ami elmulik. De amint lehet, haza kell utazni.

A lány megfogta a bátyja kezét és az izgalomtól forró homlokára nyomta és zokogva mondta:

— Igen, bácsi, haza, haza... Vigyenek engem haza... És magában azt gondolta: Mégis csak Pálffy

ezredesné leszek... Milyen szomorú! Az anyám is így járt!...

Vilmányi már nem jutott eszébe...

Domokos odahajolt a beteg huga fölé és csendesen mondta:

— Holnap megyünk és otthon, a mi csendes városunkban, ott a mi virágos kertes házunkban, meggyógyul a szived sebe, amit az élet ütött rajta... Otthon... Csak sirj... Aki sir, megvigasztalódik...

És Ilonka kisírta magát és elalud és aludt jóízűen délután öt óráig.

Mikor felébredt, azt mondta nincs semmi baja és felakar öltözni. Domokos megmérte a lázát... Elmult. S így belenyugodott a felkelésbe.

— Bácsi — mondta Ilonka — én tudom, hogy te szerettél volna ma este elmenni a magyar-egylet estélyére. Azoknak a fiatal műasztalosoknak, akikkel a tegnap a tárlaton találkoztál, bizonyosan megigérted. Azok is szocialisták és mondtad, hogy a többiekkel is szeretnél megismerkedni. Menjünk el, én igen szívesen megyek...

A tanár ur boldog volt. Nagyon bántotta, hogy Ilonka beteg lett, mert a párisi szocialista magyar-egyletben szét akart nézni s most igen megörült, hogy az ígéretét beválthatta.

Este nyolc órakor megjelentek a rue Tueren-en, a magyar-egylet helyiségének szép, kis disztermében. A műsoros estély, amely után tánc volt kilátásba, nem soká megkezdődött.

Ilonka csak nyolc napja volt Párisban, mégis megunta a francia szót és boldog volt, hogy itt, e teremben mindenki magyarul beszél, jól esett neki, hogy újra hallhatta a hazája nyelvét.

Akarattal a terem hátulján, a kis szinpadtól távol foglaltak helyet s a szomszédjuk, éppen Kovácsnak a felesége volt, a női szabóé, akik a világkiállítást megnézni feljöttek és Ilonkának bizalmas ismerőse hazulról.

A szép kis gömbölyű, barátságos menyecske, aki itt hét évig élt és szórakozott, öt perc alatt tájékoztatta Ilonkákat mindenről. Hogy a magyarok vasárnaponként, mint gyűlnek össze és milyen jó kis mulatságokat csinálnak, magyarosat, cigánymuzsikást, amelyet otthon

szoktak. Mert ezek a szegény franciák mulatni sem tudnak. Itt másképp nyilvánul a jó kedv, mint otthon, a mi édes kis hazánkban.

A beszélgetésnek vége lett, mert a magyar cigány zenekar a nyitányt kezdte játszani.

Az első száma a műsornak egy kis páros jelenet volt a „Hypnotizmus“, utána egy itt élő magyar hegedűművész játszott igazán virtuozitással. Majd énekszámot jelentettek be s egy fiatal pompás hangú férfi énekelt magyar népdalokat cigánykisérettel. Egytől-egyig Csák nótá volt és Ilonka nem bírta hallgatni ökei könnyezés nélkül. Otthon már ilyesmi nem történt volna meg vele, de itt távol a porladó nótáfa sirjától, hogy meghallotta a bátyja nótáit, elszorult a szíve, amely úgy is tele volt most keserőséggel.

A konferánsz egy újabb számot jelentett be.

— Kozár Győző ur szaval.

Ilonka majd elájult, mikor a szinpadi kis asztal mellett megjelent, az annyit keresett, az annyit megálmodott, rossz, csapodár festő...

Kovácsné odasugta Ilonkának:

— Itt a festő tessék megnézni. Ő a párisi magyar-egylet elnöke, itt ez a világhírű ember. Mindig eljön az egyletbe és mindenki szereti. Nagyon szépen tud szavalni. Jó színész lett volna belőle. Most este jött haza vidékről, csakis ezért a mulatságért.

Domokosék és Ilonka rögtön ráismertek Kozárra és a lány hiába akart gyűlölettel nézni, gyűlöletet rakni a szívébe a festő iránt, az nem igen sikerült. Már három éve nem látta Kozárt és úgy vélte, hogy a nyomorult, csapodár piktor, akinek hercegnők a szeretői, most szebb sokkal, mint volt és milyen jól áll neki az a tettetett szomorú arckifejezés, az a szelid tekintet, amellyel a közönségen szórakozva végig néz.

De a festő elkezdte a szavalását:

— Haza, haza vágyom. Irta Tóth Kálmán.

A lány, a behizelgő, de erős hangja megremegettette a lányt, de figyelve hallgatta a festő költeményét, akinek a verse, ugylátszik minden jelenlévőt érdekelt, már a címéért is, mert ez a sok hazájától elszakadt ember egytől-egyig mind, mindig haza, haza vágyott!

Sok bujdosás után végre megpihentem.
 Egy helyen lakom én állandóan már most —
 Hanem azért nem tud megnyugodni lelkem,
 Nagyon kicsiny nekem itt ez a roppant város.
 Mennyivel nagyobb volt az a kicsiny helység,
 Ahol eltöltöttem gyermek-ifjuságom ...
 El innen, el messze, a hova szívem vonz ...
 Haza! haza vágyom!

Ninesen itten semmi, amit én szeretek,
 Elzárják a falak magát a szép hajnalt,
 Egy kis zöld fűszálért hasztalan esengek,
 Madarak is csupán kalitkában vannak.
 Oh pedig mi édes, ha madárzengés között
 Mennyországgá válik a hajnali álom,
 S házak előtti fák susogása ébreszt ...
 Haza! haza vágyom!

Meglátogatom a fényes csarnokokat,
 Holott a művészek játsznak, énekelnek ...
 Nem tud elragadni ... oh egészen más kell
 Az én ábrándozó, merengő lelkemnek.
 Rengő bölcső mellett tündér dajka-mese,
 Messze furulyaszó csöndes éjszakákon ...
 Mellé fájó nóta ... „Sárga csikó, sárga” ...
 Haza! haza vágyom!

Van egy-két cimborám, el-eliszom velők,
 És úgy látszik, mintha mulatnék egy kiesit;
 Hanem minő kedv ez? ... mint az elítélté,
 Az is táncol sokszor, mikor halni vizzik.
 Hej csak ott tudtam én igazán mulatni,
 Hol egy cigány huzta, az is csak féllábon,
 Huzta egy magamnak, úgy a mint én sirtam...
 Haza! haza vágyom!

Van itt sok szép leány ... szépek, nagyon szépek!
 Hogy ha ezt tagadnám, megverne az isten,
 Hanem olyan, minő az én kis galambom,
 Akit én szerettem, oh olyan egy sincsen.
 A mig én bujdosom, másé lett a kis lány ...
 Talán többé soha, de soha sem látom ...
 Oh pedig a nélkül nem tudnék meghalni —
 Haza! haza vágyom!

A haza, haza vágyó lelkes közönség zúgó tapssal
 honorálta a szépen, érzéssel és igaz bensőséggel elő-
 adott egyszerű verset. Mindenkinek a szívébe ott fáj-
 tak ezek az érzések, amelyet a szavaló előadott, azért
 volt bizonyára olyan lelkes a tüntetés.

De Ilonka görcsös zokogásra fakadt s Domokos
 és Domokosné támogatásával alig birt kimenni a te-
 remből. Szerencse, hogy leghátul az ajtó közelébe vol-
 tak és így minden feltűnés és rendzavarás nélkül eltá-
 vozhattak. Különben is a műsornak vége volt és a
 sorba rakott székeket széttolták, a cigány pedig hall-
 gatót kezdett játszani, míg a tánc elkezdődik.

Domokos felsegitette a hugát és a feleségét egy
 kocsira és míg a fogat robogott velük, a tanár ur azt
 konstataulta magában, hogy a Győző gyerek igen derék
 fickó lett, szép ember és milyen kár, hogy ezzel a
 bánatos kis lánnyal sehogy sem tud megegyezni! És
 az is baj, hogy nem tudja jól eltitkolni a hercegnő szere-
 tőjét. Tessék! Most, a délutáni javulását Ilonkának tönkre
 tette ez a merengő vers. De azt is megfogadta a
 tanár ur, hogy az életben többet asszonyfélével nem
 fog utra kelni.

Ilonka pedig azért távozott a teremből, mert úgy
 vette észre, hogy ha sokáig hallgatja még a festőt,

nem bir magán uralkodni, odarohan hozzá és a nyakába borulva sirja ki magát. S abban a percben, míg a festőt hallgatta, úgy érezte, hogy a régi szerelme rettentő zuhatagként folyik rá a szívére és Kozárt jobban imádja, mint valaha. De mikor otthon az ágyában újra végiggondolta a napi eseményeket, utolsónak, nem a szavaló festő, hanem a vén fagyos mosolyu komornyik maradt az eszében, aki olyan diszkrétan tudta mondani.

— Az én gazdámnak egy gyönyörű Orleáns hercegnő a szeretője a többek közt...

És ezért történt az, hogy Ilonka szívében végtelen elkeseredéssel nézett másnap vissza a vonat ablakából, az otthagytott Párisra. S az ajkai némán azt susogták:

— Isten veled szép Páris, nem látlak többet! ... Isten veled hűtlen, csapodár első szerelmem... eltemetlek a szivembe és a te sirodhoz fogok járni egy hosszú, szürke életem át édes emlékekért!... Isten veled Győző!...

*

Győző ur pedig ezalatt egy levelen törte a fejét. Egy csodaszép, kérő, bűnbocsátó levelén, amelyet Ilonkához akart elküldeni. Sejtelve sem volt arról, hogy Domokosék Párisban és nála jártak. Úgy vélte, hogy Vilmányinak ugyan beszélhettek a párisi utjukról, de bizonyosan az utolsó percben lemondtak róla. Vilmányinak két levelet is irt azóta, de a hirlapíró egyikre sem válaszolt. Még pedig azért, mert a festő levelei keresték egyik faluról a másikra, ahol a kerületében beszédek tartani járt, mivel az ügye most volt a forrponton, de nem találták.

Igy aztán a szegény festő maga maradt a töprenkedésével és bánatával s már igazán nem tudta mihez fogjon. Mostanában minden éjjel Ilonkáról álmodott, mivel az agya nappal is mindig a lánnyal volt tele s ő ezeket az álmokat a végzet ujmutatásának vélte. Nagyon nyugtalanította Vilmányi levelében a Pálffy ezredes állítólagos szereplése, mert Kozár ismerte Pálffyt, a katonás, derék, szép agglegényt és úgy hitte, hogy Pálffy a kora dacára is vetélytársa lehet akármi-lyen fiatal embernek, kivált egy elkeseredett, bánatos leánynál. Eddig mig nem tudott biztosat Pálffyról a

festő, bistonságban érezte magát, de most az állítólagos vőlegényjelölt kétségbe ejtette. Pedig ekkor már Pálffy az Ilonka szívéből — elmúlt!...

Az ötvenszer megfogalmazott és soha célszerűnek nem talált levél végre elkészült és a festő végtelen habozások után elküldte Ilonkának s egy hétig remegve várta a választ.

E levélbe igyekezett a festő minden meleg és minden keserű érzelmet beleszuszakolni, ami három és fél év óta a szívében összegyűlt. Felemlgette a multat, az egykor átélt szép napok emlékét s meg is volt a férfi győződve, hogy ha ezt a levelet akkor küldte volna el, mikor a lány teljesen elhagyatott volt, szóval mikor Pálffy még nem járt a házhoz — a levél hatása csalahatalan biztonsággal visszahódította volna számára az Ilonka szívét. S átkozta önmagát, hogy előbb nem küldött Ilonkának üzenetet. Férfibüszkeség ide, férfi büszkeség oda, nem ér büszkélkedve leélni az életet boldogtalanul, fájó szívvel, napról-napra pusztuló kedéllyel. Mindig Pálffy izgatta mostanában. Szegény Pálffy?! Hol van már a tavalyi hó.

Ilonka a Kozár levelét egy szép szeptemberi délután kapta meg két héttel a hazajövetelük után. A kertben ültek, a lány, Domokosné és éppen Pálffy! Pálffy! Mégis csak jól sejtette a piktor. Pálffy ugyanis Bánoson volt két hét óta látogatóba és mikor a szobaleány lehozta utánuk a levelet, éppen Ilonkáéknál.

Ilonka megnézte a levelet, a rég nem látott irást, s mivel kételkedett, hogy nem jól lát, a postabélyegzőjét is jól megnézte: Páris, a bélyeg francia. Ezt senki más nem küldhette, mint Kozár. Kozár! Hihetetlen! A makacs, a büszke piktor, aki három évig nem adott életjelt magáról, most nem birna tovább hallgatni? Igazán haza, haza vágyna a hercegnő kedvese? A lány mióta hazaérkezett, mindig élesebb gyűlölettel igyekezett a festőre gondolni, akiről nem is álmodta, mennyit gyötrődik miatta. Ugy hitte, hogy ez az ember, ha ugy néha-néha rá is gondol és egykori gyermek szerelmére, nagyot mosolyog a fiatalkori csacsiságon és a dicsőség, a hír által elkapatott emberek büszkeségével emlékszik meg hajdani ideáljáról. S e bebeszélés mellé az ezredesen igyekezett minden nap újabb, szebb

vonásokat felfedezni és — a lányoknál szokásos — visszavonhatatlanul végleges elhatározásként úgy döntött, hogy Kozárt egyszersmindenkorra kitörli még az emlékéből is és Pálffy ezredesné fog lenni.

Addig és olyan töprenkedéssel nézegette a levelet, hogy ez Domokosnénak és Pálffynak is feltűnt.

Domokosné meg is kérdezté:

— Miféle levél ez?

Máskor sohsem tagadta el Domokosné előtt az igazat, de most föllentett és habozva felelt:

— Vilmányi irta. Majd elolvasom, nem olyan sürgős. És zsebre dugta a levelet felbontatlanul.

Még beszélgettek egy darabig. Később Pálffy elment s a lány égő kíváncsisággal rohant a szobájába, s reszkető kézzel s olyan szivdobogással bontotta fel a levelet, mintha csak a halálos ítéletet, vagy kegyelmet kellene kiolvasni belőle. Egy diványra rogyott és alig látta a sorokat.

Aztán elolvasta a levelet és megint elolvasta és ötször, tízszer elolvasta és nem tudott betelni az olvasásával.

A szeméből nagy, nehéz könnycseppek hulltak a levélre és az ölébe. Valami mámoros boldogság, valami repeső öröm, valami földöntuli kéjes érzés kezdte betölteni a szívét. Kozár!... Kozár, még mindig szeret! Engem szeret! Hiv, vár, csak szólnom kell és ő jön. Oh édes jó istenem, hogy ezt is meghagyta d'érnem!

Domokosné elsem tudta képzelni, hogy egész este miért van a lánynak olyan feltűnő jókedve. Hancurozott, pajkoskodott, tréfált, ami egyáltalán nem volt szokása lonkának. Kis gyermek korától igen komoly természetű leány volt.

Lefekvés előtt még egyszer elolvasta a levelet és a párnája alá dugta s igen boldogan aludt el. Hanem az álma csuf, goromba volt és mikor reggel egész lényébe kellemetlen érzéssel felébredt, az álma még mindig előtte állt.

Ugyanis álmában újra Párisban járt, mintha a Champs Eliseen sétáltak volna — milyen különös: Vilmányival ketten — nézegetve a napfénybe sütkérező kocsizókat és a kocsikorzó egyik gyönyörű fogatán meglátta Kozárt

egy felséges szép barna asszonnyal, azzal az asszonnyal, akit Kozár a „Szerelem“ képjén a virágok közzé festett. Ilonka emlékezett, hogy a Kozár látása álmában igen hidegen hagyta s nyugodtan szólt oda Vilmányinak: Nézze, Kozár egy modelljével kocsikázik, s Vilmányi azt mondta volna: téved Ilonka, az nem modell, az egy hercegnő, aki Kozárnak a kedvese.

Ez az Ilonka gondolkozása után természetesnek feltűnhető álm, a tegnapi boldogságból halál józanon ébresztette fel a leányt.

A festő levelét újra átolvasta, s nagyon csodálkozott, hogy e levélben mi ragadhatta el őt tegnap? Hiszen ha nyugodtan, figyelmesen olvassa az ember, minden sorából látszik a mesterkéeltség, a mondvacsináltság, az, hogy aki írta, unalomból, szórakozásból — talán bosszantásból írta. Talán a szeretője előtt, talán együtt is írták, hogy na most megfogják tréfálni azt a tatárországi kis libát.

Hirtelen felöltözött. És egy levélpapírosra ennyit írt:

„Uram! Igen kérem ne háborgasson ön engem a levelével többet. Az én szivemen begyógyult a seb és nem akarom felszaggatni azt újra. Az ön érzelmeire pedig nem vagyok kíváncsi de nem is félttem önt, mert jól tudom, hogy van, illetve vannak akik megvigasztalják, ha buslakodik. Azt hiszem nem szükség bőven kimagyarázzam magam. Különben én menyasszony vagyok, és legyen ön is olyan boldog, amilyen boldog tisztelője: Deér Ilonka.“

Aláírta, keményen, határozottan az egész nevét. Így! Az elkényesztetett világhírű festő, aligha kapott ilyen levelet mostanába — mosolygott kegyetlenül a leány. — Szegény!... És postára tétette a levelet rögtön.

S a levél ment, ment, röpült ötországon keresztül és végre odaért ahova küldték és ott a szorongva váró festő, mikor elolvasta, szintén egyszer, kétszer, ötször... Először ólomszinüvé vált az arca, aztán céklavörösre. Aztán belemarkolt a göndör hajába és végig vágva magát a kerevetén: kacagott, kacagott, hogy miként is tehetett ő ilyen örültséget!? Hogy alázhatta meg így magát azelőtt a kevély leány előtt! Hogy vesztet így meg egy állítólag okos férfinak a szívétől az agya. És úgy kacagott, kacagott, hogy a szíve majd

meghasadt, hogy majd megölte a jókedve. A jókedve a szegény festőt...

Eugén, a mafla Eugen, a komornyik, bedugta a fejét az ajtón, úgy gondolta, hogy szólítják, de látva a gazdája vidámságát, diszkréten visszavonult.

Eugen a derék fiu, sohasem tudta meg, hogy a gazdájának ezt a pompás jókedvet, ő, egyedül ő szerezte!

*

Ilonka, a Kozárhoz küldött levél után megváltozott. Megint olyan komoly, hideg lett, mint a Csák halála évében. S az előszedett színes ruháit mind elrakatta a szekrényekbe s felvette újra a régi fekete gyászt.

Domokosné elhűlve kérdezte tőle:

— Lányom, mi lelt, mi bajod? Kit gyászolsz megint? A halottaidat már elgyászoltad régen!

— Egyet még nem...

— Kit?

— Magamat.

Domokosné nem szólt erre semmit. Tudta, hogy Ilonka egyéniség, ennek mitsem ér a beszéd. Csak még egy kérdést kockáztatott meg:

— És Pálffy?

— Pálffynak add ki az utat, néni. Nem leszek a felesége. Senkinek sem leszek. Vén lány maradok. Így határoztam és ez a határozatom megmásíthatatlan.

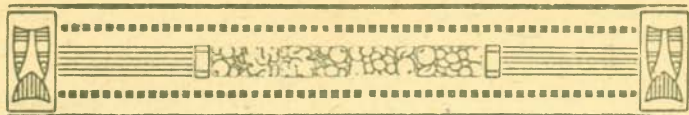
Ez a beszélgetés egy komorrá vált őszi délelőtti történt.

Délután megérkezett Vilmányi. Az arca barnára volt leégve, de sugárzott a diadaltól. Megválasztották képviselőnek! Elmesélte a kalandjait, a küzdelmét. S a véletlen, az ostobán véletlen szerencsáját. Az ellenjelöltje a szavazás előtt két órával meghalt! És így lett ő képviselő. Igen sajnálta a derék hájfejú gyógyszerészt, aki olyan okosan tette, hogy meghalt s így ő az első szocialista képviselő a magyar parlamentben. Domokosné és Domokos tanár ur, aki éppen akkor jött haza, úgy örültek ennek az eseménynek, hogy majd kiugrottak a bőrukből. Csak Ilonka nézte közönyösen őket és azt gondolta, hogy ugyanhogya lehetnek az életben

emberek, akik az ilyen semmiségnek örülni tudnak? Ez estén Vilmányi ott is maradt náluk vacsorázni, de a lány már nem tudta olyan kedvvel, figyelmesen hallgatni a szónokot, mint eddig s örült, hogy Vilmányi egyszersmind bucsuzott is e vacsorán. Holnap utazik és Bánosról végleg elköltözik a fővárosba. Ezek után minden erejét, minden tudását a munkásság ügyének előbbrevitelére fogja fordítani. Duzzadt, friss erővel, sok ambícióval fog küzdeni, megrettenhetetlenül — a hálátlan közért.

És másnap el is utazott. A kikoszarzott Pálffy is hazament Vásárhelyre. Az élet, a szürke, egyforma élet, az egyhangu napok futása egymásután, elkezdődött. Az ábránd, a reménynélküli élet megindult csörgedezve bizonytalan, sivár partjai között arra messze a Nirvána felé . . . Oh istenem, hogy olyan lassu az ut, míg a végső nyugalomig eljut az ember!

XVI.

A piripócsi dalárok.

ÉS jöttek és mentek a napok fürgén, fecskeszárnyakon. Multak a hetek, a hónapok, az évek... Az évek!... Amelyek mindig sietnek előlegezni hajunk közzé őszsálakat!...

Dehát mindent megszokik az ember! Ilonka is megszokta, belenyugodott a lefolyó idő alatt abban, hogy neki egyedül, társtalanul, magába maradottan kell leróni a maga kálváriáját. A házfoglalkozáson, a jótékonykodáson kívül az volt a szórakozása, hogy a birtokára kijárt, úgy mondta, hogy maga is utána akar nézni a gazdasági ügyeknek, pedig a szíve mélyén aligha nem azt rejtegette, hogy abban a kastélyban, abban a parkban igen sokszor szép napokat élt át valakivel, akire nem szabad gondolni, aki után tilos sóhajt küldeni is és akinek a nevét Ilonka körül nem szabad kimondani!...

Gyorgyevics kapitány jött el csak a házukhoz néha, és a nyugalomba vonult Dernőy alezredesék. A régi barátokkal aztán a hosszú téli estéken el-el beszélgettek a régi emlékekről. Az elmúlt emlékekről, hol vidáman, hol merengve, elgondolkozva, nagyokat hallgatva. Mindenkiről esett szó a régi ismerősök közül, csak Kozáról nem. Ez a név az Ilonka házában „tabu” volt mindenkinél és ezt mindenki jól tudta és respektálta.

Pedig a világhírű festőről lett volna mit beszélni.

Kozár a világkiállítási óriási sikerei után sem hanyatlott. Most a bibliai képjeivel aratta a babérokat. Különösen egy bűnbánó Magdolnájáról kürtöltek a lapok hasábszámba. Ezt felséges képnek tartották. Vajjon mire gondolhatott a festő, mikor ezt a szép szőke bűnöst megfestette, aki a Krisztusa keresztye alatt tördeli a kezét?...

Erre a sikerpiramisra végre a magyar kormány is megmozdult. A megmozdithatatlan magyar kormány, amely előtt katona, politikus, bankár, mindenkor szent, de az író, költő, művész olyan félvállról nézett, mostoha gyerekek, aki örülhet, hogy él.

Kozár számára egy nagy, híréhez és művészetéhez méltó állást szerveztek és a művészt meghívták, hogy foglalja el. A festő elfogadta.

Eladta párisi palotáját, ahol olyan tömérdek babérja termett, fájó szívvel vált meg a kedves, francia fővárostól, az ott szerzett sok jóbaráttól, hogy végleg visszatérjen a hazájába.

Budapesten végehossza nem volt az ünnepeltetésnek. Rávirradt Hargitayra! Lótót-futott, rendelkezett, állandó árnyékává szegődött Kozárnak, aki Hargitayéknál a kis meghízott Iduska közreműködésével igen vidám vendég-életet élt, míg a Városligeti-fasorban felépült az ő pompás műterme.

Már két hete Budapesten volt Kozár. Egy szeptember eleji szelid őszi este az Andrássy-uton ödöngött egyedül, mélázva, mikor rászól egy dörgőhangra, aki egy kocsiról ugrott le:

— Ne feszíts piktor! Meg sem látod a szegény embert?

— Franci, — rivallt a festő, — és ott, a járóke-lőh szemelättára a nyakába borult a régi kenyeres pajtásának, akit négy éve nem látott s akivel hónapok óta nem is levelezett.

— Hát persze, hogy én vagyok — mosolygott Vilmányi — de össze ne gyürd a frakkom, mert én ma estélyre megyek.

Beültek egy bérkocsiba és négyszer-ötször végig hajtottak az Andrássy-uton ki a Stefánia-uton és vissza

s ezalatt elmesélt egyik a másiknak minden sikert és minden keserűséget, ami az elmúlt évek alatt érte. Mert leveleket ugyan sűrűn váltottak, de mi két olyan barátunk a levél, akinek mindig annyi mondanivalója volt?!

Este tízóra fele a képviselő haza vitte a kocsiján Kozárt a lakására, frakkot vétésett vele és vitte egy estélyre, egy igen gazdag zsidó bankár házához, ahol összetalálkoztak Lantossal, Bornemisszával és Nadányival. Azok is majd kibujtak a bőrükből, úgy megörültek a festőnek.

— Itt az összes koplaló, gyerekek! — örvendezett Vilmányi — Ma csinálunk egy görbe napot, illetve éjszakát! Amint csak lehetett megszöktek az estélyről s elébb az orfeumba, onnan reggel fele valami ferencvárosi szép tiszta kis vendéglőbe kalauzolta őket Vilmányi. Illetve ő dirigálta a kocsist, hogy hova hajtson.

Az orfeumban megelőzőleg Gyorgyevics kapitánnyal akadtak össze, akit nemcsak Győző, de a többiek is mind ismertek. Két kocsira felrakodtak és úgy hajtottak a Vilmányi által kijelölt helyre.

Rögtön elhelyezkedtek egy külön kis terembe, s mivel már az estélyen is az orfeumban is itak, igen virágos volt a kedvük.

A vendéglőben rögtön pezsgőn kezdték, illetve csak folytatták az azelőtt félbehagyottat s a vendégszagra rögtön egy cigánybanda is betolakodott a külön szobába. A pincér kiakarta zavarni őket, de a jókedvű barátok visszahívták a zenészeket.

Akkor aztán elkezdődött a beszéd, illetve a tréfa, az emlékek felujtása. A koplaló, a koplaló! Az elfeledhetetlen koplaló édes emlékei!...

Zenétől, daltól zengett a kis terem. Ha a társaság nem dalolt is, a banda folyton szólt. Ezek a cigányok iszonyu jószímatuak lehetnek s megérezték a tömérdek bankószagot. Huzták fáradhatatlanul.

— Te Kozár, mondok egy ujságot, — kiáltott a mérnök. — Mióta Lantos az ország legnagyobb lapjának a tulajdonos kiadója, leszokott a hadarásról és — hiszel-e a füleidnek — nem mondja többé, hogy a fetvónmeg!

— Lehetetlen! — kacagott a festő.

— Lehet, barátom, lehet, — mosolygott a kis szerkesztő a bajuszát rágva. — Mindenről leszoktunk barátom, mindenről. A boldogságról is leszoktunk, le, végkép!...

A zajos társaság rögtön nagyon csendes lett. Gyorgyevics csak nézte őket, hogy mi ütött beléjük.

— Lantos, — mordult fel Bornemissza, — mondj öregem egy bolondos toasztot, de ne beszélj itt a boldogságról. Mert ez nem miközénk való... — És ivott.

— A boldogság nem tartozik közénk — bődült bele Nadányi is komoran. Ne fontoskodj firkász! Mondjál egy számárságot, akkor megsüvegelünk. De ha komolykods, meghalsz! — És ő is egy szörnyüt ivott.

Lantos pedig beszélni kezdett, de ülve, kesernyés mosolylyal a kis, szájába logó nyirott bajusza alatt:

— Örvendve látom uraim, hogy az egykori kop-lalóbeli „banda“ elég szép karriert csinált az elmúlt öt év alatt. Ime a pályáján mind boldogult. Beteltek, úgyvélem, a vágyai és ha még ennél is többet kíván-nának — akármelyik is, — megérdemelné, hogy semmivé váljon, összemorzsolja az élet gépezetének valamelyik igazságot szerető fogaskereke... Magamon kezdem gyerekek, magamon, akit hajdan úgyhívtatok, hogy „kis piszkos.“ Ma is erényemmel, a szerénységgel, elsősorban személyemmel foglalkozom. Én uraim a szegény éhen-kórász riporter, egy nagy lap tulajdonos szerkesztője vagyok. Példányszám 120,000, mintahogy Linuska mondta egykor!... Istenem! Linuska!... De hagyjuk ezt!... Villám van az Andrássy-uton, ahogy egykor álmodtam, — de magam lakom benne!... Bornemissza barátom — mutatott a mérnökre — öt év alatt szerzett egy milliót és országoshirű ember, Kozár barátom világhirű festő, Vilmányi barátom országoshirű politikus, képviselő és Nadányi barátom Budápesten az az ember, akibe minden szép asszony szerelmes. Gazdag művész lett...

— Aki háromezrésszer játszik egy szerepet egyfoly-tában — tört ki először is a komédiás — Én gép va-gyok, nem művész!

— Adj a dicsőségemért egy szerető asszonyt, minden percbe odaadom — morgott Kozár.

Bornemissza egy poharat kiivott, aztán az asztalra csapta, hogy ezerfele ment.

— Ne gunyolódj velünk, kis piszkos, mert elgázolunk! Odaadnám a milliómat, ha a Fleischer mama szobájában kelhetnék fel reggel, azzal a tudattal, hogy az eddigi életem csak egy ostoba álom és én még mindig a koplaló tagja vagyok...

Gyorgyevics, aki vendég volt köztük, csodálkozva nézte őket. Odafordult Vilmányihoz:

— És ön képviselő ur?

— Én — sóhajtott a népszónok, akinek a hajdani kékes fekete haja már csupa dér volt — nekem sohasem voltak céljaim és mindig belenyugodtam a sorsomba. Engem csak csapások értek, de nem csalódtam. A barátaim mind gazdagok lettek, én vagyok köztük a szegény ember, de voltam boldog, ha csak egy pillanatig is, míg ők aligha. Ugy vélem, az én életem teljes és ha ma meg kellene hálnom, nem bánnám. Leéltem az életemet...

— Franci — mosolygott búsan Kozár — hiszel-e még a szociális álmaidban?

— Jobban, mint valaha — mondta határozottan a képviselő.

— Ez az egy köztünk — dünnyögte Bornemissza — aki a reményeiben nem csalódott... Szerencsés ember!

A cigány eközben egyre-másra játszotta a régi bús nótákat s a régi nóták régi elfelejtett hangulatokat teregettek a busulva mulató barátok elé.

A koplaló, a koplaló!... A régi szép, nyomorúsággal teljes gyönyörű napok!...

— Mind boldogultunk — sóhajtot fel Vilmányi — karriert csináltunk s én mégis úgyvélem, hogy a régi, nevető Laokoon csoport ma — semmiben sem különbözik az — eredetitől!...

A cigány ekkor rákezdte, hogy „Végig mentem az ormódi temetőn“, a Fleischer mama kedvenc nótáját, amelyet a koplalóban annyiszor eldalolt a „banda“, hogy a jó „mutert“ megrikassa...

És ettől a nótától mindegyiknek eszébe jutott az első szerelme! Kozárnak Ilonka, Vilmányinak a felesége, s a többieknek Minkuska, Linuska és Annuska...

Lantos nem állhatta meg és önkénytelenül felsóhajtott:

— Vajjon hova lettek a lányok? ...

— Hová lettek!? ... — sóhajtott a többi is. — És mintha csak vezényelték volna a társaságot, mind az asztalra könyökölt és a tenyerébe hajtotta az arcát, ami a magyarnál nagy elbusulás jele.

— Hová lettek a szép, kedves kis, szerelmes, koplalóbeli lányok?! ...

Istenem! Szeretném tudni, hova lesz a virágillat, az elszállott szerelmes sóhaj és a tavaszi napsugarak melege? ...

Lehet, hogy férjhez mentek régen és boldog kis asszonykák, akik gyermekeiket ápolják, férjüket szeretik és küzködnek az éléttel, minden szebb remények nélkül. De lehet az is, hogy benyelte szép kis testüket az az örök éhes, szüzeket evő förtelmes sárkány, amelynek a neve — Pest! ...

De akár így van, akár úgy van, szép, fényes őszi napokon bizonyára nekik is elébük libben minden tavaszt visszasíró napsugaras álom s eszükbe jutnak a régi szép idők! Fleischer mama, a koplaló, a piripócsi daláldal! A dalárok!... Akiknek szerelme elmúlt az ifju tavasz napsugaraival s talán nem is ítélnétek el, hogy ígéretüket be nem váltották... Mert a tavaszban sok olyat hiszünk, sok olyat mondunk és sok olyat teszünk, amelyet az őszben megmosolygunk, képtelenségnek tartunk és megsiratunk! ...

Mindnyájan elgondolták ezt, csak Nadányi rikkoltott bele a cigánymuzsikába, hogy a szörnyű erős baritonjától összerendeztek az asztalon levő poharak. Ő fujta elkeseredve, hogy:

Török bársony zsebkendőmet nem bánom,
Csak a régi, csak a régi,
Hej, csak a régi szeretőmet sajnálom! ...

Ez az! Ez! Az a régi! Azok a régiek! Akiket sajnálunk. Akik nagy elbusulások estéin mindig eszünkbe jutnak, akiknek emléke átkísér bennünket az életen és akiket titkon, sokszor megsiratunk és sohasem bírunk elfelejteni a sirig!

És ez a kép, és ez a dal úgy illett egymáshoz. A feldölt pezsgős poharak, a hamus frakkok, a kialudt szivarok, a gomblyukakban hervadó krizantémumok,

mind oda simultak a siró hegedükhöz, a tenyérbe bocsátott fejek gondolataihoz, a nagy hallgatásokhoz, a füst-höz, a hangulathoz...

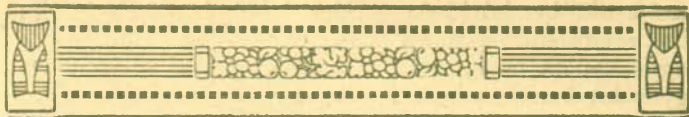
Künn virradt az őszi reggel és a felkelő bágyadt napsugarak összefolytak, összetalálkoztak egy százezer évvel ezelőtt elveszett társukkal, amelyet akkor egy őserdő nyelt el s most mint villanyfény vidáman csókolódzott össze meglelt testvérével.

Észrevették már önök, hogy mikor a villanyos ivlámpák fénye és a napsugár össze folyik, ezek világítása mellett — nem tudom miért — olyan szomorú, és bágyadt az arcok vonása.

A mulató cimborák mikor egymásra néztek, úgy vélték mindannyian, hogy társaikat husz évvel öregebbnek látják.

Csufnak találták ezt. Egy rakás bankót szórtak a boldog cigányoknak, kifizették a vendéglői számlájukat és megfogadták egymásnak, hogy ezután gyakran találkoznak s kiki a lakására hajtatott az előrendelt kocsikon.

XVII.

A hires piktor.

KOZÁRNAK mikor Hargitayéknél délután felébredt, igen zúgott a feje az éjjeli korhelykedéstől amikor az ebédlőben megjelent, de Iduska visszazavarta a hálósobájába, hogy húzzon fekete öltönyt, mert egy küldöttség van itt, aki előtt ünnepélyes arccal kell megjelenni a nagy művésznak. Azoknak nem mondhatja el az ember, hogy a nagy művész egész éjjel ivott, korhelykedett és reggel nyolc órakor jött haza.

A szegény „nagy művésznak“, mit volt mit tenni, engedelmeskednie kellett a kis fecsegő gömbölyű szép asszonynak és visszament öltözködni, hogy gálában fogadhassa a szalonban várakozó küldöttséget

— Hát ezek ugyan mi a süstörgő menykőt akarnak — morgott mérges hangon míg az inasa belérázta a fekete ruhájába.

A szalonban pedig dr. Gerő ur volt, a Bánosi Müpártoló Egyesület elnöke, három másik bánosi ur társaságában, akikkel Győző igen szívélyesen és festelenül fogott kezét és megkérdezte, mivel lehet a szolgálatukra, széket tolt elébük s leültette őket.

A derék küldöttség felbátorodva a „világhírű művész, városunk dicső szülötte“ barátságos voltától (bizony isten nem henceg ez a Győző gyerek most se) kirukkolt a kívánságával, hogy t. i. legyen kegyes a

mester október hó 15-én a Bánosi Müpártoló Egyesület által rendezendő tárlatra egy pár képet küldeni és kegyeskedjék nagybecsü megjelenésével a szerény kis egyesület ünnepélyének fényét emelni.

Mindezt felállva mondta el a doktor ur, ünnepélyesen, szónokiasan, hivatalosan.

A piktor nem akarta a formaságot megzavarni, de mikor látta, hogy a mondókának vége van, visszanyomta a bőrös karosszékre az öreget és nevetve mondta:

— Ugyan Móric bátyám, minek csináltok velem ilyen teketóriát, parancsoljatok rám, hogy menjek le a tárlatra és lemegyek. Előttetek és a szülővárosom előtt, most is csak a hajdani kis fiu vagyok én. Fájdalom — sóhajtott — hogy magam előtt már nem az vagyok... Az ördög vigye el, az a szomorú a dologban, hogy mióta Bánosról elkerültem, az ifjuság, a jókedvem elmaradt valahol tőlem és ezt sohasem találom meg többet...

A küldöttség miután megivott egy rakás konyakot, kifejtette a nézetét. U y vélte, hogy a mi a nagy művésznek dukál, hát az dukál! Egy ilyen világhírű emberre nem lehet csak úgy sundán-bundán ráparancsolni. Küldöttség kell és Ferenc József kabát, ennél fogva a nagy művész ne okoskodjék. Köszönje meg a meghívást, fogadja el, mert különben kegyetlenül összezsidja Gerő doktor bácsi, mint kis fiu korában, ha nem akarta a torkát a keserű orvossággal gargarizálni.

Kozár aztán megígérte nekik, hogy október 14-én délután, halálpontossággal Bánosra fog érkezni s intézkedik még előbb, hogy a képjeiből küldjenek a tárlatra. Amely kijelentéseket a bevett konyaktól virágos hangulatu társaság igen örövendetesen vett tudomásul és megelégedetten távozott.

Odahaza Bánoson Gerő bácsi aztán meghúzta a hirharangokat. A bánosi lapok két hétig csakis Kozárról, a műtárlatról, a küldött képekről beszéltek örökké. Olyan ribilliót csináltak a festő érkezéséből, mintha a király tisztelné meg a látogatásával Bánost.

Október 14-én, amikor Kozár az érkezését jelentette, diadalkapu volt felállítva a vasuti indóház előtt. Kivonult a tűzoltóság a zenekarával, kivonult RácZ Muki az egész bandájával, kivonult a városi tanács

élén a polgármesterrel s a kultur-tanácsos, akinek hosszabb beszéddel kellett üdvözölni Bános halhatatlan szülöttét, szepegett, mert a beszédjét egy heti magolás után sem tudta folyékonyan. Ott voltak a fehérruhás lánykák a virágos kosárral s a bánosi hölgyek küldöttsége egy gyönyörű kamélia csokorral. Ott volt mindenki, csak Ilonkáék nem voltak ott, a lány határozott kívánságára, akinek remegett a szíve folyton és valóssággal ideges volt, mióta a város a Kozár fogadására készült. Nem ment ki a házból, de — azért a lapokból mindent olvasott az utolsó betűig, ami csak a piktórral volt összefüggésben.

És mikor a tűzoltó zene hangjánál a délutáni gyors berobogott, a fénnel, pompával várt művész nem volt sehol. Végigkutatták a vonatot, de a festőnek hírét-hamvát sem találták.

Gerő bácsi kétségbe volt esve és szörnyűködve panaszolta a polgármesternek s mutatta is a Kozár sürgönyét, amelyet délben küldött, amelyben az volt, hogy „délután hatkor Bánoson leszek.“ S ime még sem érkezett meg, bizonyára beteg lett, vagy baj érte. Kár, mert fucsba ment a nagyszerű fogadtatás. A kultur-tanácsos a lelke mélyén felordított örömeiben, hogy nem kell a beszédjét elmondani, de azért a tisztesség kedvéért ő is a többivel sáпитozott.

A rendezőség hazaküldte a fényes kirendeltséget, a város híres ötös fogatát s maguk is kocsira ülve, lassan bekocogtak a városba.

Hát amint hajtat Gerő bácsi a Kossuth Lajos-utcán az Angolkirálynő-szálló előtt, majd lefordult meglepetésében a kocsiból, mivelhogy a nyomorult piktort látta meg, aki rövid zöld őszi kabátban, egy óriási piros szegfüvel a gomblyukában a csipős őszi székben egy irgalmatlan vastag szivarra igyekezett rágyújtani.

Elfutotta a méreg és elfelejtkezett a nagy művésznak járó tiszteletről. Mérgesen rivalt a kocsija felé hajlongva, mosolyogva jövő fiatalemberre.

— Győző, te rabló, te vagy az? Hogy kerülsz te ide?! Felelj rögtön!

A festő nevetve fogott velük kezét.

— Mi a bajod Móric bátyám? Most érkeztem az automobilomon. Ebben a percben ugrottam le róla,

csak átöltöztem. Hiszen sürgönyöztem, hogy estére itt leszek...

— A menykő csapjon a dolgodba, meg az automobilodba! Mi a vasutnál várunk babérrel, virággal, zenével és te az ördögmotolládon jössz az országunton, ahol a kutya sem vár! Na várjál, ezért még kitekerem a nyakad, ha ennyien nem látják!

A piktor nevetett, olyan jóízűen, ahogy ő és a jólelkű emberek szoktak.

— Bocsássatok meg Móric bátyám, igazán nem akartam ilyen kellemetlenséget okozni. Ha tudom miről van szó, inkább átszenvedem a kedvetekért az ünnepélyes fogadtatás torturáit is, de már örülök, hogy így történt. Majd egyszer kipótoljuk!...

De az öregot csak nehezen tudta kibékíteni. Végre is telült a kocsira közéjük és elhajtattak a doktor lakására, ahol aztán vacsorára nagy társaság gyűlt egybe a város intelligenciájából s itt pótolták ki a vasutnál elmulasztott óvációt, melyet a szegény festő — minden rosszat megszokik az ember — nagy lelkinyugalommal tűrt.

Másodnap nyílt meg a tárlat, melyet a főispán ünnepélyes beszéde vezetett be. A méltóságos ur természetesen nem hagyta ki Kozárt sem a beszédből. Agyba-főbe magasztalta a szegény marfir-festőt, aki megadással állta sorsát. De mikor az ünnepélyességnek vége volt, egy hatalmasat lélegzett s végig járta a tárlatot, fecseggve, tréfálva, szellemes vicceket, csipkelődéseket szórva el. A nyomába tóduló közönség asszony része el volt ragadtatva tőle és szerettek volna összecsokolni a kedves festőjüket.

Különben Kozár tényleg úgy érezte, hogy mióta a szülővárosa földjére lépett, a kedélye pompásan megjavult. Mint Anteus, erőhöz jutott, a szülőföld röggjétől. Az évek óta kinzó szomorúság, bánat és levertség, úgy elröpült a szívéről, mint a harmat a napsugártól.

Valósággal cerclet tartott s a régi ismerősök sorba elébe vonultak. Mind mondott neki egy udvarias magasztalást s a festőnek mindenkihez volt egy kedves, közvetlen, elhárító szava, kérdezősködése vagy tréfája.

Egyszer csak elébe állt Domokosné és mosolyogva nyújtotta a kezét:

— Vajjon én rám tetszik-e még emlékezni urfi?

A festő egy pillanatra meghökkent és körülnézett. Talán keresett valakit Domokosné mellett? ... De mivel nem látta azt, akit keresett, megfogta mind a két kezét a nagyságos asszonynak és összecsókolta. Egy percig gondolkozott s hirtelen átölelve Domokosnét, ott mindenki előtt, a kebeléhez szorította s az arcát is összecsókolta:

— Bocsássátok meg az én vétkeimet, mint ahogy én is megbocsátom a ti vétkeiteket.

Ezt halkán mondta a piktor, úgy, hogy csak Domokosné hallhatta. De az egész közönség tudta a Kozár és Ilonka egykori szerelmét és e szerelem félbeszakadását s úgy hitték, hogy a béke megtörtént, itt az ő szemük láttára.

Kozár karonfogta Domokosnét, aki most már minden elfogultság nélkül kérdezősködött tőle, vidáman, boldogan csevegve hires öcscsével s szemét le nem véve a festőről, hallgatta szellemes, tréfás magyarázatát a tárlatról és elejtett szavakban eddigi kietlen életéről.

Odaértek Kozárnak egy szép képéhez, amelyet már régen festett. „Utolsó reggeli az őszi kertben“ volt a címe. Még egykor a balaton-füredi nyaraló lugasában volt ez a reggeli, az ő Münchenbe menetele előtt s a Deér és a Domokos család s ő volt rajta lefestve. A hervadt levelű lugas őszi haldoklása és a távozó festő iránti bus hangulat mesteri módon volt az arcokra festve.

Domokosné, mikor nézte, könnyezni kezdett.

— Nagyszerű kép — mondta csöndesen. — De azt csak az érdekeltek, az itt lefestettek tudják, hogy milyen igaz és hü. Az a bánat itt van mindig azóta közöttük.

— Nem tehetek róla — sóhajtott a festő.

— De tehetsz — felelt Domokosné lefelé indulva a lépcsőkön. — De tehetsz és tenned kell.

Kozár hajdonfejjel lekisérte a kocsijáig. Mikor beült a kocsiba a nagyságos asszony, Kozár kezét csókolt neki és Domokosné fogva tartotta a fiatalember kezét.

— Jól van, nagyon nyájasan viselkedtél velem szembe, de hát te mindig uri ember voltál és szép hogy egy ilyen szerény polgárasszonyt ilyen nagy ember észre vesz. De nekem ez nem elég ...

Valamit még akart mondani a nagyságos asszony, de sehogysem tudta hogy fogjon hozzá. Végre mérgeesen kifakadt:

— Hát te nem tudod hol lakunk mi, hát az az oktondi gyerekes harag örökké fog tartani? Neked több eszed lehetne és te megtehetnéd az első lépéseket...

A férfi lecsüggesztette busan a fejét s Domokosné ahogy mosolyogva nézte a festő bús arcát, azt gondolta, hogy milyen érdekesen megmaradnak az embernek a gyerekkori szokásai felnőtt korában is. Győző most is olyan búsán tud nézni, éppen olyan rögtöni szánakozásra indítóarc kifejezést ölt, mint egykor, régen, kis fiú korában, ha valami kellemetlenség érte. Semmi különbség nincs az akkori gyermek és a mostani világhírű ember szomorúsága közt. Domokosné, hogy úgy szomorkodni látta, úgy érezte, Kozár megint olyan közel áll a szívéhez és ledőltek a hír hideg falai, ami — ő úgy vélte — elválasztották tőle a nevelt fiát.

— Én megtettem az első lépést a békülésre, — mondta búsán a piktor — és hidegen, cinikusan vissza lettem utasítva... Ma sem értem miért... Én úgy gondolom néni, kár lenne új fájdalmakat okozni most újra egymásnak... Ha pedig hozzátok megyek...

— A fejed megfázik ebben a hűvös őszi szélbe, ennél fogva nem beszélek tovább — mondta a nagyságos asszony — de délután három órakor legyél okvetlen nálunk. De okvetlen!... Én parancsolom — jelentette ki határozottan Domokosné.

A festő meghajtotta a fejét.

— Én mindig szótfogadtam neked és megtettem amit parancsoltál, most is engedelmességek fogok.

— Tehát három órára, — nyújtotta a kezét a nagyságos asszony.

— Ott leszek, — ígérte a festő, a Domokosné elrobogó kocsija után nézve.

Egy fiatal testő, a főiskola rajztanára már lehozta a Kozár kalapját, hogy meg ne hűljön a feje. Kozárnak igen jókedve lehetett, mert megölelgette a fiatal embert és karonfogva ment vele fel az emeletre, ahol még egyszer végig ment a tárlaton. Még egyszer megnézte az „Utolsó reggeli az őszi kertben“ című festményét s elhagyta a tárlatot.

A szállásán lefeküdt a diványra s elkezdett gondolkozni. A festő, ha valami nagy dolgon spekulált mindig a diványára fekvé tette. Így főzte ki rendesen a képjei tervét is. De persze most nem képekről volt szó. A délutáni látogatásról gondolkozott.

Mi lesz? Mi lesz? Mit tegyen, mit mondjon ha meglátja azt a lányt, akiért örökké sóvárog, bármint is gondolkozik az ő róla. Akit most is minden csepp vérével szeret, imád! Oh, Ilon! Te édes, te drága, kis makacs boldogságom! Miért kinozzuk mi egymást, miért kell nekünk így gyötrődve tengődni, mikor paradicsom lehetne az életünk?...

A festő töprenkedve forgolódott a diványon. Végig álmodta ott hirtelen az egész életét, minden időt amelyet a lánnyal eltöltött. És a szerelmüket olyan nagy-nak, az őket egymástól elszakító okokat olyan kicsinek látta most, olyan nevetségesnek, hogy nem tudta megmagyarázni magának, miként állhattak be azok a körülmények, amelyek tönkre tették a boldogságukat.

— Mind a ketten rettentő gyerekesen viselkedtünk — állapította meg a piktor. Haszontalanságokból nagy dolgokat csináltunk. De ha Ilon úgy vélte is hogy helyesen jár el, nekem tapasztaltabbnak kellett volna lennem és nem hagyni, hogy ennyire jussunk. Ha a világ látná — gondolta Kozár — hogy a híres festője milyen kinevetni való módon hagyja orránál fogva vezetni magát egy kis leánytól, igen leszálna előtte az értékem. De hát az is igaz — fogta saját magának pártját a festő — hogy én nálam sokkal nagyobb embereknek is meg volt az ilyen kis hamis tündére — aki azokat a lángeszeket éppen úgy orránál fogva vezette, mint engem az én édes kis szerelmem.

— Eh, — ugrott fel a festő. — Jöjjön aminek jönni kell. Odamegyek és addig ölelem, csókolom, addig szorítom a keblemhez míg megbékül és visszaadja a csókjaimat.

Átöltözött és kicsinosítva magát sétált fel és alá a szobájában, várva az indulás idejét. Igen türelmetlen volt, mert ő ahhoz volt szokva, hogy mindenüvé az utolsó percben készüljön. Lázasan, sietve s ha az öltözködéssel kész volt, rohant oda, ahova mennie kellett, várni egy cseppet sem szeretett.

Végre háromnegyed hármat mutatott az óra és ő lesietett az autójához, mely várta. Beült s egy pár pillanat múlva az Ilonkák háza előtt szállt le.

Mióta Bánoson volt minden utcát becsatangolt, de erre nem jött. A szíve hevesen dobogott mikor a régi kedves ház kapuját kinyitotta és belépett a kertes udvarra, amely az elmúlt öt év alatt, amióta ő itt nem járt, semmit sem változott. Minden virágágyban azok a virágok nyiltak, mint egykor, a vigyorgó törpe a nagy grupóban és a terakotta-öz a bámuló szemével, mind igen megnézték a rég nem látott festőt s a férfi úgy érezte, hogy meg kell állnia egy percre, hogy végig nézzen a szép édes emlékü kerten, amelyet a fényes őszi nap teleszórt ragyogó, mosolygó sugaraival. Ahogy a kezét rátette az emeletre vezető lépcső üveges ajtajára, rögtön megszólalt fönn a villanyos csengő, ez szinte felrezengette a férfit s már sietve indult meg a jól ismert épcsőkön. A lépcső felső ajtajánál ott állt előtte Domokosné és szomorú mosollyal nyújtotta felé mindkét kezét.

— Isten hozott édes fiam.

Kozár kezét csókolt s az előszobában az inas levette róla a felső kabátját s a Nagyságos asszonnyal a kis szalonba mentek.

Kozár valami rosszat sejtve kutatta a Domokosné szomorú arcát és nem mert kérdezősködni Ilonka után. A nagyságos asszony sirva fakadt. Erősen, megindultan zokogott.

— Néné, édes néné, hát mi bajod, miért ez a kesergés? Valami baj történt... Talán Ilonka?...

— És a festő elsápadt, mert azt hitte Ilonkát érte valami baj.

— Az, az, Ilonka... zokogott Domokosné. — Őt siratom! Titeket siratlak!... Elment!... Elment!... Nem akart veled találkozni!...

A festő először rákvörös lett, aztán elsápadt. A feje elkezdett zúgni. De hamarosan magához tért. Valami nagy nyugalom vett erőt rajta, valami hideg, fagyos nyugalom. A mellét keserves, szorongó érzés járta át, de ez is elmúlt s akkor úgy érezte a festő, mintha a szíve helyére valami hideg kéz egy jégdarabot tett volna...

— Elment, zokogott Domokosné. Mikor megmond-
tam, hogy te eljössz ma három órákor, egész megrettent.
Azt mondta, hogy nekem igazam van, hogy meghivta-
lak, mert te énellenem nem vétettél és nincs ok arra,
hogy haragot tartsunk, de ő semmiesetre sem akar
találkozni veled. Az egyórás vonattal kiutazott a bir-
tokra, a bamlódi pusztára...

— Szóval elment... — mondta tompán a férfi. —
Előlem ment el!... Látod néni, — mondta búsan, —
éreztem én ezt!... Azért nem akartam idejönni!...

Domokosné csak egyre zokogott. Ugy, hogy a
festő kezdte vigasztalni. Kozár valami beletörődéssel
beszélt szétfoszlott, semmivé lett szerelméről. Igyekezett
nyugalmat erőltetni, férfiasan viselkedni és még a lány-
nak is pártját fogta. Jól tette, hogy elment. Ő tudja,
ő érzi, hogy nem tudná szeretni. Becsületesen járt el..
Igazá van! Minek áltassuk egymást? A mi szerelmünk
meghalt!... Örökre... örökre...

Még vagy tíz percig beszélgetett, közönyös dol-
gokról, igyekezve másra terelni a társalgást. Hogy Do-
mokos most vidéken van, de ma haza érkezik stb.
Aztán összecsókolta Domokosnét, otthagya a zokogó
asszonyt és lement. Lent az udvaron még egyszer végig
nézett a napsugaras fákon, a mosolygó kerten és na-
gyot sóhajtott:...

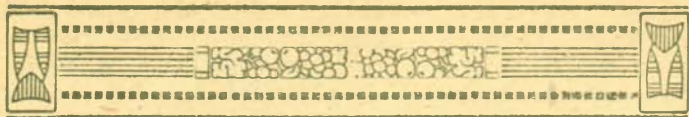
— Ime, ide sem jövök többet!...

Aztán kiment a gépkocsijához s a szállodába hajta-
tott. Mikor levetette a zsakettjét és átöltözött egyik
utiruhájába, egész megváltozva érezte magát. Nem fogta
fel többé olyan tragikusan a helyzetet.

Dezsönét hozatott fel. Hideg ételeket. A francia
konyhához volt szokva, az esteli ebédeléshez. Mig evett,
az inassával festőszereket, botszéket, mozgóállványt és
vásznakat küldött le az autójára. Egy néhány képet
akart itt festeni a közeli erdőkben, ahol egykor gyermek-
korában csatangolt. A képeket magának akarta festeni.

Mikor az étkezést bevégezte, lement és beült az
autójába, amelyet maga vezetett. Egy perc alatt künn volt
a városból. Az országuton megeresztette a gépet, amely
az őszi délutánban, mint egy suhanó fecske repült a bam-
lódi erdők felé.

XVIII.

Egy kisasszony az avar közt keresi elvesztett szívét.

M^I pedig menjünk keressük meg Deér Ilonkát, aki olyan kegyetlen, hideg szívvel, olyan erős elhatározással tünt el a festő elől — akivel nem akart, illetve mondjuk meg — nem mert találkozni...

Félt, hogy ha azt az embert meglátja, fucsba mennek a két év óta Domokosék előtt annyiszor fogadott elvei. A szigorú elhatározása oda lesz, a haragja, a gyűlölete elpárolog...

Nem mert beszélni vele. Mégpedig azért nem, mert félt, hogy a festő valami hideg, közönyös udvariassággal fog vele bánni és ez — oh istenem — ez igazán megölné szívében azt az édes, szép álmot, amelyet Ilonka magának egy sűrű, hosszú életre, úgy, szépnek, megnemfakultan, színesen akart megőrizni. A festőnek egy hűvös szava, egy közönyös pillantása széztavarná ezt a szép illúziót és mi maradna akkor a tömérdek, szomorú, hátralevő sok komor évre...

Nem. Inkább nem találkozik vele. Hadd maradjon meg az emlékében a szerelmese olyan kedves, őt szerető fiúnak, amilyennek az álmában eddig élt.

Mert Ilonka az elmúlt évek alatt megbocsátott magában mindent a hűtlen piktorjának, minden igazi

és minden költött csapodárkodást. Nem törődött már semmivel. Tömérek sokszor elolvasta a festő levelét, azt, amelyet mikor küldte, mondvacsinálnak és hamisnak tartott. Oh, már hitte, tudta, hogy annak minden sora igazság volt, ezerszer megcsókolta annak a levélnek minden betűjét, sok könnyet hullatott rája. Az elmosódott, mázgássá lett levelet nem is tudta volna senki kibetűzni többé, csak ő... És komoran, magát átkozva gondolt rá, hogy milyen levéllel felelt ő erre a szerelmes közeledésre!...

Ezeket gondolta végig, amint déli félegykor a vonatot várta, amelyen a birtokára akart utazni.

Már délelőtt, mikor Domokosné a tárlatról hazajött egy sürgönyt adatott fel, hogy a bamlódi őrházhoz küldjenek elébe a kastélyból kocsit, a délutáni vonathoz.

Végre megérkezett a vonata és beülhetett. A vonatban már megvolt elégedve a helyzetével. Így van jól! Mig az állomáson volt, mindig félt valamitől, illetve remélt valamit... Olyan homályos, sejtelemféle gondolat gomolygott a fejében, amelyet kinevetett, de mégis megtörténhetőnek vélt. Az, hogy a piktor ha megtudja, hogy ő hova utazott, kifut az állomásra és megakadályozza az elmenetelben... Megakadályozza és...

A vonatvezető kürtölt s a vonat megindult. Ez az álom is meghalt. A festő nem jött... Hogy is lehetett ilyet gondolni is!

S amint a vonata rohant át az őszi mezőkön, eszébe jutott a lánynak, hogy egykor régen, régen egy tavaszi délután utaztak ki a birtokra és ő Kozárral a folyosón állott. Akkor csupa virágos volt a mező, csupa dal, napsugár, nem ilyen borongós őszi alkonyat, amilyen most a mezőkre és a lelkére borul... Milyen másképp nézte akkor a világot!... Vajjon hova lett az a rózsaszínű hályog, amelyen át akkor az életet nézte? Valahol elveszett... Valahol régen. Milyen jó lenne azt még egyszer megtalálni!...

Megérkezett a bamlódi őrházhoz, ahol igyekezni kell a leszállással, mert csak egypercig áll a vonat. Amint a meleg kocsiból leszállt, szinte megborzongott a hűvös őszi szélről. A vonat elrobogott s a füstje csodálatos alakokra válva, a fűtülő szélben sokáig ott gomolygott az égen.

A leány szinte megbánta, hogy kiszállt. A vonatban olyan jól ábrándozott. De aztán utánna nézett, hogy merre áll a kocsija. Az őrház hátamögé tartott.

A vasuti őr, az egykori fiatal Tóth Gergely volt, akivel a regényünk elején találkoztunk, de a fiatalemberből férfi lett, napbarnított, derék, piros férfi és Ilonka már három kisfiának a keresztanyja.

Amint Ilonkát meglátta a vonatból leszállni, hozzá sietett és bizalmasan, de nagy tisztelettel köszönt neki.

Ilonka odaadta a jegyét, aztán kezét nyujtotta a kiadó-őrnek és melegen megrázta.

— Jónapot komám, mi az ujság?

De Tóth Gergely igen aggodalmas arcot öltött:

— Baj van méltóságos komámasszony. A sürgöny, amelyet ma délelőtt küldött, még most is itt van. A küldönc egy félórával azelőtt vitt el egy másik sürgönyt a tisztartó urhoz a Brunner birtokra s azóta nem jött vissza, mint ahogy nem is jöhetett, mert biz' az távolacska van. Így aztán nem tudtam elküldeni a méltóságos komámasszony sürgönyét, mert másik küldönc nincs rendelkezésemre bocsátva. A kapukat is magamnak kell nyitni, zárni, pedig hát az már nekem nem kötelességem. De máskor két hónapig sem jön egy teleg-rám, ma meg kettőt is hozott a drót.

Ilonka először nevetett.

— Hát ha nincs kocsi, az estéli vonattal visszautazom. Ugy-e jön erre este is vonat?

— Bizony instálom, jönni jön a város felől, de menni reggeli két óráig csak tehervonat megy kettő Bános felé. Ha vonaton tetszik utazni, akkor a reggeli vonatig itt kell maradni.

— Ez bizony kellemetlen — gondolkozott el Ilonka. — És hiába jön meg a küldönc is, mig a birtokra ér és kocsi jön értem, akkorra éjfél lesz.

— Ez nincs különben, — hagyta helybe Tóth Gergely. — Máskor segítettünk volna a dolgon, itt marad a méltóságos komámasszony és a mi vendégünk lett volna reggelig, de hát most minálunk is baj van...

— Baj van? — csodálkozott el a lány — mi baj van? Csak talán nem beteg valaki?

— De bizony beteg — sóhajtott szomorú mosollyal Tóth Gergely, a szegény asszony várja odabent a negyedik gyerekekkel a gólya madarat...

— Oh, óh — sajnálkozott a lány — szegény Valér. Megnézhetném a beteget komám?

— Tessék — mondta habozva Tóth Gergely — de hátha... különben tessék belülkerülni — és a kis állomás-épület felé vezette Ilonkát.

Mikor a lány a konyhába belépett egy értelmes arcú öreg nénit talált, aki a tűzhelyen vizet melegített, a szobából pedig a beteg fájdalmas nyögése halatszott ki. Bizony Ilonkának még eddig nem volt alkalmaja vajudó asszonyt látni és mikor a szegény szenvedő komaasszonyat kikelt arccal, forgolódni meglátta az ágyon és a szörnyű, fájdalmas, küszködő hangját meghallotta, a hátán hideg borzongás futott végig és megdöbbenve állt meg az ágy előtt.

A küzködő beteg megismerte Ilonkát s mikor egy percre a fájdalom csillapult hálásan és csodálkozva vetette rá a tekintetét és a kezét a lány keze után nyujtá.

— Meghalok komámasszony — nyögte — meghalok! Hogyan került most felénk? És megfogta a lány kezét, de a szaggatás megint rájött s Ilonka úgy érezte, hogy a szegény beteg összetöri a kezét, annyira szorította nagy küszködésben.

A szülésznő bejött és Ilonkát nyájasan kiterelte a szobából.

— Tessék megbocsátani méltóságos kisasszony, de hála istennek már a foktumon vagyunk, ez pedig nem lánynak való látvány, elég lesz megismerni ha asszony korában átszenvedi.

Ilonka hamarosan kisietett az udvarra, illetve a pályára és töprenkedve gondolt arra, hogy az anyaságnak milyen szörnyű fájdalmas ára van. Szinte megnyugodva gondolt arra, hogy ilyenben neki sohasem lesz része...

Egy pillanatig tétova tekintettel nézett végig a kétfelé futó, messzeségbe nyúló sinpárokon, amelyeken ime reggelig nem jön vonat! Igazán nem tudta mit csináljon, az örháztól igyekezett eltávozni. Bárhogy erősítette az idegét, képtelen volt hallgatni a szegény vajudó asszony kiabálását.

Megindult az erdei uton az országut felé, amely a csárdához vezet, a ritkuló lombu, sárgulóleveleket pergető akácok alatt és eszébe jutott, mikor azt a kis küzködő asszonyt először látta, mint fiatal menyecskét,

régen, régen! Milyen életvidám, kis egészséges, szép arcu asszonyka volt! Abban az eltorzultan szörnyű nőben nem lehetne most ráismerni. Ennek hét éve, talán több is, hiszen már a legnagyobb fiuk Tóthéknak hat éves. És az is eszébe jutott Ilonkának, hogy Kozárral együtt nézegették Tóthéknak az első berendezését, lakását és hogy örültek akkor mindketten a fiatal házaspárnak...

Délután négy óra volt. Az őszi nap erősen hanyatlani kezdett s aranyos fénnel szórta be az ut fáit, a mezőt s a mezőn túl a hervadó csillogó erdőt. Száraz, enyhe szél susogott át a levélpergető galyak közt s a lányban amint végig haladt az erdei uton, valami olyan fájdalmas, szomorú elkeseredés, valami szörnyű, elhagyatottság érzete vett erőt, hogy majd sirva fakadt.

A nap még fénylett, de azért aggódva, félve állt meg az uton s habár egyáltalán nem volt gyáva természetű, rettenve nézett körül a tájon, amelyen rajta kívül élő lény, a levegőben fecsegő vándorludakon, a bokrok közt röppenő egy-két madáron kívül sehol sem látszott. A bokrok az állomás épületét is elfedték előle. Már bánta, hogy Tóthot mért nem kérte fel, hogy kísérje el a csárdáig, de a kiadoőr, mire ő a betegtől kijött, már el is ment valahova.

Végre is összeszedte magát és határozott léptekkel sietett az ösvényen végig a csárda felé. Mikor a keresztutnál kiért az országútra, megint kellemetlen meglepetés érte. A csárdához már közel volt, de a csárda környéke mindenütt fehérlett a lábas jószágoktól. Valami uradalomból hajthatták a marhákat a bánosi vásárra és itt akartak a gulyával éjszakára maradni a csárda körül. A leány megállt és nagy kedve lett volna visszafordulni, de már nem mert az erdei uton megegyeszer végig menni, a csárdához pedig a szarvas jószágoktól félt közeledni. Tovább ott állt egy félóránál egy nagyfa mögött, míg végre egy gulyás gyerek, aki a csárda melletti félszer felé terelte a marhákat, meglátta és odakiáltott neki:

— Csak tesszen jöni, ha erre igyekszik, nem bánt ez a jószág senkit. Meg én is itt vagyok — tette hozzá a nagy önbizalom hangján. S odament Ilonkához.

Ilonka megnézte a kis tizenkét éves napégette arcú fiút, aki nagy csizmában, vállára vetett szűrbe állt mel-

léje, kezében egy szörnyű dorongot forgatva. Egyet kurjantott az árvatölgy botját megforgatta a levegőben s Ilonka félős csodálkozással ment mellette és nézte, hogy a komornézésű óriási bikák, ökrök, hogy rohannak egymást ta-zig lva, taposva a kis gulyásbojtár előtt, széles utat engedve a csárdáig. A kis gulyásbojtár kinyitotta a csárda hátamögötti kert sövény kerítésen lévő faajtót és beeresztette a leányt az udvarra.

— Tessék békerülni. Itt aztán már nem kell félni.

Ilonka a ridiküljéből kivett egy forintot és a gyermek felé nyújtotta:

— Köszönöm a szivességét barátom.

A kis gulyás a kinyújtott balkezevel a botjára támaszkodott s a kalapját megemelvén, restelkedve mondta:

— Hászen nem pénzért tettem én. Ilyesmiér nem emberség pénzt elvenni. És nem nyult az ezüstforint után.

A lány igen zavarba jött a kis bronzarcu fiu kijelentésétől. Eltette a pénzt és kezét nyújtott a gyerekeknek, aki csodálkozva fogta meg a kis keztyüs kezét.

— Hát akkor nagyon szépen köszönöm a fáradságát édes barátom, — mosolygott a pásztorra — akinek látszott az arcáról, hogy teljesen megvan jutalmazva e köszönéssel.

— Jószívvel, máskor is. Isten áldjameg, — köszönt a kis fiu és a gulya közzé ment s még sokáig hallatszott a kurjantása, amint a jószágot terelte.

A leányt egész jókedvre hangolta ez az epizód. Odament a hervadó vadkomló lugashoz és leült, mintha csak valami előkelő szálloda éttermében lett volna. Végig nézett a kis csárdamögötti mezei kerten, amelyekbe még georginák, mályvák és tömérdek bimbózó őszi rózsza volt s egy sarokban méhkasok álltak és a kis szorgalmas munkások az alkonyatban dongva, megrakodva, fáradtan tértek haza a mezőkről, magukkal hozva az utolsó rétvirágok himporát.

Bent a csárdában valami himlős-banda igazi tüz-zel muzsikált és hangos jókedvvel daloltak hozzá érces, hangu férfiak, akiknek érzett a kurjantásukon, hogy a tüdejüket a szabad mezők levegője nevelte ilyen erősre és rettentő hangok kiadására.

A csárdából a hátsóablakon át rögtön észrevette egy asszony Ilonkát és kisietett hozzá. Erős, egészsé-

ges, derék asszony volt, gömbölyű és nyájas, igazi csárdásné. A pruszlík csak úgy feszült a mellén és a kerek napelsütötte karjába belenyomódott a feltűrt ingujj. Ilonkát ismerte és nem tudott hová lenni a csodálkozástól, hogy itt látja.

— Jaj, lelkem méltóságos kisasszonyom, minek köszönhetjük ezt a ritkaszerencsét?

Ilonka aztán elmondta neki hogy járt, amin a derék csárdásné megint egy jó sort csodálkozott.

— Már most nincs egyéb hátra, minthogy itt marad a csárdába a reggeli vonatig, mivel Tóthékhoz bizony ma nem lehet menni. Igaz, hogy itt ma nagy láрма lesz, mert a számtartó urék mulatnak itt a gazdasági irtokokkal, meg egy néhány marhakupec, ezek itt lesznek reggelig, míg a gulyát meg nem indítják Bános felé. De az én szobámban van két szép ágy, ott a lányommal ketten elalusznak a kisasszonyék, én meg a vendégekkel fennmaradok az ivóban, míg az uram haza jön a tizórás vonattal. Tessék befáradni, ha úgy akarja a méltósága, mert bizony alkonyodik és az őszi este hűvös.

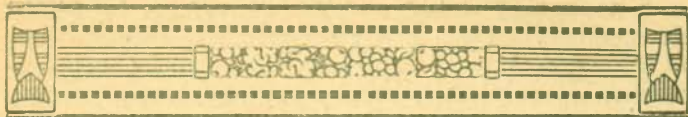
Ilonka kijelentette, hogy egy cseppet se fázik, mert igen kellemes, enyhe a levegő. És vacsorát kért. S míg az elkészül, egy kis bort is.

A csárdásné lánya aztán hozott neki egy félliteres üvegbe bort és egy poharat s a lány töltött s rögtön megivott a kis savanyu, kerti borból két pohárral. Most jutott eszébe, hogy még ma alig evett valamit és érezte, hogy a fiatal gyomor megköveteli a jussát. Türelmetlenül várta a vacsrát.

S ekkor eszébe jutott, amiért ezt a kirándulást csinálta... Eszébe jutott, hogy vajjon mit tett Kozár? Volt-e náluk? Mit beszélt, mit szólt az ő eltávozásához?...

Az októberi nap a látóhatár széléhez ért. Amint rubin korongja a tölgyeserdő a angyiros á festett lombjába sülyedt lassan lassan, gyönyörű színekkel szórta tele az őszi fákat, a sárguló mezőket. A lány a dombon levő csárdától végiglátott az egész keleti tájon, ami mezőség volt. A napsugarak, mint aranyos fonál-szálak feküdtek végig a sikon és biborsárgás fénnel borították be azt, a távolba kéklő bihari hegyekig...

XIX.

Az „Októberi fellegek.”

A csárdában elhallgatott a lárma. A cigányok bizonyosan pihentek, az urak pedig alighanem kártyázásba fogtak. A beállott csöndben az erdőből, távolról egy mély férfihang dudolása hallatszott.

A lány nem figyelt a nótára. Mélyen bele volt merülve a gyönyörű őszi táj szemléletébe. A lelke álmodozott és a szeme csak pompás színfoltokat látott az előtte elterülő képen. A tárgyakat, részletezve, nem adta át agyának s a közeledő alak is olyan volt mint ha a látott kép hangulatából ködként libegne elő.

Hanem a nótázó férfi már annyira közeledett, hogy a dala szövegét meglehetett érteni. S mikor a lány merengéséből feleszmélve a hangra figyelni kezdett a szivverése elállt egy percre. Az arca elkomorodott, de aztán elmosolyodott:

— Minden férfihangban azt hiszem, hogy a Kozaré — sóhajtott. — Annyit gondolkozom ezen az emberen, hogy mindenütt látom és mindenütt a hangját hallom.

De azért figyelte a nótát, aminek szövegét a daloló hang ujrakezdte és tisztán ki lehetett venni minden szavát, habár még távol járt az, aki dalolta:

Kimigyek a keresztutra
Ahol nyáron annyi fehér virág van
Vissza tüz a szivem ide
Birmennyit is járjak a nagy világban;
Vándor-madár bucsúzik fenn
Dér csillog a levelen
Dérütötte avar között
Parányi kis lábod nyomát keresem...

Ilonka egy perczig megkövülten ült... Ez a Kozár hangja!... De a másik percben már megint kinyitotta magát s már a tagadásának hisz, ha abban a percben az erdőszélen, az aranyos napsugártengerben, a bucsuzó nap csillogó fényében, meg nem jelenik egy tünemény a leány előtt...

Másnak csak egy férfi volt. Kezében borszékkel, festőládával és összehajtott állvánnyal. De Ilonkának tünemény, akiről hosszú éveken át annyit álmodott, aki után titkos, éjszakai sirások közt annyit sóhajtozott, annyit sovárgott!...

A leány szentül meg volt győződve e pillanatban, hogy nyitott szemekkel álmodik. Milyen érdekes! Milyen tisztán lát! Az a kis megivott bor lenne ez álomlátásnak az oka?

De mikor mégis meggyőződött róla, hogy nem álomkép, nem vízió az amit lát, hanem valóság és egy élő, eleven férfi közeledik feléje, akinek a kemény lépése alatt dobban a föld és nótázó ajkán a dal szép, gyönyörű füttyüléssé válik, akkor felugrott a lugas asztala mellől, odament a kert kis ajtajához, de úgy érezte, hogy mégis csak álmodik... A lábai ólomsúlylyal gyökereztek a földbe és képtelen volt mozdulni...

Ekkor édes szédülést érzett. A ráömlő napsugarak alatt kénytelen volt behunyni a szemét és karját önkénytelenül tárta ki a tünemény felé...

Kozár — mert mégis csak a festő volt — amint meglátta Ilonkát, éppen azt gondolta, amit a lány az elébb: hogy álmodik!... Megdörzsölte a szemét és megállt. De aztán merően előre nézve, rohanya indult meg a lugas felé, eldobva minden cókmojkját. És mikor látta, hogy a szeme nem csal: egy nagy, diadalmas kiáltással, amiben benne volt az élet minden boldogsága, gyönyörűsége és öröme, egy ugrással a kert ajtajában termett és se kérdeve, se hallva, átölelte a lányt s a keblére szorítva, valami halk, de ujjongó kiáltással, amelynek fele boldog sóhaj és édes becézés volt, kezdett beszélni:

— Mindegy, hogy álmodom! Álmodom, hogy megtaláltalak!... Mindegy, de akkor nem akarok többet felébredni! Nem foglak többet elbocsátani!

A leány ráhajtotta a fejét a férfi vállára s nem lehetett tudni, hogy kacag-e vagy sir... Vagy mind-

kettőt teszi egyszerre? De úgy érezte, amint arcát a férfi arcához hajtotta, mellére temette, hogy a szíve meg akar szakadni. És úgy érezte, hogy ha most meg kellene halnia, itt ahol most van, szívesen halna meg...

De aztán feleszmélt és a könnyein át mosolyogva, a szemébe nézett az őt két karral erősen fogvatartó férfinak és úgy susogta:

— Győző, édes jó Győzőm!... Igazán maga az? Igazán?... Nem álmodom?...

A férfinak is telegyült a szeme könnyel. Ezt nem is akarta titkolni. Végtelen boldogság tükröződött az arcán, amikor meghatottan szolt:

— Én vagyok! Én, édes szerelmes párom! Én...

Szinte kimerítette, leverte a lábukról őket ez a váratlan boldogság-zuhatag. Egyszerre ültek le a lugas kis kopott padjára.

És aztán egymás kezét fogva, boldog szótalan-sággal hallgattak percekig, mosolyogva, gyönyörködve nézve egymást. Ugy látszott, mintha szemük nem bírna betelni e látománnyal.

A férfi végre megszólalt:

— Délben, mikor maguknál voltam és megtudtam, hogy elfutott előlem, megvallom, ha valaki egy pisztolyt ad a kezembe, minden habozás nélkül agyonlövöm magam, annyira el voltam keseredve...

A leány nem szolt, csak simogatta a férfi kezét s tiszta, égszínkék szemét merően rászégezte a piktor arcára. Ez a bársonyos tekintet tele volt csókkal, hízélgéssel, cirogatással, de a lány agya még mindig nem akart hinni e gyönyörű, ragyogó lencsájú fotografáló gépnek. Ugy hitte boldog remegésében, hogy ime ebben a gépben benne maradt egy régi szép lemez és az elromlott lencse örökké ezt mutogatja... A fülének sem hitt. Ezt a hangot négy éve örökké hallja, ébren és álmában. De álmában jobban és többször hangzott ez a szép dörgő, de sivetrezgető hang. Hányszor felébredt rá és hányszor siratta meg a felébredést, mikor az álmáról látta, hogy csak álom!...

De most itt van és nem mulik el! Pedig ez ébrenlét — bizonyítgatta magának. — Ott vannak az alkonyba haló erdők. Látja, hogy az őzirózsák között sok fattyu került és érzi a kezében tartott erős férfi kézen az ér lüktetését.

— Győző, édes Győzőm — susogta alig hallhatóan közbe — amint Kozár beszélt. — És mi azt hittük, haragszunk egymásra?...

A férfi odaült szorosan a leány mellé és úgy panaszkodott:

— Én sohasem hittem egy percig sem!... Csak sokat szenvedtem, sokat gyöttrődtem!... Kegyetlen volt a büntetés Ilonka!... Mikor ma délben eljöttem maguktól, megállapítottam az életem programját is. Nem fogadom el a kormány által felajánlott állást. Visszamegyek Párisba és a nagy katakombában én is eltemetkezem a többi élőhalottakkal, akiket a lét megkínzott, akiknek nincs semmi reményük többé... Magam sem tudom hogyan és miért kerültem ide? Festettem egy bánatos őszi képet e délután. Tudom hogy nem jó. Nem a természetet, nem amit láttam, hanem a lelkemet, a hangulatomat festettem a képre.

A festő felállt és az eldobott eszközeit és vásznát felszedve, a lugasba hozta.

A leány kezébe vette a ládából kivett képet és gyönyörködve nézte. Nem festmény volt az, csak nagy színfoltok. Szürke és sárga színfoltok, komor fellegek, amelyekkel a napsugár küszködik. Halódó sárga fák, hervadó avar és bánatos, búsan foszló őszi fellegek közt vonuló darucsapat, amely csak határozatlan fekete vonalakkal volt odavetve, de kellett erre a képre. Nem. Ma nem ilyen nap volt. Ma minden ragyogott. A piktor tényleg csak a lelkét festette a képre, mégis ez a kép olyan megkapó, magávalragadó, olyan igaz volt, hogy aki nézte, a szíve tele lett lemondással, bánattal, szomorúsággal.

— Gyönyörű — merengett a képet nézve Ilonka. — És ragyogó arccal, büszkén nézett az emberére.

— És ilyen komor kép után — susogta a festő a képet eltéve, — egy ragyogó édes menyországra akadtam..., Megleltelek!... Megleltelek!... ujjongott daldalmasan.

— És milyen jó, hogy kijöttél ide! Milyen jó, hogy megtaláltál! Ha erre nem vezet a jó szellemed, örökre elválunk egymástól, sohasem hoz össze bennünket az élet és mindig keresve egymást és sohasem találva — óh istenem — milyen borzasztó tengődés lett volna az nekünk!...

— De megelételek! De itt vagyok! — sugárzott a férfi. — Ne gondoljunk többé semmi szomorúságra, hanem örüljünk a megtalált szerelmünknek, az újra fel-
támadt boldogságunknak! E percben újra születtem!... És diadalmasan, ujjongva megyek immár az uton, a te kezedet fogva, melyben áldás és szerencse van!...

— És sok szerelem a szivemben irántad!...

Az idillnek igen prózáilag vetett végét a természetes csárdásné, aki hozta Ilonkának a vacsorát, a felséges paprikás csirkét. Meglátva a festőt — aki mire odaért az asszony, már tiszteletteljes távolságra ült a lánytól — felkiáltott:

— Ah — tréfált a kövér menyecske — a méltóságos kisasszonyunk már nincs egyedül, már van párja! Ismerik egymást ugy-e? Most jut eszembe! Hát hogyné ismernék! Sohasem jöhetett a piktör ur jobbkor! Kész a vacsora.

— Amit szörnyű türelmetlenül várok kedves néni, mert farkas-éhes vagyok! — mosolygott a festő.

— Ebbe a percbé itt lesz a nagyságos ur részére is.

Elsietett s rögtön hozta a másik adag peccsenyét is és egy üveg bort, abroszt, asztalkendőt, evőeszközt, amint ez már ilyen nagy uraknak dukál, akik nem szeretnek a kopasz asztalról enni.

Felterített és a boldog párt magára hagyta. Azok pedig mintegy megcáfolandó, hogy akik nagyon szerelmesek, nem bírnak enni, derekasan nekiláttak a vacsorának. A legjobb az volt a dologban, hogy bor két üveggel is volt az asztalon, de poharuk csak egy volt. Ettek és ittak. A festő megfigyelte, hogy hol érte az Ilonka szája a poharat és ő is ott értette az ajkához. És ez olyan nagy boldogság volt, mind a két nagy gyermeknek.

A korcsmárosné sietett feléjük.

— Mondok egy jó hirt méltóságos kisasszonyom.

— Mit Suba néni? — kérdezte a lány.

— A szegény Tóthékhoz — mondta kereken kitálalva az illetnban járatlan Subanéni — megjött a gólya szerencsésen, egy fertálylyal ezelőtt. Fia van megest. Nincs a menyecskének semmi baja.

— Hála Istennek, — mondta kissé zavart pirulással a leány. — Kitől tudja a hirt Suba néni?

— Itt vannak a gyerekek. Bort visznek.

— Tessék ideküldeni őket.

— Rögtön itt lesznek — perdült sarkon a csárdásné s két perc múlva a két kis fiu ott állt Ilonkáék előtt.

A korcsmárosné otthagya gyermeket Ilonkának, ő pedig bement a csárdába, mert szölitették.

A kis pusztai vadócok odaálltak Győzőék elé. A nagyobbik hat éves, a kisebbik négy lehetett. Ilonkát megismerték és bizalmasan mosolyogtak reá. A nagyobbik széthuzta a kis lekvártól maszatos száját és odaszólt az öccséhez:

— Jancsi, ez a mi keresztanyánk, aki nekem a kis piros szűrt hozta.

— Igen? — mondta a kisfiu és bátran odaszólt, Ilonkának: Nekem is hozzá! szűrt keresztanyám!

— Hozok édes kis fiam, — nevetett Ilonka s odafordult Győzőhöz: Ezek a Tóth Gergely vasuti-őr kis fiai. Emlékszik még rájuk? Aki itt az állomáson kiadó-őr.

— Érdekes, — mosolygott a festő elgondolkozva — szinte előttem áll, mikor mint fiatal házasokban gyönyörködtünk bennük és már ilyen nagy fiaik vannak! Telnek az évek!...

Ilonka szeretve nézte végig a kis maszatos arcu, de fénylő szemű fiukat és úgy mondta:

— Én nagyon szeretem a gyermekeket és ha nincsenek önnek terhére, ne zavarja el őket.

És egy darab hust és kenyeret adott a kis fiuknak, akik nagy illemtudással köszönték meg azt.

A kulacsot, amelyben a bort vitték haza, leállították a földre.

A kisebbik fiu, a kékszemű, evésközben merően nézte Győzőt, egyszers csak odaállt a festő elé és komoly, bátor arccal kérdezte:

— Emberbácsi, feleséged neked a mi keresztanyánk? — És Ilonkára mutatott.

Győzőt meglepte, de egyszers mind pompás jókedvre hangolta ez a bájosan naiv kíváncsiság. De aztán busan mosolyogva vont a magához a kisfiut és úgy beszélt hozzá:

— Fájdalom, édes kis fiam, ez a szép, néni nem a feleséged, pedig az lehetett volna!... — És ránézett Ilonkára, aki mosolygott ugyan, de a szeme tele volt könnyel.

— Mért nem a feleséged bácsi? — faggatta a kisfiu.

— Nem szeret, — mondta a festő mosolyogva.

— Nem? — csodálkozott a fiúcska.

A gyermek hosszú szoknyájának a gomblyukában volt egy zsebkendő, a festő egyik sarkába belekötött egy huszkoronás aranyat.

— Ezért majd vesz a mamád, ha felgyógyul, neked játékokat.

A nagyobbik fiú nézte a pénzt és okosan mondta:

— Az sárga pénz, azért sok játékot adnak Jancsi, köszönd meg.

A gyermek megfogdosta a kendőbe kötött pénzt és megköszönte, aztán Ilonkához fordult:

— Keresztanyám, szeresd ezt a bácsit, mert ez jó ember! Nézd milyen pénzt adott!

Ilonka magához vonta a kis fiút és egy kis tiszta helyet keresve arcán, összecsókolgatta s azt sugta neki:

— Azért, mert te mondtad — szeretni fogom...

A kis fiú rámosolygott:

— Jó! Hát szeresd!

A nagyobbik gyermek felvette a kulacsot.

— Mi már megyünk — mondta az öccsét kézenfogva.

— Hát Pista, — fordult Ilonka jókedvvel a nagyobbikhoz — hallom, hogy egy kis testvérkét hozott nektek a gólya.

— Igen, — mondta komoly arccal a fiú. — De nem a gólya hozta azt. Nem bír el a gólya egy gyereket.

Győző harsogva kacagott ezen az okoskodáson, úgy, hogy a könnyei is kicsordultak.

— Hát kihozta kisfiam?

A fiúcska ránézett Győzőre, mint aki nem tudja elképzelni, mi nevetni való van ezen és komolyan jelentette ki:

— Ki hozta? Hát Tarcsai néni hozta, a szatyorjába. Az mindenkinek visz, aki mondja neki. Maguknak is visz, hallja az ur. Szóljak neki?

— Ne szólj neki Pista komám — kacagott a piktor, hogy szinte köhögött bele. — Ne szólj még! Hát a bort az ujszülött öcsédnek viszed? — tréfált a gyerekekkel.

A kis fiú, nyilván aprehendált a festőre, hogy csak az öccse zsebkendőjébe kötött pénzt és az övébe nem, mert hidegen, kicsinylőleg felelt:

— A kis gyerek nem iszik bort, hanem tejet szopik. Hát maga azt sem tudja? — Aztán kézenfogta az öccsét. Szerencsés jóéjszakát kívánt és elindult az ákácuson az őrház felé.

Győzőnek is Ilonkának is kitünő jókedvük lett a kis gyerekek fecsegésétől, ámbár valami része volt benne a megivott bornak is. A festő átnyújtotta az asztalon a kezét és megfogta a leány kezecskéjét.

— Emlékszik-e még, mit mondott a kis Jankó? Szót fogad-e neki Ilonka?

A leány hosszasan nézett a férfi szemébe, aztán erősen megszorította a festő ujjait.

— Igen, szót fogadok — susogta mosolyogva és boldogan s mielőtt a férfi megakadályozhatta volna, megcsókolta a festő kezét.

— Bocsáss meg nekem édes szerelmem — mondta a festő kezére borulva.

Győző hevesen ugrott fel és a leány mellé ült.

— Ilonka, mit tett? Ezt én nem is adhatom vissza.

A leány e pillanatban elfelejtett mindent. Valami végtelen boldog kéjes érzés vett erőt rajta. A férfi vállára hajtotta a fejét és úgy suttozta:

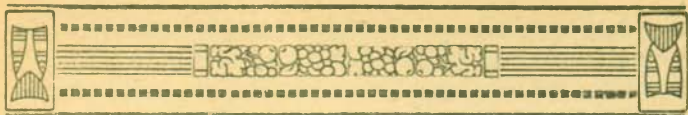
— Bocsáss meg, mert mindig csak téged szerettelek. Mindig! Még akkor is, mikor az ellenkezőjét hitted is. Ha hibáztam, keservesen megbűnhődtem érte. És most látom, hogy minden szenvedésemnek magam vagyok az oka... Te mindig változatlanul szerettél és én nem hagytam, hogy közeledj felém a szerelmes sziveddel.

A festő hevesen vonta magához a leányt és a keblére szorította s ajkát az ajkára tapasztva, mintha csak igazán most tűnt volna el közülök az a gonosz szellem, amely eddig közéjük állott, összeforni látszott a két szép ember, bearanyozva a lemenő nap fényes sugarától.

Az őszi est szelid, hívös szellője körülengte őket és a lugoson kuszó vadbab hervadt levelét, virágát reájuk szórta, mintha azt susogta volna:

— Eljettek! Boldogan! Hosszan. A mi haldoklásunkban született újra a ti gyermekszerelmetek és minket: hervadó virágot, megsárgult levelet, dér csipte avart nem tesz irigygyé a ti szívetek tavasza... Mi is átéltük a magunk szerelmes nyarát, boldogok voltunk és természetesnek tartjuk, hogy ti is azok legyetek!...

XX.

A griffmadár elröpült velük!...

A szerelmesek talán megértették a szellő sóhajtását, amint ott önfeledten tartották egymást átölelve. Kibontakoztak és szerető mosolylyal néztek egymás szemébe. A lány szólalt meg előbb:

— De hogy megyünk haza Győző, — mondta a dús szőke hajat megigazitva. — Mit fogunk csinálni? Maga kocsin jött vagy vonaton?...

— Hazaviszlek a két karomba, — tréfált a festő, aki még mindig el volt bűvölve a leány csókjától. — A két karomba!...

A lány megint megölelte a férfit és megcsókolta. De már egészen józan volt, szerelmes mosolylyal mondta:

— Ugy-e mégis csak teher az asszony!...

A festő összeszedte a szanaszét heverő lomjait, a lányka köpenyét és azt mondta:

— No menjünk haza. Nem maradt itt valami?

A lány nem tudta mi lesz, de nevetve ment a festő után a csárda végében levő kocsiszin felé. A festő lerakta a cókmókját és kinyitotta a szín széles deszkaját.

— Hej, griffmadár kelj fel — kiáltott be a piktor jókedvvel a sötét színbe — had röpitsem el a hátadon a meglelt mesebeli királykisasszonyomat!

A lány, aki a sötétedő alkonyatban nem látta mi van a kocsiszinben, kissé meglepődött. A lelke, szive

ugy tele volt mámoros gyönyörűséggel, annyi minden történt vele ma, hogy szinte azt hitte, ez az egész délután csak egy szép álmom, amelyből jön majd a hideg, bús felébredés. Nem csodálkozott volna most azon sem, hogy a kocsiszin sötét hátsó részében eltűnt festő egy megnyergelt mesebeli griffmadár hátán röpülne ki s elébe állna: Üljön fel királykisasszony. De a griffmadár helyett, megszólalt az a bizonyos zakatoló hördülés, amelyet a működésbe jött gépkocsi ad s az a kedvesen kiállhatatlan bűz, amelyet terjeszt. Mindegy! Ahol ez van, ott kultúra van. A másik percben már előtte állt a lánynak a zöld automobil, a kormánykerék-nél a festővel.

— Tessék felülni a griffmadaramra.

A lány kacagott és tapsolt.

— Hiszen ez nagyszerű! Tudja Győző, hogy én még sohasem ültem autón?

— Elhiszem. Azért üljön fel most — mondta a festő leszállva és felsegítve a lányt az első ülésbe és a padgyászt felrakta a hátsó rekeszbe.

Ilonka behunyta a szemét és mosolyogva, halkan inkább önmagának beszélt:

— Mindig így álmodtam én ezt! Hogy egyszer értem jön. Így a mesebeli griffmadár hátán, felültet és elvisz!... El messze ebből a szomorúságos, kétségbeesett világból, oda-oda, a boldogság honába, a szerelem honába, ahol örök tavasz van, a virágok nem hervadnak el és sohasem fáj az emberek szive!

A férfi gyönyörködve nézte a lányt és megfogva a kezét, gyöngéden, szeretettel háromszor is megcsókolta.

— Odaviszlek édes szerelmem!...

Felült a lány mellé, megkapta a kormány kereket és megindította a gépet s egy nagykanyarodással a csárda elébe repültek. Kozár jó kocsivezető volt. A gép pompásan engedelmeskedett neki. A csárdaajtóba megálltak és Kozár bekiáltott:

— Korcsmárosné galambom, szöknek a vendégek fizetés nélkül!...

A csárdásné mosolyogva sietett ki és tréfálva szólt:

— Nem félek! Ha meg nincs pénzük, kifogom a lógos lovukat.

— Inkább fizetünk, — nevetett a festő és a be-mondott költséget kifizette s Ilonka olyan boldog volt,

hogy az ő általa fogyasztott ételt — már Kozár fizette ki.

Köszöntek a csárdásnének és a tornácra gyűlt mulató uraknak és hogy az udvaron fekvő jószágokat ne zavarja a gép zakatolása, a festő neki vágott a géppel a hervadó ugaros mezőnek s egy pillanat alatt eltűntek az erdei vén fák közt az ott maradtak szemei elől.

A festő griffmadara azlán suhant, száguldott a széles országuton a királykisasszonyával. Az őszi alkony már rájuk borult. A csendes jobboldali mezőkön egy lélek sem járt, a baloldali erdőből egy-egy varjúkárogás hallatszott s az alvótanyájukra menő kisebb vadak csörtettek megrettenve a gép szokatlan zajától. A tücskök kórusban siratták az eltűnt nyarat. Egy-egy kuvasz ugatása hallatszott valamelyik távoli tanyáról s egy erdei tisztáson megvárta őket a lemenő nap, megcsókolgatta halódó sugarával s úgy eresztette tovább a jókedvű utasokat.

Szóltanul ültek egymás mellett. A lány belefűzte karját a férfiéba és olyan nyugodtan, olyan biztonságérzettel ült a festő mellett, a rájuk borult este dacára is, mintha egy zárt szobában ülnének valahol.

A festő megállította a gépet, leszállt, megigazította és felgyújtotta a fényszórós lámpát. Aztán megint felült.

— Most pedig, hunyja be a baba a szemét, — figyelmeztette Kozár Ilonkát, — mert sebesen fogunk menni. Ha későn érünk haza, kikapunk.

A lány behunyta a szemét, a fejét odahajtotta a férfi vállára s úgy érezte, úgy álmodta, hogy valóban a mesebeli griffmadár hátán száguld, röpül tova. Edes szédülést érzett s csak akkor nyitotta ki a szemét, mikor észrevette, hogy a gép csendesedik.

Bános alatt jártak. A gép valóban madárszárnyakon röpült s egy pár perc múlva átfutottak a vasuti töltésen. Az esti kilenc órát húzták a toronyban. S a kaszárnyákban a takarodót fujták. Máskor Ilonka olyan búsnak, szomorúnak találta a katona-kürtök bűgását s az estéli harangszót hallva, mindig aggodalmasan elszorult a szive. Ma ez is másképp hangzott. Ugy tűnt fel neki, hogy a harangok vidáman csendülnek, mintha őket üdvözlőnék és a kürtök bűgésából teljesen hiányozna az a komor, panaszos szomorkodás.

Végig röpültek, de már városi tempóban a Kosuth Lajos-utcán és a térről a házuk elé robogtak, ahol a házmasterék még künn álltak.

— Nyissa ki a kaput Józsi bácsi, — kiáltott jókedvűen a lány a házmesternek, — aki egy perc alatt kitárta a kapu mindkét szárnyát.

— Hát bemenjek a géppel? — nevetett a festő. — Jól van, menjünk be. — És bevezette az autót a kapu alá, ahol hosszasan megbőgögte a gép tülkét, hogy csak úgy zengett bele a nagy lépcsőház. Aztán kirohantak az udvarra, körülröpülték a nagy virággruppot s megint bementek az autóval a kapu alá s Kozár kitörő jókedvében az Ilonka kacagásától kísérve újra megnyaggatta keservesen a tülköt.

E halottakat felriasztó rettenetes lármára, ahány cseléd volt a háznál, szakácsné, szobalány, nevelőnő, inas, hetes, szolgáló, kocsis, kertész mind odarohant a lépcsőházhoz, el nem tudva képzelni a szörnyű, szokatlan láрма okát. Sőt Domokosné is lesietett és elámulva csapta össze kezét, mikor látta, hogy Ilonkát, a ragyogószemű, kacagó, sugárzó Ilonkát Kozár leemeli a gépről.

De rögtön megértett mindent és megnyugodva állapította meg, hogy ezek rendbehozták a számadásukat. Örömében elkezdett sirni és hol a lányt, hol a fiut ölelte magához. Nem bánta, hogy a cselédek csodálkozva nézik mindezt. Már nem törődött semmivel.

— Édes gyermekeim, csakhogy egymásra találta-tok! Oh de jó az Isten!

Egyik oldalról Ilonka, másik oldalról Győző fogta karon Domokosnét s úgy viiték az emeletre.

— Néni — mondta a lány boldogságtól ragyogó arccal — ez az ur rámtalált a bamlódi csárdában, ahol búbanatomban ittam, aztán a sötét erdőn át, éjszakának idején hazakocsikáztatott. Szóval annyira kompromittált, hogy ezek után kénytelen vagyok a felesége lenni.

— Végem van néni! Meg fogok nőszülni! — kacagott a piktor, folyton csókolva Domokosnét, ott ahol érte.

Szembetalálkoztak Domokos tanár urral, aki délután hazaérkezett a körutjáról. A pokoli zsivajra ő is kijött a szobájából és elhűlve látta, amint Domokosné Kozárt Ilonka mellé taszítja s teljesen felülkerekedve meghatottságán, szokott katonás modorán mondja:

— Ne az üveget nyald, te buksi, hanem a mézet.

— Hü, azt a fityfiringes fityfiringjét a világnak — rikoltott fel az öreg tudós vidáman, földhöz vágva

a pompás taplósipkáját. — Ez már beszéd! Ilyet nem pipált Európa!

Eldobta a csibukját és a piktort nyalábra fogva, összecsókolta kedvenc, nevelt fiát.

— Bácsi, édes bácsi — mormogta a festő megindultan — a maguk fia szeretnék lenni újra... Visszafogadnak?...

— Mars befele, majd erről beszélünk — kiáltott szokatlan jókedvvel a tanár ur! Nem érek rá ilyesmiről tárgyalni, nekem dolgom van. — És betuszkolta a nagy fedett verendára a gyerekeket.

— Miska! — kiáltotta elő a száját tátó inast. Elfutsz az Angol-hercegnő szállodába. Ott van Vilmányi képviselő ur, három barátjával, Lantos szerkesztő urral, Bornemissza építész urral és Zsadányi színművész urral. A hat, hét és nyolc számú szobában laknak. Ha nincsenek otthon, átmegy az Arany Sas kávéházba. Az újságírók asztalánál megleled őket. Egy félórával ezelőtt még ott voltak. Megmondod nekik, hogy rögtön jöjjenek ide.

Ilonka meghallotta az intézkedést és kiszólt a verendáról:

— Bácsi, Vilmányi itt van Bánoson?

— Itt — mondta az öreg — lejött a Kozár-tárlatát megnézni és lehozta a többi koplalóbelieket is, amint ő mondta.

Aztán az inasnak beszélt tovább.

— Elhivod Trocsányi szerkesztő urat is. Jövet bemégysz Dernőy alezredes urékhoz és elviszel nekik egy kártyát, amit megírok. Igaz, Rác Mukinak az Arany Sasban megmondod, hogy egyezzen ki a kávéssal, akár-hogy, de nekem egy fél óra mulva itt legyen az egész bandájával! Nesze itt a kártya. Mehetsz! De egyik lábad itt, a másik ott!

S mint aki mindent jól végzett, bement a verandára, ahol Domokosné, Ilonka, Győző egyszerre beszéltek, egyik sem hallgatott a másikra, de mindhármójuknak ragyogott az arca.

— Csend legyen — rivalt a tanár ur. — Ma este megtartjuk az eljegyzést és két hét mulva megesküsztek. Én már meghívtam a vendégeket is. Igaz, gyerekek — tette hozzá — beleegyeztek?!

A feleletet be sem várva kirohant intézkedni a továbbiakra nézve. Domokosné utánna.

— Borzasztó — kiáltották Domokosék boldogan egyszerre — mennyi baj van egy férjhezmenő leánnyal!

Győző ur pedig Ilonkával leült a nagy virágos verendán a muza mellé a vén fotelbe. Egy kicsit összeszorultak, de sok jó ember elfér egy kis helyen: ha akar.

A meghitt, bájos szép télikert már tele volt a korán megérkezett ősz, a hervadás elől ide menekült virágokkal és tavaszt teremtetek a fiatalok körül. A nagy rózsaszínű villanylámpa diszkrét, meseszerű világítást adott a pompás, virágtól sugárzó teremnek, mely élni látszott és részt követelt a fiatalok boldogságából.

Az aranyhalak élénken ficáinkoltak az aquariumban. Heró és Leánder, a két fekete rigó szörnyű vidám fütyülést vittek véghez. Dódika, a fehér angora macska vidáman dorombolt az Ilonka ölében és Dédalus, a kis veres mókus szédítő gyorsasággal kezdte forgatni a körhintás kalitkáját.

Minden holt tárgyra és élő lényre ráragadt a vídamság, a jó kedv.

Egyszer csak kitörő örömríkácsolással röpült elő a kis szalonból a vén Lóri papagály és boldog örvendezéssel, végtelen fecsegést vitt véghez, mert megismerte Kozárt és a vállára szállva duruzsolta fülébe örökös mondókáját:

— Cherche la Femme! Cherche la Femme!...

A festő összecsókolta a vén madarat.

— Megleltem, drága Lórikám! Látod, megleltem!

— És magához ölelte Ilonkát.

Künn az érkező vendégek lármája hallatszott, pár perc múlva pedig a megjött Rácz Mukiék tizenhét hegedűjén elkezdett sirni a nagy ebédlő sarkában Domokos tanár ur kedvenc nótája:

„Csak egy kis lány van a világon!...”

(Vége.)

Tartalom

I. A szerző is szól egy pár szót	7
II. Búcsú az ifjuságtól	10
III. Volt egyszer egy leány	16
IV. A vér	25
V. Az újabb Laokoon-csoport	35
VI. Az őszi kertben	53
VII. Az elutazás	59
VIII. Egy urnak bemutatják az életet	75
IX. Október végén	111
X. Feltámadás	123
XI. Hóval födi be a tél	135
XII. Találkozás a kigyószemű asszonnyal	152
XIII. Évek mulnak, évek szállnak!...	160
XIV. Vilmányi a hegyet küldi Mohamedhez	175
XV. Egy komornyik, aki hazudik	188
XVI. A piripócsi dalárok	202
XVII. A híres piktör	209
XVIII. Egy kisasszony az avar közt keresi elvesztett szívét	218
XIX. Az októberi fellegek	225
XX. A griffmadár elröpült velük!...	233

*E regény első része
„Trubadur és Társai” cím alatt jelent meg.*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

